

NORGES OFFISIELLE STATISTIKK XII 64

ØKONOMISK UTSYN
OVER ÅRET 1961

Economic Survey 1961

STATISTISK SENTRALBYRÅ
OSLO 1962

Norges offisielle statistikk, rekke XII

Norway's Official Statistics, series XII

Rekke XII

Trykt 1961

- Nr. 32 Økonomisk utsyn over året 1960 *Economic survey*
- 33 Ulykkestrygden for industriarbeidere m. v. 1955–1956 *Assurances de l'Etat contre les accidents pour les ouvriers industriels etc.*
- 34 Samferdselsstatistikk 1960 *Transport and communication statistics*
- 35 Norges handel 1959 I *Foreign trade of Norway I*
- 36 Telegrafverket 1959–60 *Télégraphes et téléphones de l'Etat*
- 37 Meieribruket i Noreg 1959 *Norway's dairy industry*
- 38 Skattestatistikk 1958 *Tax statistics*
- 39 Sinnssykehusenes virksomhet 1958 *Hospitals for mental disease*
- 40 Jordbruksteljinga i Noreg 20. juni 1959 I Areal, husdyrhald m. m. *Census of agriculture I Land area, livestock etc.*
- 41 Forsikringsselskaper 1959 *Sociétés d'assurances*
- 42 Norges kommunale finanser 1957–58 og 1958–59 *Municipal finances*
- 43 Norges postverk 1960 *Statistique postale*
- 44 Veterinærvesenet 1957 *Service vétérinaire*
- 45 Kredittmarkedstatistikk 1959 *Credit market statistics*
- 46 Jordbruksstatistikk 1959 *Agricultural statistics*
- 47 Elektrisitetsstatistikk 1959 *Electricity statistics*
- 48 Kriminalstatistikk 1959 *Criminal statistics*
- 49 Folkemengdens bevegelse 1959 *Vital statistics and migration statistics*
- 50 Norges jernbaner 1959–60 *Chemins de fer norvégiens*
- 51 Norges handel 1959 II *Foreign trade of Norway II*
- 52 Statistisk årbok 1961 *Statistical yearbook of Norway*
- 53 Jordbruksteljinga i Noreg 20. juni 1959 II Maskinar og reiskapar m. m. *Census of agriculture II Machinery and implements etc.*
- 54 Jordbruksstatistikk 1960 *Agricultural statistics*
- 55 Norges industri 1959 *Industrial production statistics*
- 56 Veterinærvesenet 1958 *Service vétérinaire*
- 57 Norges bergverksdrift 1960 *Norway's mining industry*
- 58 Sunnhetstilstanden og medisinalforholdene 1959 *Medical statistical report*
- 59 Norges handel 1960 I *Foreign trade of Norway I*
- 60 Norges fiskerier 1959 *Fishery statistics of Norway*
- 61 Alkoholstatistikk 1960 *Alcohol statistics*
- 62 Meieribruket i Noreg 1960 *Norway's dairy industry*
- 63 Sinnssykehusenes virksomhet 1959 *Hospitals for mental disease*

Rekke XII

Trykt 1962

- Nr. 64 Økonomisk utsyn over året 1961 *Economic survey*

ØKONOMISK UTSYN OVER ÅRET 1961

Economic Survey 1961

With a summary in English

STATISTISK SENTRALBYRÅ
CENTRAL BUREAU OF STATISTICS OF NORWAY
OSLO 1962

Forord.

Statistisk Sentralbyrå sender med dette ut «Økonomisk utsyn over året 1961». Publikasjonen har stort sett samme innhold som i tidligere år. «Økonomisk utsyn over året 1961» er utarbeidd ved Statistisk Sentralbyrås forskningsavdeling under ledelse av forskningssjef, dr. philos. Odd Aukrust og er redigert av byråsjef Juul Bjerke. Avsnittet om fiske og selfangst er utarbeidd av Fiskeridirektoratet, avsnittet om sysselsettingen av Arbeidsdirektoratet og avsnittet om bygge- og anleggsvirksomhet av Boligdirektoratet. De andre avsnitt er skrevet av funksjonærer i Byrået.

Statistisk Sentralbyrå, Oslo, 11. januar 1962.

Signy Arctander.

Innhold.

	Side
Verdensøkonomien	5
Verdensproduksjonen	5
Råvarepriser	6
Varebytte og betalingsforhold	7
Øst-Europa	12
Vest-Europa	12
Sambandsstatene	20
Konjunkturutsiktene	22
Norge	25
Utenriksøkonomien	25
Utenriksregnskapet	25
Vareomsetningen med utlandet	27
Produksjon og sysselsetting	39
Hovedtrekk av produksjonsutviklingen ..	39
Arbeidsmarkedet	42
Jordbruk	47
Skogbruk	50
Fiske	55
Selfangst	59
Hvalfangst	59
Gravedrift, industri og kraftforsyning ..	63
Bygge- og anleggsvirksomhet	69
Sjøfart	73
Annen samferdsel	79
Inntekter og inntektsnytting	84
Inntekter	84
Privat konsum	90
Investering	94
Finanser, pengemessige forhold og priser ..	97
Offentlige finanser	97
Pengemessige forhold	105
Prisutviklingen	115
Sluttord	123
Sammendrag på engelsk	129
Tabeller	*1

Følgende standardbetegnelser er brukt i tabellene:

- = null eller mindre enn $\frac{1}{2}$
- .. = oppgave mangler
- * = foreløpig tall; beregnet tall
- = horisontal strek markerer brudd i en serie
- . = logisk umulig

Contents.

	Page
World economic situation	5
World production	5
Prices of primary materials	6
International trade and payments	7
Eastern Europe	12
Western Europe	12
United States	20
Current economic trends	22
Norway	25
External economy	25
Balance of payments	25
External trade	27
Production and employment	39
General trends	39
Labour market	42
Agriculture	47
Forestry	50
Fisheries	55
Sealing	59
Whaling	59
Mining, quarrying, manufacturing and electricity production	63
Construction	69
Shipping	73
Other transport, and communication ..	79
Incomes and their disposal	84
Incomes	84
Private consumption	90
Capital formation	94
Finances, money and credit, prices	97
Public finance	97
Money and credit	105
Prices	115
Concluding remarks	123
English summary	129
Tables	*1

Explanation of symbols:

- = magnitude is nil or less than half of unit employed
- .. = data not available
- * = provisional or estimated figures
- = a horizontal line across the column indicates a substantial break in the homogeneity of a series
- . = category not applicable

Verdensøkonomien.

Sett under ett, var 1961 et år med god vekst i verdensøkonomien, selv om det internasjonale konjunkturbildet i årets løp bød på varierende trekk. I Nord-Amerika har året vært preget av sterk og bred produksjonsframgang etter at bunnpunktet under nedgangskonjunkturen fra 1960 ble passert i årets første kvartal. I Vest-Europa fortsatte den økonomiske veksten fram gjennom 1961, men stigningstakten i produksjon og etterspørsel avtok etter hvert i styrke. Verdenshandelen fortsatte å øke i 1961, men veksten var merkbart langsommere enn i de to foregående år. Tendensen til prisfall på det internasjonale råvaremarked, som gjorde seg gjeldende i storparten av 1960, ble brutt ved årsskiftet 1960—61, og i første halvår 1961 var prisnivået klart stigende. Men fra sommeren 1961 begynte råvareprisene på ny å synke.

Konjunkturedgangen i Sambandsstatene ebbet ut i 1. kvartal 1961 etter hvert som lagerreduksjonen avtok i styrke og stigningen i de offentlige utgifter og i bygge- og anleggsvirksomheten ga næringslivet ny stimulans. Nedgangen hadde da vart siden mai 1960. Produksjonsøkingen etter omslaget i februar—mars var meget sterk, men arbeidsledigheten holdt seg gjennom storparten av 1961 på samme høye nivå som i slutten av 1960. I Vest-Europa var det alt ved inngangen til 1961 tydelige tegn til svakere produksjonsstigning i flere land. Til å begynne med hadde dette i første rekke sammenheng med anstrengt produksjonskapasitet og liten tilgang på ledig arbeidskraft. Utover i året avtok imidlertid veksten i etterspørselen; i noen land gikk næringslivets ordrebeholdninger en del ned, og dette førte til produksjonsinnskrenkninger i enkelte næringer. Jamt over lå likevel den økonomiske aktiviteten i Vest-Europa på et høyt nivå også mot slutten av 1961. I de fleste land arbeidet næringslivet på, eller meget nær, grensen for full kapasitetsutnyttning.

I mange land i Vest-Europa førte høykonjunkturen, særlig i første halvår, til sterkt press på prisnivå, lønninger og betalingsbalanse. For å motvirke disse tendenser ble det i flere land gjennomført tilstramningstiltak både i penge- og finanspolitikken. I Sambandsstatene derimot tok den økonomiske politik

i 1961 sikte på å stimulere til økt etterspørsel. Både i penge- og kredittpolitikken, men særlig i finanspolitikken, ble det i løpet av året gjennomført flere tiltak i denne retning.

Verdensproduksjonen.

Verdens jordbruksproduksjon, når China holdes utenfor, økte etter FAO's beregninger bare med ca. 1 prosent i 1961, mens økingen i foregående år var omtrent dobbelt så stor. Tar en hensyn til de katastrofale lave avlinger i China, er det sannsynlig at jordbruksproduksjonen i verden sett under ett viste direkte nedgang i 1961. Produksjonsøkingen var størst i Øst-Asia (utenom China), men ellers økte produksjonen i 1961 i de fleste verdensdeler. Bare i Latin-Amerika og i Øst-Europa var jordbruksproduksjonen noe lavere i 1961 enn året før.

Matproduksjonen i verden utenom China økte i 1961 med knapt 1 prosent og steg dermed noe svakere enn folkemengden i verden sett under ett. I de fleste områder av verden sank matproduksjonen pr. innbygger i 1961. Nedgangen var, etter de opplysninger som foreligger, meget sterk i China og fra 2 til 3 prosent i Latin-Amerika og Øst-Europa, mens det i Australia og Øst-Asia ble produsert mer mat pr. innbygger enn i 1960. I Øst-Asia utenom China lå matproduksjonen pr. innbygger i 1961 for første gang etter krigen over førkrignivået. Produksjonen av mat pr. innbygger i denne del av verden har stort sett hatt en stigende tendens i de senere år, men jamt over har forskjellen mellom nivået på matforsyningen i de mer utviklede og mindre utviklede områder i verden økt i 1950-årene.

Forholdsvis få jordbruksprodukter hadde særlig sterk stigning i produksjonen i 1961. Størst var produksjonsøkingen for kakao (+ 9 prosent), for sukker (+ 9 prosent), og for ris (+ 6 prosent). Verdensproduksjonen av hvete økte med rundt 4 prosent i 1961; det aller meste av produksjonsøkingen fant sted i Nord-Amerika, mens Vest-Europas hveteproduksjon gikk ned. Av tekstilråstoffer var det en øking i bomullsproduksjonen på rundt 5 prosent, mens produksjonen av ull og jute gikk noe tilbake. For kaffe, te, bananer og naturgummi

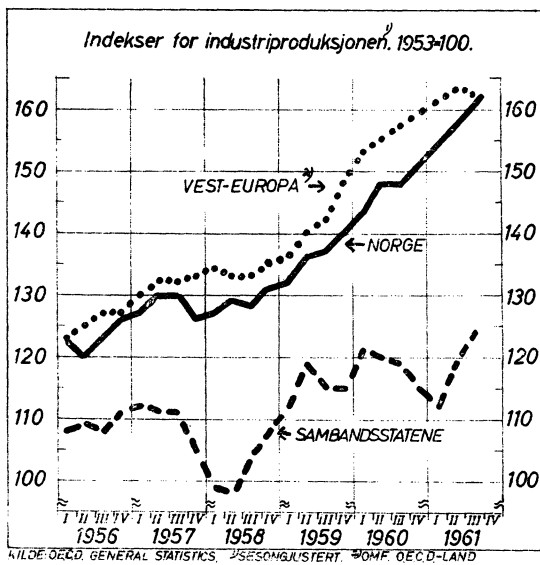

Fig. 1.

var verdensproduksjonen betydelig lavere i 1961 enn i foregående år.

Verdensproduksjonen i industri og gruve drift (utenom Øst-Europa og China) som etter beregninger fra FN's statistiske kontor økte med 7 prosent i 1960, steg også i 1961, men betydelig langsommere enn året før. I gjennomsnitt for første halvår 1961 lå produksjonen bare ca. 2 prosent over foregående års nivå. De første tegn til svakere vekst i industriproduksjonen gjorde seg gjeldende alt fra og med vårmånedene 1960, og denne utvikling fortsatte helt fram til 1. kvartal 1961. Den langsommere produksjonsveksten fra sommeren 1960 skyldtes først og fremst nedgangskonjunktoren i Sambandsstatene, der stigningen i industriproduksjonen stoppet opp i de første måneder av 1960 og mot slutten av året slo om i direkte nedgang.

I Vest-Europa økte industriproduksjonen i 1960 med vel 9 prosent, men mot slutten av året avtok stigningstakten merkbart. I gjennomsnitt for første halvår 1961 lå produksjonen 5 prosent over fjorårsnivået. Sommeren og høsten 1961 var det i Vest-Europa tegn til ytterligere nedgang i produksjonsveksten, mens produksjonen i Sambandsstatene var på rask vei oppover. Alt i alt er det sannsynlig at stigningen i verdens industriproduksjon for året 1961 sett under ett vil bli en god del sterkere enn i de seks første måneder av året.

Blant verdens viktigste industriland hadde Japan sterkest produksjonsstigning både i 1960 og 1961. I 1960 økte industriproduksjonen i Japan med hele 25 prosent, og i de seks første måneder av 1961 lå produksjonen 21 prosent over nivået i samme periode året før. Vest-Tyskland og Italia har også hatt sterk

produksjonsstigning i 1961. I gjennomsnitt for første halvår 1961 lå produksjonen i industri og bergverk i begge land vel 8 prosent over fjorårsnivået. I Vest-Europa hadde medlemslandene i Fellesmarkedet (CEE) sett under ett betydelig sterkere produksjonsvekst enn landene i Frihandelsområdet (EFTA). Mens industriproduksjonen i Fellesmarkedet i første halvår 1961 økte med ca. 7 prosent i forhold til foregående års nivå, var den tilsvarende øking for EFTA-landene sett under ett bare så vidt over 2 prosent.

Råvarepriser.

Det gjennomsnittlige prisnivå på verdens råvaremarkeder endret seg forholdsvis lite i 1961. I gjennomsnitt for årets ti første måneder lå Reuter's britiske råvareprisindeks 2,2 prosent lavere enn i tilsvarende periode året før, mens Moody's amerikanske indeks bare lå 1 prosent under fjorårsnivået. I oktober lå Reuter's indeks omtrent på samme nivå som ett år tidligere, mens Moody's indeks hadde steget vel 3 prosent i forhold til nivået i samme måned i 1960.

Tendensene til prisfall som gjorde seg gjeldende for de fleste råvarer i 1960, stoppet opp omkring årsskiftet 1960—61. I første halvår 1961 var prisnivået for råvarer stigende. Sterkest var stigningen i Moody's amerikanske råvareprisindeks, som fra desember 1960 til juni 1961 viste en oppgang på 3,5 prosent. Reuter's britiske indeks, som bygger på mer konjunkturfølsomme råvarer, steg i samme periode med knapt 3 prosent. Det ser således ut til at konjunkturoppgangen i Nord-Amerika

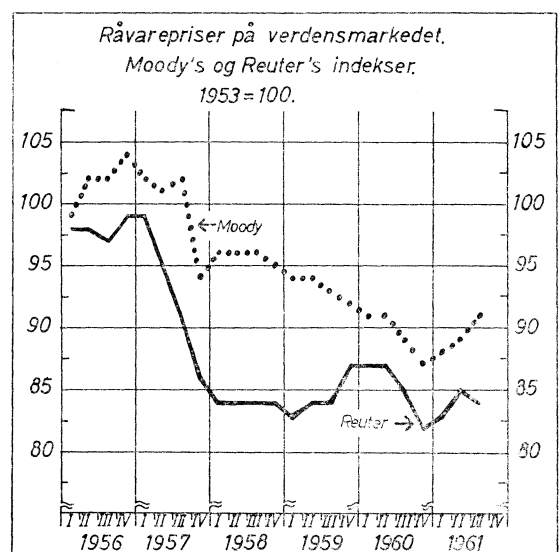

Fig. 2.

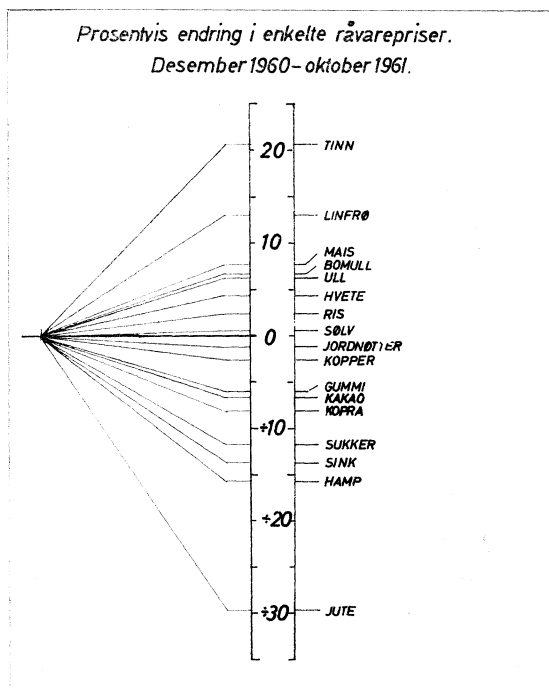

Fig. 3.

fra begynnelsen av 1961 hadde liten virkning på prisnivået for råvarer. Prisutviklingen i høstmånedene tydet også på dette. Moody's råvareprisindeks fortsatte å stige svakt fram til september, mens Reuter's indeks har vært klart synkende siden sommeren 1961.

Prisutviklingen i 1961 har vært betydelig mer uensartet enn i 1960, da prisfall var en gjennomgående tendens på de fleste varemar-

keder. Blant viktigere råvarer som har hatt særlig sterk prisstigning i 1961, kan nevnes tinn, ull, bomull og mais. I løpet av 1960 var det sterk prisnedgang for ull og mais, mens prisene på tinn og bomull i motsetning til de fleste andre råvarer holdt seg omtrent uforandret. Til de råvarer der prisfallet har fortsatt med betydelig styrke også i 1961, hører sukker, kakao, kopra, gummi og metaller som sink og kopper. For en råvare som jute har verdensmarkedsprisen i de ti første måneder av 1961 falt med nærmere 30 prosent, men også i 1960 da juteprisen steg meget sterkt, var prisutviklingen for denne vare ute av takt med råvareprisene ellers.

Varebytte og betalingsforhold.

Under konjunkturoppsvinget i 1959 og i 1960 økte volumet av verdenshandelen meget kraftig. Etter en oppgang på nærmere 8 prosent i 1959, ble det i 1960 registrert en ytterligere stigning i volumet av verdenshandelen på hele 11 prosent. I begge år var det samhandelen mellom de industrialiserte land som økte mest. Utviklingen var i så måte en fortsettelse av tendenser som har gjort seg gjeldende i storparten av 1950-årene. Mens samhandelen mellom de industrialiserte områder i verden steg med 13–16 prosent både i 1959 og 1960, økte handelen mellom råvarelandene og de industrialiserte land og mellom råvarelandene innbyrdes bare med 4–6 prosent. Volumet av råvarelandenes eksport økte i 1960 med om lag 4 prosent, mens økingen i eksporten fra industrilandene var nærmere 13 prosent.

Tabell 1. Verdenshandelen. Volumindekser for eksport. 1953 = 100.

	1956	1957	1958	1959	1960	Prosentvis endring fra samme periode året før		
						1960	1. kvartal 1961	2. kvartal 1961
Verden i alt	124	131	129	139	154	10,8	4,7	5,2
Industriland	127	136	132	143	161	12,6	4,5	5,0
Vest-Europa	132	142	144	162	183	13,0	5,0	8,4
Nord-Amerika	116	122	109	108	122	13,0	3,4	—5,6
Råvareland	117	120	121	131	136	3,8	4,4	—
Oversjøisk sterlingområde	120	124	122	134	139	3,7	2,1	—

Kilde: Monthly Bulletin of Statistics, United Nations.

Fram gjennom 1960 avtok veksten i verdenshandelen merkbart — en utvikling som satte sitt preg på tallene også i første halvår 1961. I gjennomsnitt for de seks første måneder av 1961 lå volumet av verdenshandelen knapt 5 prosent over nivået i tilsvarende periode året før. Det var særlig handelen med industrivarer som viste avtakende vekst fra og med annet halvår 1960. Handelen med råvarer sett under ett holdt seg relativt bedre oppe, men mot slutten av 1960 var det en tydelig svikt i eksporten, særlig fra det oversjøiske sterlingområdet. Avslapningen i verdenshandelen i siste halvdel av 1960 rammet særlig eksporten fra de vest-europeiske land sterkt. Sambandsstatenes eksport fortsatte derimot å øke kraftig gjennom hele 1960. I 1961 var det først og fremst den svakere eksportøkningen fra Sambandsstatene som bidro til mindre vekst i verdenshandelen, mens eksporten fra Vest-Europa fortsatte å stige i moderat tempo.

Den sterke stigningen i Sambandsstatenes utførsel som satte inn under konjunkturoppvinget i 1959, fortsatte i raskt tempo i 1960, da volumet av vareeksporten i første og annet halvår lå henholdsvis 19 prosent og 13 prosent over foregående års nivå. Regnet i verdi var økingen i 1960 særlig markert for råvarer og halvfabrikata (+ 28 prosent), men den var betydelig også for ferdigvarer (+ 13 prosent). Eksportekspansjonen i Sambandsstatene i 1960 må for en stor del tilskrives det høye aktivitetsnivå og spesielt den sterke lageroppbygging dette år i Vest-Europa. Oppmykingen av de restriksjoner overfor dollarimporten som hadde vært praktisert i Vest-Europa fram til begynnelsen av 1960, spilte sikkert også en vesentlig rolle. Sett under ett økte verdien av Sambandsstatenes vareutførsel til Vest-Europa i 1960 med 40 prosent, mens utførselen til Storbritannia alene gikk opp med nesten 60 prosent. Sambandsstatenes eksport til de ikke-industrialiserte områder av verden tiltok også sterkt i 1960. Først og fremst gjaldt det eksporten til det oversjøiske sterlingområdet som økte med vel 40 prosent. For en stor del kan denne kraftige økingen sikkert forklares ved at vest-europeisk industri under høykonjunkturen i 1960 arbeidet med lange leveringstider, mens næringslivet i Sambandsstatene p. g. a. betydelig ledig produksjonskapasitet kunne by på rask levering. Høykonjunkturen i Vest-Europa bidro på den måten kraftig til at tilbakeslaget i Sambandsstatene ikke ble sterkere enn tilfellet var.

I løpet av de første måneder av 1961 ebbet den sterke eksportekspansjonen i Sambandsstatene ut. Regnet i volum lå vareeksporten i første halvår 1961 omtrent på samme nivå som i tilsvarende periode året før, men etter

sesongjusterte oppgaver sank verdien av vareutførselen med 4 prosent fra 4. kvartal 1960 til 2. kvartal 1961. Det var i første rekke utførselen av industrielle råvarer og halvfabrikata som viste svikt i første halvår 1961. Utførselen av matvarer og industrielle ferdigvarer holdt seg relativt bedre oppe, men også for disse varer var eksportverdien i 2. kvartal 1961 noe lavere enn i samme periode ett år tidligere. Mens det i 1960 var høykonjunkturen i Vest-Europa og særlig den kraftige lageroppbyggingen i denne verdensdel, som bidro til den sterke stigningen i vareeksporten fra Sambandsstatene, var det i 1961 først og fremst utførselen til Vest-Europa som sviktet. I 2. kvartal 1961 lå verdien av utførselen til Vest-Europa sett under ett på omtrent samme nivå som ett år tidligere, men sammenliknet med 4. kvartal 1960 var det en nedgang på vel 10 prosent. Omtrent hele svikten falt på utførselen til Storbritannia. Verdien av eksporten til Storbritannia var i første halvår 1961 om lag 15 prosent mindre enn i samme periode året før, men eksportverdien i annet kvartal 1961 lå hele 35 prosent under fjorårsnivået.

Ved midten av 1961 var Sambandsstatenes eksport oppe i nesten 20 milliarder dollar regnet på årsbasis. Dette var omtrent som på samme tidspunkt året før, men bare ubetydelig mer enn toppnivået fra 1957. Vareimporten til Sambandsstatene, som sank under tilbakeslaget i 1960, holdt seg omtrent uendret i første halvår 1961 og steg igjen fra sommermånedene 1961. For året 1961 blir overskottet på varebalansen anslått til rundt 5 milliarder dollar; et overskott av omtrent samme størrelse som i 1960, men betydelig større enn i noe annet tidligere år. Den private og den offentlige kapitaleksporten, sammen med militærhjelpen til utlandet og Sambandsstatenes egne militærutgifter i utlandet, ventes imidlertid å ville mer enn oppveie dette og resultere i et samlet betalingsunderskott i 1961 på rundt 2 milliarder dollar. I 1959 og 1960 var de tilsvarende underskott 3,9 og 3,8 milliarder dollar.

Importvolumet i Vest-Europa (europeisk samhandel medregnet), som i 1959 og 1960 steg med henholdsvis 11 prosent og 18 prosent, fortsatte å øke også i de første måneder av 1961. I løpet av 1960 avtok imidlertid stigningstakten i vareimporten fra kvartal til kvartal, slik at importvolumet, som i første halvår 1960 lå hele 21 prosent over fjorårsnivået, i annet halvår 1960 og første halvår 1961 var henholdsvis 15 prosent og 9 prosent større enn i de tilsvarende perioder ett år tidligere. Helt fram til 2. kvartal 1961 steg imidlertid volumet av vareimporten i Vest-Europa

Tabell 2. Verdien av varebyttet i Vest-Europa. Mill. dollar. Gjennomsnittstall pr. måned.

	1958	1959	1960	Prosentvis endring fra samme periode året før		
				1960	1. kvartal 1961	2. kvartal 1961
Vest-Europa:						
Eksport	3 365	3 645	4 167	14,3	4,4	8,6
Av dette til Nord-Amerika	336	441	420	— 4,8	— 21,4	— 2,2
—»— tredje land	1 296	1 279	1 451	13,4	2,0	1,1
Import	3 682	3 893	4 609	18,4	7,1	8,0
Av dette fra Nord-Amerika	537	508	714	40,6	12,4	3,7
—»— tredje land	1 390	1 440	1 583	9,9	— 0,2	3,0
CEE-land:						
Eksport	1 895	2 104	2 477	17,7	5,1	10,9
Import	1 913	2 018	2 468	22,3	7,5	11,0
Av dette fra CEE-land	566	674	844	25,2	15,6	17,1
—»— EFTA-land	303	329	376	14,3	4,7	10,8
EFTA-land:						
Eksport	1 352	1 417	1 544	9,0	3,8	5,4
Import	1 571	1 668	1 923	15,3	5,7	3,5
Av dette fra CEE-land	434	468	547	16,9	9,3	8,6
—»— EFTA-land	253	270	311	15,2	10,1	11,7

Kilde: OECD, Foreign Trade.

betydelig raskere enn den samlede industriproduksjonen. I løpet av vårmånedene 1961 viste importstigningen tydelige tegn til å svekkes, og foreløpige sesongjusterte oppgaver for høstmånedene viser at verdien av vareimporten da var svakt synkende. Det markerte omslaget fra sterk stigning til stagnasjon i Vest-Europas vareimport fra midten av 1961 må ses i sammenheng med at etterspørselspresset i flere land i Vest-Europa gradvis avtok i styrke fram gjennom siste halvår 1960 og første halvår 1961. En faktor av særlig stor betydning var etter alt å dømme svingningene i lagerretterspørselen. Mens det i første halvår 1960 og delvis også i annet halvår fant sted en betydelig lageroppbygging i mange land i Vest-Europa, var forholdene i 1961 i så måte annerledes. I viktige industriland som Storbritannia og Vest-Tyskland avtok tempoet i lageroppbyggingen kraftig, til dels slo det om i direkte nedgang.

Tendensene til stagnasjon i Vest-Europas import gjorde seg fra og med sommermåned-

ene 1961 gjeldende både for landene i Det europeiske fellesmarked og i Det europeiske frihandelsforbund. Mest markert og brått kom omslaget etter alt å dømme for medlemslandene i Fellesmarkedet, der verdien av vareimporten etter sesongjusterte oppgaver så sent som i de seks første måneder av 1961 lå forholdsvis høyt. Volumet av vareimporten i Fellesmarkedetslandene i første halvår 1961 var rundt 12 prosent større enn i første halvår året før, mens den tilsvarende stigningsrate i annet halvår 1960 var 17 prosent. For medlemslandene i EFTA var stigningen i vareimporten ifølge sesongjusterte oppgaver helt ubetydelig i første halvår. Det var særlig svikten i innførselen til Storbritannia som slo ut i tallene. For EFTA-landene sett under ett lå volumet av vareimporten i første halvår 1961 bare ca. 6 prosent over fjorårsnivået, mens det tilsvarende tall i annet halvår 1960 var hele 13 prosent. Det er således tydelig at tendensen til stagnasjon i importen satte inn noe tidligere i EFTA-landene enn i landene i Fellesmarkedet.

Den svakere vekst i de fleste vest-europeiske lands import fra og med annet halvår 1960 gikk i første rekke ut over importen fra Nord-Amerika og fra andre oversjøiske land. Importen fra land i Vest-Europa fortsatte derimot å øke i raskt tempo helt fram til annet kvartal 1961. Sesongjusterte oppgaver viser at verdien av Vest-Europas import fra Nord-Amerika og fra andre oversjøiske land har holdt seg omtrent uforandret siden sommeren 1960. Ut fra tidligere erfaringer har en hittil regnet med at et tilbakeslag i Vest-Europas import rammer Nord-Amerika sterkere enn de råvareproduserende land, mens på den annen side et oppsving her fører til sterkere stigning i importen fra Nord-Amerika enn fra resten av verden. Utviklingen under tilbakeslaget i 1957—58 og under oppsvinget i 1959 og 1960 passet godt inn i dette bildet. Den avtakende veksten i Vest-Europas import siden sommeren 1960 har imidlertid rammet resten av verden like sterkt som Nord-Amerika. Den viktigste årsak til dette er antakelig at tendenser til svakere lageroppbygging siden sommeren 1960 har gått sterkt ut over eksporten fra råvarelandene.

Volumet av Vest-Europas samlede eksport lå både i 1959 og 1960 om lag 13 prosent over nivået ett år tidligere. Fram gjennom året 1960 meldte det seg imidlertid tydelige stagnasjonstendenser. Sesongjusterte oppgaver viser at verdien av eksporten i løpet av året bare steg ganske svakt. Avslapningen i Vest-Europas eksport i 1960 kan omtrent i sin helhet føres tilbake til svikt i eksporten til Nord-Amerika. I 4. kvartal 1960 var verdien av Vest-Europas eksport dit etter sesongjusterte oppgaver nesten 20 prosent lavere enn i årets 1. kvartal. Sett på bakgrunn av det forholdsvis moderate omfang som konjunkturtilbakeslaget i Nord-Amerika hadde, var fallet i Vest-Europas eksport til dette området uvanlig kraftig. Tilbakeslaget rammet de fleste land i Vest-Europa og gjaldt en rekke varer, både varige og ikke-varige, men var sterkest for bileksporten. Svikten i bileksporten skyldtes ikke bare nedgangskonjunkturen i Nord-Amerika, men hadde også sammenheng med at de amerikanske bilprodusenter gikk over til å produsere mindre biltyper. Dette er etter alt å dømme den viktigste årsaken til at svikten i Vest-Europas eksport til Nord-Amerika ble sterkere under tilbakeslaget i 1960 enn under tidligere konjunkturtilbakeslag. Vest-Europas eksport til andre oversjøiske land falt også noe av i løpet av 1960, men nedgangen var, ifølge sesongjusterte oppgaver, ikke større enn om lag 4 prosent fra 1. til 4. kvartal regnet i verdi. Samhandelen mellom de vest-europeiske land innbyrdes fortsatte som før nevnt å øke

i 1960, og økingen var sterk nok til å oppveie hele nedgangen i eksporten til Nord-Amerika og til resten av verden.

I løpet av 1961 har den samlede eksport fra landene i Vest-Europa på nytt hatt et betydelig oppsving. Fra 4. kvartal 1960 til 2. kvartal 1961 økte verdien av den samlede eksporten fra land i Vest-Europa etter sesongjusterte oppgaver med rundt 7 prosent. Regnet i volum lå eksporten i første halvår 1961 7 prosent høyere enn i samme periode året før, da nivået allerede var meget høyt. Det aller meste av oppsvinget i eksporten i 1961 skyldtes økt samhandel mellom de vest-europeiske land innbyrdes. Svikten i eksporten til Nord-Amerika stoppet imidlertid opp omkring årsskiftet 1960—61, og når dette skrives, er det igjen tegn til stigning i eksporten til dette området. Vest-Europas ytre eksport til land utenom Nord-Amerika, som holdt seg omtrent uendret i 1960, viste i første halvår 1961 en klart synkende tendens. Denne utvikling må antakelig ses i sammenheng med det tap i eksportinntekter som disse landene hadde under tilbakeslaget i Nord-Amerika. I perioden fra 2. kvartal 1960 til 2. kvartal 1961 sank disse landenes inntekter av eksport til Sambandsstatene med rundt 15 prosent.

Under oppsvinget fra 1959 og utover har Vest-Europas andel i verdenshandelen vært stigende. Utviklingen i de siste år har i så måte bekreftet den tendens som gjorde seg gjeldende i storparten av 1950-årene. Mens verdien av eksporten fra land i Vest-Europa i 1950 utgjorde om lag 37 prosent av verdens samlede eksport, hadde det tilsvarende tallet steget til 46 prosent i 1960. Samtidig økte handelen mellom de vest-europeiske land innbyrdes betydelig raskere enn Vest-Europas samhandel med resten av verden. Særlig i 1961 var denne tendens utpreget. Mens verdien av Vest-Europas ytre eksport i første halvår 1961 var rundt 2 prosent lavere og importen fra resten av verden bare 3 prosent høyere enn i tilsvarende periode året før, økte samhandelen mellom landene i Vest-Europa med rundt 13 prosent i forhold til fjorårsnivået. Sterkest økte samhandelen naturlig nok innenfor Fellesmarkedet. Fra 1958 til 1960 økte verdien av handelen mellom «de seks» med rundt 50 prosent. Den sterke stigningen fortsatte i 1961, da verdien av samhandelen i første halvår lå 16—17 prosent over nivået i tilsvarende periode i 1960. Sett på bakgrunn av at høykonjunkturen i Fellesmarkedslandene viste tydelige tegn til å svekkes i 1961, er den fortsatt kraftige veksten i handelen mellom disse landene bemerkelsesverdig. Fellesmarkedets import fra land utenom Vest-Europa viste til sammenlikning sterkt avtakende vekst i 1961.

En del av forklaringen på dette ligger antakelig i at importen av lagervarer fra oversjøiske land til Fellesmarkedet avtok merkbart fra 1960 til 1961.

Også handelen mellom medlemslandene i Det europeiske frihandelsforbundet har økt sterkt i de senere år. Stigningen har på langt nær vært så sterk som for samhandelen innen Fellesmarkedet, men dette må ses på bakgrunn av at det økonomiske oppsvinget har vært vesentlig svakere innenfor Frihandelsområdet enn i Fellesmarkedet. Tar en hensyn til den forskjellige styrke som produksjonsveksten har hatt innenfor de to områder, ser det ut til at samhandelen i de to siste år har økt relativt sterkest innenfor Frihandelsområdet. Utviklingen i 1961 synes dessuten å bekrefte det inntrykk en tidligere har hatt av at samhandelen innenfor Fellesmarkedet er relativt mer følsom overfor konjunktursvingninger enn tilfellet er innenfor Frihandelsområdet. Til tross for at takten i produksjonsstigningen innenfor Frihandelsområdet i 1961 avtok betydelig sterkere enn i Fellesmarkedet, var det ingen tegn til sterkere avslapning i samhandelen innenfor Frihandelsområdet enn i Fellesmarkedet. En avslapning i produksjonsveksten i Vest-Europa ser i det hele tatt ut til å ramme eksporten fra landene i Fellesmarkedet sterkere enn eksporten fra Frihandelsområdet. Mens stigningen i EFTA-landenes eksport til Vest-Europa, sammenliknet med året før, bare gikk ned fra 13 prosent i 1960 til 11 prosent i første halvår 1961, avtok stigningstakten fra 23 prosent til 15 prosent for Fellesmarkedets eksport til land i Vest-Europa.

Samhandelen innenfor Fellesmarkedet har i de siste år økt betydelig sterkere enn handelen mellom landene i Fellesmarkedet og landene i Frihandelsområdet. Mens verdien av samhandelen innenfor CEE økte med 25 prosent i 1960 og 16 prosent i første halvår 1961, steg disse lands import fra EFTA-landene med henholdsvis 14 prosent og 8 prosent. Samtidig steg EFTA-landenes import fra Fellesmarkedet nesten like sterkt som samhandelen innenfor EFTA-området. Det er således tydelig at landene i Frihandelsområdet relativt sett har tapt terreng som leverandører til Fellesmarkedet. Derimot er det ikke noe som tyder på at landene i Fellesmarkedet er blitt mindre viktige som leverandører til EFTA-området.

I løpet av 1960 økte Vest-Europas valuta-reserver meget sterkt. Økingen var betydelig større enn i de nærmest foregående år og svarte til nærmere 4,5 milliarder dollar. Det aller meste av økingen falt på landene i Fellesmarkedet, der særlig Vest-Tyskland økte sine beholdninger av gull og valuta kraftig. Men ellers skjedde det en betydelig styrking

av valuta-reservene også i landene innenfor Frihandelsområdet, og særlig var oppgangen sterk i Storbritannia. Den sterke stigningen i Vest-Europas beholdninger av gull og valuta i 1960 må bl. a. ses i sammenheng med det relativt høye rentenivået som særlig Vest-Tyskland og Storbritannia hadde. For å bremse på tendensene til for sterkt etterspørselspress fant disse land å måtte ta i bruk pengemessige tilstrammingsiltak. Sammen med sterk stigning i rentenivået hadde dette som følge en betydelig innstrømning av kortsiktig utenlandsk kapital, særlig fra Sambandsstatene. Spekulasjon i oppskrivning av den vest-tyske valuta bidro sikkert også til den betydelige tilstrømning av kortsiktig kapital. For Vest-Tyskland kom dessuten det forhold til at landet hadde et meget stort overskott på sitt vare- og tjenestetbytte overfor resten av verden.

Vest-Europas beholdninger av gull og valuta fortsatte å øke også i første halvår 1961, men i avgjort svakere tempo enn i foregående år. Når dette skrives, er det ennå for tidlig å gjøre seg opp noe klart bilde av betalingsforholdene i Vest-Europa i 1961. Dertil har de kortsiktige kapitalbevegelsene også dette år preget utviklingen for sterkt. Etter at det høsten 1960 ble truffet tiltak med sikte på å koordinere rentepolitikken i Sambandsstatene og i de viktigste vest-europeiske land, var det i begynnelsen av 1961 tegn til en viss utstrømning av kortsiktig kapital fra Vest-Europa, særlig fra Storbritannia. Fra sommeren 1961, da Storbritannia som et ledd i interne tilstrammingsiltak igjen satte diskontoen sterkt opp, så det på nytt ut til at de kortsiktige kapitalbevegelsene snudde. Vest-Tysklands valuta-reserver avtok betydelig fra sommer- og høstmånedene 1961 som følge av spesielle kapitaltransaksjoner overfor utlandet, særlig fra det offentliges side.

Gull- og valuta-reservene i de ikke-industrialiserte land, som ble sterkt redusert under konjunkturedgangen i 1957 og 1958, viste en svak øking både i 1959 og 1960. De tall som foreligger da dette skrives tyder på ny nedgang i første halvår 1961, og reservene i disse land, sett under ett, lå i høstmånedene betydelig under toppnivået fra 1956. I flere land fant det i siste halvpart av 1960 og begynnelsen av 1961 sted en betydelig nedgang i valuta-reserver som på forhånd var meget små. Dette gjaldt bl. a. land i Øst-Asia som Burma, Ceylon, India og Indonesia; i Midt-Østen land som Irak og Den forente arabiske republikk; og flere land i Afrika og Latin-Amerika. Ved en eventuell ytterligere svipt i eksportinntektene, må det regnes med at flere av disse landene forholdsvis raskt vil komme i den stilling at de må bremse sterkt på sin import fra de indu-

strialiserte land i verden. For verdenshandelen som helhet og for den internasjonale konjunkturutvikling innebærer dette et element av ustabilitet.

Ost-Europa.

Oppgaver for 1960 og første halvår 1961 viser at produksjonsveksten i industriland som Sovjet-Samveldet, Øst-Tyskland og Tsjekkoslovakia har avtatt noe i styrke siden 1959. I Polen derimot har stigningstakten i industriproduksjonen økt i de senere år. Produksjonsøkningen i Ungarn og Romania var i første halvår 1961 omtrent like sterk som året før, mens veksttempoet i Bulgaria og Albania ble noe svakere. Oppstillingen nedenfor viser prosentvis endring i brutto-industriproduksjonen fra foregående år i enkelte øst-europeiske land:

	1958	1959	1960	1. halv- år 1961
Sovjet-Samveldet ..	10,0	11,0	10,0	18,8
Øst-Tyskland	11,0	12,0	8,3	5,4
Polen	10,9	9,0	10,9	11,4
Tsjekkoslovakia ..	11,0	10,9	11,7	9,7

¹ 1.—3. kvartal.

I Sovjet-Samveldet hadde tungindustrien, treforedlingsindustrien og produksjonen av byggematerialer noe svakere vekst i 1961 enn året før. Tegn til svakere produksjonsstigning var også å finne i tekstilindustrien og enkelte andre forbruksvareindustrier, mens produksjonen i maskinindustri og kjemisk industri økte sterkere i 1960 og første halvår 1961 enn i 1959. Utvinningen av mineralolje og den hittil ubetydelige utvinning av jordgass har økt meget sterkt i de senere år. Både i Sovjet-Samveldet og i Øst-Europa ellers var det — som i tidligere år — produksjonen av investeringsvarer som økte sterkest. Dette var i samsvar med de planer som gjaldt for den økonomiske utvikling. Men svikten i jordbruksproduksjonen siden 1960, som har hemmet produksjonen av næringsmidler og tekstilvarer i hele Øst-Europa, førte trolig til en noe svakere produksjonsøkning enn planlagt i forbruksvareindustrien.

Investeringsvolumet i de industrialiserte land i Øst-Europa økte i første halvår 1961 med mellom 8 prosent (i Sovjet-Samveldet) og 13 prosent (i Polen) i forhold til samme

periode året før. Kapitalinvesteringer og teknisk assistanse mellom medlemslandene innenfor organisasjonen COMECON¹⁾ har hatt omtrent samme omfang i 1961 som i de nærmest foregående år. Særlig aktive på dette felt ser det ut til at Sovjet-Samveldet og Tsjekkoslovakia har vært. Derimot synes hjelpen fra de øst-europeiske land til utviklingslandene å ha avtatt noe fra toppnivået i 1959 og 1960.

Rådet for gjensidig økonomisk hjelp innenfor COMECON har i 1960—61 konsentrert seg om utarbeidingen av framtidsplaner for koordineringen av industriproduksjonen og om de bilaterale handelsavtaler for perioden 1961—1965. Dette arbeidet tar sikte på å stimulere til økt samhandel mellom medlemslandene. Videre kan det i den nærmeste framtid ventes en intensivering av arbeidet for å koordinere medlemslandenes investeringsplaner. Samhandelen mellom COMECON-landene økte i 1960 med 10 prosent, mens økingen i foregående år var 19 prosent.

Et viktig trekk i øst-vest-handelen i 1961 var kornimporten til China og enkelte COMECON-land. Importen kom først og fremst fra Canada og ble for en stor del finansiert ved gullsalg. Ellers har den sovjetiske eksporten av olje til land i Vest-Europa og til enkelte utviklingsland fått stadig større omfang. Oljeeksporten til Vest-Europa utgjorde i 1960 22,7 mill. tonn mot 16,8 mill. tonn i 1959. Tall for første halvår 1961 viser at økingen i oljesalget fortsatte.

Vest-Europa.

Fra 1959 til 1960 økte bruttonasjonalproduktet i Vest-Europa regnet i faste priser med rundt 6 prosent. Dette var en vesentlig raskere vekst enn i foregående år og også sterkere stigning enn under oppgangsperioden fra 1953 til 1957. Den sterkeste stigning hadde Østerrike og Vest-Tyskland, tett fulgt av Nederland. Men også i land som Danmark, Italia og Frankrike økte nasjonalproduktet sterkere enn for Vest-Europa sett under ett.

De viktigste drivkrefter bak oppsvinget fra 1959 til 1960 var som i foregående år, stigningen i eksporten og investeringene i fast realkapital — særlig i maskiner og utstyr. Lagerøkingen spilte ellers en større rolle i 1960 enn i 1959. Fram gjennom året 1960 var det tydelige tegn til at investeringene i fast realkapital etter hvert kom sterkere inn i bildet som drivkraft i oppgangen, mens eksportens betydning gradvis avtok noe. Det private konsumet — sterkt stimulert av stigende lønninger — kom

¹⁾ Albania, Bulgaria, Polen, Romania, Sovjet-Samveldet, Tsjekkoslovakia, Ungarn og Øst-Tyskland.

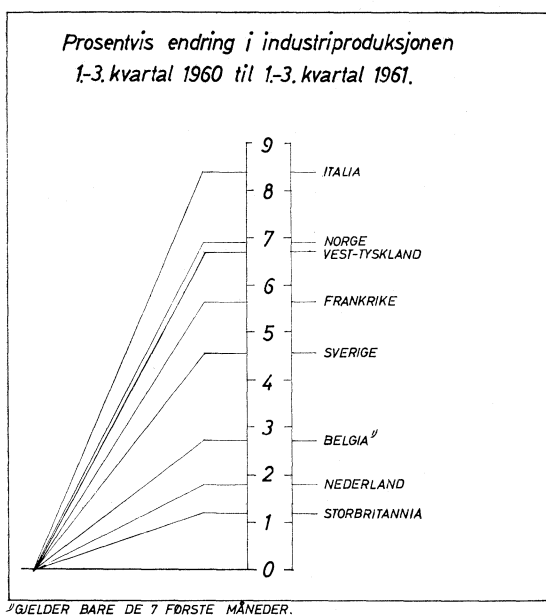

Fig. 4.

også litt etter litt sterkere med i oppsvinget.

Oppgaver for 1961 tyder på at stigningen i nasjonalproduktet har fortsatt, men at stigningstakten har avtatt vesentlig i styrke i mange land fram gjennom året. Den viktigste årsak til dette var etter alt å dømme at det ikke lenger — slik som tidligere under oppgangen — var reserver av ledig arbeidskraft som kunne trekkes inn i produksjonen. Den samiede etterspørsel har i de fleste land gjennom storparten av året holdt seg på et høyt nivå, men motiverte trolig noe svakere produksjonsvekst fra sommeren 1961. Lageretterspørselen og etterspørselen etter investeringsvarer har avtatt merkbart de fleste steder, og både på kontinentet og i Storbritannia var høykonjunkturen mot slutten av 1961 mindre hektisk enn ved årets begynnelse.

Veksten i industriproduksjonen, som avtok noe i styrke alt fra 2. kvartal 1960, fortsatte deretter i omtrent uforandret tempo i første halvår 1961. Oppstillingen nedenfor viser prosentvis endring fra foregående kvartal i den sesongkorrigerte indeks som OECD beregner for industriproduksjonen i medlemslandene:

1960: 1. kvartal	3,3	prosent
2. »	1,3	»
3. »	1,3	»
4. »	1,3	»
1961: 1. »	1,3	»
2. »	1,2	»

De oppgaver som foreligger da dette skrives, viser at industriproduksjonen i løpet av høstmånedene avtok i flere land, og at det for Vest-Europa sett under ett neppe var noen stigning fra 2. til 3. kvartal 1961.

I løpet av 1960 steg industriproduksjonen for medlemslandene i Fellesmarkedet betydelig sterkere enn i EFTA-landene. Fra 4. kvartal 1959 til 4. kvartal 1960 var stigningen etter sesongjusterte tall henholdsvis 8,6 prosent og 3,1 prosent. I 1961 har stigningstakten i industriproduksjonen innenfor de to handelsblokkene vært jevnere. Sesongjusterte tall viser at mens industriproduksjonen i Fellesmarkedet i løpet av første halvår 1961 økte med 2,3 prosent, var stigningen for EFTA-landene i den samme periode 1,5 prosent. De siste oppgaver som foreligger synes å tyde på at det særlig var i landene innenfor Fellesmarkedet at industriproduksjonen i høstmånedene 1961 viste tegn til stagnasjon eller svak nedgang.

For Storbritannia var 1961 et år med liten produksjonsframgang. Gjennom storparten av 1960 avtok stigningstakten i den samlede produksjonen meget sterkt, og i første halvår 1961 lå bruttonasjonalproduktet regnet i faste priser bare 1,7 prosent over nivået i samme periode året før. Til sammenlikning kan nevnes at bruttonasjonalproduktet økte med 3,6 prosent fra 1958 til 1959 og med 4,5 prosent fra 1959 til 1960.

Industriproduksjonen, som gjennomsnittlig steg med 2—3 prosent pr. kvartal fra begynnelsen av 1959 og fram til 1. kvartal 1960, endret seg praktisk talt ikke i resten av året.

Tabell 3. Nasjonalproduktet i Storbritannia etter anvendelse. 1954-priser.

	1960 Mill. £	Prosentvis endring fra samme periode året før		
		1960	1. kv. 1961	2. kv. 1961
Privat konsum..	14 395	3,7	2,0	1,7
Offentlig konsum	3 075	2,2	7,6	4,8
Investering i fast kapital	3 482	20,0	2,8	— 0,9
Lageropplegg ...	536			
Eksport	4 618	5,2	0,8	3,5
— Import.....	5 514	11,9	10,6	2,5
Bruttonasjonalprodukt	20 592	4,5	1,6	1,8

Kilde: Economic Trends.

I løpet av de tre første kvartaler i 1961 økte industriproduksjonen med om lag 3 prosent, og det meste av økingen fant sted i vår- og sommermånedene. De siste tall som foreligger synes å vise at produksjonen avtok i løpet av høstmånedene.

Stagnasjonen i industriproduksjonen i annet halvår 1960 rammet de ulike industrier med svært forskjellig styrke. Produksjonen av investeringsvarer og ikke-varige forbruksvarer fortsatte stort sett å stige, mens gruvene og skipsverftene hadde et markert tilbakeslag. Bilindustrien og produsentene av varige forbruksvarer fikk også føle tilbakeslaget kraftig. I begynnelsen av 1961 bedret avsetningsforholdene seg noe for bilindustrien og for produsentene av varige forbruksvarer ellers. Det var først og fremst økt produksjon i disse industrier, sammen med fortsatt stigende produksjon av investeringsvarer, som i vår- og sommermånedene 1961 førte til en svak oppgang i den samlede industriproduksjonen. De tendenser til stagnasjon som på nytt satte inn høsten 1961, gjaldt særlig stålindustrien.

Den svake produksjonsstigningen i Storbritannia i siste halvpart av 1960 og i 1961 kan for en del føres tilbake til svikt i etterspørselen for enkelte næringer. Men jamt over har etterspørselen ligget på et meget høyt nivå, og de viktigste årsaker til den svake veksten må derfor søkes i forhold på produksjonssiden. Viktigst er antakelig at arbeidsmarkedet var svært stramt både i 1960 og 1961. Tallet på arbeidsledige i sommermånedene 1960 (perioden april—september) utgjorde om lag 1,4 prosent av det samlede tallet på sysselsatte. I første halvår 1961 fortsatte arbeidsledigheten å synke, og i perioden april—september svarte tallet på ledige til om lag 1,2 prosent av den samlede sysselsetting. Tallet på ledige plasser, som allerede sommeren 1960 lå en god del høyere enn tallet på arbeidsledige, økte ytterligere i løpet av vår- og sommermånedene 1961. Mens tallet på ledige plasser i perioden april—september 1960 i gjennomsnitt var 6 prosent høyere enn tallet på arbeidsledige, steg det tilsvarende tall til 20 prosent i perioden april—september 1961. Det stramme arbeidsmarkedet i 1960 og 1961 førte til at mange bedrifter hadde vanskelig for å dekke sitt behov for arbeidskraft, særlig for kvalifisert arbeidskraft. Dessuten ser det ut til at mange bedrifter som midlertidig har hatt avsetningsvansker, har forsøkt å holde på sine arbeidere. Bevegelsen på arbeidsmarkedet har derfor vært liten, og trass i store investeringer økte arbeidsproduktiviteten i industrien bare med vel en halv prosent fra 2. kvartal 1960 til 2. kvartal 1961. Til sammenlikning kan nevnes at arbeidsproduktiviteten i industrien fra 1.

kvartal 1959 til 1. kvartal 1960 steg med hele 8,5 prosent.

Konjunkturedgangen i Nord-Amerika i 1960 førte til en betydelig svikt i eksporten til dette området. Særlig gikk utførselen av biler sterkt ned, bl. a. som følge av konkurransen med de amerikanske småbilene. Svikten i skipsbyggingsindustrien må også ses i sammenheng med mindre etterspørsel fra utlandet. De strammere avbetalingsregler som ble gjennomført i første halvår 1960, hadde dessuten som følge en viss svikt i den innenlandske etterspørsel etter varige forbruksvarer. Regnet i faste priser lå forbruket av varige forbruksvarer etter sesongjusterte oppgaver ca. 30 prosent lavere i fjerde kvartal 1960 enn i første kvartal. Mot slutten av 1960 hadde disse forhold ført til en ganske betydelig ledig produksjonskapasitet i visse deler av næringslivet, særlig var den unyttede kapasiteten stor i bilindustrien og i andre industrier som produserte varige forbruksvarer. Bortsett fra de områder som her er nevnt, var det i 1960 få tegn til svikt i den samlede etterspørsel. Etterspørselen etter varer til investering i fast realkapital var jamt over stigende, og ordrebeholdningen i investeringsvareindustrien viste øking i løpet av 1960. Svikten i etterspørselen etter varige forbruksvarer ble oppveid ved økt etterspørsel etter andre konsumvarer, og i 4. kvartal 1960 var det samlede private konsumet, eksklusive varige forbruksvarer, om lag 4 prosent større enn ett år tidligere. Lageroppbyggingen holdt seg på et meget høyt nivå gjennom hele året, selv om det mot årsskiftet 1960—61 var tegn til at den sterke veksten i lageretterspørselen var i ferd med å stoppe opp.

I begynnelsen av 1961 bedret avsetningsforholdene seg noe i bilindustrien og i de øvrige industrier som produserer varige forbruksvarer. Svikten i bileksporten stoppet opp, og de lettelser som ble gjennomført i avbetalingsreglene, bidro til å stimulere den innenlandske etterspørsel etter motorkjøretøyer og flere andre varige forbruksvarer. Sammen med den sterke økingen i etterspørselen etter investeringsvarer bidro dette til et visst oppsving i produksjonen fram gjennom vår- og sommermånedene 1961. Regnet i faste priser og sesongjustert lå investeringene i fast realkapital i 2. kvartal 1961 rundt 6 prosent over nivået i siste kvartal 1960. Forbruket av varige forbruksvarer hadde i samme periode økt med vel 30 prosent og lå omtrent på samme nivå som i 2. kvartal 1960. Når økingen i produksjonen ikke ble sterkere i første halvår 1961 enn tilfelle var, skyldtes det først og fremst at lageroppbyggingen viste en tydelig svikt sammenliknet med annet halvår året før. Mens

Tabell 4. Storbritannia. Noen økonomiske hovedtall.

	1960				1961		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.
Sysselsetting, i alt ¹ Mill.	23,4	23,6	23,8	23,7	23,7	23,9	24,0
» industri ¹ 1 000	9 512	9 572	9 706	9 641	9 633	9 646	9 718
Arbeidsledige ¹ 1 000	413	305	305	365	351	266	317
Industriproduksjon ² 1959 = 100	106	107	107	107	107	109	110
Eksportvolum, varer »	109	107	98	107	110	109	103
Importvolum »	111	115	110	115	117	112	104
Boliger under arbeid ¹ 1 000	273	290	295	286	288	307	316
Detaljomssetning ² 1959 = 100	103	104	104	105	106	107	109
Levekostnader »	100	101	101	102	103	104	105
Valutabeholdning ¹ Mill. £	993	1 033	1 110	1 154	1 079	990	1 269

Kilde: Monthly Digest of Statistics.

¹ Ved kvartalets utgang. ² Sesongjustert.

verdien av de samlede varelagrer, regnet i faste priser og sesongjustert, økte med 280 mill. pund i siste halvpart av 1960, var økingen i første halvår 1961 bare på 130 mill. pund. Lagerbevegelser var antakelig også en viktig årsak til at stigningen i industriproduksjonen fra sommeren 1961 på nytt viste tegn til å stoppe opp. Stålproduksjonen avtok sterkt fra sommeren av, og nettopp i de stålforbrukende industrier har det vært en markert tendens til nedbygging av lagerbeholdningene.

I slutten av juli 1961 gjennomførte de britiske myndigheter flere tilstramningstiltak i penge- og finanspolitikken med sikte på å redusere underskottet i vare- og tjenestebyttet med utlandet, som hadde økt sterk særlig i annet halvår 1960. Tiltakene gikk ut på en 10 prosent øking i de fleste indirekte skatter, en diskontoforhøyelse fra 5 til 7 prosent, og en øking i bankenes tvungne innskottsreserver. I høstmånedene 1961 ble diskontoen i Storbritannia satt ned igjen i to omganger med en halv prosent hver gang. Da dette skrives, er det ennå ikke mulig å vurdere fullt ut de virkninger som tilstramningstiltakene har hatt, men det er tydelig at den innenlandske etterspørsel ble dempet noe utover høsten 1961. Økingen i de indirekte skatter førte til en gjennomsnittlig stigning i prisene på forbruksvarer på 1—2 prosent, og sesongjusterte oppgaver tyder på at volumet av detaljomssetningen har falt noe av siden sommermånedene. Stigningen i etterspørselen etter investeringsvarer som var sterk i første halvår 1961, stoppet også opp sommeren 1961. De siste oppgaver som foreligger viser at ordretilgangen i bygge- og anleggsvirksomhet og i maskinindustri var synkende i høstmånedene. Arbeidsmarkedet

var også merkbart mindre stramt enn i første halvår. Når det gjelder lageretterspørselen, var det i høstmånedene tegn til at tilstramningstiltakene bidro til ytterligere å forsterke den tendens til mindre lageroppbygging som alt hadde gjort seg gjeldende i første halvdel av 1961. Alt i alt tydet den innenlandske etterspørsel høsten 1961 på at produksjonen i resten av året bare ville øke helt ubetydelig, eller kan hende slå om i en svak nedgang.

Verdien av vareeksporten lå i månedene januar—september 1961 3,7 prosent høyere enn i samme periode året før. Mens vareeksporten sank gjennom storparten av 1960, viste både verdien og volumet av eksporten stigende tendens i de tre første kvartaler 1961. I 3. kvartal 1961 var verdien av vareeksporten etter sesongjusterte oppgaver om lag 3 prosent større enn i 4. kvartal 1960, mens eksportvolumet i samme periode hadde steget med vel 2,5 prosent. Det var i første rekke eksporten av bearbeidde produkter fra jern- og metallindustrien som viste sterk stigning. Det aller meste av eksportøkningen gikk til land i Vest-Europa og til land utenom Nord-Amerika og det oversjøiske sterlingområdet.

Vareimporten som steg sterkt i 1960, viste fra 1. kvartal 1961 en synkende tendens. Regnet i verdi lå vareimporten (sesongjustert) vel 8 prosent lavere i 3. kvartal 1961 enn i siste kvartal året før. Volumtallene viser en liknende utvikling, men da importprisene falt i de tre første kvartaler 1961, var ikke nedgangen fullt så sterk. I perioden januar—september 1961 lå verdien av vareimporten nesten 2 prosent lavere enn i samme periode foregående år. Nedgangen i vareimporten i 1961 må ses i sammenheng med det svakere tempo i lager-

oppbyggingen. Det var særlig importvolumet av industrielle råvarer, brensel og delvis bearbeidde industrivarer som gikk ned. I 3. kvartal 1961 lå volumet av råvareimporten om lag 15 prosent lavere enn i de tre siste måneder 1960. Importen av industrielle ferdigvarer steg derimot betydelig i samme periode. Maskinimporten, regnet i volum, gikk opp med 19 prosent i de tre første kvartaler 1961, og importen av klesvarer steg med 14 prosent.

I første halvår 1961 utgjorde driftsunderskottet på utenriksregnskapet 83 mill. pund, mens underskottet i samme periode året før var 94 mill. pund. Både i 1959 og 1958 var det i de tilsvarende perioder betydelige overskott på driftsregnskapet med utlandet. Forverringen av driftsregnskapet med utlandet som gjorde seg gjeldende i storparten av 1960, satte inn med full styrke i annet halvår. I løpet av 1961 har størrelsen av driftsunderskottet gradvis avtatt noe. Dette skyldes først og fremst mindre vareimport til lageroppbygging og bare i liten grad øking i eksporten. Tilstrømningen av kortsiktig kapital fra utlandet, som hadde et betydelig omfang i 1960, stoppet opp omkring årsskiftet 1960—61, og i første halvår 1961 gikk strømmen etter alt å dømme den motsatte vei. Gull- og valutareservene sank med i alt 164 mill. pund i første halvår 1961. I august 1961 tok Storbritannia opp et lån i Det Internasjonale Pengefond på 535 mill. pund.

I Vest-Tyskland fortsatte produksjonsframgangen i raskt tempo fram gjennom annet halvår 1960. Bruttonasjonalproduktet regnet i faste priser, som fra 1959 til 1960 økte med 8,3 prosent, lå i annet halvår 1960 vel 7 prosent over nivået i samme periode året før. Også for første halvår 1961 sett under ett viste bruttonasjonalproduktet en stigning på om lag 7 prosent sammenliknet med tilsvarende periode ett år tidligere, men veksten avtok noe i styrke fra 1. til 2. kvartal. Mens bruttonasjonalproduktet regnet i faste priser i 1. kvartal 1961 lå 8 prosent over nivået ett år tidligere, var det tilsvarende tall for 2. kvartal 1961 6 prosent.

Produksjonsindeksen for industrien viser omtrent samme bilde. Fram til 1. kvartal 1961 fortsatte industriproduksjonen å øke i raskt tempo, men i løpet av vår- og sommermånedene stoppet veksten opp. Mens industriproduksjonen i 1. kvartal 1961 lå vel 9 prosent over nivået i samme periode ett år tidligere, var det tilsvarende tall i 3. kvartal 1961 bare 3 prosent. Ifølge den sesongjusterte produksjonsindeks som OECD-sekretariatet beregner for medlemslandene, lå industriproduksjonen i 3. kvartal 1961 4—5 prosent lavere enn i 1. kvartal. For de ni første måneder i 1961

Tabell 5. *Nasjonalproduktet i Vest-Tyskland etter anvendelse. 1954-priser.*

	1960 Milli- arder DM	Prosentvis endring fra samme periode året før		
		1960	1. kv. 1961	2. kv. 1961
Privat konsum..	141,9	7,5	9,1	6,1
Offentlig konsum	31,3	7,9	6,7	5,1
Investering i fast kapital	56,7	13,6	7,8	10,9
Lageropplegg ...	5,9			
Eksport	67,3	13,5	5,0	7,4
— Import.....	64,7	17,0	6,7	12,1
Bruttonasjonal- produkt	238,4	8,3	7,9	6,0

Kilde: Vierteljahrshefte zur Wirtschaftsforschung.

lå industriproduksjonen i gjennomsnitt vel 6 prosent over nivået i tilsvarende periode året før, mens økingen fra 1959 til 1960 var på vel 11 prosent.

Avslapningen i produksjonsveksten i løpet av 1961 ser ut til å ha rammet de fleste industrigrupper omtrent like sterkt. De industrier som produserer råvarer, har etter alt å dømme merket tilbakeslaget noe sterkere enn resten av industrien, men både i konsumvareindustrien og i investeringsvareindustrien stoppet produksjonsstigningen opp i sommermånedene. De industrier som produserer varige forbruksvarer, merket antakelig minst tilbakeslaget.

Det avtakende tempo i produksjonsveksten kan for en del forklares ved at stigningen i sysselsettingen gradvis ble svakere utover i 1961. Mens tallet på sysselsatte i industrien lå om lag 3,5 prosent over fjorårsnivået i første halvår 1961, sank tallet til 1,7 prosent i 3. kvartal 1961. I begynnelsen av 1961 kunne sysselsettingen økes sterkt i forhold til året før, da tilstrømningen på arbeidsmarkedet først hadde satt inn med full styrke i annet halvår 1960. Dette går klart fram av arbeidsledighetstallene. I 1. kvartal 1961 utgjorde tallet på arbeidsledige vel 1 prosent av tallet på sysselsatte, mens det tilsvarende tall for 1. kvartal 1960 lå på nærmere 2,5 prosent. Allerede i annet halvår 1960 lå imidlertid arbeidsledigheten så lavt at noen ytterligere reduksjon i sommer- og høstmånedene 1961 ikke var mulig.

Den avtakende tilvekst i sysselsettingen var likevel ikke hele — neppe heller den viktigste — årsaken til det svakere produksjonstempo. Til det har avslapningen, med til dels direkte nedgang i industriproduksjonen, vært alt for

Tabell 6. Vest-Tyskland. Noen økonomiske hovedtall.

	1960				1961		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.
Sysselsetting, i alt ¹ Mill.	20,0	20,3	20,4	20,3	20,4	20,8	20,9
» industri ¹ 1 000	7 652	7 757	7 875	7 892	7 945	8 021	8 033
Arbeidsledige ¹ 1 000	257	134	112	272	163	99	95
Industriproduksjon ² 1959 = 100	109	110	110	114	120	117	114
Eksportvolum, varer »	111	110	111	128	116	123	120
Importvolum » »	112	117	115	131	117	128	127
Byggevolum »	78	121	114	105	91	125	116
Detaljomsætning »	93	105	102	134	104	111	111
Levekostnader »	101	101	101	102	103	104	104
Valutabeholdning ¹ Mill. DM	24 823	26 815	29 281	30 679	32 331	31 437	29 744

Kilde: Statistischer Wochendienst; OECD General Statistics.

¹ Ved kvartalets utgang. ² Sesongjustert.

markert. Det svakere veksttempo må etter alt å dømme ses på bakgrunn av at den sterke stigningen i etterspørselen, målt med tilgangen på nye ordrer, på flere områder stoppet opp mot slutten av 1960 og siden til dels gikk direkte tilbake.

Etterspørselen etter investeringsvarer som i 1960 var en av de viktigste drivkrefter i ekspansjonen, avtok i 1961. I årets 1. kvartal var tilgangen på nye ordrer i investeringsvareindustrien 11 prosent større enn i samme periode året før. I månedene juli—september 1961 hadde tilgangen på nye ordrer falt sterkt av og lå 9 prosent under fjorårsnivået. For en stor del skyldes dette sikkert at kapasitetsutnyttningen i næringslivet som var meget anstrengt i 1960, jamt over gikk noe tilbake i 1961. Investeringene i maskiner og anlegg lå i første halvår 1961 12 prosent over nivået året før. Dette var omtrent like sterk vekst som fra 1959 til 1960. Men i løpet av de tre første kvartaler 1961 avtok stigningstakten i investeringene merkbart. I 1. kvartal 1961 var investeringene i anlegg og maskiner 16,5 prosent større enn i samme kvartal året før, men tallet falt til 8 prosent i 2. kvartal. Indeksen for produksjonen i investeringsvareindustrien lå i 3. kvartal 1961 bare 4 prosent over foregående års nivå, mens de tilsvarende tall for 1. og 2. kvartal var henholdsvis 15 prosent og 10 prosent. Til tross for at ordrebeholdningene i investeringsvareindustrien fortsatt er meget store, ser det ut til at produksjonen av investeringsvarer har avtatt mer eller mindre i takt med tilgangen på nye ordrer.

Lageretterspørselen har også vist tegn til svikt i 1961. Både i industri og varehandel har det vært tendenser til svakere lageropp-

bygging enn i 1960. På grunn av store leveringer på bestillinger fra foregående år var det sommeren 1961 ennå ingen tegn til direkte nedgang i næringslivets lagerbeholdninger, men lagerøkingen i første halvår 1961 ble likevel 7 prosent mindre enn i samme periode året før. Svikten i lageretterspørselen har i første rekke slått ut i mindre tilgang på nye ordrer i råvare- og forbruksvareindustrien. Gjennom storparten av året har leveringene fra disse industrier vært større enn tilgangen på nye ordrer, og ordrebeholdningene har til dels gått betydelig ned. Det er liten tvil om at denne utvikling har motivert et svakere produksjonstempo i flere industrigrupper særlig fra sommeren og høsten 1961.

Etterspørselen etter konsumvarer fortsatte å stige meget sterkt i 1961. Regnet i volum lå det private forbruk i første halvår 1961 7,5 prosent høyere enn i tilsvarende periode året før. Stigningen i det private forbruk var således sterkere enn stigningen i nasjonalproduktet, og denne tendens ser ut til å ha blitt heller mer utpreget utover sommeren og høsten 1961. Fra 1959 til 1960 økte det private konsumet regnet i faste priser med 7,5 prosent, mens nasjonalproduktet steg med vel 8 prosent. De oppgaver som foreligger over verdien av detaljomsætningen for høstmånedene 1961, tyder på at veksten i det private konsumet fortsatte med stor styrke.

Den kraftige stigningen i det private konsumet i de siste to år må ses i sammenheng med den sterke lønnsøking som har funnet sted. Fra 1959 til 1960 økte den gjennomsnittlige ukefortjeneste med 10 prosent, og i de tre første kvartaler 1961 lå ukefortjenesten jamt over vel 10 prosent høyere enn i samme

periode foregående år. Særlig fra annet halvår 1960, da reservene av ledig arbeidskraft var nærmest uttømt og konkurransen om arbeidskraften bedriftene imellom var meget sterk, steg lønningene kraftig. Så sent som i 3. kvartal 1961 ble det for de fag som hadde tariffoppgjør, jamt over gitt lønnstillegg på 10—11 prosent. Tar en hensyn til stigningen i sysselsettingen, lå de samlede lønnsinntekter i de tre første kvartaler 1961 12—13 prosent høyere enn i samme periode foregående år. Da levekostnaden i samme tidsrom bare steg med vel 2 prosent, økte de reelle lønnsinntekter i de tre første kvartaler 1961 med 10—11 prosent fra tilsvarende periode 1960.

Etterspørselen fra utlandet ble noe svakere alt fra sommeren 1960, og tilgangen på eksportordrer viste stort sett en synkende tendens i annet halvår. Denne utvikling fortsatte i 1961, men hadde inntil oktober ikke slått særlig sterkt ut i tallene for vareeksporten. Volumet av vareeksporten var i første halvår 1961 vel 8 prosent større enn i samme periode 1960. Dette var avgjort svakere stigning enn fra 1959 til 1960, men lå ikke meget etter stigningsraten for annet halvår 1960. Oppgaver for høstmånedene tydet på at vareeksporten fortsatt holdt seg godt oppe. Når eksporttallene i 1961 bare i liten grad ble påvirket av svikten i utlandets etterspørsel, skyldtes det at eksportbedriftene satt inne med betydelige ordrebeholdninger fra foregående år. Ordrebeholdningen for eksport var dessuten stigende helt fram til sommeren 1961. Når tilgangen på nye eksportordrer gikk noe tilbake i 1961, må dette delvis ses i sammenheng med oppskrivningen av den vest-tyske valuta med 5 prosent den 6. mars. Den sterke lønnsstigningen innenlands har dessuten gjort det meget vanskelig for tyske eksportører å sette ned sine eksportpriser. Alt i alt fant det derfor i løpet av 1961 sted en merkbar forverring av den vest-tyske eksportens konkurransemessige stilling.

Volumet av vareimporten lå i de ni første måneder 1961 om lag 8 prosent over fjorårsnivået. Dette var en markert svakere vekst enn i første og annet halvår 1960, da importvolumet lå henholdsvis 25 prosent og 14 prosent over nivået ett år tidligere. Den relativt svake importstigningen i 1961 var bemerkelsesverdig sett på bakgrunn av at importprisene, som følge av revalueringen av vest-tyske mark og prisutviklingen på verdensmarkedet, stort sett var synkende. Regnet i verdi var vareimporten i de tre første kvartaler 1961 bare 4 prosent større enn i samme periode året før, og sesongjusterte oppgaver viser bare svak stigning siden årsskiftet 1960—61. Det var i første rekke næringslivets forsøk på å bygge

ned sine lagerbeholdninger som førte til de lave importtall. I 3. kvartal 1961 var således importverdien av industrielle råvarer og halvfabrikata 7 prosent lavere enn i samme periode året før.

Overskottet i varebyttet med utlandet i de tre første kvartaler 1961 utgjorde 5 350 mill. mark, mot 3 400 mill. mark i samme periode 1960. Overskottet på tjenestebalansen ble imidlertid betydelig lavere i 1961 enn foregående år, og underskottet på rente- og stønadbalansen betydelig større. Sett under ett ble det samlede driftsoverskott i de tre første kvartaler 1961 bare knapt 150 mill. mark større enn i samme periode 1960.

For Frankrike var 1960 et år med sterkt økonomisk oppsving. Bruttonasjonalproduktet regnet i faste priser steg med vel 6 prosent, mens den tilsvarende øking i 1959 bare hadde vært litt over 2 prosent. I 1961 har stigningen i den samlede produksjonen vært noe svakere, og offisielle anslag går ut på at bruttonasjonalproduktet økte med 5 prosent i forhold til 1960.

Utviklingen i industriproduksjonen markerer tydelig at veksttempoet avtok fra 1960 til 1961. I de første åtte måneder 1961 lå indeksen for industriproduksjonen i gjennomsnitt 6 prosent over nivået i samme periode foregående år. Fra 1959 til 1960 var økingen omtrent dobbelt så stor. De sesongjusterte oppgaver viser en enda tydeligere avslapning. Fra 4. kvartal 1959 til 4. kvartal 1960 økte industriproduksjonen med nesten 8 prosent, mens økingen i de tre første kvartaler 1961 var mindre enn 2 prosent. I 1. kvartal 1961 gikk industriproduksjonen noe tilbake fra det høye nivået som den lå på i 4. kvartal 1960. Fram gjennom vår- og sommermånedene 1961 var imidlertid produksjonen igjen stigende, og de siste tall som gjelder høstmånedene, syntes å vise at stigningen fortsatte.

Tilstramningen på arbeidsmarkedet som var merkbar under oppsvinget særlig i annet halvår 1960, fortsatte i 1961. Tallet på arbeidsledige i de tre første kvartaler 1961 lå jamt over 15 prosent lavere enn til samme tid året før, og tallet på ledige plasser viste betydelig stigning måned for måned sammenliknet med 1960. Likevel har ikke arbeidsmarkedet i Frankrike vært så stramt som i land som Vest-Tyskland og Storbritannia. Kapasitetsutnyttningen i næringslivet har neppe heller vært like anstrengt som i de fleste andre land i Vest-Europa. Med sterkere stigning i den samlede etterspørsel kunne takten i produksjonsstigningen i 1961 etter alt å dømme vært raskere.

Den viktigste drivkraft bak oppsvinget i 1960 var uten sammenlikning eksporten som

Tabell 7. Frankrike. Noen økonomiske hovedtall.

	1960				1961		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.
Sysselsetting, i alt1959 = 100	100	101	102	101	101	101	102
» industri ... »	100	101	101	102	102	102	102
Arbeidsledige ¹1 000	153	108	108	133	130	93	93
Industriproduksjon ²1959 = 100	107	108	113	115	114	116	117
Eksportvolum, varer ... »	123	114	105	125	123	124	117
Importvolum » »	125	122	108	123	128	136	118
Boliger tatt i bruk1 000	70	78	75	91	77	75	74
Levekostnader1959 = 100	103	103	104	105	105	105	106
Valutabeholdning ¹ Mill. \$	1 854	1 987	2 110	2 070	2 398	2 777	2 816

Kilde: Bulletin Mensuel de Statistique; OECD General Statistics.

¹ Ved kvartalets utgang. ² Sesongjustert.

fra 1959 økte med 14 prosent, regnet i volum. Lagerøkingen var også meget sterk i 1960, og til sammen utgjorde stigningen i eksporten og lagerbeholdningene nesten 55 prosent av veksten i bruttonasjonalproduktet. Investeringene i fast realkapital steg i 1960 omtrent like sterkt som bruttonasjonalproduktet (+ 6 prosent), mens det private konsumet i 1960 økte med 5 prosent regnet i faste priser.

I løpet av annet halvår 1960 var det tydelige tegn til at stigningen i den innenlandske etterspørsel relativt sett skulle komme til å spille en stadig større rolle i oppsvinget. Den uvanlig sterke veksten i vareeksporten i 1959 og første halvår 1960 viste tegn til å svekkes mot slutten av året, og det var klart at fortsatt like rask produksjonsframgang ville være avhengig av sterkere vekst i etterspørselen etter konsum- og investeringsvarer. De tall som foreligger, viser at konsumvare- og investeringsvareetterspørselen tok seg raskt opp mot slutten av 1960.

Stigningen i investeringene i fast realkapital har etter alt å dømme fortsatt i 1961. Foreløpige anslag for året under ett går ut på en stigning inklusive boliger regnet i volum på 7—8 prosent, mens stigningen fra 1959 til 1960 var på 6 prosent. Det er særlig de offentlige investeringer som har økt sterkt, mens det i det private næringsliv regnes med en øking i volumet av investeringene på 8 prosent. De oppgaver som foreligger, viser at industrien i 1961 planla å øke volumet av bruttoinvesteringene med 12 prosent i forhold til 1960.

En av grunnene til at produksjonsstigningen i 1961 ikke har vært fullt så sterk som året før, er at lageroppbyggingen har avtatt betydelig sammenliknet med 1960. I så måte har

utviklingen i Frankrike fulgt det vanlige mønsteret i Vest-Europa; varelagrene har fortsatt å øke, men i atskillig svakere tempo enn i foregående år da lageretterspørselen i de fleste land var en meget viktig faktor i konjunkturoppgangen.

Ett trekk ved konjunkturoppgangen i Frankrike i de siste år som har avveket ganske sterkt fra det vanlige vest-europeiske mønsteret, er den forholdsvis svake stigning i det private konsumet. Høsten 1960 var det, som tidligere nevnt, visse tegn til raskere stigning i konsumetterspørselen, men utviklingen i 1961 syntes å vise at dette ikke var noen særlig dyptgående endring. For 1961 som helhet regnes det nå med at det private konsumet vil øke omtrent som fra 1959 til 1960, dvs. med rundt 5 prosent. I første halvår 1961 lå volumet av detaljomsetningen om lag 7 prosent over fjorårsnivået, men i resten av året ventes svakere vekst. Den forholdsvis svake stigning i konsumet må ses i sammenheng med at tilstrømmingen på arbeidsmarkedet inntil høsten 1961 hadde vært forholdsvis moderat, med den følge at lønnsstigningen ble relativt beskjedent. Fra 1959 til 1960 steg lønnstakernes reelle inntekter med 4—5 prosent. I første halvår 1961 var stigningen i timelønningene omtrent like stor som året før, men da levekostnadene steg noe mindre enn i 1960 kan stigningen i de reelle lønnsinntekter anslås til rundt 6 prosent.

Volumet av vareeksporten var i de ni første måneder av 1961 om lag 6 prosent høyere enn i samme periode ett år tidligere. I 1960, da eksportvolumet særlig i første halvår lå uvanlig høyt, var den tilsvarende stigning fra året før hele 17 prosent. Det var særlig de høye eksporttallene i 1. kvartal 1960 som gjorde at

stigningen i eksportvolumet i de tre første kvartaler 1961 sammenliknet med tilsvarende periode året før ble forholdsvis moderat. Tallene for 2. og 3. kvartal 1961 lå imidlertid nesten 10 prosent over de tilsvarende tall i foregående år. Dette viser at eksportekspansjonen i Frankrike var meget sterk og fremdeles er en vel så viktig faktor i konjunkturforløpet som stigningen i den innenlandske etterspørsel.

Importvolumet i de ni første måneder 1961 økte med 7,5 prosent i forhold til nivået i samme periode året før og altså noe sterkere enn vareeksporten. Fra 1959 til 1960 økte importvolumet med hele 20 prosent, men det aller meste av økingen fant sted i slutten av 1959 og i de første måneder av 1960. Importprisene i de tre første kvartaler 1961 lå gjennomsnittlig om lag 2 prosent lavere enn i tilsvarende periode året før, mens eksportprisene i samme periode falt med knapt 1 prosent. Både vareeksporten og vareimporten ble derfor om lag 5 prosent større, regnet i verdi, i de ni første måneder av 1961 enn i tilsvarende periode 1960. Overskottet på varebyttet med utlandet som i de ni første måneder 1960 utgjorde 1 860 mill. frcs., steg til 1 920 mill. frcs. i de tre første kvartaler 1961. Valutabeholdingene som i hele 1960 økte med vel 1 700 mill. frcs., steg i de ni første måneder i 1961 med hele 3 692 mill. frcs.

Sambandsstatene.

I Sambandsstatene har økonomien vært i rask vekst siden februar 1961, da bunnpunktet i konjunkturedgangen fra året før ble passert. Produksjon og etterspørsel har vist sterk stigning fram gjennom året, men så sent som i oktober 1961 lå arbeidsledigheten på samme høye nivå som ved foregående årsskifte. Ut på sensommeren og høsten 1961 så det ut til at takten i produksjonsøkningen ikke lenger var fullt så rask som under den første fase i oppsvinget. Dette hang delvis sammen med spesielle forhold, bl. a. arbeidskonflikter som rammet bilindustrien i september. Dessuten er det helt normalt at stigningstakten avtar noe etter hvert som et oppsving fører til større kapasitetsutnyttning i næringslivet. Ordrettilgangen i industrien var fortsatt i rask vekst da dette ble skrevet, og alt pekte i retning av betydelig produksjonsøkning også for resten av 1961.

Det var først og fremst svikten i lagerinvesteringene som utløste og ga næring til konjunkturedgangen som satte inn fra og med juni 1960. Den kontraktive virkning som mindre lageretterspørsel hadde på produksjon og ordrettilgang, førte dessuten til mer spesi-

Tabell 8. Nasjonalproduktet i Sambandsstatene etter anvendelse. 1954-priser.

	1960 Milli- arder \$	Prosentvis endring fra samme periode året før		
		1960	1961	
			1. halvår	3. kv. ¹
Privat konsum . .	298,3	3,1	0,6	2,6
Offentlig bruk av varer og tjene- nester	80,2	0,1	5,7	5,2
Privat investe- ring i fast kapi- tal	56,6	} — 0,8	— 16,9	3,6
Lageropplegg . .	4,0			
Eksport	25,3	14,0	0,4	— 1,6
— Import	23,6	— 2,9	— 6,6	3,8
Bruttonasjonal- produkt	440,8	2,9	— 0,7	2,9

Kilde: Economic Indicators.

¹ Foreløpige tall.

mistiske forventninger i næringslivet og hos konsumentene. Mot slutten av året fant det derfor sted en viss nedjustering av bedriftenes investeringsetterspørsel, samtidig som konsumentenes kjøp av varige forbruksvarer gikk sterkt ned.

Bruttonasjonalproduktet regnet i faste priser viste en øking på 2,9 prosent fra 1959 til 1960. Fra 2. kvartal 1960 til 1. kvartal 1961 sank imidlertid bruttonasjonalproduktet, etter sesongjusterte oppgaver, med nærmere 12 milliarder dollar eller 2,3 prosent regnet i 1960-priser. Reduksjonen i lagerinvesteringene i denne perioden svarte til om lag 80 prosent av hele nedgangen.

Industriens produksjon ble atskillig hardere rammet av tilbakeslaget enn produksjonen av varer og tjenester sett under ett. Fra toppnivået i januar 1960 til konjunkturbunnen ble passert i februar 1961 sank industriproduksjonen med i alt 8 prosent. Januar 1960 var imidlertid en eksepsjonell måned, sterkt influert av den langvarige konflikten i stålindustrien høsten før. Fra januar 1960 til februar året etter sank stålproduksjonen med vel 40 prosent, mens bilindustriens produksjon gikk tilbake med nærmere en tredjedel. Også produksjonen av varige forbruksvarer ellers gikk sterkt ned (—11 prosent), mens produksjonen av ikke-varige forbruksvarer holdt seg uendret. Tallet på arbeidsledige steg, etter sesongjusterte oppgaver, fra 5,2 prosent av den samlede arbeidsstyrke i 1. kvartal 1960 til 6,8 prosent i 1. kvartal 1961.

Omslaget til ny oppgang i begynnelsen av 1961 skyldtes først og fremst omlegging av den økonomiske politikken i mer etterspørselsstimulerende retning. Alt fra annet halvår 1960 var det tegn til en viss oppmyking av kredittpolitikken, og fra slutten av året virket også finanspolitikken i ekspansiv retning. De offentlige utgifter til kjøp av varer og tjenester viste svakt stigende tendens i de siste måneder av 1960. Det offentlige inntektsoverskott — forskjellen mellom det offentlige inntekter i form av skatter og andre inntektsoverføringer og offentlige utgifter til kjøp av varer og tjenester og til inntektsoverføringer — som i årets første kvartal hadde vært på 6,5 milliarder dollar, sesongjustert og beregnet på årsbasis, snudde til et underskott på nærmere 2 milliarder dollar i 4. kvartal 1960. Virkningene av omleggingen i finanspolitikken ble etter alt å dømme sterkt understøttet ved det inntrykk den nye administrasjonen ga av å ville føre en aktiv motkonjunkturpolitikk. I 1961 ble den ekspansive finanspolitikken ført videre med stor styrke. I de tre første kvartaler av 1961 økte de offentlige kjøp av varer og tjenester med 7 milliarder dollar regnet på årsbasis, bl. a. som følge av de større forsvarsbevilgninger fra sommeren av. Det offentlige inntektsunderskottet i 1. og 2. kvartal 1961 utgjorde henholdsvis 7,9 og 6,6 milliarder dollar, sesongjustert og regnet på årsbasis.

Den samlede produksjonen av varer og tjenester, målt med bruttonasjonalproduktet i faste priser, økte med nærmere 3 prosent fra 1. til 2. kvartal 1961 og steg med ytterligere 1,7 prosent i 3. kvartal. Industriproduksjonen steg meget sterkt i vår- og forsommermånedene 1961 og passerte toppnivået fra januar 1960 i juli, dvs. fem måneder etter at oppsvinget

startet. Senere har stigningstakten avtatt noe, men i oktober lå den samlede industriproduksjonen vel 10 prosent høyere enn i februar, da oppgangen tok til. De fleste industrigrupper har hatt del i oppgangen, men sterkest var ekspansjonen i bil- og stålindustrien som ved årsskiftet 1960—61 hadde meget stor unyttet produksjonskapasitet. Fra februar til oktober økte bilproduksjonen etter sesongjusterte oppgaver med nærmere 40 prosent, og storparten av bilfabrikkene arbeidet overtid i oktober. Kapasitetsutnyttningen i stålindustrien, som ved årsskiftet 1960—61 var nede i under 50 prosent, hadde i oktober 1961 steget til om lag 70 prosent.

Etter hvert som det kom fart i oppgangen utover våren 1961 avtok tendensene til nedbygging av lagerbeholdningene i industri og varehandel. Så sent som i 1. kvartal var lagerreduksjonen betydelig — hele 4 milliarder dollar regnet på årsbasis — men i 2. og 3. kvartal økte de samlede lagerbeholdningene med henholdsvis 2,8 og 4,5 milliarder dollar, etter sesongjusterte oppgaver. Likevel var lagerbeholdningene, sett i forhold til omsetningen, ganske lave høsten 1961, og med forventninger om ytterligere produksjonsstigning vil trolig lagerretterspørselen fortsette å være en ekspansiv faktor i konjunkturforløpet.

Investeringene i fast realkapital lå i første halvår 1961, etter sesongjusterte oppgaver, vel 4 prosent lavere enn i siste halvpart av 1960. Fra 1. kvartal tok imidlertid investeringene til å øke, og for de to følgende kvartaler under ett er stigningen beregnet til 7 prosent. I de tre siste månedene 1961 regnes det med en ytterligere stigning på 3 prosent. Sterkest stigning var det for bruttoinvestering i boliger. Fra 1. til 3. kvartal 1961 økte verdien av

Tabell 9. Sambandsstatene. Noen økonomiske hovedtall.

	1960				1961		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.
Sysselsetting, i alt ¹ Mill.	64,3	68,6	67,8	66,0	65,5	68,7	67,0
» industri ¹ »	17,1	17,1	17,2	16,5	16,1	16,6	17,0
Arbeidsledige ¹ 1 000	4 206	4 423	3 388	4 540	5 495	5 580	4 085
Industriproduksjon ² 1959 = 100	105	104	103	100	97	103	107
Eksportvolum, varer »	110	121	111	120	117	113	³ 109
Importvolum »	100	99	93	92	90	92	³ 96
Detaljomsättning ² »	101	104	101	102	99	100	101
Levekostnader »	101	101	102	102	102	102	103
Valutabelolding ¹ Mill. \$	19 460	19 360	18 730	17 810	17 430	17 603	17 377

Kilde: Survey of Current Business.

¹ Ved kvartalets utgang. ² Sesongjustert. ³ Foreløpige tall.

boligbyggingen, etter sesongjusterte oppgaver, med 13 prosent, og omtrent like sterk var stigningen i tallet på igangsatte boligbygg. Næringslivets investeringer i maskiner og utstyr lå i de tre første kvartaler 1961 om lag 10 prosent lavere enn i samme periode året før. Fra sommeren 1961 var det imidlertid tydelige tegn til at stagnasjonen i denne delen av investeringssetterspørselen var over, og i 3. kvartal økte bruttoinvesteringene i maskiner og utstyr med om lag 5 prosent. Med stigende kapasitetsutnyttning er det all grunn til å vente økt investeringssetterspørsel i tiden framover, og oppgaver over investeringsplaner som foreligger da dette skrives, tyder på at investeringene i næringslivet vil øke med 4 prosent fra 1961 til 1962. For industrien alene går investeringsplanene ut på øking på 7 prosent.

Det private konsum, sett under ett, holdt seg relativt godt oppe under tilbakeslaget i 1960 og bidro dermed i høy grad til å begrense omfanget av nedgangen. Bortsett fra utgiftene til kjøp av varige forbruksvarer, som i faste priser gikk ned med om lag 12 prosent fra 2. kvartal 1960 til 1. kvartal 1961, var forbrukernes utgifter til kjøp av varer ellers omtrent uforandret, mens forbruket av tjenester økte. Under oppsvinget i 1961 har stigningen i det private konsumet vært forholdsvis moderat. Mens de samlede private inntekter før skatt fra 1. til 3. kvartal 1961 steg med nærmere 4 prosent, økte verdien av detaljomsetningen i samme periode bare med 1,3 prosent. Det samlede private konsumet — tjenester medregnet — steg betydelig sterkere, men økte likevel ikke fullt så meget som de private inntekter. Sterkest stigning viste konsumentenes utgifter til kjøp av varige forbruksvarer, som fra 1. til 3. kvartal 1961 gikk opp med rundt 8 prosent regnet i verdi. Sett på bakgrunn av inntektsstigningen og det forholdsvis lave nivå de utestående forbrukskreditter har ligget på i hele 1961, må dette sies å være en moderat oppgang. Alt i alt kunne konsumentenes holdning i de tre første kvartaler 1961 karakteriseres som avventende, og det private konsum var ikke blant de faktorer som virket særlig ekspansivt fram til høsten 1961. De siste oppgaver som foreligger da dette skrives, tyder på at det holder på å skje en endring i dette forhold. Verdien av detaljomsetningen økte kraftig i oktober, og bilsalget tok seg godt opp i oktober og i de første uker av november.

Forholdene på arbeidsmarkedet ble relativt lite berørt av det kraftige oppsvinget i de tre første kvartaler 1961. Den totale sysselsetting i perioden januar—september lå i gjennomsnitt på samme nivå som i de tilsvarende måneder året før og endret seg bare ubetydelig fra årsskiftet og fram til september. Tallet på

sysselsatte lønnstakere utenom jordbruket steg derimot svakt — med 2 prosent etter sesongjusterte oppgaver — fra 1. til 3. kvartal 1961. Stigningen var sterkest i den offentlige sysselsetting og i bygge- og anleggsvirksomhet, men forholdsvis beskjeden i industrien. Den gjennomsnittlige arbeidstid pr. uke i industrien — en meget følsom konjunkturindikator i Sambandsstatene — steg fra 39 timer omkring årsskiftet til om lag 40 timer høsten 1961. Arbeidsledigheten holdt seg uendret på samme høye nivå helt fram til oktober og svarte til nærmere 7 prosent av den samlede arbeidsstyrke. I november falt arbeidsledighetsprosenten til 6,1.

En undersøkelse foretatt i oktober 1961 viste at den gjennomsnittlige kapasitetsutnyttning i industrien da lå på 81 prosent. For desember 1960 ga en tilsvarende undersøkelse som resultat et tall på 77 prosent. Sammen med tallene for arbeidsledigheten gir disse oppgaver et sterkt inntrykk av at det fremdeles finnes store ledige reserver av arbeidskraft og kapitalutstyr i næringslivet. Med tilstrekkelig sterk stigning i etterspørselen skulle derfor produksjonsveksten kunne fortsette i raskt tempo uten særlig fare for alvorlige presstendenser. I så måte skiller Sambandsstatene seg vesentlig fra de fleste land i Vest-Europa.

Utviklingen i utenriksøkonomien tok en ny vending i 1961. Den sterke stigningen i eksporten stoppet opp omkring årsskiftet, og i 1961 viste eksporten synkende tendens. Etter at oppsvinget var kommet godt i gang, begynte importen å vise stigning fra sommermånedene av. I årets første kvartal utgjorde eksportoverskottet av varer og tjenester vel 5 milliarder dollar regnet på årsbasis, mens overskottet i 3. kvartal 1961 var kommet ned i 2,5 milliarder dollar. Gullbeholdningen, som særlig i annet halvår 1960 gikk kraftig ned, viste en svak øking i første halvår 1961. Fra høstmånedene 1961 var det på ny tegn til en viss gullutstrømning.

Konjunkturutsiktene.

I N o r d - A m e r i k a synes det klart at konjunkturoppsvinget, som nå setter sitt preg på de fleste områder av økonomien, har betydelig styrke. Når dette skrives, viser oppgaver over produksjon og etterspørsel en stigende tendens både i Canada og Sambandsstatene. Med den store tilgang på ledig arbeidskraft og produksjonskapasitet som fremdeles finnes i disse land, er det rom for rask produksjonsvekst også i tiden framover. For de nærmeste måneder er det dessuten all grunn til å regne med ytterligere stigning i den samlede etterspørsel. På litt lengre sikt er imidlertid forut-

setningen at det fortsatt — som hittil under oppsvinget — blir ført en økonomisk politikk som stimulerer den samlede etterspørsel.

I S a m b a n d s s t a t e n e tyder oppgaver for høstmånedene på at det private konsumet nå er i ferd med å bli en ekspansiv faktor av større betydning enn tidligere under oppsvinget. Særlig bilsalget men også omsetningen av en rekke andre varige forbruksvarer har hatt en markert oppgang. Med det høye nivå som de private inntekter ligger på, og med den relativt lave avbetalingsgjeld, kan det ventes at økt konsumetterspørsel vil gi økonomien ny stimulan for en tid framover. Da fortsatt produksjonsøking etter alt å dømme snart vil slå ut i noe lavere arbeidsledighet, skulle også dette kunne bidra til å trekke konsumetterspørselen oppover.

Lageroppbyggingen i industri og varehandel vil etter alt å dømme fortsette. Bl. a. var det i høstmånedene tegn til store bestillinger av stål fra de stålforbrukende industrier. Dette hang dels sammen med forventninger om økt produksjon i bilindustrien og i bygge- og anleggsvirksomheten, men også frykten for en arbeidskonflikt i stålindustrien i 1962 ser nå ut til å stimulere til økt lageroppbygg. Det er likevel tvilsomt om lageretterspørselen i tiden framover vil bli en like viktig drivkraft som i den første fase av oppsvinget, da en lagernedbygging i 1. kvartal 1961 på om lag 4 milliarder dollar ble avløst av en lagerøking i 3. kvartal på nesten 5 milliarder dollar, regnet på årsbasis.

Boligbyggingen, som under oppsvinget siden februar 1961 i betydelig grad har bidratt til å trekke den samlede etterspørsel oppover, viste fortsatt en stigende tendens høsten 1961. Oppgaver over inngåtte byggekontrakter peker klart i retning av fortsatt stigning i 1962, som etter alt å dømme vil bli et meget godt år for bygge- og anleggsvirksomheten.

De planer som foreligger for næringslivets investeringer i fast realkapital for 1962, viser en øking på 4 prosent sammenliknet med 1961. For industrien alene er økingen anslått til 7 prosent. Normalt pleier investeringsplaner å vise lavere tall enn de faktiske utlegg til investering under en oppgangsperiode. Det ser således ut til at næringslivets investeringer i tiden framover vil gi betydelig stimulan til den samlede etterspørsel. Meget vil imidlertid avhenge av den økonomiske politikk som vil bli ført og av hvordan etterspørselen ellers vil komme til å virke inn på produksjon og kapasitetsutnyttning. Særlig vil konsumetterspørselen og de offentlige utgifter til kjøp av varer og tjenester kunne komme til å spille en stor rolle. Uten bedre kapasitetsutnyttning i næringslivet er det lite trolig at bedriftene vil ha noe sterkt motiv til å øke sine investeringer kraftig.

Endringene i finanspolitikken i de tre første kvartaler 1961 virket i høy grad etterspørselsstimulerende. De offentlige utgifter til kjøp av varer og tjenester vil etter alt å dømme fortsette å stige i tiden framover, bl. a. som følge av de økte forsvarsbevilgninger som ble vedtatt sommeren 1961. Det er likevel ikke trolig at stigningstakten i den offentlige etterspørsel vil bli så sterk heretter som den var i tiden fra 4. kvartal 1960 til 3. kvartal 1961. I så fall må det ventes at de ekspansive virkninger av finanspolitikken sett under ett vil bli svakere i 1962 enn de var i året som gikk, idet stigende inntekter hos bedrifter og publikum vil føre til sterk øking i skatteinnbetalingene. Det ser i det hele ut til å være en tendens til at finanspolitikken i Sambandsstatene skaper et betydelig offentlig inntektsoverskott en god stund før økonomien er kommet opp i full kapasitetsutnyttning. Uten lettelser i skattepolitikken eller fortsatt stigning i de offentlige utgifter til kjøp av varer og tjenester er det derfor en betydelig risiko for at konjunkturoppsvinget blir bremsset opp før den tilgjengelige arbeidskraft og realkapital er fullt utnyttet.

Under disse forhold kan det økende driftsunderskottet overfor utlandet, sammen med de tendenser til gullutstrømning som har vist seg på nytt i de siste måneder, komme til å skape problemer for en fortsatt konjunkturoppgang. Faren består i at Sambandsstatenes regjering av hensyn til utenriksøkonomien kan bli tvunget til å føre en mer kontraktiv politikk enn konjunktursituasjonen ellers skulle tilsi. Allerede i høstmånedene 1961 var det tegn til at administrasjonen innenfor de bevilgningsrammer som var gitt, viste noe større forsiktighet med de offentlige utgifter. Da gullutstrømningen for en del har sammenheng med at rentenivået er lavt i Sambandsstatene i forhold til flere land i Vest-Europa, er det også tenkelig at tiltak for å stanse utstrømningen kan føre til en strammere kredittpolitikk.

I V e s t - E u r o p a viste konjunkturbildet høsten 1961 avgjort flere svakhetstegn enn ved årets begynnelse. Fra 2. kvartal stoppet produksjonsveksten stort sett opp, og i høstmånedene 1961 var industriproduksjonen i flere land svakt synkende. Mens det i begynnelsen av året særlig var mangel på ledig arbeidskraft og produksjonskapasitet som ga et langsommere veksttempo, er det nå først og fremst forhold på etterspørselssiden som er årsak til stagnasjonen. I de fleste land ligger imidlertid den økonomiske aktiviteten på et meget høyt nivå, og ordrebeholdningene i industri og bygge- og anleggsvirksomhet er fremdeles store. Den økonomiske politikk som blir ført i de fleste land, skulle heller ikke i nevneverdig grad virke til å trekke aktivitetsnivået nedover i tiden framover.

Det mindre hektiske konjunkturbildet i Vest-Europa fra sommeren 1961 og svakhetstegnene i høstmånedene var for en stor del en følge av lagerbevegelser. Lageroppbyggingen hadde et vesentlig mindre omfang enn i 1960, og tendenser til direkte lagernedbygging for råvarer og halvfabrikata bidro sikkert til stagnasjonen. Særlig i de stålforbrukende industrier var lagerreduksjonen betydelig. Svikten i lageretterspørselen er etter alt å dømme ennå ikke over, og i den nærmeste tid vil dette fortsatt virke dempende på den samlede etterspørsel. Ønsket om å sitte med mindre lagerbeholdninger må ses på bakgrunn av at kapasitetsutnyttningen i næringslivet ikke lenger er fullt så anstrengt som tidligere og at leveringstidene som følge av det er kortere.

I løpet av 1961 har også næringslivets investeringssetterspørsel blitt noe svakere, og det er ikke trolig at investeringene i fast realkapital i 1962 vil bli en like ekspansiv faktor i konjunkturforløpet som i foregående år. Den lavere investeringssetterspørsel må ses i sammenheng med den uvanlig sterke investeringsboom som Vest-Europa har hatt i de to siste år. Den kraftige lønnsstigning har også i noen grad redusert bedriftenes fortjenestemuligheter og deres evne til selvfinansiering av nyinvesteringer. Med mindre anstrengt kapasitetsutnyttning får bedriftene dessuten svakere motiv til å foreta nyinvesteringer for å øke sin produksjonskapasitet. Det noe mindre anstrengte arbeidsmarkedet høsten 1961 vil trolig også virke til å minske behovet for investeringer med sikte på å oppveie vansker med å skaffe arbeidskraft.

Det private konsumet som i 1961 var en betydelig drivkraft i konjunkturforløpet, fortsatte å stige i de fleste land høsten 1961. Det viktigste unntak var Storbritannia, der økonomiske tilstramningstiltak fra sommeren 1961 førte til en demping av konsumetterspørselen. I tiden framover skulle det fortsatt kunne ventes stigende privat konsum. Dette henger først og fremst sammen med at det så sent som høsten

1961 i de fleste land ble gitt betydelige lønns-tillegg. Også i Storbritannia der den økonomiske politikk i det siste har tatt sikte på å unngå lønnsstigning, foreligger det nå en rekke betydelige lønnskrav som trolig for en del vil bli imøtekommet i begynnelsen av 1962. Selv om sysselsettingen i de fleste land i tiden som kommer neppe vil kunne øke, vil stigende realinntekter hos lønnstakerne gi en betydelig stimulan til konsumetterspørselen. Dette skulle gi betydelig sikkerhet for at avslappingen ikke vil utvikle seg til en selvforsterkende konjunktur-nedgang.

Eksporpen er kanskje den faktor som skaper størst usikkerhet for konjunkturforløpet i Vest-Europa i tiden framover. I enkelte land som Vest-Tyskland har utviklingen det siste året etter alt å dømme gått i retning av svakere konkurransemessig stilling på eksportmarkedene, mens Storbritannia og Frankrike trolig har fått sin konkurransevne bedret. Med økonomisk oppsving i Nord-Amerika skulle Vest-Europas eksportutsikter til dette område være gode. For Vest-Europas ytre eksport er imidlertid samhandelen med resten av verden, og da særlig råvarelandene, av langt større betydning. Disse lands eksportinntekter viser nå etter alt å dømme en svakt synkende tendens. Dette skyldes først og fremst at svakere produksjonsvekst og lageroppbygging i Vest-Europa har ført til mindre import av råvarer og synkende råvarepriser fra forsommeren 1961. Utsiktene for Vest-Europas eksport til disse områder er derfor ikke særlig gode for den nærmeste tiden. Oppsvinget i Nord-Amerika vil trolig bidra til en viss øking i råvarelandenes eksportinntekter, men det er uten sammenlikning Vest-Europa som er den største avtaker av råvarelandenes eksport. Så lenge som stagnasjonen i Vest-Europas råvareimport — indusert av tendenser til lagernedbygging — varer ved, kan det derfor ikke ventes noe oppsving av betydning i Vest-Europas ytre utførsel til land utenom Nord-Amerika.

Norge.

Utenriksøkonomien.

Utenriksregnskapet.

Foreløpige beregninger for 1961 viser et underskott på driftsregnskapet på 1 500 mill. kr., dvs. 610 mill. kr. mer enn i 1960 og 874 mill. kr. mer enn i 1959. Økingen fra 1960 til 1961 skyldtes vesentlig at verdien av innførselen (inkl. skip) var betydelig større i 1961 enn året før. For varer og tjenester sett under ett lå eksportprisene i 1961 om lag 2 prosent lavere enn i året før, mens importprisene falt med knapt 1 prosent fra 1960. Forholdet mellom eksportprisnivået og importprisnivået — bytteforholdet med utlandet — ble således forverret med om lag 1 prosent fra 1960 til 1961. I det rene varebytte (uten skip) var det en svak bedring i bytteforholdet. Med uforandrede priser fra 1960 til 1961 ville det samlede importoverskottet i 1961 ha blitt vel 100 mill. kr. mindre.

Da dette ble skrevet, forelå utenriksregnskapet bare for de tre første kvartaler av 1961. I dette tidsrom utgjorde underskottet på driftsregnskapet 1 265 mill. kr. mot 680 mill. kr. i samme periode i 1960. Nettokapitalinngangen gikk opp fra 470 mill. kr. til 1 213 mill. kr. En vesentlig del av økingen skyldtes låneopptak til finansiering av skipsimport. Nettovalutabeholdningen økte med 133 mill. kr. og utgjorde ved utgangen av september 1961 3 065 mill. kr.

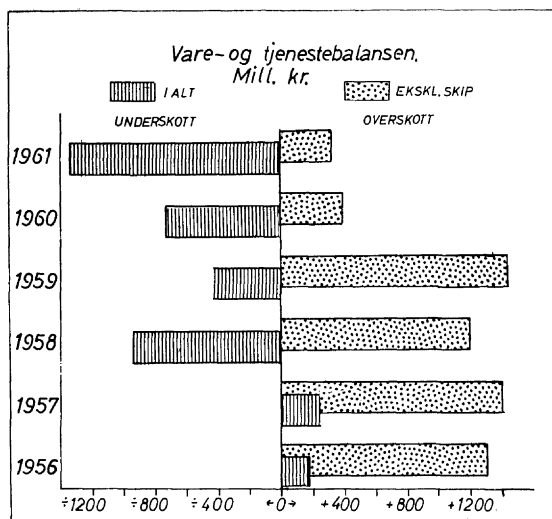

Fig. 5.

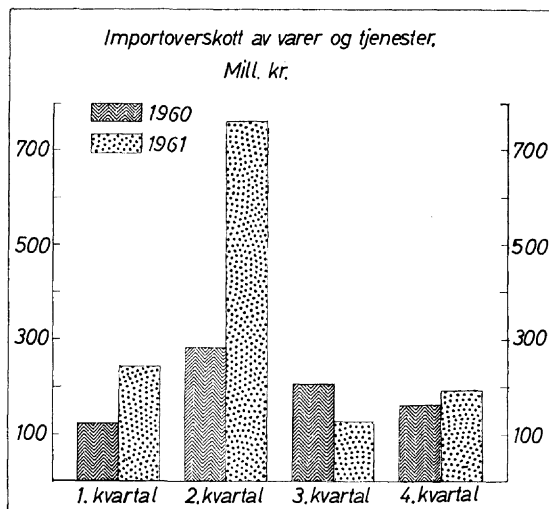

Fig. 6.

Importoverskottet for varer og tjenester gikk opp fra 610 mill. kr. i 1.—3. kvartal 1960 til 1 135 mill. kr. i de samme kvartaler 1961. Importverdien økte med 1 015 mill. kr., mens verdien av eksporten gikk opp med 490 mill. kr. (tjenestene er da regnet netto). Av oppgangen i importverdien falt om lag 530 mill. kr. på vareinnførselen uten skip og knapt 485 mill. kr. på innførsel av skip. Vareeksporten uten skip gikk opp med nesten 180 mill. kr. Verdien av skipseksporten økte med om lag 125 mill. kr., av dette var 54 mill. kr. salg av et hvalkokeri med hvalbåter til Japan. Nettovalutafraktene viste en oppgang på 95 mill. kr., og nettoverdrien av andre tjenester gikk opp med noe over 90 mill. kr.

Volumtallene for importen av varer og tjenester sett under ett viste en øking på om lag 13 prosent, mens eksportøkingen var knapt 9 prosent. For varer, inklusive skip, var volumøkningen (regnet i 1960-priser) nesten dobbelt så stor på importsiden (15 prosent) som på eksportsiden (9 prosent). Volumet av frakttjenester levert til utlandet målt med tonnassen av den seilende flåte økte med vel 9 prosent. Skipsoppleggene gikk ned fra om lag 555 000 bruttotonn ved utgangen av oktober 1960 til omtrent 330 000 bruttotonn på samme tid i 1961.

Rente- og stønadsunderskottet økte med 60 mill. kr. fra 1.—3. kvartal 1960 til samme

Tabell 10. Utenriksregnskapet 1.—3. kvartal 1960 og 1961.

Foreløpige tall. Mill. kr.

	1960	1961			
	1.—3. kv.	1.—3. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.
I. Driftsregnskap					
A. Varer og tjenester					
1. Eksport ¹					
Vareutførsel (uten skip) etter handelsstatistikken fob.	4 421	4 610	1 593	1 498	1 519
Vareutførsel utenom handelsstatistikken..	19	8	— 5	14	— 1
Utførsel av skip	201	325	62	97	166
Nettovalutafraakter av skip i utenriksfart ²	2 290	2 385	805	780	800
Andre tjenester netto	240	333	78	121	134
I alt	7 171	7 661	2 533	2 510	2 618
2. Import ¹					
Vareinnførsel (uten skip) etter handelsstatistikken cif.	6 489	7 016	2 259	2 501	2 256
Vareinnførsel utenom handelsstatistikken.	40	44	10	16	18
Innførsel av skip	1 252	1 736	504	758	474
I alt	7 781	8 796	2 773	3 275	2 748
3. Eksportoverskott (underskott —) (1—2) .	— 610	— 1 135	— 240	— 765	— 130
B. Renter og stønader					
1. Nettostønader fra utlandet	114	81	14	46	21
2. Nettorenter til utlandet	184	211	69	71	71
3. Rente- og stønadsoverskott (underskott —) (1—2).....	— 70	— 130	— 55	— 25	— 50
C. Overskott (underskott —) på driftsregnskapet (A 3 + B 3).....	— 680	— 1 265	— 295	— 790	— 180
II. Kapitalregnskap					
A. Inngang					
Offentlige lån	255	204	46	143	15
Lån (netto) ved skipsimport	112	968	97	604	267
Andre lån ³	92	353	80	129	144
Annen kjent kapitalinngang netto	227	106	89	41	— 24
I alt	686	1 631	312	917	402
B. Utgang					
Avdrag på offentlige lån.....	113	97	15	68	14
Avdrag (netto) på konsolidert gjeld (EPU)..	73	56	— 8	37	27
Avdrag på andre lån ³	20	185	80	44	61
Lån (netto) ved skipseksport.....	10	80	4	12	64
I alt	216	418	91	161	166
C. Netto kapitalinngang (A—B).....	470	1 213	221	756	236
D. Overskott (underskott —) på driftsregnskapet (I C)	— 680	— 1 265	— 295	— 790	— 180
E. Uforklart differanse⁴.....	291	185	27	153	5
F. Oppgang (nedgang —) i netto valutabeholdningen⁵ (C+D+E)	81	133	— 47	119	61

¹ Tjenestene er regnet netto. ² Beregnet på grunnlag av Norges Banks tall for netto innkasserte fraakter.

³ Inklusive offentlige foretaks lån. ⁴ Summen av netto kapitalinngang (utgang) og overskott (underskott) på driftsregnskapet skal pr. definisjon være lik oppgangen (nedgangen) i netto valutabeholdningen. Differansen skyldes feil og ufullstendig statistisk materiale. ⁵ Norges Banks, valutabankenes, rederienes og forsikringsselskapenes netto valutabeholdninger. ⁶ Bare langsiktige lån.

periode i 1961. Rentebetalingene til utlandet økte med 25 mill. kr., vesentlig på grunn av økte rentebetalinger på skipspantelån. Stønader fra utlandet gikk ned med knapt 10 mill. kr. Stønader til utlandet gikk opp med 25 mill. kr.; økingen skyldtes for det meste større offentlige stønader til utlandet.

Av kapitalinngangen på i alt 1 631 mill. kr. var 204 mill. kr. offentlige lån. Av dette var 129 mill. kr. statens obligasjonslån i Sambandsstatene, 34 mill. kr. var siste del av Trondheim kommunes lån i forbindelse med kraftutbyggingen i Hegsetfoss, og resten skrev seg fra inngang på Tokke- og Tunnsjølånene. Lån (netto) ved skipsimport i januar—september 1961 utgjorde 968 mill. kr. mot 112 mill. kr. i samme periode året før. Regnet brutto utgjorde rederienes låneopptak i utlandet og bankers lån for rederier i utlandet, eksklusive konverteringer, 1 607 mill. kr. i 1.—3. kvartal 1961. Andre private lån som fra og med 1961 i motsetning til tidligere omfatter både langsiktige og kortsiktige låneopptak, utgjorde 353 mill. kr. i 1.—3. kvartal 1961. Annen kjent kapitalinngang netto utgjorde 106 mill. kr.

Av de samlede avdrag på offentlige lån på 153 mill. kr. i de tre første kvartaler av 1961 var 56 mill. kr. avdrag (netto) på konsolidert gjeld til EPU. Avdragene på andre langsiktige og kortsiktige lån var 185 mill. kr., og lån ytt (netto) i forbindelse med skipseksport (inkl. hvalfangstfartøyer) utgjorde 80 mill. kr. Posten «Uforklart differanse» utgjorde 185 mill. kr. på inntektssiden. Denne skyldes så vel feil i statistikken som ufullstendig statistisk materiale. Det kan således nevnes at varekredittene ved eksport og import (uten skip) ikke er registrert i kapitalregnskapet. Utvik-

lingen i posten «Uforklart differanse» fra 2. til 3. kvartal 1961 kan tyde på at den store importen i 2. kvartal for en del ble betalt i kvartalet etter.

Utviklingen i underskottet på driftsregnskapet fra kvartal til kvartal i 1961 var i høy grad preget av bevegelsene i vareinnførselen, inklusive skip. For kapitalregnskapet gjelder det at inngangen av lån ikke behøver å finne sted i samme periode som lånene blir tatt opp. Det vil derfor f.eks. ikke nødvendigvis være samsvar mellom tallene i kapitalregnskapet for offentlig låneinngang og de tall for offentlig låneopptak i utlandet som er gitt i avsnittet om pengemessige forhold.

Vareomsetningen med utlandet.

Handelspolitikken.

Nedbyggingen av tollsatser innenfor Det europeiske frihandelsforbund (EFTA)¹⁾ fortsatte i 1961. For øvrig ble det foretatt få norske tolljusteringer, men det ble blant annet gjennomført reduksjoner i satsene for visse råvarer og halvfabrikater som ikke blir framstilt innenlands.

For import fra medlemslandene i EFTA ble tollen første gang satt ned 1. juli 1960 med 20 prosent. De neste reduksjoner, hver på 10 prosent av basistollsatsene, var etter avtalen fastsatt til 1. januar 1962, 1. juli 1963 og 1. januar i hvert av årene 1965—1970. Avtalen om overgangsperiodens lengde tok sikte på at Frihandelsforbundet skulle komme i takt med avtrappingen av tollsatsene i det Europeiske Økonomiske Fellesskap (CEE)²⁾ — Fellesmarkedet — slik at omstillingsvansker ved en eventuell sammenslutning av de to områder kunne bli redusert. Da landene tilsluttet CEE våren 1960 ble enige om å framskynde tollreduksjonene, førte det til at den planlagte reduksjon pr. 1. januar 1962 innenfor EFTA-området ble skutt fram til 1. juli 1961. De indre tollsatser var da redusert med i alt 30 prosent. Innenfor CEE-området var en tilsvarende nedbygging av tollsatsene gjennomført allerede et halvt år tidligere. Da dette ble skrevet, foregikk det drøftinger om en ny senkning av satsene innenfor CEE med 20, eventuelt 10 prosent fra 1. januar 1962, dvs. en reduksjon av basistollsatsene til 50 eller 60 prosent. Diskusjonen om takten i tollavtrappingen innenfor EFTA ble derfor ført videre. Det var de mest industrialiserte landene

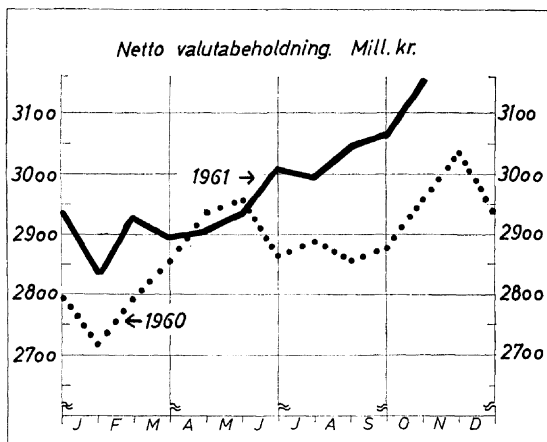

Fig. 7.

¹ Omfatter Danmark, Norge, Portugal, Storbritannia, Sveits, Sverige, Østerrike og med assosiert status Finland. ² Omfatter Belgia, Frankrike, Italia, Luxembourg, Nederland og Vest-Tyskland.

— Storbritannia, Sverige og Sveits — som gikk sterkest inn for en ytterligere avkorting av intervallene mellom tollreduksjonene. Fra norsk side ble det framført visse betenkeligheter med hensyn til en for hurtig avtrapping. Man mente at en forsert nedbygging blant annet ville reise problemer for vår hjemmeindustri som til dels har ganske stor tollbeskyttelse. Forhandlingene førte i november 1961 til at neste 10 prosents tollreduksjon innen EFTA ble skutt fram til 1. mars 1962 i stedet for 1. juli 1963. Norge og Østerrike er gitt adgang til å utsette reduksjonen til 1. september 1962. Den samlede tollreduksjon på import fra medlemslandene i EFTA vil da utgjøre 40 prosent. Det er rimelig å anta at den gjennomførte akselerasjonen også vil få virkning på resten av overgangsperioden.

Etter EFTA-avtalen er jordbruksvarer, fisk og andre marine produkter unntatt fra tollavtrappingen. Også fiskaltollsats er unntatt. Norge har anmeldt toll på biler og brennevin som fiskalsats.

Avtalen inneholder også bestemmelser om at medlemsstatene ikke må innføre eller skjerpe kvantitative restriksjoner på import av varer fra de andre deltakerland, og at slike restriksjoner skal fjernes innen overgangsperiodens utløp. Når det gjelder eksporten til andre medlemsstater, skal forbud eller restriksjoner være opphevet innen utgangen av 1961.

En felleserklæring av 31. juli 1961 fra EFTA-landenes regjeringer slo fast medlemslandenes ønske om på ny å undersøke mulighetene for en tilknytning til Fellesmarkedet. Storbritannia og Danmark startet offisielle forhandlinger med CEE om fullt medlemskap henholdsvis 8. og 30. november. Sverige, Østerrike og Sveits leverte i desember sine søknader om en assosiert tilknytning til CEE. I løpet av de første måneder av 1962 vil det også antakelig bli tatt standpunkt til hvilken form for tilknytning — fullt medlemskap eller assosiering med Fellesmarkedet — Norge eventuelt skal søke om. Avgjørelsen vil bli tatt etter en forutgående drøfting i Stortinget i februar av bl. a. St.meld. nr. 15, 1961—62 «Om Det Europeiske Økonomiske Fellesskap og de europeiske markedsproblemer.»

Av landene utenfor EFTA oppnådde Hellas i 1961 en assosieringsavtale med CEE som trer i kraft fra 1. mars 1962. Videre søkte Eire og Tyrkia om medlemskap i 1961.

EFTA-landene danner et frihandelsforbund der målsettingen er tollfrihet innen området, men med rett for medlemsstatene til å fastsette sine egne tollsats overfor tredjeland og til hver for seg å ivareta sin handelspolitikk for øvrig. De land som er tilsluttet CEE derimot, har inngått en traktat om en tollunion, som foruten

tollfrihet innenfor området også forutsetter en harmonisering av medlemsstatenes nasjonale tollsats inntil et felles tollnivå overfor ikke-medlemsland er nådd. Denne fellestariff ble fastlagt som et aritmetisk gjennomsnitt av de tollsats som gjaldt i de fire tollområder¹) da CEE-avtalen trådte i kraft. Fra denne beregningsmåte er det imidlertid en rekke unntak, som blant annet omfatter flere viktige norske eksportvarer, hvor tollsatsene ble fastsatt ved forhandlinger mellom medlemsstatene.

Som kontraherende part i Generalavtalen om Tolltariffer og Handel (GATT) startet Norge høsten 1960 forhandlinger i Genève med Fellesmarkedet og med en del andre land om tollreduksjoner.

De særskilte forhandlinger som er ført med CEE, har sin hjemmel i Generalavtalens bestemmelser om at land som inngår i en tollunion, skal føre forhandlinger med tredjeland om kompensasjon for endringer i de enkelte medlemslands tollsats som tilpassingen til en fellestariff fører med seg.

For Norge ble forhandlingene langvarige og kompliserte. De tollskranker som norsk eksport møtte i Fellesmarkedetslandene i 1959, er beregnet til i alt ca. 60 mill. kroner, mens den samlede tollbelastning for den samme eksport ved anvendelse av fellestariffens sats etter foretatte beregninger vil utgjøre anslagsvis 110 mill. kroner. I forhold til verdien av vår samlede eksport til CEE-området er hevingen av tollnivået moderat, men den dekker over til dels store variasjoner fra vare til vare. Full anvendelse av fellestariffens sats vil for enkelte viktige norske eksportvarer gjennomsnittlig medføre nesten en fordobling av tollnivået. Fra norsk side ble det derfor krevd betydelige reduksjoner av fellestariffen for varer hvor tollsatsene tidligere var bundet på et lavere nivå i de enkelte medlemsstater.

Fra CEE ble det gitt en del tilbud om tollreduksjoner på varer som Norge eksporterer til Fellesmarkedet. Tilbudene var imidlertid av sterkt begrenset økonomisk interesse og reduserte ikke vesentlig den stigning i tollbelastningen som fellestariffen medfører. Man fant derfor fra norsk side ikke å kunne undertegne noen avtale om et kompensasjonsoppgjør. Men partene ble enige om at de tilbud som CEE satte fram, skal bli stående inntil videre, under forutsetning av at det fra norsk side ikke blir tatt mottiltak.

Sommeren 1961 ble kompensasjonsforhandlingene avløst av ordinære bilaterale forhandlinger mellom de kontraherende parter i GATT om tollreduksjoner vare for vare. Norge har forhandlet med Sambandsstatene, Australia

¹ Be-Ne-Lux, Frankrike, Italia og Vest-Tyskland.

og Irland, og har bedt om forhandlinger med en del andre land.

Også Fellesmarkedet deltar i disse forhandlinger og har tilbudt en generell nedsettelse i fellestariffen på 20 prosent for hver enkelt tariffsats under forutsetning av at det oppnås tilfredsstillende motkonsesjoner. CEE forhandler med Sambandsstatene, Storbritannia, Finland og Sverige og en rekke andre land. Storbritannia har tilbudt en liknende 20 prosent reduksjon, mens de andre land har gitt individuelle tilbud på hver enkelt vare. CEE's tilbud om 20 prosent nedsettelse har en del viktige unntak som rammer norske leverandørinteresser. Så lenge det ikke er funnet en løsning på kompensasjonsforhandlingene, har man fra norsk side ikke funnet det formålstjenlig å innlede forhandlinger om gjensidige tollinnrømmelser med CEE.

Liberaliseringen av Norges utenrikshandel har fortsatt i 1961. Våren 1961 kom Valutafondet til at Norge ikke lenger hadde grunnlag for å opprettholde importrestriksjoner (med unntak for skip) av betalingsbalansegrunner. Fra norsk side ble derfor GATT underrettet om at vi ikke lenger ville påberope oss avtalens artikkel 12. Frilistingen ble utvidd 1. mai og 1. juli 1961, og en plan for den videre avvikling av de resterende restriksjoner er utarbeidd. Planen tar sikte på at så godt som alle industrivarer skal være frilistet innen 1. januar 1963. For en del av de restriksjoner som gjelder importen av jordbruksvarer, vil antakelig Norge kunne påberope seg andre unntaksbestemmelser i GATT.

Den 14. desember 1960 ble avtalen om den nye samarbeidsorganisasjon OECD (Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling) undertegnet av representanter for regjeringene i de 20 land som hadde deltatt i forhandlingene, blant dem Norge. Medlemslandene i denne organisasjon er foruten de tidligere atten OEELandene, også Sambandsstatene og Canada. Konvensjonen om OECD trådte i kraft 30. september 1961. Organisasjonens målsetting er å fremme økonomisk vekst i medlemslandene, bidra til sunn økonomisk utvikling i land (både medlemsland og ikke-medlemsland) som er i økonomisk utvikling og bidra til å utvide verdenshandelen på multilateralt ikke-diskriminerende grunnlag i samsvar med internasjonale forpliktelser. Den nye organisasjonen skal på mange områder bygge videre på det samarbeid som ble etablert innenfor OEEL. Det er opprettet en egen komité som er tillagt bestemte funksjoner når det gjelder medlemslandenes handelspolitikk og handelspraksis. Alle konkrete vedtak på dette område som man hadde i OEEL, herunder liberaliseringskoden, er falt bort, men det er direkte uttalt at overgangen til OECD ikke gir adgang til å trekke tilbake liberaliseringstiltak som allerede er gjennomført.

Betalingssspørsmålene vil bli ivaretatt av betalingskomitéen, og den europeiske valutaavtale (EMA) skal føres videre så å si uten endringer, men Sambandsstatene og Canada har ikke til hensikt å slutte seg til denne avtale.

Den samlede vareomsetning.

Verdien av vareinnførselen (med skip) var i tidsrommet januar—september 1961 1 011 mill. kr., eller 13 prosent større enn i tilsvarende periode året før. Dette er en noe sterkere økning enn i 1960 da importverdien lå om lag 10 prosent over nivået i 1959. Holdes skip utenfor, var innførselen i de tre første kvartaler 1961 8 prosent større enn i samme periode året før, mens økingen var nesten 22 prosent fra 1959 til 1960. Verdien av skipsimporten var i 1.—3. kvartal 484 mill. kr. større i 1961 enn i 1960 og lå dermed på omtrent samme nivå som i de tre første kvartaler 1959.

Tabell 11. Vareinnførselen og vareutførselen etter handelsstatistikken. Mill. kr.

	Jan.— sept. 1960	Jan.— sept. 1961
Vareinnførsel uten skip	6 489,2	7 015,9
Innførsel av skip	1 251,5	1 735,9
I alt	7 740,7	8 751,8
Vareutførsel uten skip	4 421,1	4 610,3
Utførsel av skip	200,9	324,5
I alt	4 622,0	4 934,8
Vareinnførselsoverskott:		
Med skip	3 118,7	3 817,0
Uten skip	2 068,1	2 405,6

Opgavene viser ellers at stigningen i innførselsverdien (uten skip) avtok relativt sterkt fra og med august måned og utover høsten. Fra en årlig tilvekstrate i forhold til året før på nærmere 10 prosent i 1. halvår 1961 sank tilvekstraten til 7 prosent i 3. kvartal. Den svakere tilvekst må blant annet ses på bakgrunn av at det høsten 1960 fant sted en sterk økning i lagrene, samtidig som bilimporten ble frigitt. Dessuten var det høsten 1960 stor import av fly på grunn av overgangen til jettfly.

Verdien av vareutførselen (uten skip) økte med vel 7 prosent fra 1959 til 1960. I de tre

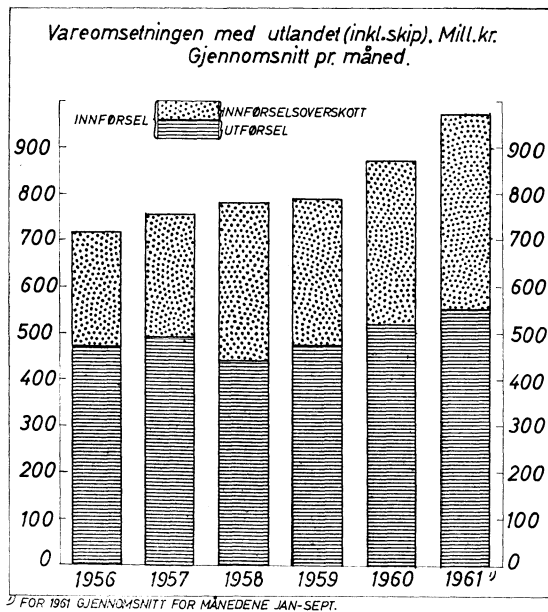

Fig. 8.

første kvartaler 1961 var verdien av vareutførselen uten skip 4 prosent større enn i samme periode 1960. I 1. halvår 1961 lå eksportverdien bare noen få prosent over fjorårsnivået, men i 3. kvartal var utførselsverdien 8 prosent større enn i samme kvartal året før.

Innførselsoverskottet i perioden januar—september 1961 var, når skip regnes med, 3 817 mill. kr.; det vil si 698 mill. kr. eller 22 prosent større enn i samme periode året før. Holdes skip utenfor, var det en stigning i innførselsoverskottet på 338 mill. kr. eller 16 prosent. I januar—september 1960 var innførselsoverskottet utenom skip hele 861 mill. kr.

Av tabell 12 går det fram at prisene både for innførselen og utførselen i gjennomsnitt lå noe lavere i 1961 enn i 1960. Innførsels- og utførselsvolumet viste derfor sterkere stigning i 1961 enn de tilsvarende verditall. For tidsrommet januar—september sett under ett var importvolumet i 1961 10 prosent høyere enn i 1960, samtidig som importprisene lå om lag 2 prosent lavere. Utførselsvolumet steg med 6 prosent fra januar—september 1960 til samme periode i 1961. Pristallet for utførselen lå om lag 1 prosent lavere i 1961 enn året før.

Mens pristallet for innførselen holdt seg noenlunde uforandret i de tre første kvartaler i 1961, viste pristallet for utførselen en svakt stigende tendens. Dette kom særlig til uttrykk i 3. kvartal, da indeksen for bytteforholdet overfor utlandet (forholdet mellom pristallet for utførselen og pristallet for innførselen) viste en bedring fra de to foregående kvartaler på om lag 2 prosent.

I tabell 13 er det gitt kvartalsvise pristall for en del viktigere varegrupper i innførselen og utførselen. For innførselen var det nedgang i det gjennomsnittlige prisnivå fra 1960 til 1961 for de aller fleste varegruppene. Det var bare gruppene frukt og grønnsaker og arbeider av uedle metaller som viste en moderat prisoppgang. På utførselssiden var det prisstigning for blant annet fersk og saltet fisk, trelast, papirmasse og papir og papp, mens prisene på malmer, dyre- og plantefett og uedle metaller gikk ned.

Innførselen av viktigere varer.

I de tre første kvartaler 1961 ble det innført varer (utenom skip) for 7 016 mill. kr., mot 6 489 mill. kr. i samme tidsrom året før. Dette er en stigning på 527 mill. kr. eller 8 prosent.

Stigningen var svært ujamnt fordelt på de enkelte varegrupper. Sterkest økte importverdien for maskiner og apparater og transportmidler. Hele 152 mill. kr. eller 29 prosent av verdistigningen skyldtes større innførsel av primærkraftmaskiner, maskiner for metallbearbeiding, elektromotorer, transformatorer etc. og 115 mill. kr. eller 22 prosent skyldtes større innførsel av transportmidler (uten skip). Da det ble registrert et mindre prisfall både for maskiner og apparater og for transportmidler, kan hele verdistigningen tilskrives større volum. I januar—september 1961 ble det innført over

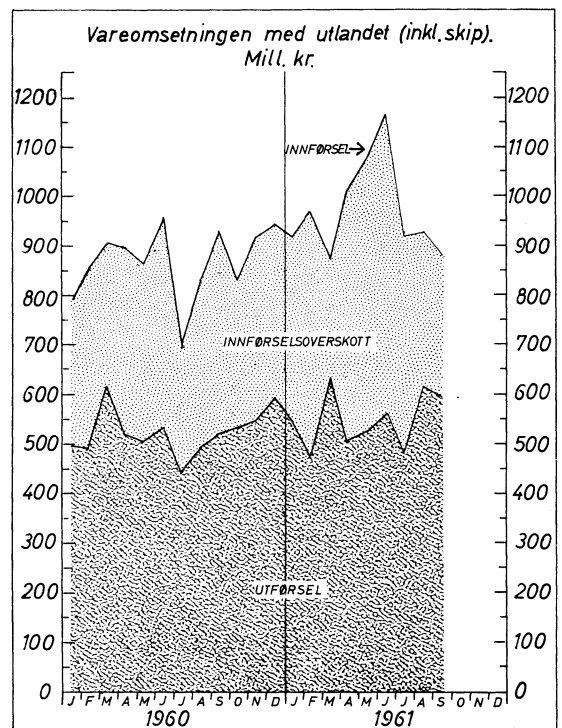

Fig. 9.

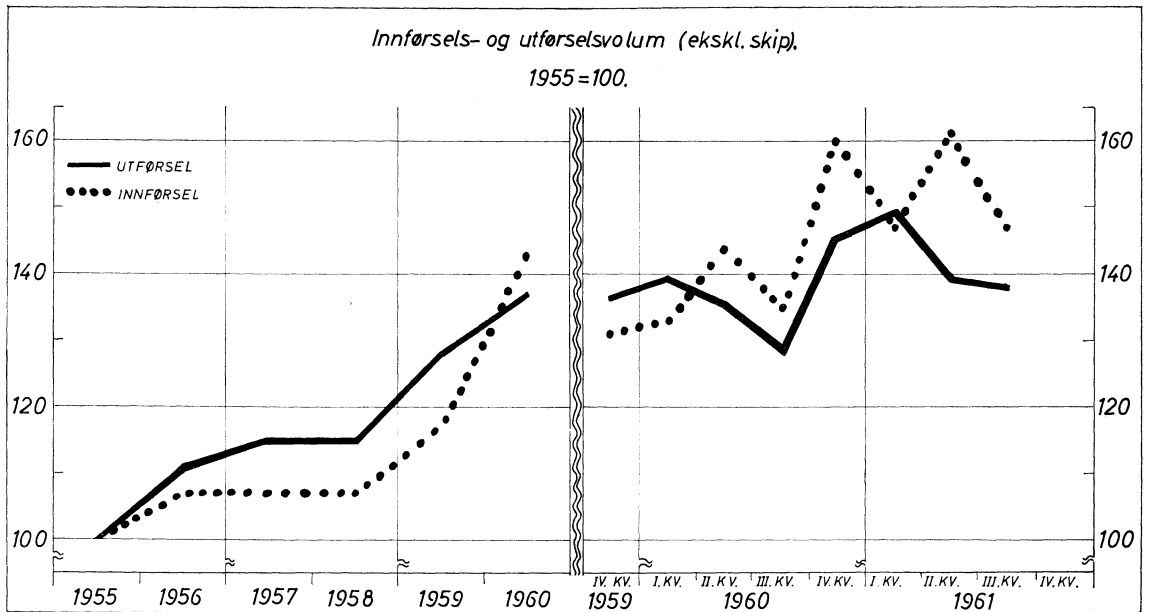
Tabell 12. Volum- og pristall for innførsel og utførsel (uten skip). 1955 = 100.

Ar og kvartal	Volumtall		Pristall		Indeks for bytteforholdet ¹
	Innførsel	Utførsel	Innførsel	Utførsel	
1956.....	105	113	106	104	98
1957.....	107	115	111	107	96
1958.....	107	115	103	101	98
1959.....	117	128	98	99	101
1960.....	143	137	99	99	100
» 1. kv.....	133	139	99	100	101
» 2. ».....	144	135	100	99	99
» 3. ».....	135	128	99	99	100
» 4. ».....	160	145	98	98	100
1961 1. kv.....	147	149	97	97	100
» 2. ».....	161	139	98	98	100
» 3. ».....	147	138	97	99	102

¹ Forholdet mellom utførselspristall og innførselspristall.

Tabell 13. Pristall for enkelte viktigere grupper i utenrikshandelen. 1955 = 100.

	1960				1961		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.
<i>Innførsel:</i>							
I alt uten skip	99	100	99	98	97	98	97
Korn og kornvarer	89	87	87	84	84	84	80
Frukt og grønnsaker	106	124	115	109	105	127	121
Sukker, kaffe, te etc.	72	72	76	72	71	70	73
Førstoffer, unntatt korn	92	87	84	86	77	79	74
Malmer og mineraler	103	99	90	97	94	91	99
Brenselstoffer	96	94	95	95	94	93	91
Kjemikalier	98	97	98	95	92	89	88
Garn og tråd.....	84	84	83	86	85	86	82
Metervarer og klær	91	92	87	90	90	90	93
Uedle metaller	109	115	113	109	110	110	110
Arbeider av uedle metaller	111	115	113	119	118	115	117
Maskiner og apparater	109	106	108	104	104	106	108
Transportmidler unnt. skip	108	102	103	101	101	99	100
<i>Utførsel:</i>							
I alt uten skip	100	99	99	98	97	98	99
Fisk, fersk og saltet	109	110	109	109	112	116	111
Fiskehermetikk	118	118	106	109	113	122	111
Trelast	99	95	102	96	112	119	110
Papirmasse	90	90	91	92	92	92	92
Malmer	99	98	95	93	93	96	95
Dyre- og plantefett	94	95	93	91	92	93	92
Gjødning	88	89	86	87	88	87	87
Papir og papp	93	94	93	94	94	96	95
Uedle metaller	103	104	103	101	101	101	102

21 000 flere personbiler enn i 1960, og verdien av bilimporten økte med 135 mill. kr. Når stigningen i innførselsverdien for hele gruppen transportmidler ble mindre enn dette, skyldtes det at verdien av flyimporten gikk ned med 38 mill. kr. sammenliknet med 1960.

Endringene i innførselsverdi, volum og priser for de viktigste varegrupper fra perioden januar—september 1960 til samme periode i 1961 går fram av tabell 14 (se også tabell A i tabellverket, side *5). Av andre varer, utenom maskiner og transportmidler, med sterk vekst i innførselsverdi i 1961, kan nevnes brenselstoffer, metervarer og klær, uedle metaller og arbeider herav og trelast. Innførselsverdien for matvarer, drikkevarer og tobakk, oljefrø, dyre- og plantefett, malmer og garn og tråd viste til dels betydelig nedgang.

Økingen i importverdien for brenselstoffer i 1961 kan i sin helhet tilskrives Esso-Raffineriets innførsel av rå mineralolje. På grunn av raffineriets produksjon var derimot innførselen av bensin, fyringsoljer og andre oljeprodukter mindre i 1961 enn året før. Noe av verdinedgangen for disse produktene skyldtes ellers et mindre prisfall.

Innførselen av metervarer og klær økte med 49 mill. kr. Økingen hang vesentlig sammen med et større volum. Sammenliknet med 1960 lå prisene i første halvår 1961 om lag 1 prosent lavere. I 3. kvartal derimot var prisene i gjennomsnitt noe høyere enn året før.

Verdien av innførselen av uedle metaller økte med 8 prosent og innførselen av arbeider av uedle metaller med 20 prosent i 1961. Verdiøkningen for gruppen uedle metaller skyldtes

i særlig grad større innførte mengder av jern, stål og aluminium. Mens prisene på uedle metaller i gjennomsnitt lå noe lavere i 1961 enn året før, ble det registrert en prisstigning for arbeider av uedle metaller. Prisendringene var imidlertid meget små.

Innførselsverdien for gruppen trelast, kork, papirmasse og papiravfall økte med 71 mill. kr.

Tabell 14. Prosentvis endring i innførselsverdi, volumtall og pristall fra januar—september 1960 til januar—september 1961.

	Inn- førsels- verdi	Volum- indeks	Pris- indeks
	%	%	%
Korn og kornvarer	— 16	— 11	— 6
Frukt og grønnsaker	— 1	— 3	+ 2
Sukker, kaffe, te m. v.	+ 2	+ 5	— 3
Oljefrø, dyre- og plante- fett	— 21	— 17	— 4
Spinnestoffer	+ 4	+ 8	— 3
Malmer og mineraler	— 6	— 4	— 2
Brenselstoffer	+ 10	+ 13	— 2
Kjemikalier	+ 2	+ 11	— 8
Garn og tråd	— 13	— 13	—
Metervarer og klær	+ 10	+ 10	—
Uedle metaller	+ 8	+ 10	— 2
Arbeider av uedle me- taller	+ 20	+ 17	+ 4
Maskiner og apparater	+ 14	+ 16	— 2
Transportmidler unntatt skip	+ 30	+ 32	— 3
I alt uten skip	+ 8	+ 10	— 2

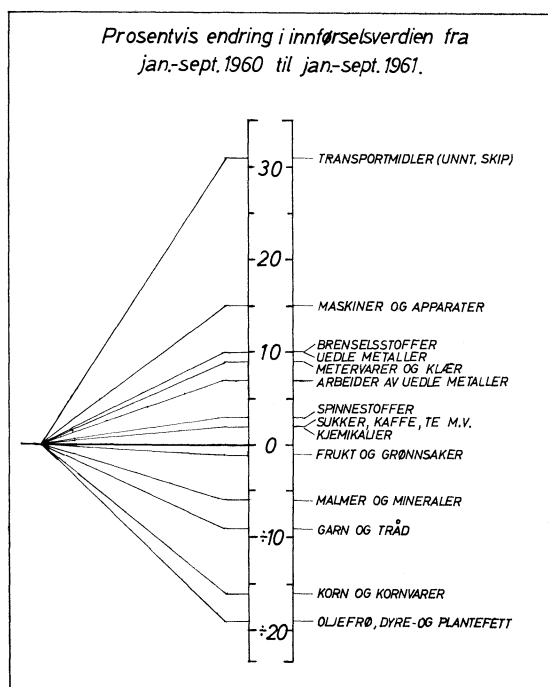

Fig. 11.

på grunn av større innførte mengder og høyere priser på rundtømmer, skur- og høvellast.

Nedgangen i importverdi for gruppen matvarer, drikkevarer og tobakk kom blant annet av at det i 1961 ble innført betydelig mindre mengder hvete, bygg og durra. Prisene både på korn og fôrstoffer var også noe lavere i 1961 enn året før. Verdinedgangen må ses på bakgrunn av at det i 1960 fant sted en betydelig lagerøking.

Innførselen av oljefrø, dyre- og plantefett gikk i alt ned med 35 mill. kr. eller 21 prosent. Verdinedgangen henger sammen både med lavere priser og mindre volum.

Prisene på malmer lå i 1961 lavere enn året før. Det ble innført mindre mengder manganmalm, krommalm og sinkmalm, mens mengden av innført nikkelmatte økte med vel 12 prosent. Alt i alt gikk innførselsverdien for gruppen ned med 6 prosent i forhold til 1960.

Det ble innført garn og tråd for 16 mill. kr. mindre i de tre første kvartaler 1961 enn året før. Verdinedgangen kan helt ut tilskrives mindre volum.

Utførselen av viktigere varer.

Verdien av vareutførselen (regnet uten skip og uten varer som ikke blir registrert i statistikken over utenrikshandelen) steg fra 4 421

mill. kr. i tidsrommet januar—september 1960 til 4 610 mill. kr. i samme tidsrom 1961. Stigningen utgjorde 189 mill. kr. eller vel 4 prosent. Det meste av eksportøkningen (ca. 60 prosent) falt i 3. kvartal 1961.

Eksportverdiens fordeling på større varegrupper viser små endringer. Andelen av fisk og fiskehermetikk, malmer, uedle metaller og papirmasse gikk litt tilbake, mens andelen for dyre- og plantefett og maskiner og apparater økte noe.

Endringene i utførselsverdi, volum og priser for de viktigste varegrupper går fram av tabell 15 (se også tabell B i tabellverket, side *6). Det ble registrert til dels sterk verdiøkning for fiskehermetikk, fôrstoffer, brenselsstoffer, dyre- og plantefett, gjødning og papir og papp. En moderat oppgang var det også i utførselsverdien av kjemikalier utenom gjødning. Eksporten av fersk og saltet fisk og særlig av trelast viste betydelig lavere verdi enn året før. En ganske stor svikt ble også registrert i eksportverdien av papirmasse. For malmer lå også eksportverdien noe lavere enn i de tre første kvartaler 1960.

Utførselsverdien av fiskehermetikk gikk opp med 6 prosent i 1961. Dette skyldtes for en vesentlig del volumøkning, særlig for røykt småsild og brisling i olje.

Utførselsverdien for gruppen fôrstoffer steg med hele 26 prosent fra januar—september 1960 til samme tidsrom 1961. Produksjonen av sildmjøl ble noe mindre i 1961 enn året før, men det ble avvirket relativt store lagre da avset-

Tabell 15. Prosentvis endring i utførselsverdi, volumtall og pristall fra januar—september 1960 til januar—september 1961.

	Utførselsverdi	Volumindeks	Prisindeks
	%	%	%
Fisk, fersk og saltet ..	- 9	- 12	+ 4
Fiskehermetikk	+ 6	+ 5	+ 1
Fôrstoffer, unntatt korn	+ 26	+ 35	- 8
Trelast	- 25	- 34	+ 14
Papirmasse	- 6	- 9	+ 2
Malmer	- 3	- 1	- 2
Dyre- og plantefett....	+ 15	+ 18	- 2
Kjemikalier, unntatt gjødning	+ 2	+ 3	- 1
Gjødnings	+ 6	+ 7	- 1
Papir og papp	+ 6	+ 3	+ 2
Uedle metaller	- 1	- 1	- 1
I alt uten skip.....	+ 4	+ 6	- 1

ningsforholdene bedret seg fram gjennom året. Prisene var i de to første kvartaler lavere i 1961 enn året før, men viste merkbar stigning i 3. kvartal.

En betydelig øking i norsk eksport av brenselstoffer hang sammen med at Esso-Raffineriet våren 1961 kom i gang med sin produksjon. Leveransene gikk særlig til Sverige og Danmark.

Eksportverdien av dyre- og plantefett gikk opp med 15 prosent i 1961. Fangsten av sjødyr gav i sesongen 1960—61 bedre resultat enn foregående sesong, men en del hvalolje lå høsten 1961 ennå usolgt på lager. Likevel var eksporten av rå oljer i årets tre første kvartaler noe større enn foregående år. Det meste av verdistigningen skyldtes imidlertid økt salg av herdet fett. Prisene har vist en svakt synkende tendens. Konkurransen med vegetabilsk fett gjør at markedsutviklingen blir ansett for å være usikker. Blant annet er det store lager av soyabønner i Sambandsstatene.

Eksporten av gjødning viste framgang i 1961. Verdien steg med 6 prosent, og eksportprisene var stabile.

Eksportøkningen for andre kjemikalier kan særlig tilskrives plast, regenerert cellulose og kunstharpikser, som har vist sterk framgang i 1961. For enkelte andre kjemiske produkter, som f. eks. karbider, har avsetningsforholdene vært mindre gunstige.

For papir og papp steg eksportverdien med om lag 6 prosent som følge av en øking i både priser og volum. De beste priser ble oppnådd på markedene i Europa. Volumøkningen var først og fremst en følge av økte leveranser av avisepapir og skrive- og trykkpapir. For andre kvaliteter var det stort sett

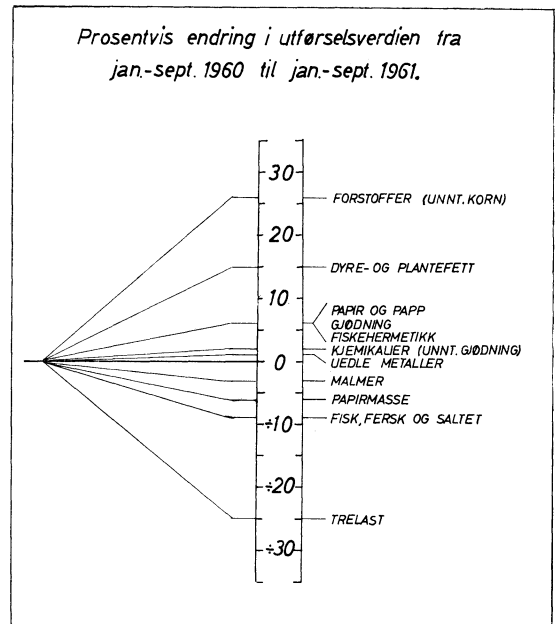

Fig. 12.

litt nedgang i de utførte mengder, men dette ble oppveid av noe høyere priser.

Gruppen uedle metaller gikk verdimesig ned med 1 prosent. De ikke-jernholdige uedle metaller viste imidlertid en stigning på nesten 6 prosent. Det var øking i salget av nikkel og aluminium og stort sett stabile priser. Koppereksporten ble noe mindre enn året før og prisene litt lavere.

Utførselsverdien for jern og stål gikk ned med 37 mill. kr. eller 9 prosent fra de tre første

Tabell 16. Utførsel av viktigere malmer og metaller.

	1960			Januar—september 1960			Januar—september 1961		
	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.
Jernmalm	1 192	84	70	833	59	70	843	58	69
Svovelkis	584	41	71	406	28	69	385	26	68
Ferrosilisium	158	101	639	114	72	628	126	86	686
Ferrokrom	35	85	2 448	28	67	2 394	16	41	2 559
Ferromangan	51	57	1 113	40	44	1 113	34	35	1 010
Ferrosilicomangan	82	89	1 083	60	64	1 077	66	70	1 062
Rått kopper	21	94	4 551	16	73	4 654	16	70	4 322
Rått aluminium	138	487	3 528	102	361	3 534	104	371	3 550
Rå sink	33	59	1 786	25	45	1 795	24	39	1 646
Rå nikkel	28	332	11 777	21	250	11 784	24	287	11 966
I alt	2 322	1 429	..	1 645	1 063	..	1 638	1 083	..

kvartaler 1960 til samme periode 1961. Nedgangen falt særlig på råjern, ferrolegeringer, ingots m. v. og skyldtes delvis svikt i de oppnådde priser, men nedsatt produksjon på grunn av kraftvanskene i første halvpart av 1961 spilte også inn. For stenger og profiler av jern og stål var det til tross for prisnedgangen en betydelig øking i leveransene.

Eksportverdien av fisk (utenom fiskehermetikk) gikk ned med 9 prosent. Nedgangen kan i sin helhet forklares ved svikt i de utførte mengder, mens prisene i gjennomsnitt lå noe høyere i 1961 enn året før. Vintersildfisket slo feil, og dette gav utslag i sterk nedgang i eksporten av både fersk, kjølt, fryst og saltet sild og brisling. Tilsammen var verdinedgangen på 45 mill. kr. eller om lag 65 prosent i forhold til foregående års nivå. Det var på den annen side betydelig øking i eksporten av fryst fisk ellers, herunder også fiskefilet. Eksporten av klippfisk holdt seg omtrent på samme nivå som

i 1960, mens tørrfiskeeksporten gikk tilbake med om lag 20 mill. kr.

Verdien av trelasteeksporten falt sterkt fra 1960 til 1961. Dette skyldtes i første rekke nedgang i leveransene av skåret og høvlet last til Storbritannia. Eksporten av rundtømmer tok seg godt opp. Prisene var i gjennomsnitt stort sett stabile.

For papirmasse ble avsetningsforholdene dårligere utover i 1961. For cellulose førte markedsforholdene til en viss lagerøking hos produsentene. Det ble registrert en nedgang i eksportverdien på 6 prosent for papirmasse. Prisene endret seg relativt lite i årets tre første kvartaler, slik at verdinedgangen for det meste kan tilskrives leveranssvikt, først og fremst for sulfittcellulose og for dissolvingmasse. For 1962 er det oppnådd enighet blant nordiske produsenter om en produksjonsinnskrenkning og begrensning av tilbudet av mekanisk masse.

Tabell 17. *Utførsel av fisk og produkter av fisk og sjødyr.*

	1960			Januar—september 1960			Januar—september 1961		
	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. kg kr.	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. kg kr.	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. kg kr.
<i>Sild og fisk:</i>									
Fersk og kjølt sild..	30	19	0,63	29	16	0,56	11	6	0,57
Frossen sild	40	28	0,69	38	26	0,67	10	8	0,79
Fersk og kjølt fisk .	28	58	2,08	20	44	2,16	22	46	2,06
Rundfrossen fisk ...	14	40	2,82	10	28	2,96	13	40	3,14
Frossen filet	26	71	2,71	20	53	2,63	22	63	2,87
Tørrfisk.....	39	186	4,77	27	127	4,69	23	107	4,75
Klippfisk	30	116	3,85	18	69	3,85	16	67	4,06
Saltet sild	32	37	1,16	27	28	1,03	7	10	1,53
Saltet fisk	7	14	2,03	4	9	1,98	3	7	2,10
Skalldyr, ikke herm.	4	46	10,77	3	33	10,50	4	40	10,42
Annen fisk	8	13	1,68	6	11	1,85	6	11	2,01
<i>Fiskehermetikk og annen bearb. fisk:</i>									
Fiskehermetikk	26	116	4,42	18	77	4,35	19	84	4,54
Skalldyr	2	18	8,85	1	12	9,18	1	13	9,34
Annen bearbeidd fisk	15	30	2,06	10	20	2,15	8	19	2,28
<i>Andre produkter:</i>									
Sild- og fiskemjøl..	102	88	0,87	73	66	0,90	98	82	0,83
Tran	17	30	1,81	11	21	1,82	15	22	1,49
Herdet fett	42	76	1,82	31	57	1,83	45	77	1,72
Hvalolje, rå	66	94	1,43	65	93	1,43	67	95	1,43
Sperm- og bottlenose- olje, rå	9	12	1,37	8	11	1,35	8	13	1,55
Andre produkter....	..	55	40	53	..
I alt	1 147	841	863	..

Tabell 18. *Utførsel av papirmasse, papir og papp og arbeider herav.*

	1960			Januar—september 1960			Januar—september 1961		
	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.
Mekanisk masse	488	233	478	361	174	480	356	172	482
Sulfatcellulose	25	22	866	19	16	857	14	12	886
Sulfittcellulose	287	304	1 059	218	229	1 051	193	208	1 077
Avispapir, heru. tynn- trykk	177	160	902	133	120	902	141	128	910
Skrive- og trykkpapir .	123	174	1 414	89	126	1 413	100	140	1 397
Sulfatpapir	35	50	1 434	26	37	1 430	27	39	1 439
Sulfittpapir	41	74	1 812	30	54	1 807	32	60	1 882
Maskinpapp	57	70	1 233	41	51	1 237	37	47	1 266
Annet papir og papp og arbeider herav	65	114	1 765	48	84	1 753	46	85	1 826
I alt	1 298	1 201	..	965	891	..	946	891	..

Utenrikshandelens fordeling på land.

I tabell 20 er det gitt en oversikt over verdien av innførselen og utførselen fordelt på enkelte land- og valutaområder. Tabellen viser at fra januar—september 1960 til samme tidsrom 1961 økte innførselen fra samtlige områder, men med forskjellig styrke. Med unntak av Øst-Europa var det også øking i utførselen til alle områder.

Mens verdien av innførselen fra de nordiske land i perioden januar—september 1960 utgjorde 21 prosent av den samlede vareinnførsel, var andelen i januar—september 1961 steget til 22 prosent. Verdien av utførselen til de nordiske land utgjorde i januar—september 1960 vel 19 prosent mot vel 21 prosent i 1961. Også om skip holdes utenfor økte de nordiske lands andel i Norges utenrikshandel omtrent like sterkt.

Vår innførsel fra Sverige steg med 204 mill. kr. fra januar—september 1960 til samme periode 1961. Sterkest stigning var det i skipsinnførselen med 63 mill. kr. Stigningen i innførselsverdien var ellers sterk for trelast, elektriske og ikke-elektriske maskiner og transportmidler utenom skip. Det var også forholdsvis sterk stigning i innførselen av garn, metervarer og ferdige tekstiler og klær. Innførselen av papirmasse gikk noe ned. Utførselen til Sverige økte i samme periode med 53 mill. kr. Eksporten av skip gikk ned med 3 mill. kr., slik at vareutførselen (uten skip) i alt økte med 56 mill. kr. Av dette falt 29 mill. kr. på utførsel av brenselstoffer. Ellers var det relativt sterk stigning i utførselen av fisk, uberedte huder og skinn, arbeider av uedle metaller og maskiner og apparater. At utførselen av uedle metaller gikk ned

med om lag 25 mill. kr. hang sammen med betydelig mindre utførsel av jern og stål, aluminium og sink. Av det samlede innførselsoverskott overfor Sverige på 880 mill. kr. kan 609 mill. kr. tilskrives skipskjøp. Regnet uten skip steg vareinnførselsoverskottet fra 186 mill. kr. i 1.—3. kvartal 1960 til 261 mill. kr. i samme periode i 1961.

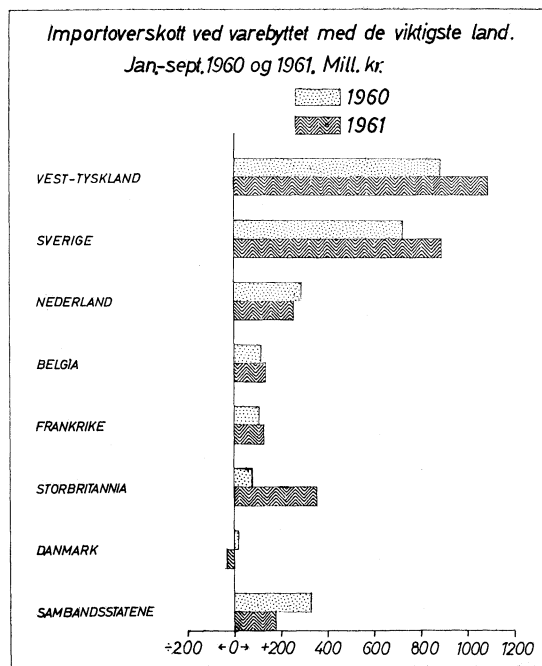

Fig. 13.

Tabell 19. *Innførsels- og utførselsverdien prosentvis fordelt på verdensdeler og viktigere land.*

	Innførsel		Utførsel	
	1960	1961 ¹	1960	1961 ¹
Europa	76,0	77,0	77,9	75,6
Belgia og Luxem- bourg	3,0	2,7	2,1	1,8
Danmark	4,1	4,1	6,4	8,0
Frankrike	3,2	3,1	2,6	3,1
Italia	1,6	1,5	3,5	2,5
Nederland	5,7	4,8	3,8	3,4
Sovjet-Samveldet..	1,3	1,2	1,5	1,5
Storbritannia	15,0	16,0	22,6	21,2
Sverige	15,9	16,5	12,1	11,5
Vest-Tyskland	19,4	20,3	13,7	14,0
Andre	6,6	6,8	9,8	8,6
Nord- og Mellom- Amerika	15,4	12,7	8,5	9,8
Sambandsstatene..	6,5	6,8	6,8	8,1
Canada	4,9	4,7	0,4	0,5
Sør-Amerika	3,0	3,9	3,6	3,3
Afrika	2,6	2,4	4,9	4,2
Asia	2,7	3,5	3,8	6,0
Oseania	0,3	0,5	1,3	1,1
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0

¹ Jan—sept.

I samhandelen med Danmark var det i 1961 bare en liten verdiøkning i innførselen, mens det var en forholdsvis sterk stigning i utførselen. Skip er da ikke medregnet. Mens verdien av innførselen økte med om lag 11 mill. kr. eller 4 prosent fra januar—september 1960 til samme tidsrom 1961, økte utførselsverdien med 71 mill. kr. eller nær 24 prosent. Den sterke stigningen i utførselsverdien skyldtes blant annet at det i de tre første kvartaler 1961 ble utført olje og andre brenselstoffer for i alt 48 mill. kr. mer enn i de samme kvartaler året før. Samtidig økte utførselen av førstoffer med 9 mill. kr. og av gjødningsstoffer med 5 mill. kr. Ellers steg også utførselen av garn, metervarer og ferdige tekstiler og produkter av ikke-metalliske mineraler. Utførselsoverskottet overfor Danmark ble således betydelig høyere i 1961 enn i 1960. Medregnet skip var utførselsoverskottet i perioden januar—september nær 35 mill. kr. Holdes skip utenfor, var utførselsoverskottet 89 mill. kr. De tilsvarende tall i 1960 var henholdsvis 17 mill. kr. og 29 mill. kr.

I varebyttet med Finland steg verdien av innførselen med 51 mill. kr. i 1961, mens utførselsverdien bare viste en svak stigning. Det ble derfor en betydelig øking i innførselsoverskottet sammenliknet med de tre første kvartaler 1960. Det var særlig innførselen av kubb og cellulosestømmer som bidro til dette, men også innførselen av papir og papp, plantefett

Tabell 20. *Innførselen og utførselen fordelt på land- og valutaområder. Mill. kr.*

	Innførsel				Utførsel			
	1959	1960	Jan.—Sept.		1959	1960	Jan.—Sept.	
			1960	1961			1960	1961
Nordiske land ¹	1 999	2 185	1 630	1 922	1 031	1 286	892	1 039
Det europeiske frihandelsfor- bund (EFTA) ²	3 422	3 895	2 878	3 423	2 249	2 733	1 975	2 110
Det europeiske fellesmarked (EEC) ³	3 310	3 433	2 557	2 837	1 506	1 616	1 102	1 223
OEEC-land ⁴	7 046	7 828	5 801	6 543	4 023	4 776	3 438	3 588
Sterlingland ⁵	1 563	1 978	1 457	1 699	1 589	1 899	1 402	1 406
Dollarland ⁶	1 371	1 619	1 179	1 235	777	589	447	522
Øst-Europa ⁷	374	335	262	267	280	289	237	226
Andre land ⁸	346	337	279	408	447	331	252	317

¹ Unntatt Island. ² Danmark, Norge, Sverige, Storbritannia, Sveits, Østerrike og Portugal. Finland, som ble assosiert medlem 1. juli 1961 er ikke medregnet. ³ Italia, Vest-Tyskland, Belgia og Luxembourg, Nederland og Frankrike. ⁴ Land tilsluttet Organisasjonen for europeisk økonomisk samarbeid og deres oversjøiske besittelser. ⁵ Eire, Island, Storbritannia og britiske besittelser, Libya, Sør-Vest-Afrika, Sør-Afrika-Sambandet, Rhodesia og Nyasaland, Burma, Ceylon, India, Pakistan, Jordan, Austral-Sambandet og New Zealand. ⁶ Liberia, Nord-Amerika, Mellom-Amerika (unntatt franske, nederlandske og britiske besittelser), Bolivia, Colombia, Ecuador, Venezuela og Filippinene. ⁷ Albania, Bulgaria, Jugoslavia, Polen, Romania, Sovjet-Samveldet, Tsjekkoslovakia, Øst-Tyskland og Ungarn. ⁸ Land utenfor de områder som er særskilt nevnt.

og oljer og garn, metervarer og ferdige tekstiler var noe større i januar—september 1961 enn i samme periode året før.

Verdien av Norges varebytte med landene i Frihandelsforbundet og med landene i Fellesmarkedet var for begge områder større i januar—september 1961 enn i samme tidsrom året før. EFTA-landenes andel av vår samlede innførsel økte fra 36 prosent i 1959 til 37 prosent i 1960 og videre til 39 prosent i januar—september 1961. Samtidig sank CEE-landenes andel av innførselen fra 35 prosent i 1959 til 33 prosent i 1960 og videre til vel 32 prosent i januar—september 1961. Holdes skip utenfor, var ikke endringene fullt så markerte. EFTA-landenes andel av innførselen uten skip steg fra 34 prosent i 1959 til 35 prosent i januar—september 1961, mens CEE-landenes andel av vareinnførselen lå uendret på om lag 32 prosent.

EFTA-landenes andel økte også når det gjelder verdien av vareutførselen, mens CEE-landenes andel gikk ned dersom vi sammenlikner 1959 med januar—september 1961. I dette tidsrommet gikk EFTA-landenes andel av utførselen (inkl. skip) opp fra 39 prosent til 43 prosent, mens CEE-landenes andel sank fra 26 prosent til 25 prosent. For utførselen uten skip økte EFTA-landenes andel fra knapt 40 prosent i 1959 til 45 prosent i januar—september 1961, mens CEE-landenes andel gikk litt ned og lå på 26 prosent i perioden januar—september 1961. Det meste av stigningen i EFTA's andel av utførselen og nedgangen i CEE's andel fant sted fra 1959 til 1960. Fra 1960 til 1961 var endringene forholdsvis små.

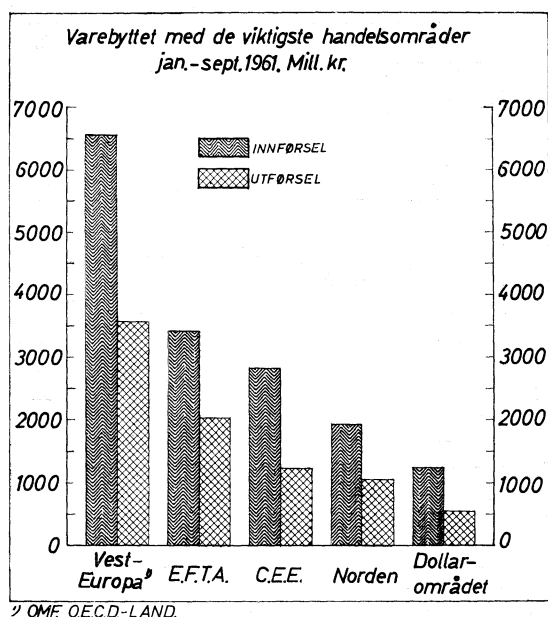

Fig. 14.

Vår viktigste handelspartner innen EFTA er Storbritannia. Mens verdien av innførselen derfra gikk opp 262 mill. kr. fra januar—september 1960 til samme tidsrom 1961, gikk verdien av utførselen ned med 15 mill. kr. Innførselsoverskottet økte således fra 73 mill. kr. i de ni første måneder i 1960 til 350 mill. kr. i samme tidsrom 1961. Av økingen i innførselen på 262 mill. kr. skyldtes 173 mill. kr. større innførsel av skip. Det var ellers betydelig øking i innførselen av brenselstoffer, uedle metaller, maskiner og apparater og transportmidler utenom skip, mens innførselen av kjemiske råstoffer og forbindelser og garn, metervarer og ferdige tekstiler var mindre i 1961 enn året før. Nedgangen i utførselen hang sammen med vesentlig mindre utførsel av meierivarer, trelast og papirmasse. Utførselen av fisk og fiskevarer, førstoffer og papir og papp var derimot større i perioden januar—september 1961 enn i de samme månedene 1960.

Samhandelen med våre andre EFTA-partnere — Portugal, Sveits og Østerrike — økte relativt sterkt siste år. I januar—september 1961 var Norges innførsel fra de tre land i alt 221 mill. kr. og utførselen 103 mill. kr. Det svarer til en stigning fra tilsvarende periode året før på henholdsvis 23 prosent og 9 prosent.

Blant landene i Fellesmarkedet er Vest-Tyskland vår ubetinget største handelspartner. I månedene januar—september gikk verdien av innførselen derfra opp med 253 mill. kr. fra 1960 til 1961, mens utførselen i samme tidsrom gikk opp med 53 mill. kr. Innførselsoverskottet overfor Vest-Tyskland økte således med 200 mill. kr. Av økingen i innførselen falt 67 mill. kr. på skip og 86 mill. kr. på andre transportmidler. Av dette svarte økingen i innførselen av personbiler alene til 79 mill. kr. Det var også forholdsvis sterk øking i innførselen av brenselstoffer, maskiner og apparater og uedle metaller. Økingen i utførselen til Vest-Tyskland kom blant annet av større salg av dyre- og plantefett og papir og papp. Det var ellers betydelig øking i utførselen av malmer og metaller og maskiner og apparater, mens utførselen av fisk og fiskevarer var mindre i januar—september 1961 enn i samme periode ett år tidligere.

I handelen med de andre land innen Fellesmarkedet var det i de tre første kvartaler 1961 en liten nedgang i innførselsoverskottet på grunn av øking i salget av skip. Om skip holdes utenfor, var verdien av utførselen til disse landene sett under ett uforandret, mens verdien av innførselen økte med 3 prosent fra de tre første kvartaler 1960 til samme periode i 1961.

Oppgavene over Norges varebytte med dollarlandene sett under ett viste at verdien av innførselen gikk opp med 56 mill. kr. eller nær 5 prosent fra januar—september 1960 til samme

tidsrom 1961. Samtidig gikk verdien av utførselen opp med 75 mill. kr. eller 17 prosent. Dette førte til en mindre nedgang i innførselsoverskottet sammenliknet med 1960. Disse tallene dekker imidlertid over store endringer i vår samhandel med Sambandsstatene og Venezuela. Innførselen fra Sambandsstatene gikk ned med 62 mill. kr. eller 10 prosent, mens utførselen økte med 79 mill. kr. eller 25 prosent. Innførselsoverskottet overfor Sambandsstatene ble derfor betydelig redusert i forhold til 1960. Nedgangen i innførselen fra Sambandsstatene ble imidlertid mer enn oppveid av en økt innførsel av råolje fra Venezuela. Verdien av innførselen fra dette land gikk opp med i alt 105 mill. kr.

Nedgangen i innførselen fra Sambandsstatene fordelte seg på en rekke vareposter. Sterkest nedgang i verdi var det i innførselen av korn og kornvarer, tobakk og tobakksvarer og transportmidler utenom skip, men det ble også innført mindre frukt og grønnsaker, brenselstoffer, uedle metaller og elektriske maskiner og appa-

rater enn året før. Av økingen i utførselen til Sambandsstatene på 79 mill. kr. kan 68 mill. kr. tilskrives økt utførsel av nikkel. Ellers økte utførselen av andre uedle metaller, fisk og fiskevarer, dyre- og plantefett og papir og papp. Utførselen av huder og skinn og papirmasse var noe mindre i 1961 enn året før.

Holdes skip utenfor, var verdien av innførselen fra Afrika nær uforandret fra januar—september 1960 til samme tidsrom 1961. Verdien av utførselen gikk noe ned, vesentlig på grunn av mindre utførsel til Nigeria og Sør-Afrika-Sambandet. Stigningen i verdien av innførselen fra Sør-Amerika hang som nevnt i vesentlig grad sammen med økt innførsel av råolje. Nedgangen i utførselsverdien skyldtes først og fremst mindre utførsel av fisk til Brasil. I handelen med Asia gikk verdien av innførselen noe ned, mens utførselsverdien økte. I vår handel med Oseania var utviklingen den motsatte — verdien av innførselen steg, mens eksportverdien ble lavere enn i de tre første kvartaler 1960.

Produksjon og sysselsetting.

Hovedtrekk av produksjonsutviklingen.

Etter foreløpige beregninger økte bruttonasjonalproduktet i løpende priser fra 35,7 milliarder kr. i 1960 til 38,5 milliarder kr. i 1961, dvs. en oppgang på nesten 8 prosent. Da prisene i gjennomsnitt steg med vel 2 prosent fra 1960 til 1961, svarte dette til en øking i bruttonasjonalproduktet regnet i faste priser (1955-priser) på 5,6 prosent. Dette var noe svakere vekst enn i foregående år, da bruttonasjonalproduktet i faste

priser økte med 6,2 prosent, men noe sterkere enn stigningen fra 1958 til 1959. I perioden 1950—1960 økte bruttonasjonalproduktet i faste priser med gjennomsnittlig 3,8 prosent pr. år. De foreløpige beregninger viser at produksjonsvolumet i 1961 økte i alle næringer bortsett fra bergverksdrift. Relativt størst var veksten i varehandel, sjøtransport, kraftforsyning og industri.

Både disse og de andre hovedtall i tabell 21 kan bli korrigert etter hvert som Byrået får mer fullstendige oppgaver over produksjonen

Tabell 21. Nasjonalproduktet etter anvendelse. Mill. kr.

	I løpende priser				I 1955-priser			
	1960	1961	Endring 1960—61	Prosent- vis end- ring 1960—61	1960	1961	Endring 1960—61	Prosent- vis end- ring 1960—61
Bruttonasjonalprodukt	35 711	38 549	2 838	7,9	31 516	33 275	1 759	5,6
Av dette til:								
Bruttoinvestering (inkl. lager)	13 167	14 819	1 652	12,5	11 327	12 311	984	8,7
Privat konsum	19 392	20 818	1 426	7,4	17 240	18 195	955	5,5
Offentlig konsum	3 927	4 242	315	8,0	3 158	3 333	175	5,5
Eksportoverskott	— 775	— 1 330	— 555	.	— 209	— 564	— 355	.
Eksport ¹	13 643	14 313	670	4,9	14 050	14 982	932	6,6
— Import ¹	14 418	15 643	1 225	8,5	14 259	15 546	1 287	9,0

¹ Desembertallene for utenrikshandelen forelå ikke da tabell 21 og 23 ble laget, og det kan av den grunn være uoverensstemmelser mellom tallene for eksport og import her og i tabellene side 1*—4*.

Tabell 22. Konsum- og investeringsutviklingen 1953—1961.

	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961
<i>Prosentfordeling, løpende priser.</i>									
<i>Bruttonasjonalproduktet = 100.</i>									
Privat konsum	57,5	57,0	56,4	53,5	52,6	54,2	54,1	54,3	54,0
Offentlig konsum	11,2	11,0	10,2	10,2	10,5	11,1	11,2	11,0	11,0
Bruttoinvestering (inkl. lager)	35,3	36,7	36,4	35,7	36,1	37,7	36,0	36,9	38,4
Bygninger og anlegg	17,3	16,7	16,5	15,3	16,2	16,7	16,4	16,2	16,3
Maskiner, transportmidler o. a. (ekskl. skip)	9,9	10,5	9,8	9,3	9,6	9,5	9,4	10,9	10,9
Skip og båter	8,3	8,5	9,7	9,0	9,2	12,1	10,5	8,1	9,1
<i>Relative tall. 1955-priser.</i>									
<i>1955 = 100.</i>									
Privat konsum	93	97	100	103	104	104	109	116	123
Offentlig konsum	100	104	100	103	107	111	116	118	125
Bruttoinvestering (inkl. lager)	89	97	100	106	108	108	108	118	129
Bygninger og anlegg	97	100	100	97	104	104	107	110	115
Maskiner, transportmidler o. a. (ekskl. skip)	91	102	100	103	108	107	112	137	147
Skip og båter	78	78	100	108	108	126	111	94	112
Bruttonasjonalproduktet	93	98	100	105	108	108	113	120	127

i de forskjellige næringer. Av tabellen går det fram at de fleste av komponentene i bruttonasjonalproduktet økte forholdsvis sterkt i 1961. Bruttoinvesteringen i fast kapital og varelager regnet i 1955-priser økte med nesten 9 prosent. Volumøkningen i det private konsumet var 5,5 prosent og således like sterk som stigningen i bruttonasjonalproduktet. I tabell 22 er til sammenlikning tatt inn en del tilbakegående tall som belyser konsum- og investeringsutviklingen siden 1953.

Ut fra oppstillingen i tabell 21 kan en ikke uten videre trekke slutninger om hvilken betydning endringer i de enkelte komponenter har hatt for veksten i bruttonasjonalproduktet. For å kunne gjøre det må en i tillegg til de direkte virkninger av komponentene på produksjon og import også ta hensyn til de indirekte virkninger. En slik analyse må bygge på de strukturelle sammenhenger som en regner med gjør seg gjeldende mellom størrelsene.

For endringene i privat konsum og import gjelder stort sett at de blir bestemt av produksjons- (og inntekts-) utviklingen. Det er derfor i første rekke de øvrige komponenter som har karakter av selvstendige produksjons- og inntektsskapende faktorer.

I likhet med tidligere år har en på dette grunnlag og med utgangspunkt i Byråets

kryssløps- og konsumundersøkelser også for 1961 foretatt beregninger som viser hvordan bruttoinvestering, eksport etc. har virket på størrelsen av bruttonasjonalproduktet, på import og på privat konsum. Tabell 23 gir noen resultater av disse beregningene. (Mer detaljerte opplysninger om grunnlaget for beregningene er gitt i «Kryssløpsanalyse av produksjon og innsats i norske næringer 1954», Samfunnsøkonomiske Studier nr. 9. Jfr. særlig tabell VI.)

Arbeidsmarkedet var meget stramt i 1961. Det rådde mangel på arbeidskraft i en rekke distrikter og næringer, og særlig var knappheten utpreget i sommermånedene. Arbeidsløsheten lå gjennom hele året godt under nivået i 1960, og i sommerhalvåret ble det bare registrert en helt ubetydelig friksjonsledighet. I de ni første måneder av 1961 lå tallet på sysselsatte lønnstakere 18 700 eller ca. 2 prosent høyere enn året før. Stigningen i sysselsettingen var sterkest i industri, varehandel og offentlig og privat tjenesteyting. Det var forsatt nedgang i sysselsettingen i jordbruk, skogbruk, bergverksdrift og lønt husarbeid.

Det ble store avlinger i *jordbruket* også i 1961. Høstutbyttet for landet under ett er foreløpig beregnet til 101 prosent av et middels år, mot 103 prosent av middelsårs avling i 1960. For høy, korn og grønnsaker ble avlin-

Tabell 23. Anslåtte endringer via kryssløpsrelasjoner og konsumrelasjoner på bruttotonasjonalprodukt, import og privat konsum av endringene 1960—61 i eksport, bruttoinvestering m. v. Mill. kr. i 1955-priser.

Forklarende komponenter	Endring ifølge nasjonalregnskapet	Anslåtte virkninger på				Privat konsum
		Bruttonasjonalproduktet		Import		
		Med bare kryssløpsrelasjoner	Med kryssløps- og konsumrelasjoner	Med bare kryssløpsrelasjoner	Med kryssløps- og konsumrelasjoner	
1. Eksport ¹	769	389	485	380	423	139
2. Bruttoinvestering i:						
a. skip og båter ¹	637	17	20	620	621	4
b. bygninger og anlegg	188	152	212	36	63	87
c. annen produksjonskapital ¹ ..	245	117	146	128	141	42
d. lager	77	218	268	— 141	— 118	73
3. Annet ²	728	489	629	239	303	757
Forklarende komponenter i alt (1+2+3).....	2 644	1 382	1 760	1 262	1 433	1 102
Endring ifølge nasjonalregnskapet	1 759	.	1 287	955
Uforklart differanse	— 1	.	— 146	— 147

¹ Endring i eksport av brukte skip og annen brukt produksjonskapital er ikke ført til fradrag.

² 175 mill. kr. endring i offentlig konsum og 553 mill. kr. er endringer i private konsumposter som i beregningene er antatt å være uavhengig av inntektsendringene.

gene noe større enn i et middelsår, mens poteter gav 96 prosent av middelsårs avling. Fruktavlingene var jamt over meget små i 1961. Sett under ett var utbyttet bare 68 prosent av middelsårs avling, mot hele 119 prosent i 1960. Epler ga et resultat på 65 prosent av middelsår, mens pærer bare hadde 40 prosent av middelsårs avling.

I *skogbruket* ble det i hogstsesongen 1960—61 etter foreløpige anslag avvirket om lag 7,2 mill. m³ bartretømmer til salg. Dette var 167 000 m³ mer enn i foregående sesong.

I *fisken* er årsfangsten i 1961 foreløpig anslått til 1 316 000 tonn, dvs. noe mindre enn året før. Vintersildfisket sviktet helt og gav et resultat på knapt 70 000 tonn mot 300 000 tonn i foregående år. Feit- og småsildfisket gav betydelig større fangster enn i 1960, og både i Islandssildefisket og i loddefisket ble det satt fangstrekorder.

Fangstutbyttet i *hvalfangsten* ble i sesongen 1960—61 en god del større enn i sesongen før. Norske ekspedisjoner produserte i alt 742 769 fat hval- og spermolje eller 61 400 fat mer enn i sesongen 1959—60.

I *industrien* økte produksjonen etter foreløpige beregninger med om lag 7 prosent fra 1960 til 1961. Stigningen var større i hjemmeindustrien enn i eksportindustrien. Dette henger bl.a.sammen med at Esso-raffineriet, som

kom i gang med ordinær drift i januar 1961, regnes med til hjemmeindustrien.

Innenfor eksportindustrien var produksjonsstigningen sterkest for kunstgjødsel- og fiskemjølffabrikker og for sildolje- og fiskemjølffabrikker og for ferrolegeringsverk. I tremasse- og cellulosefabrikker økte produksjonen forholdsvis lite, og høsten 1961 lå produksjonsindeksen for denne industrigruppe lavere enn på samme tid i 1960.

Innenfor hjemmeindustrien økte produksjonen sterkere i konsumvareindustrien enn i investeringsvareindustrien. Sterkest var produksjonsstigningen for sjokoladefabrikker, møbel- og innredningsindustri, petroleumsraffinerier (Esso-raffineriet) og porselens- og fajansefabrikker. I investeringsvareindustrien viste bl.a. jern- og stålstøperier og bedrifter som framstiller ledninger og kabler, sterk produksjonsøking.

Elektrisitetsproduksjonen var i 1961 vel 6 prosent større enn foregående år. Dette var en god del svakere stigning enn fra 1959 til 1960, noe som bl.a. skyldes vannmangelen særlig på Vestlandet i de første måneder av 1961. Høsten 1961 hadde reguleringsmagasinene både på Østlandet og i landet ellers sett under ett en større vannbeholdning enn noen gang tidligere.

Bygge- og anleggsvirksomheten var noe

større i 1961 enn året før. Arealet av bygg under arbeid lå i de ni første måneder av 1961 i gjennomsnitt om lag 3 prosent over fjorårsnivået. Igangsettingen av nye bygg var meget sterk i første halvår, og oppgaver til og med september viser at det ble satt i arbeid et samlet byggeareal nesten 8 prosent større enn i samme periode året før. Det ble i 1961 etter foreløpige anslag tatt i bruk om lag 28 000 nye boliger, mot 26 800 i 1960. Også av andre bygg ble det fullført en god del mer enn i 1960. Anleggsvirksomheten lå i de første måneder av 1961 noe lavere enn på samme tid året før, som følge av at de offentlige ekstraordinære arbeider hadde mindre omfang enn i 1960. I sommer- og høstmånedene 1961 var det større anleggsvirksomhet enn på samme tid ett år tidligere.

I *sjøfart* holdt fraktratene seg fortsatt på et lavt nivå i 1961, men tonnasje av skip i opplag var gjennom hele året betydelig mindre enn i 1960. Ved utgangen av oktober lå 39 norske skip på tilsammen 330 000 bruttotonn i opplag, dvs. om lag 225 000 bruttotonn mindre enn på samme tid året før. Handelsflåten hadde i de tre første kvartaler 1961 en nettotilvekst på 711 000 bruttotonn — en større tilvekst enn i noen annen tilsvarende periode bortsett fra 1958. I de tre første kvartaler 1961 ble det for norsk regning kontrahert skip på i alt 1 093 000 bruttotonn ved utenlandske verksteder. Bare årene 1951 og 1956 hadde større kontraheringer i de tilsvarende kvartaler.

Arbeidsmarkedet.

Arbeidsmarkedet for landet under ett var meget stramt i 1961, og det rådde mangel på arbeidskraft i en rekke distrikter og næringer. Særlig utpreget var mangelen i de områder av landet der næringslivet er best utbygd. I de svakest utbygde områder var det fortsatt noe ledighet og underbeskjeftigelse i vintermånedene, men i sommerhalvåret var det vanskelig å dekke behovet også her. Til de næringer som har hatt størst vansker med å dekke sitt behov for arbeidskraft hører sjøtransport, byggefagene, industrien og en del tjenesteytende næringer, bl. a. helsepleie.

Den sterke etterspørselen etter arbeidskraft slo ut i kraftig øking i sysselsettingen og betydelig nedgang i ledigheten i forhold til 1960. Etter foreløpige oppgaver og beregninger økte den totale sysselsetting — inklusive selvstendige — med 16 000 fra 1960 til 1961. Den tilsvarende øking i 1960 var 14 000 og i 1959 5 000. Av økingen fra 1960 til 1961 falt om lag 5 500 på kvinner.

Den sterke stigning i sysselsettingen fra 1960 til 1961 ble delvis muliggjort ved en naturlig tilvekst til yrkesbefolkningen — beregnet til om lag 10 000 — og ved en nedgang i den registrerte ledighet på anslagsvis 4 000. En del av stigningen skyldtes etter alt å dømme større yrkeshyppighet og færre ikke-registrerte ledige.

Tallet på sysselsatte lønnskakere gikk i gjennomsnitt opp med 18 700 eller ca. 2 prosent i de ni første måneder 1961 sammenliknet med

Tabell 24. Yrkesbefolkningen prosentvis fordelt på næringer.¹

	1957	1958	1959	1960	1961 ²
Jordbruk	18,0	17,9	17,7	17,2	16,8
Skogbruk	2,5	2,4	2,2	2,1	2,0
Fiske og fangst	3,7	3,8	3,8	3,6	3,5
Bergverksdrift	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Industri	25,4	24,9	24,7	25,2	25,4
Bygge- og anleggsvirksomhet	8,1	8,2	8,3	8,2	8,1
Av denne:					
Byggevirksomhet	5,6	5,6	5,6	5,7	5,6
Anleggsvirksomhet	2,5	2,6	2,7	2,5	2,5
Kraft- og vannforsyning	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
Varehandel	10,8	10,9	11,1	11,2	11,4
Finansinstitusjoner og eiendomsdrift..	1,4	1,5	1,5	1,6	1,7
Sjøtransport	4,8	4,9	5,1	5,2	5,3
Annen samferdsel	5,6	5,6	5,6	5,5	5,5
Offentlig administrasjon	2,5	2,5	2,5	2,6	2,6
Forsvar	3,1	3,1	3,0	3,0	2,9
Offentlig og privat tjenesteyting ³	7,9	8,2	8,5	8,8	9,1
Personlig tjenesteyting	4,8	4,7	4,6	4,4	4,3
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

¹ Beregnede gjennomsnittstall. ² Foreløpig anslag. ³ Inkl. undervisning og helsestell.

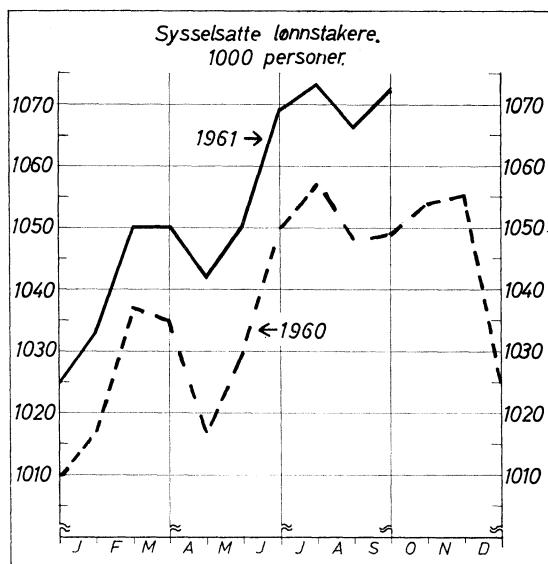

Fig. 15.

tilsvarende periode året før. Av økingen falt 6 900 eller vel tredjedelen på kvinner. Det var litt sterkere relativ vekst for kvinner enn for menn. Stigningen i tallet på lønntakere fra 1960 til 1961 skyldtes delvis overgang av selvstendige særlig fra jordbruk og fiske til gruppen lønns-

takere, men økt yrkeshyppighet har trolig også bidratt til stigningen.

Økingen i sysselsettingen har i 1961, som i tidligere år, vært særlig sterk i de tjenesteytende næringer. Økingen i industriens sysselsetting var, som i foregående år, også betydelig, mens nedgangen fortsatte i jordbruk, skogbruk og lønt husarbeid. Sysselsettingen i bygge- og anleggsvirksomhet under ett endret seg lite fra året før.

Regnskapstall for sysselsettingen av lønntakere for de enkelte måneder fram til utgangen av september synes å tyde på en stigende tendens i sysselsettingen i dette tidsrom.

Tallet på sysselsatte lønntakere steg fra 1960 til 1961 i nesten alle fylker. Unntak var fylkene Aust-Agder, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal, der det enten var svak nedgang eller bare ubetydelig endring. Fra august—september 1960 til de samme måneder i 1961 var det en øking i sysselsettingen for landet under ett på 20 500 lønntakere eller 1,9 prosent. Av denne økingen hadde Oslo 7 600, Akershus 1 900, Nordland 1 700 og Sør-Trøndelag 1 100. Prosentvis var økingen størst i Finnmark, Akershus, Nordland, Oslo og Vest-Agder. Sysselsettingen i de tjenesteytende næringer økte særlig sterkt i Oslo, Akershus, Sør-Trøndelag, Troms, Hordaland, Bergen og Nordland. Sysselsettingen i industrien økte relativt sterkest i de nordligste fylker og i Vestfold, Hedmark, Akershus, Vest-Agder og Bergen.

Tabell 25. Sysselsatte lønntakere.¹

	3. kv. 1959	3. kv. 1960	3. kv. 1961 ²	Endring 3. kv. 1960- 3. kv. 1961 ²	Prosentvis endring
Jordbruk og skogbruk	47 997	42 921	39 325	— 3 596	— 8,4
Fiske og fangst	8 384	8 262	8 865	603	7,3
Bergverksdrift m. v.	8 885	8 602	8 383	— 219	— 2,5
Industri	324 454	333 774	342 182	8 408	2,5
Bygge- og anleggsvirksomhet	104 831	104 762	105 454	692	0,7
Kraft- og vannforsyning	12 436	12 438	12 568	130	1,0
Varehandel	130 877	135 419	140 801	5 382	4,0
Finansinstitusjoner og eiendomsdrift..	23 043	24 046	25 382	1 336	5,6
Sjøtransport (inkl. utenriksfart) ³	65 091	67 551	67 272	— 279	— 0,4
Annen samferdsel (inkl. N. S. B.).....	71 938	72 353	73 154	801	1,1
Offentlig administrasjon og forsvar ...	61 514	61 785	62 703	918	1,5
Offentlig og privat tjenesteyting ⁴	114 488	119 789	126 242	6 453	5,4
Personlig tjenesteyting	60 220	59 595	58 439	— 1 156	— 1,9
I alt	1 034 158	1 051 297	1 070 770	19 473	1,9

¹ Gjennomsnitt av tallene ved utgangen av hver måned. ² Streikende er her regnet som sysselsatte.

³ Ekskl. utlendinger, som anslagsvis utgjorde 10 500. ⁴ Inkl. undervisning og helsestell.

Nærmere om utviklingen i enkelte næringer.

Sysselsettingen i jordbruket gikk tilbake også i 1961. I gjennomsnitt for 3. kvartal var det 3 200 færre lønntakere enn i samme kvartal året før, dvs. en nedgang på 13 prosent eller omtrent som året før. Også i skogbruket fortsatte nedgangen, men her var den noe mindre enn de foregående år. Sysselsettingen i fisket gikk ned fra 1960 til 1961. I vintersildfisket deltok det bare 13 000 mann vinteren 1961 mot 21 000 året før. I de andre fiskerier var det liten endring.

I industrien økte sysselsettingen sterkt i 1961. I gjennomsnitt for de ni første månedene av året var det en oppgang på 8 100 lønntakere (2,5 prosent) sammenliknet med samme periode i 1960. Av dette var ca. 7 800 menn. Ved utgangen av september 1961 var det — som det går fram av tabell 26 — en øking i forhold til året før på 9 400 lønntakere. Sysselsettingen økte mest i verkstedindustrien (gruppene jern- og metallvareindustri, maskinindustri, elektroteknisk industri, skipsindustri og annen transportmiddelindustri). Ved utgangen av september var det i disse grupper sysselsatt

Tabell 26. Sysselsatte lønntakere i industrien.

	Pr. 30. september			Endringer	
	1959	1960	1961	30. juni 1960— 30. juni 1961 ¹	30. sept. 1960— 30. sept. 1961
Næringsmiddelindustri (ikke hermetikk og fisketilvirking)	27 357	27 823	28 399	518	576
Fiske- og kjøtthermetikkindustri	8 947	7 717	7 581	321	— 136
Fisketilvirking	7 214	7 260	7 787	202	527
Drikkevare- og tobakksindustri	5 409	5 590	5 598	— 72	8
Tekstilindustri	18 244	17 961	17 677	— 363	— 284
Skotøyindustri	5 718	5 421	5 382	— 418	— 39
Annen bekledningsindustri	20 873	20 945	21 315	317	370
Sagbruk og høvlerier	9 223	9 013	8 904	— 440	— 109
Annen treindustri	4 095	4 344	4 355	— 43	11
Møbel- og innredningsindustri	13 477	13 696	13 800	290	104
Treforedlingsindustri	26 897	27 999	28 552	632	553
Grafisk industri, forlag m. v.	20 137	20 629	21 471	719	842
Lærindustri	2 359	2 241	2 040	— 150	— 201
Gummivareindustri	3 334	3 549	3 871	217	322
Kjemisk grunnindustri	10 913	10 895	11 204	158	309
Olje- og fettindustri	3 188	3 376	3 408	— 68	32
Kjemisk industri ellers, kull- og mineraloljeforedling	6 381	6 695	6 779	347	84
Jord- og steinvareindustri	12 506	12 756	12 977	257	221
Primær jern- og metallindustri	20 935	22 561	23 444	856	883
Jern- og metallvareindustri	22 800	23 762	24 817	876	1 055
Maskinindustri	12 185	12 834	14 121	1 140	1 287
Elektroteknisk industri	13 704	14 911	15 313	513	402
Skipsindustri	27 571	28 537	29 555	989	1 018
Annen transportmiddelindustri	17 109	17 719	18 861	867	1 142
Diverse industri	5 497	5 562	5 978	195	416
Industri i alt	326 073	333 796	343 189	7 860	9 393

¹ Streikende er her regnet som sysselsatte.

nesten 5 000 flere lønnstakere enn på samme tid året før. Dette var en øking på rundt 5 prosent, og stigningstakten tiltok fram gjennom året. Størst øking hadde maskinindustrien med 1 300 flere sysselsatte, annen transportmiddelindustri med 1 150, jern- og metallvareindustrien og skipsindustri hver med vel 1 000. Økingen i elektroteknisk industri var 400. Betydelig øking var det også i primær jern- og metallindustri og grafisk industri med henholdsvis 900 og 850. Sysselsettingen økte også i treforedlingsindustrien, men her var det en avtakende stigningstakt utover i året. I tekstilindustrien gikk sysselsettingen noe ned, mens det på den andre siden var en mindre øking i bekledningsindustri. I alt var det ved utgangen av september sysselsatt 343 000 lønnstakere i industrien, og av disse var ca. 77 500 kvinner. Fra september 1957 — like før siste konjunkturedgang — til september 1961 økte tallet på sysselsatte lønnstakere i industrien med om lag 10 000.

Sysselsettingen i byggevirksomheten lå i vintermånedene 1960—61 en god del høyere enn året før, mens den i april og utover lå på samme nivå som i 1960. Det har i de siste 3—4 år vært betydelig mindre sesongsvingninger i sysselsettingen i byggevirksomheten. Det kan skyldes den økte knapphet på arbeidskraft og endret sammensetning av byggemassen i retning av forholdsvis flere større bygg som egner seg for vinterarbeid.

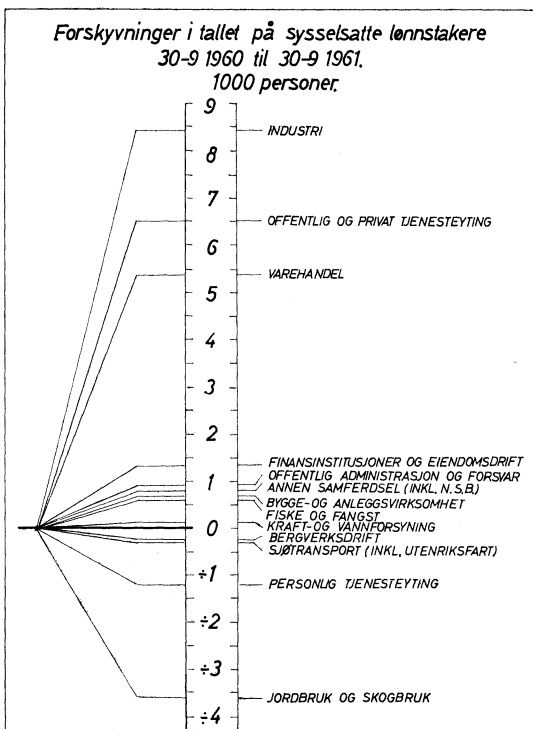

Fig. 16.

Tabell 27. Sysselsatte lønnstakere i bygge- og anleggsvirksomhet.¹

	I alt	Herav ekstraordinære arbeider ²
1959. 1. kvartal	93 261	14 395
2. »	98 384	3 426
3. »	104 831	—
4. »	101 479	3 056
1960. 1. kvartal	93 175	8 798
2. »	96 405	1 376
3. »	104 762	—
4. »	98 872	—
1961. 1. kvartal	92 333	2 691
2. »	97 341	647
3. »	105 454	—

¹ Gjennomsnitt av tallene ved utgangen av hver måned. ² Ekstraordinære statlige og kommunale hjelpearbeider.

I anleggsvirksomheten var sysselsettingen av lønnstakere i 1. kvartal 1961 2 400 lavere enn året før. Det skyldtes — som det går fram av tabell 27 — nedgang i sysselsettingen ved de ekstraordinære kommunale og statlige hjelpearbeider. Ved slike arbeider var det i 1. kvartal 1961 gjennomsnittlig sysselsatt 2 700 mann mot 8 800 året før. I tillegg til disse ekstraordinære arbeider ble det i 1. kvartal 1961, som i 1960, brukt ca. 30 mill. kroner til økt sysselsetting ved de ordinære hovedanlegg. Dette skaffet arbeid til nesten 3 000 mann. I månedene juni til september 1961 var sysselsettingen i anleggsvirksomhet noe større enn i samme periode året før.

Som nevnt i innledningen økte sysselsettingen sterkt i de tjenesteytende næringer også i 1961. Tabell 29 viser endringene for servicenæringene fra utgangen av september 1960 til 1961. I de fleste av disse var det sterkere vekst i tallene for kvinner enn for menn.

Sysselsettingen av nordmenn i utenriks sjøfart lå i begynnelsen av 1961 noe høyere enn året før, mens den i sommermånedene og fram til utgangen av september lå i underkant av foregående års nivå. Denne utvikling fant sted trass i at den seilende flåte økte med om lag 1 mill. bruttotonn fra utgangen av september 1960 til september 1961. Dels skyldtes dette at det var svært vanskelig å dekke behovet med norske mannskaper, og dels at mannskapsbehovet pr. tonn har gått ned fordi de nye store

Tabell 28. Endring i tallet på sysselsatte lønnstakere i bygge- og anleggsvirksomhet 1960—61.

	31. mars 1960— 31. mars 1961	30. juni 1960— 30. juni 1961	30. sept. 1960— 30. sept. 1961	Sysselset- ting pr. 30. sept. 1961
Kommunal og fylkeskommunal byggevirksomhet ..	— 209	— 56	— 138	1 051
Statlig byggevirksomhet	— 121	— 69	— 72	257
Privat byggevirksomhet	2 515	302	32	66 220
Byggevirksomhet i alt	2 185	177	— 178	67 528
Kommunal og fylkeskomm. anleggsvirksomhet ..	— 1 407	675	256	12 118
Statlig anleggsvirksomhet	— 1 835	— 337	— 499	14 917
Kommunal og fylkeskomm. anleggsvirksomhet ut- ført av private entreprenører	26	76	211	1 792
Statlig anleggsvirksomhet utført av private entre- prenører	30	— 351	— 337	2 561
Annen privat anleggsvirksomhet	773	842	1 009	8 082
Anleggsvirksomhet i alt	— 2 413	905	640	39 470

skipene ikke krever så mange mann pr. tonn. Tallet på utlendinger i handelsflåten økte med rundt 1 000 fra september 1960 til september 1961. I alt var det i utenriksflåten sysselsatt 44 000 nordmenn og 10 500 utlendinger i 3. kvartal 1961. Med innenriks sjøfart og skipsfartens administrasjon m. v. var det i alt syssel- satt om lag 78 000 i sjøtransport.

Sysselsettingen i annen samferdsel økte forholdsvis sterkt i 1961 sammenliknet med foregående år. Av tabell 25 går det fram at økingen fra 3. kvartal 1960 til 3. kvartal 1961 utgjorde 800 lønnstakere eller 1,1 prosent. Ved Norges Statsbaner har nedgangen fortsatt.

Tallet på utlendinger sysselsatt i Norge ved utgangen av september 1961 var 15 550 — dvs. en øking fra september foregående år på 500. Om lag 7 000 av utlendingene var dansker og 2 200 svensker. Videre var det sysselsatt vel 900 tyskere, 800 engelskmenn og 500 neder- lendere og amerikanere.

Arbeidsløsheten var, som nevnt, meget lav i 1961. I 1. kvartal utgjorde den 23 000. Det var en nedgang på 12 000 fra samme periode året før, når en inkluderer nedgangen i tallet på sysselsatte ved ekstraordinære arbeider. I sommerhalvåret ble det bare registrert en helt ube- tydlig friksjonsledighet, mens ledigheten igjen

Tabell 29. Endringer i sysselsettingen av lønnstakere i tjenesteytende næringer fra utgangen av september 1960 til utgangen av september 1961.

	Absolutte tall			Prosentvis		
	Menn	Kvinner	Sum	Menn	Kvinner	Sum
Varehandel	3 000	2 700	5 700	4,2	4,2	4,2
Finansinstitusjoner	500	1 000	1 500	3,9	9,6	6,4
Off. administrasjon	450	850	1 300	1,7	7,7	7,0
Undervisning	1 300	1 700	3 000	6,3	7,7	7,0
Helsestell	350	1 700	2 050	5,3	5,4	5,4
Annen off. og privat tje- nesteyting	850	1 050	1 900	3,8	6,0	4,8
Lønt husarbeid	—	— 1 650	— 1 650	—	— 7,8	— 7,8
Hotell- og restaurantdrift, vask, rengjøring m. v. . .	100	650	750	0,1	2,2	2,0
Sum	6 550	8 000	14 550	3,9	3,9	3,9

viste en sesongmessig stigning mot slutten av året, men mindre enn de foregående år.

Ved utgangen av oktober 1961 ble det registrert 8 300 ledige eller 4 300 færre enn året før. Ledigheten var gjennomgående lavere enn i 1960 i alle fylker.

Tabell 30. Meldte helt arbeidsløse ved arbeidsformidlingen.

	I alt	Bygge- og anleggsarbeidere i alt	Industriarbeidere i alt
1960. 1. kvartal ¹ .	28 851	12 799	4 918
2. » ..	12 031	4 527	2 419
3. » ..	6 626	1 819	1 129
4. » ..	20 879	9 518	1 463
1961. 1. kvartal. .	23 552	10 687	4 203
2. » ..	8 525	3 242	1 840
3. » ..	4 482	912	782

¹ Gjennomsnitt av tallene ved utgangen av hver måned.

Tallet på arbeidssøkere ved arbeidsformidlingene var i 1961 en del lavere enn året før. Nye arbeidssøkere i årets ni første måneder utgjorde i alt 221 600 personer mot 248 400 i samme periode i 1960. Tilbudet av nye ledige plasser lå i 1. kvartal på 59 100 eller 4 500 lavere enn ett år tidligere. Hele nedgangen her skyldtes at de ekstraordinære arbeider hadde mindre omfang. I 2. kvartal 1961 ble det tilbudt 68 400 plasser eller 1 500 flere enn året før og i 3. kvartal 57 000 eller det samme som året før. Tilsammen ble det altså i årets ni første måneder tilbudt 184 500 nye ledige plasser eller ca. 3 000 færre enn i samme periode i 1960. I tidsrommet januar—september 1961 ble det foretatt 152 000 formidlinger til arbeid av kortere eller lengre varighet. Det var vel 10 000 færre enn i januar—september året før. En vesentlig del av nedgangen skyldtes mindre omfang av ekstraordinære arbeider i begynnelsen av året. Tallet på interlokale formidlinger¹) i perioden januar—september økte med 950 fra 1960 til 9 900 i 1961.

Ved vurderingen av disse tall skal en være merksam på at bare anslagsvis 15—20 prosent av den totale plassomsetning skjer gjennom den offentlige arbeidsformidling.

¹ Formidlinger i samarbeid mellom to formidlingskontorer.

Jordbruk.

Areal og avling.

Korndyrkingen har økt også i 1961. Arealet var ca. 2,3 millioner dekar mot 2,2 millioner dekar året før. Det var øking i arealet siste år for hvete og bygg, men noe nedgang for havre. Potetarealet gikk ned med ca. 6 prosent fra 1960 til 1961, og det var noe nedgang også for rotvekster, mens arealet av grønnsaker økte. Der var liten endring i arealet av åker og hage sett under ett, men øking i arealet av fulldyrket eng.

I 1961 ble det tidlig vår sønnafjells, men både i Trøndelag og Nord-Norge kom våronna i gang senere enn vanlig. I begynnelsen av juni var det varmt, drivende vær over hele landet, men fra midten av måneden ble det atskillig kjøligere, med mye regn særlig på Vestlandet og i Trøndelag. Det var stort sett kjøligere enn normalt også i juli og august og vekslende nedbør. På Østlandet og i Agder var det pent vær og gode innhøstingsforhold en stor del av september. Ellers i landet var det mye regn og gråvær. Oktober var mild, med store nedbørmengder sønnafjells, mens Trøndelag og Nord-Norge hadde fint høstvær.

Det ble relativt store avlinger i jordbruket også i 1961. Foreløpig er avlingen beregnet til 2,3 millioner förenheter, eller 101 prosent av et middelsår, mot 103 prosent i 1960. Kornavlingene ble større enn i 1960, men avlingene av poteter, rotvekster og høy ble mindre.

Høyavlingen i 1961 er anslått til 2,9 mill. tonn eller 101 prosent av et middelsår, mot 105 prosent året før. Det var et godt høyår i 1961 i det meste av landet, unntatt Trøndelag og de nordlige deler av Vestlandet. Over Østlandet var kvaliteten på høyet stort sett bedre enn i 1960. Potetavlingen er anslått til 1,2 mill. tonn, eller 96 prosent av et middelsår mot 95 prosent av middelsårs avling i 1960. Det var relativt dårlige potetavlinger på Vestlandet og nordafjells. Det var til dels sterke angrep av tørråte, særlig i kyststrøkene på Vestlandet.

Den samlede kornavling er foreløpig beregnet til 630 000 tonn i 1961, eller 102 prosent av et middelsår — samme prosent som året før. Avlingen er anslått til 100 prosent av et middelsår for hvete, 102 prosent for bygg og 104 prosent for havre. Det var store kornavlinger over det meste av Østlandet og Agder, mens resten av landet fikk avlinger noe under et middelsår. Over det meste av Østlandet var kvaliteten på kornet god, men på Vestlandet og nordafjells ble skuren forsinket av regnværet og kvaliteten dårligere.

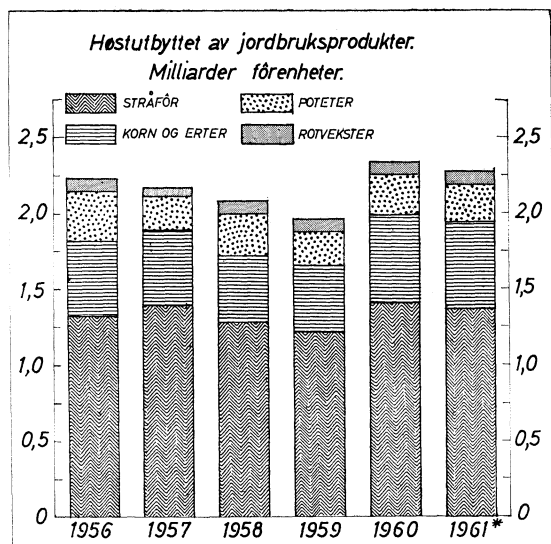

Fig. 17.

Beitene var middels gode over det meste av landet i 1961, men de ble delvis satt tilbake av kjølig og regnfullt vær. Håavlingene var gjennomgående under middels.

I frukthagene var det ujevn blomstring og til dels dårlig vær under blomstringen i 1961. Eplene gav i alt bare 65 prosent av middelsårs avling, men avlingene varierte sterkt etter distrikt og sort. Pæreavlingene var noe bedre på Vestlandet enn på Østlandet, men sett under ett ble resultatet bare ca. 40 prosent av et middelsår. Plommene blomstret relativt godt, og gav omtrent middelsårs avling. Kirsebær og moreller ble skadd av regnvær under modningen. Samlet kom fruktavlingene opp i 74 000 tonn eller 68 prosent av et middelsår, mot 128 000 tonn og 119 prosent av et middelsår i 1960. Hagebærene gav noe under middelsårs avling. Avlingene er beregnet til 29 000 tonn i 1961, mot 31 000 i 1960.

Grønnsakene hadde stort sett gunstige vekstvilkår i 1961, og det ble gode avlinger for de fleste frilandsg grønnsaker, til dels langt over et middelsår. Grønnsaker i veksthus gav ikke fullt så godt resultat. Hovedkulturene av grønnsaker gav i alt en avling på ca. 135 000 tonn, 105 prosent av et middelsår, mot 124 000 tonn i 1960.

Husdyrhold og husdyrproduksjon.

Hesteholdet har fortsatt å gå tilbake, og nedgangen fra 1960 til 1961 var 6 prosent. Tallet på storfe økte i 1961 med 4—5 prosent. Tallet på kyr var om lag det samme som i 1960, men det var stor øking i tallet på storfe under 1 år. Det var liten endring i tallet på sau og geit. Svineholdet pr. 20. juni 1961 var betydelig større enn på samme tid året før. Det var sterk

nedgang i tallet på voksne høner, men tillegget av hønekyllinger var større i 1961 enn året før.

Oppgaver over husdyrslakt kontrollert ved offentlig kjøttkontroll i tidsrommet januar—september 1961 viste en øking fra samme periode året før på ca. 25 000 svin (+ 6 prosent) og 28 000 storfe (+ 17 prosent), og det var noe øking også for sau og hest. Samlet innveid slaktevekt var på 68 000 tonn, eller 9 prosent større enn i 1960. En regner med at produksjonen av kjøtt og flesk i alt var noe større i 1961 enn året før.

I januar—september 1961 ble det ved meieriene veid inn 1 075 000 tonn mjølk, omtrent samme mengde som året før. En regner med at den totale mjølkeproduksjon i 1961 også ble omtrent som i 1960. Forbruksundersøkelsen i 1958 og jordbrukstelingen i 1959, sammen med produksjonstelingen i 1959—60 har gitt nye holdepunkter for beregningen av den totale mjølkeproduksjon og samme anvendelse. Fra 1949—50 til 1959—60 var det liten endring i mjølkeproduksjonen, men en stadig større del av mjølka ble omsatt gjennom meieriene. Forbruket av beregnet helmjølk til konsum gikk ned, både pr. forbruksenhet og totalt (meierisalg + direkte salg og heimeforbruk), mens en større del av mjølka ble nyttet til produksjon av smør og ost. Fra 1960 til 1961 har meierienes mjølkesalg økt noe sterkere enn før. Mjølkesalget lå i januar—september 1961 ca. 5 prosent over nivået i samme periode 1960. Produksjonen av smør var i de tre første kvartaler 1961 knapt så stor som i samme tidsrom året før, men det ble laget like mye ost som i de tilsvarende måneder 1960.

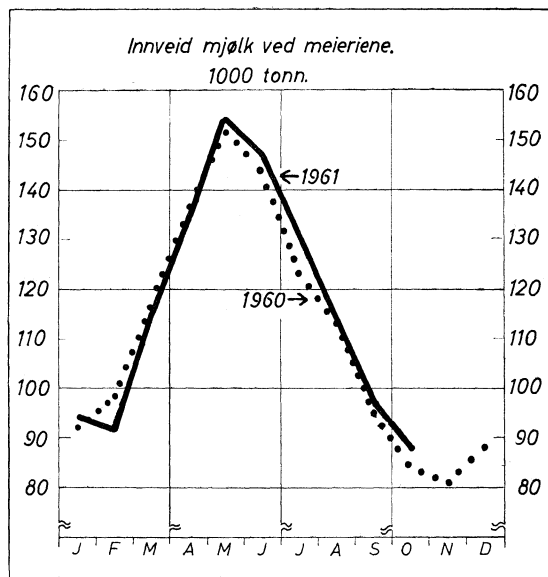

Fig. 18.

Eggproduksjonen var noe knapp i første halvår 1961. Det økte tillegget av kyllinger gav noe bedre markedsdekning utover høsten, men totalproduksjonen ble trolig noe mindre i 1961 enn i foregående år.

Produksjonen av skinn fra pelsdyrgårdene var betydelig større i sesongen 1960—61 enn året før, og omfattet ca. 96 000 reveskinn og 860 000 minkskinn.

Driftsmidler.

Ved jordbrukstelingen i 1959 var det i alt 55 800 traktorer i jordbruket; av dette var 10 500 2-hjuls traktorer. I 1961 er tallet anslått til om lag 69 000 i alt, hvorav ca. 15 000 2-hjuls. Tallet på skurtreskere har økt fra 4 700 ved tellingen i 1959 til et beregnet tall på bortimot 6 000 høsten 1961.

Bruken av kunstgjødsel sommeren 1961 var rundt 111 200 tonn, regnet som grunnstoff (N, P og K) mot knapt 114 000 tonn i 1960. I januar—september 1961 ble det omsatt til grossist ca. 518 000 tonn kraftfôr mot 520 000 tonn året før.

Priser, lønninger m. v.

Sommeren 1961 ble det inngått en ny jordbruksavtale for tiden 1. juli 1961 til 30. juni 1963 etter samme hovedprinsipper som avtalen av 1958. Det skal fortsatt bevilges midler over statsbudsjettet til prisstøtte for mjølk og mjølkeprodukter og til støtte av korndyrkingen etter samme retningslinjer som før. Som tidligere skal det også gis statstilskott til potettrygd og til et fond for driftsbygninger i jordbruket. Kraftfôrordningen og importreguleringen opprettholdes som støtte for avsetningstiltak og mar-

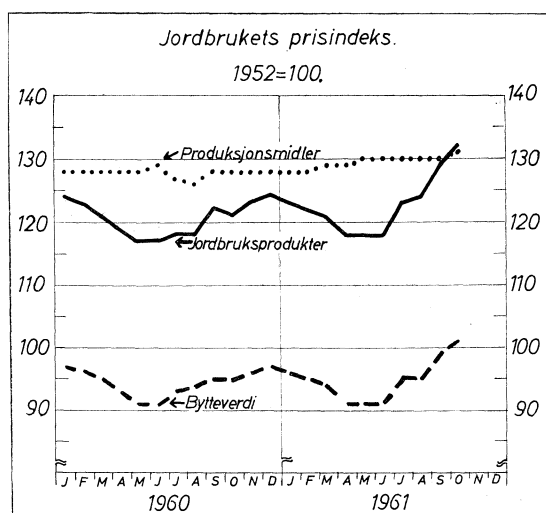

Fig. 19.

4 — Økonomisk utsyn.

Tabell 31. *Jordbrukets prisindeks.*

1952 = 100.

	Jordbruksprodukter			Produksjonsmidler
	I alt	Planteprodukter	Husdyrprodukter	
1956	111	105	113	115
1957	114	104	117	121
1958	117	102	120	124
1959	122	107	125	127
1960	119	101	123	128
1960:				
1. kvartal	123	111	125	128
2. »	118	116	118	128
3. »	119	105	123	126
4. »	123	94	130	128
1961:				
1. kvartal	122	105	126	128
2. »	118	109	120	130
3. »	125	105	130	130

kedsregulering. Avtalen omfatter øking av prisene på en rekke varer svarende til en øking av jordbrukets inntekter med 111—115 mill. kroner i første avtaleår. Jordbrukets hovedavtale er også forlenget til 30. juni 1962, men uten bestemmelser om justeringer i avtaletiden, da prisavtalen av 1961 også omfatter visse prisjusteringer for annet avtaleår.

Etter jordbrukets prisindeks, som blir utarbeidd ved Norges Landbrukshøgskole, lå indekstallet for jordbruksprodukter i alt på 125 i 3. kvartal 1961 mot 123 på samme tid i 1959. Utviklingen de siste år framgår ellers av tabell 31 som viser indekstallene som uveide kvartalsgjennomsnitt.

Statens grunnpriser for norsk korn ble for avlingsåret 1961 økt med 10 øre pr. kg for hvete og rug og med 3 øre pr. kg for bygg og havre. Korntrygdens sats for grunntrygd ble økt med 6 øre pr. kg, men tilleggstrygden ble ikke endret. Kornpriser og grunntrygd skal etter jordbruksavtalen økes ytterligere med 2 øre pr. kg fra høsten 1962.

For poteter, grønnsaker og frukt gjelder de samme normalpriser og prisgrenser i avtaleperioden 1961—1963 som i forrige avtaleperiode.

Potetprisene høsten 1961 var noe høyere enn året før, men lå likevel noe under normalprisene. Grønnsakprisene vekslet noe utover sommeren og høsten 1961, og enkelte varepriser kom over øvre prisgrense, men stort sett var prisene lavere

enn året før. Prisene på norsk frukt var betydelig høyere enn de unormalt lave prisene året før. Jamført med normalprisene etter jordbruksavtalen for 1958—1961 var markedsprisene i Oslo, i øre pr. kg:

Uke nr.	Pote-ter	Hode-kål	Gulrot	Ep-ler	To-mat
Normalpris ...	42	42	42	42	37
Markedspris:					
1959.....	33	28	45	160	225
1960.....	23	27	37	90	320
1961.....	24	20	40	230	280

For kjøtt, flekk og egg skal jordbruksorganisasjonene sørge for å holde gjennomsnittsprisene for året, på eller under det nivå som er fastsatt i jordbruksavtalen. I avtaleperioden 1958—1961 ble gjennomsnittsprisene stort sett oppnådd.

Oppstillingen nedenfor viser noen av de avtalte gjennomsnittsprisene i kroner pr. kg:

Avtalens gj.sn.pris:	Okse kl. I	Lam kl. I	Gris kl. I	Egg kl. A
1958—61.....	6,25	6,70	5,50	5,50
1961—62.....	6,45	7,10	5,55	5,70
1962—63.....	6,55	7,25	5,60	5,85

For nærmere detaljer om jordbruksavtalens prisbestemmelser viser en til avsnittet Prispolitikk og prisregulering.

Tilførselene av slakt i 1961 var rikelige, og en del fryselauret vare ble solgt til reduserte priser. Det ble innført vel 1000 tonn egg i januar—september, og utførselen var på knapt 400 tonn, mot nær 900 tonn i januar—september 1960. I perioden januar—september 1961 ble det utført 7 100 tonn ost, eller omtrent like mye som året før, men bare 4 000 tonn smør, mot 6 000 tonn i 1960.

Prisnoteringene for norsk ull har fortsatt steget, og for ull av klasse A ekstra var prisen fra 20. mars 1961 kr. 14,30 pr. kg til produsent. Prisene på pelsskinn var betydelig lavere i sesongen 1960—61 enn året før. Det ble utført 940 000 skinn av rev og mink for tilsammen 91,6 mill. kroner i 1960—61, mot 681 000 skinn for om lag samme beløp sesongen før.

For jordbrukets produksjonsmidler var det ingen større prisendringer i 1961. Landbruks-høgskolens prisindeks lå i september på 130, mot 128 i september 1960.

Arbeidslønnen i jordbruket steg etter Byråets statistikk med 5—7 prosent fra 1959 til 1960. Om lønninger i jordbruket se ellers avsnittet om Lønnsutviklingen.

Norges Landbruksøkonomiske Institutt bearbeider driftsregnskap fra vel 1 000 bruk fordelt over hele landet. Hovedresultatene går fram av tabell 32. Både inntekter og kostnader økte i 1960, og driftsoverskottet var noe større enn året før. Regnet pr. arbeidstime hadde disse brukene en beregnet lønnsevne på kr. 2,95.

Tabell 32. Regnskapsresultater i jordbruket. Kroner pr. dekar.

	Inntekter	Kostnader	Driftsoverskott	
			I alt	Av dette familiens arbeidsfortjeneste
1956....	316,16	190,37	125,79	103,42
1957....	300,65	206,02	94,63	68,31
1958....	305,94	211,88	94,06	67,46
1959....	336,77	224,51	112,26	85,02
1960....	354,82	237,10	117,72	89,86

Tabell 33 viser jordbruksnæringens samlede inntekter og kostnader. Beregningen omfatter jord- og husdyrbruk, hagebruk og gartneri og pelsdyravl. Under inntekter er tatt med prisreguleringstilskott og trygder og statsstønad til visse jordbruksformål. Etter fradrag av kostnader til driftsmidler, vedlikehold og nedskrivning av realkapital, får en det restbeløp som næringen har til å dekke renter på egen og lånt kapital og til godtgjøring for eget og leid arbeid. Dette beløp svarer til faktorinntekten i Byråets nasjonalregnskap.

Tabell 33. Totalregnskap for jordbruket. Mill. kroner.

	Inntekter	Kostnader	Godtgjøring for arbeid og kapital
1957.....	2 692	1 255	1 437
1958.....	2 734	1 304	1 430
1959.....	3 001	1 377	1 624
1960*.....	3 227	1 444	1 783
1961*.....	3 446	1 425	2 021

Skogbruk.

Driftsforholdene i skogbruket 1960—61 vekslet betydelig i løpet av sesongen. Den sene innhøsting i jordbruket og det forhold at tømmerprisene først ble fastsatt ut i november, gjorde at tømmerhogsten kom sent i gang. Allerede i

oktober kom det betydelige snømengder i høyere liggende strøk, og snøen falt for en stor del på tien mark. Driftsforholdene var derfor vanskelige senhøstes 1960 på grunn av åpne myrer og vann. I januar og februar 1961 var det svært gode driftsforhold i innlandsdistriktene. På Vestlandet og i Trøndelag var det også gode forhold for hogsten, men framdriften ble hemmet av for lite snø. I midten av februar satte det inn med mildvær over hele landet, og dette skapte store vansker for tømmerkjøringen. I Trøndelag måtte flere sagbruk stanse på grunn av tømmermangel. Mer normale værforhold fra slutten av mars førte til at driftssesongen østafjells ble forlenget til 15. april.

Tabell 34. Samlet hogst.¹ Mill. m³.

Driftsår	Til salg		Husbehovsvirke på gårdene*	Samlet hogst
	Tømmer	Ved		
1956-57	8,7	0,5	1,9	11,1
1957-58	7,7	0,4	1,9	10,0
1958-59	6,6	0,4	1,9	8,9
1959-60	7,3	0,4	1,9	9,6
1960-61*	7,5	0,4	1,9	9,8

¹ Lauvtretømmer medregnet.

Foreløpige hogstrapporter pr. 31. juni 1961 går ut på at det i 1960-61 ble avvirket til salg 7,2 mill. m³ bartretømmer. Dette var 167 000 m³ mer enn etter de foreløpige oppgaver for 1959-60. Etter de endelige oppgaver ble det i sesongen 1959-60 avvirket 7,18 mill. m³ bartretømmer til salg.

I forhold til treforedlingsindustrienes kapasitet er det stort sett underskott på trevirke her i landet. Særlig sønnafjells er tilgangen av trevirke til industrien for liten, mens det i Trøndelagsområdet er behov for å utvide industriens kapasitet. Skogeierne har derfor arbeidd for å få mer treforedlingsindustri i Trøndelag, og

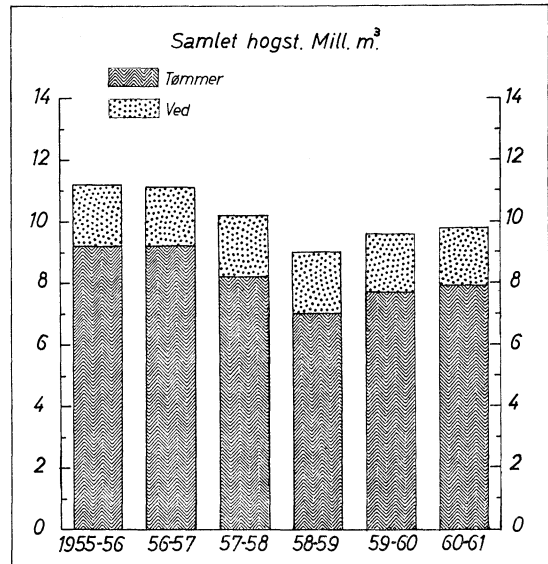

Fig. 20.

planene er kommet så langt at det er sendt ut innbydelse til tegning av aksjer i et slikt selskap. I driftsåret 1960-61 var det lett avsetning for alt bartrevirke til industribruk.

Lauvtrevirket kunne inntil for noen få år siden så godt som bare nyttes til ved og i sagbruks-, trevare- og fyrstikkindustrien, og salget hadde derfor begrenset omfang.

Våren 1960 meldte treforedlingsindustrien på Østlandet og Sørlandet at den for inneværende sesong var avtaker av ca. ¼ mill. m³ sommerhogd bjørk og osp. På Vestlandet kom A/S Vestlandske Treforedlingsfabrikk i Vadheim (Kyrkjebø) i ordinær drift i 1961 med produksjon av halvkjemisk masse basert på lauvtrevirke. Ved denne bedrift er det årlige forbruk av lauvtrevirke anslått til 40 000 m³. I Troms blir det arbeidd med planer om en fabrikk for halvkjemisk masse med lauvtrevirke som råstoff.

Tabell 35. Hoggere i arbeid. Etter rapporter fra skogdirektøren.

	1957-58	1958-59	1959-60	1960-61	1961-62
Pr. 15. november	15 440	12 873	15 523	15 481	13 482
» 15. desember	21 453	18 618	19 504	19 805	..
» 15. februar	22 334	20 018	21 432	21 939	..
» 15. mars	21 611	19 995	21 199	19 476	..
» 15. april	11 122	8 564	10 990	11 083	..

Tabell 36. Sysselsatte menn i skogbruk og fløting¹. Etter Arbeidsdirektoratets oppgaver over pliktig syketrygdede.

Dato	1957	1958	1959	1960	1961
28. februar	37 200	34 400	29 500	28 400	27 300
31. mai	23 300	21 300	18 100	17 500	17 100
31. august	22 800	21 400	19 100	17 500	17 200
30. november	30 000	26 700	26 600	23 600	..

¹ Tallene avrundet til nærmeste hundre.

Rapporten om tømmerdriften pr. 15. november 1961 viste at det til da var hogd 1 348 054 m³, og at 13 482 hoggere var i arbeid. Til samme tid i 1960 var det hogd 1 426 234 m³ med 15 481 hoggere i arbeid.

I enkelte distrikter har det i flere år vært vanskelig å få nok arbeidshjelp til skogsarbeidet. Rekrutteringen har også vært liten, og gjennomsnittsalderen på skogsarbeiderne har steget. Forholdene for planting og såing var stort sett gode i 1961, men det var mangel på arbeidskraft også til kulturarbeidene, særlig i distrikter der det foregikk meget anleggsarbeid. I 1961 ble det utlevert om lag 103 mill. planter. Det samme som i 1960.

Siden 1955 har kjøpere og selgere av tømmer hatt avtale om «kjøp og salg av tømmer og kubb». Formålet med avtalen var å søke å få fastsatt tømmerprisene ved frivillige forhandlinger på et så tidlig tidspunkt som mulig, å skape ordnede omsetningsforhold og å fremme rasjonell og billig transport av virket fram til kjøper. I oktober 1959 ble det inngått ny revidert avtale som skal gjelde til 1. september 1962.

Avtalen forlenges automatisk med ett år om gangen dersom ikke noen av partene innen 1. mars (første gang 1962) foreslår endringer i avtalen. Avtalen fra 1959, som er godkjent av Prisrådet, bygger på de samme hovedprinsipper som avtalen av 1955. De viktigste endringer i den nye avtalen er at tidsfristene for avslutning av prisforhandlingene er sløyfet, og at de tidligere bestemmelser om megling og voldgift er tatt ut. Det er fremdeles adgang til å bruke megling (og voldgift), men partene må i så fall avtale dette i hvert enkelt tilfelle.

Prisforhandlingene høsten 1960 ble meget langvarige. I siste halvdel av oktober ble partene innkalt til et orienterende møte i Lønns- og prisdepartementet. Det kom til et brott i forhandlingene i de første dager av november, men de ble tatt opp igjen etter et par dager, og endelig avtale om tømmerprisene ble inngått 8. november 1960.

De fastsatte priser pr. m³ for driftssesongen 1960—61 ble for Østlandet og Sørlandet kr. 89,70 for midtmålt gran, kr. 78,00 for midtmålt furu, kr. 87,50 for skurslip, og for toppmålt gran og

Tabell 37. Utdrag av tariffene for hogst og kjøring.

	Driftsår				
	1957—58	1958—59	1959—60	1960—61	1961—62
Vedhogst:					
1-meters reis	2,80	2,87	2,87	2,87	..
Bjørk (pr. meterfavn fra rot) .. »	36,00	36,90	36,90	36,90	..
Barved (pr. meterfavn fra rot).. »	31,75	32,54	32,54	32,54	..
Hogst av merkingstømmer:					
Barket tømmer ¹	9,85	10,10	10,10	10,30	..
tillegg pr. stokk: rot	53	54	54	60	..
midt og topp »	20	21	21	15	..
Skogkjøring:					
Lunning	4,55	4,66	4,66	4,90	..
På- og avlessing	2,20	2,26	2,26	2,26	..
Kjøring pr. km	2,45	2,51	2,51	2,51	..
Timelønt arbeid:					
Mann over 18 år	3,85	4,17	4,17	4,45	..
Mann og hest	5,90	6,40	6,40	6,83	..

¹ Hogst av ubarket tømmer målt utenpå bark, betales med 56 % av lønn for merkingstømmer.

Tabell 38. Tømmerpriser og driftsutgifter for Østlandet for midtmålstømmer av gran og barket og ubarket toppmålstømmer.¹ Beregnet i kroner pr. m³.

	1958-59	1959-60	1960-61	1961-62
Cellulose tømmer av gran:				
Pris for framdrevet tømmer	72,90	72,90	80,73	80,73
Driftsutgifter	49,44	49,54	50,84	..
Av dette arbeidslønn ca.	38,77	38,87	39,77	..
Tømmerets rotverdi	23,46	23,36	29,89	..
Driftsutgifter i % av pris	67,8	68,0	63,0	..
Skurtømmer, barket:				
Pris for framdrevet tømmer ²	83,70	83,70	92,34	92,34
Driftsutgifter	48,94	49,04	50,31	..
Av dette arbeidslønn ca.	37,96	38,06	38,95	..
Tømmerets rotverdi	34,76	34,66	42,03	..
Driftsutgifter i % av pris	58,5	58,6	54,5	..
Skurtømmer, ubarket:				
Pris for framdrevet tømmer ²	78,68	78,68	86,80	86,80
Driftsutgifter	40,86	40,86	41,96	..
Av dette arbeidslønn ca.	29,44	29,44	30,18	..
Tømmerets rotverdi	37,82	37,82	44,84	..
Driftsutgifter i % av pris	51,9	51,9	48,3	..

¹ Investeringsavgift kommer i tillegg. ² Middelpriis for gran og furu.

furu 249 og 235 prosent tillegg til grunnpristabellen svarende til kr. 104,70 og kr. 100,50 pr. m³. For sevgebarket tømmer ble prisen for midtmålt gran kr. 95,00 pr. m³, og for toppmålt gran 270 prosent tillegg til grunnpristabellen eller kr. 111,00 pr. m³.

For Østlandet og Sørlandet innebar de nye priser en stigning fra 1959—60 til 1960—61 på 10,8 prosent for alle kategorier av gran unntatt sevgebarket midtmålt gran, hvor stigningen ble 10,4 prosent. For toppmålt furu ble prisstigningen 9,8 prosent, mens den for midtmålt furu ble 11,4 prosent og for skurslip 10,1 prosent.

I Trøndelagsdistriktet ble prisene for 1960—61 fastsatt i forhold til prisene på Østlandet og etter de retningslinjer som var avtalt i protokoll fra det avsluttende møte den 8. november 1960 om tømmerprisene for driftssesongen 1960—61. Prisene ble i 1960—61 for midtmålt gran og furu fastsatt med et tillegg til grunnpristabellen på henholdsvis 947 og 769 prosent, svarende til kr. 83,75 og kr. 69,50 pr. m³. For toppmålt furu ble det gitt 881 prosent tillegg til grunnpristabellen, svarende til en pris på kr. 91,60 pr. m³. For toppmålt gran ble det fastsatt et tillegg til grunnpristabellen på 703 prosent, pluss et fast

Tabell 39. Bruttoverdi, driftsutgifter og rotverdi for bartretømmer til salg.¹ Mill. kr.

	1956-57	1957-58	1958-59	1959-60	1960-61 ²
Bruttoverdi	792,4	701,0	570,9	624,6	680
Driftsutgifter	414,7	368,8	320,8	352,2	370
Av dette arbeidslønn ca.	321,0	285,0	248,8	273,3	286
Rotverdi	377,7	332,2	250,1	272,4	310
Driftsutg. i % av bruttoverdi	52,3	52,6	56,2	56,4	54,4

¹ Investeringsavgift medregnet. ² Tallene er rettet.

tillegg på kr. 19,50 pr. m³. Dette gir kr. 94,50 pr. m³ i 1960—61 mot kr. 85,30 i 1959—60, eller en stigning på 10,8 prosent.

I Trysilvassdraget viste prisene for 1960—61 i forhold til 1959—60 en stigning på 12,2 prosent for sulfittvirke og 10,4 prosent for sulfatvirke. For sagtømmer var stigningen 14 prosent. Stigningen var litt større for gran enn for furu, og størst for de minste dimensjoner.

De fastsatte priser inkluderer en investeringsavgift på 10 prosent av bruttoverdien ved levering.

For ved ble det fastsatt nye noteringspriser gjeldende fra 1. mai 1961 for Trøndelag, Østlandet og deler av Aust-Agder. Prisene levert ved jernbane eller kai ble pr. favn 60 cm lang ved kr. 95,00 for barved, kr. 78,00 for osp og annen lausved og kr. 120,00 for bjørk og annen hardved. Dette var en stigning fra 1960 på henholdsvis kr. 9,00, kr. 8,00 og kr. 10,00 pr. favn. For 3 meter lang ved er de nye priser pr. favn kr. 370,00 for barved, kr. 250,00 for osp m. v. og kr. 380,00 for bjørk m. v. Stigningen her utgjorde henholdsvis kr. 35,00, kr. 20,00 og kr. 15,00 pr. favn.

Våren 1961 ble det inngått avtale om priser for sevgebarket gran og lauvtømmer. Partene ble enige om at det for sevgebarket gran hogd sommeren 1961, skulle betales et tillegg på 10 prosent til de priser som ble avtalt for rundbarket grantømmer høsten 1961.

For sommerhogd lauvtretømmer ble partene enige om følgende priser gjeldende for Østlandet og Sørlandet; sevgebarket kr. 81,00 pr. m³, øksebarket kr. 67,50 pr. m³, sevgebarket lauvtrekubb i 2 meters lengde kr. 48,50 pr. m³ i løst mål, og for øksebarket lauvtrekubb i 2 meters lengde kr. 38,50 pr. m³ løst mål. Prisene gjelder for virke levert opplastet på jernbane.

Forhandlingene om tømmerprisene høsten 1961 ble meget vanskelige og langvarige, bl. a. på grunn av de usikre markedsforhold for treforedlingsprodukter, og fordi det enda ikke forelå avtale om ny overenskomst om arbeidsforhold og lønninger i skogbruket. Ved månedsskiftet november—desember endte prisforhandlingene med brudd. Regjeringen nedsatte da et utvalg for å få fastsatt tømmerprisene for 1961—62, og partenes forhandlere ble innkalt til konferanse med dette utvalg den 7. desember 1961. Partenes forhandlere hadde imidlertid kontakt med hverandre før møtet, og da det var utsikt til å oppnå minnelig ordning om prisene uten medvirkning av tømmerutvalget, ble møtet utsatt. Senere samme dag ble det meddelt at forhandlerne hadde blitt enige om å prolongere fjorårets tømmerpriser.

For grensedistriktene (som leverer tømmeret til Sverige) ble fjorårets priser for sliperi- og cellulosestømmer prolongert, mens det for skur-

tømmer enda ikke forelå noen prisavtale da dette ble skrevet.

Forhandlingene om ny overenskomst om arbeidsforhold og lønninger i skogbruket ble også meget langvarige. Det kom til brudd i forhandlingene i slutten av september 1961, men Riksmeklingsmannen nedla straks forbud mot arbeidsstans, og saken ble tatt opp til tvungen mekling. Meklingen fortsatte til 23. oktober, da det ble satt fram forslag til ny overenskomst som var anbefalt av begge parter forhandlere. Det anbefalte forslag om overenskomst ble så sendt til uravstemning med svarfrist til den 15. november 1961. Ved uravstemningen ble forslaget forkastet av begge parter.

Riksmeklingsmannens forslag til overenskomst gikk ut på en forhøyelse av tariffsatsen for hogst, fra kr. 10,30 pr. m³ + kr. 0,60 for rotstokk og kr. 0,15 for midt- og toppstokk til kr. 12,15 pr. m³ + kr. 0,80 pr. tre + et kappetillegg av 6 øre pr. stokk som etter gitte kappingsregler blir kappet i lengder under 10 halv-meter. Under særbestemmelser for hogst av tømmer i Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag fylker var den gjeldende tariffsats for hogst av barked tømmer kr. 10,30 pr. m³ + kr. 0,63 pr. tre for skogklasse 2 med 17 prosent fradrag for skogklasse 1 og 17 prosent tillegg for skogklasse 3. Meklingsforslaget gikk ut på at det bare skal være to skogklasser, og at tariffsatsen som forhøyes til kr. 12,15 + kr. 0,80 pr. tre, gjelder for skogklasse 1 med 17 prosent tillegg for skogklasse 2.

For kjøring gikk meklingsforslaget ut på en forhøyelse av satsene pr. m³ for lunning fra kr. 4,90 til kr. 6,14, for på- og avlessing fra kr. 2,26 til kr. 2,67 og for framkjøring fra kr. 2,51 til kr. 2,96 pr. km.

For timelønt arbeid ble det foreslått en forhøyelse fra kr. 4,45 til kr. 5,40 for mann over 18 år og for mann og hest fra kr. 6,83 til kr. 8,50, alt pr. time.

Meklingsforslaget innebar en forhøyelse av tariffsatsene på ca. 18 prosent for hogst, lesing og framkjøring, og ca. 25 prosent for lunning og for timelønn for mann og hest. Etter den beregningsmåte av driftsutgiftene i skogbruket som Byrådet bruker, betyr Riksmeklingsmannens forslag til overenskomst en samlet stigning på mellom 9 og 10 kroner pr. m³. Da tømmerprisen til skogeier blir uforandret, går rotverdien ned med samme beløp. For cellulosestømmer av gran på Østlandet var rotverdien i driftsåret 1960—61 beregnet til knapt kr. 30,— pr. m³. For driftsåret 1961—62 skulle den da etter de samme forutsetninger gå ned til ca. kr. 20,— pr. m³. Det er forutsatt en investeringsavgift på 10 prosent, som ikke er tatt med hverken i prisen på framdrevet tømmer eller i rotverdien.

Samme dag (15/11—61) som Riksmeklingsmannens forslag var forkastet, henstilte statsråden for Lønns- og prisdepartementet til partene å la saken om overenskomst for skogbruket avgjøres ved frivillig lønnsnemnd. Svar på denne henstilling ble satt til 1. desember 1961. Forslaget om frivillig lønnsnemnd ble godtatt av Skogbrukets Arbeidsgiverforening, men ble avslått av Norsk Skog- og Landarbeiderforbund. Det ville etter dette bli arbeidsstans i skogbruket fra 9. desember 1961. Regjeringen satte

imidlertid den 8. desember fram proposisjon til lov om tvungen lønnsnemnd for skogbruket. Loven ble vedtatt i Stortinget noen dager senere. Samtidig ba Regjeringen Norsk Skog- og Landarbeiderforbund om å utsette streiken. Denne henstilling ble etterkommet og arbeidsstansen dermed avverget.

Skogbrukets samlede inntekter og kostnader er tatt inn i tabell 40.

Tabell 40. Totalregnskap for skogbruket. Mill. kroner.

	1957	1958	1959	1960*	1961*
Leverte skogsprodukter i alt	1 003	897	761	775	860
Inntekt av egne investeringsarbeider...	66	72	63	75	83
Verdi av endring i trekapital og hogstkvantum	6	38	59	47	47
Bruttoinntekt i alt	1 075	1 007	883	897	990
Kostnader ¹	85	86	80	82	81
Skogbrukets bidrag til nasjonalproduktet (nettoprodukt)	990	921	803	815	909
+ Subsidiar	13	16	17	19	19
— Avgifter	4	3	3	5	5
Godtgjøring til arbeid og kapital (faktorinntekt)	999	934	817	829	923

¹ Kostnader omfatter leie av hest og redskap, andre varer og tjenester og kapitalslit.

Fiske.

Det samlede fangstresultat.

Den totale fangstmengde har de tre siste årene holdt seg på et nivå om lag 600 000 tonn lavere enn i toppåret 1956. Årsfangsten i 1961 er foreløpig anslått til 1 316 000 tonn til en førstehåndsverdi av 675 mill. kr. Fangstmengden ble således noe mindre, men verdien noe større enn i 1960. Vintersildfisket gav dårlig resultat også i 1961. Småsildfisket, rekordfangster i islandssildfisket og loddefisket rettet imidlertid opp en god del. Torskefiskeriene gav, vesentlig på grunn av et bedre loddetorskfiske, bedre utbytte enn i 1960 uten at disse fiskeriene samlet kan karakteriseres som særlig gode.

Av andre fiskerier som gav godt resultat, kan nevnes hysefisket i Finnmark og feitsildfisket i Nord-Norge. Fisket etter pigghå, håbrann og reker slo, som i 1960, godt til.

Tabell 41. Samlet fangstutbytte.

	Mengde i tonn	Verdi i 1000 kr.
Gj.snitt 1951—1955	1 657 645	535 612
Gj.snitt 1956—1960	1 499 232	648 635
1959	1 365 568	670 025
1960*	1 342 808	664 575
1961*	1 316 000	675 000

Sysselsetting.

I løpet av 1960 gikk tallet på fiskere ned med nesten 3 500, og omtrent halvparten av dette tallet var fiskere med fiske som biyrke. Fiskere med fiske som eneste yrke sto for 35 prosent av nedgangen, mens 10 prosent av nedgangen falt på hovedyrkefiskere. På Skagerakysten holdt tallet på fiskere seg noenlunde uendret. Langs kysten fra Vest-Agder til Finnmark var det nedgang i alle fylker. Særlig stor var nedgangen i Hordaland der tallet på fiskere gikk ned 16 prosent, dernest kom Nord-Trøndelag med en nedgang på 12 prosent og Rogaland med 9 prosent.

I skreifisket i Lofoten deltok det i 1961 8 900

mann mot 9 800 mann i 1960. I vårtorskfisket var det også en nedgang; fra 9 774 mann i 1960 til 9 160 mann i 1961. Etter flere dårlige sesonger på rad sank tallet på deltakere i vintersildfisket ytterligere i 1961. I alt deltok 13 000 mann i 1961 mot 21 000 mann året før, dvs. en nedgang på om lag 38 prosent.

Fiskefartøyer.

Pr. 1. juli 1961 var det registrert 42 100 fiskefartøyer med maskin. Av disse var 12 427 dekte og 29 673 åpne fiskefartøyer. Tonnasjen er beregnet til 381 000 bruttotonn. Tallet på dekte fartøyer gikk ned med 134 fra foregående år, mens tallet på åpne båter økte med 801.

Tabell 42. Skrei og loddetorsk. Bruken av fangsten.

	Total fangst	Av dette brukt til:			Rogn	Lever	Tilvirket damp-tran
		Henging	Salting	Fersk og filet			
	Tonn	Tonn	Tonn	Tonn	Hl	Hl	Hl
Gj.sn. 1951-1955	131 936	54 975	57 708	19 253	46 941	150 558	75 140
Gj.sn. 1956-1960	134 277	77 117	36 123	20 905	43 307	124 888	55 240
1959	142 310	97 224	17 497	27 589	48 404	130 262	56 660
1960	114 503	60 377	31 138	¹ 22 988	43 774	106 057	47 873
1961*	136 984	79 931	26 306	² 30 747	43 127	119 354	55 133

¹Inkl. 553 tonn hermetikk. ²Inkl. 500 tonn hermetikk.

Torskfisket.

Lofotfisket. Oppsynet var i 1961 i kraft fra 28. januar til 25. april. Værforholdene var heller dårlige i februar og i første halvdel av mars. Fra midten av mars bedret været seg, og det var stort sett bra vær til fisket sluttet. Det dårlige været i februar og begynnelsen av mars gikk mest utover juksafisket. Totalfangsten ble 41 700 tonn mot 37 400 tonn i 1960. Det var øking i fangsten for samtlige redskaps-typer.

Av annen skrei ble det i 1961 tatt 14 100 tonn i Finnmark, 5 600 tonn i Troms, 9 200 tonn i Nordland utenom Lofoten, 800 tonn i Trøndelag og 2 500 tonn i Møre og Romsdal. I Troms og Finnmark var utbyttet bedre enn i 1960, men fra Nordland og sørover var fangsten i 1961 mindre enn året før.

Vårtorskfisket i Finnmark kom i 1961 igjen opp på det gode fangstnivå fra årene 1955-1959. Utbyttet ble ca. 59 400 tonn, en øking på 20 000 tonn i forhold til det dårlige resultat i 1960. Fangsten var likevel 10 000 tonn mindre enn i toppåret 1958. Av årets fangst tok trålerne 27 400 tonn, 8 600 tonn ble tatt på garn, 7 200 tonn med line, 15 800 tonn med

snøre, 80 tonn med not og 300 tonn med garn og andre redskaper.

Fangsten av annen torsk er anslått til omtrent det samme som fjorårets kvantum, om lag 99 000 tonn.

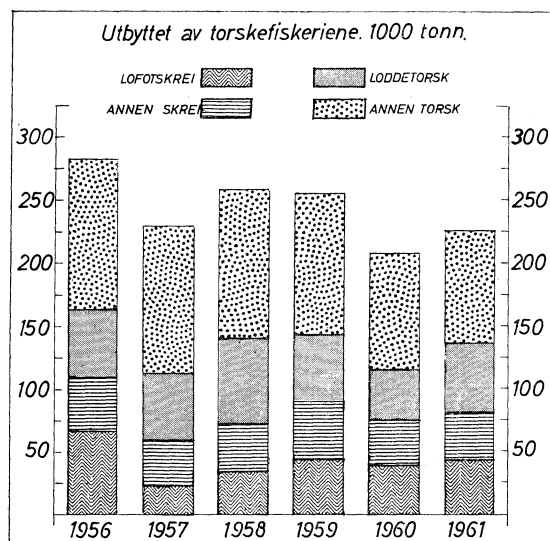

Fig. 21.

Tabell 43. *Vintersild. Bruken av fangsten. 1 000 hl.*

	Total fangst	Av dette brukt til:					
		Fersk og frossen til eksport	Salting	Mjøl og olje	Hermetikk	Agn	Fersk innenlands
Gj.sn. 1951-1955	9 540	868	1 005	7 413	143	60	51
Gj.sn. 1956-1960	6 459	970	878	4 368	137	56	50
1959	4 477	992	862	2 332	172	66	53
1960	3 227	872	638	1 490	125	50	52
1961	742	193	244	93	44	133	35

Sildefisket.

Vintersildfisket. Sildeinnsiget kom uvanlig sent inn til kysten i 1961. De første fangstene ble tatt 15.—16. februar. Hovedinnsiget nådde ikke land før 21. februar. Med unntak av noen få dager var været dårlig i hele sesongen. Silda sto dypt, og snurperne fanget bare 39 prosent av det samlede kvantum. Av den samlede fangsten ble en ubetydelig del tatt sør for Stad. Totalfangsten i 1961 ble på 742 000 hl mot 3 227 000 hl i 1960.

Tabell 44. *Fangsten av vintersild fordelt etter redskapenes art. 1000 hl.*

	1959	1960	1961
Snurpenot	2 203	1 740	279
Garn	2 269	1 487	463
Landnot	5	—	—
I alt	4 477	3 227	742

Tabell 45. *Feitsild og småsild. Bruken av fangsten. 1 000 hl.*

	Feitsild		Småsild	
	1960	1961*	1960	1961*
Fersk eksport....	1	—	1	—
Salting.....	14	24	2	3
Mjøl og olje.....	558	1 010	2 015	2 300
Hermetikk	9	3	160	180
Agn	65	66	22	20
Fersk innenlands.	11	7	4	7
I alt.....	658	1 110	2 204	2 510

Feit- og småsildfisket. Fisket etter feitsild slo godt til i Nord-Norge i 1961 med det rikeste fiske i siste halvpart av august. Lengre sør, særlig på Vestlandet, ble feitsildfisket dårligere enn i 1959 og 1960. Småsildfisket som anslagsvis gav 2,3 mill. hl i 1961, ble i likhet med feitsildfisket bedre enn i de foregående år. Også småsildfisket slo best til i Nord-Norge. De beste fangstene ble tatt i januar og juli.

Trålsildfisket. I trålsildfisket deltok 220 fartøyer i 1961 mot 230 i 1960. Fangstene lå omtrent på samme nivå som i 1960. Den overveiende del av fangstene gikk til oppmaling, men en stadig større del har i de siste år gått til fersk eksport, frysing, salting og hermetikk.

Sildefisket ved Island. Fabrikksildfisket satte ny rekord med ca. 947 000 hl i 1961 mot 682 000 hl året før. I fabrikk-sildfisket deltok i 1961 101 fartøyer som gjorde 257

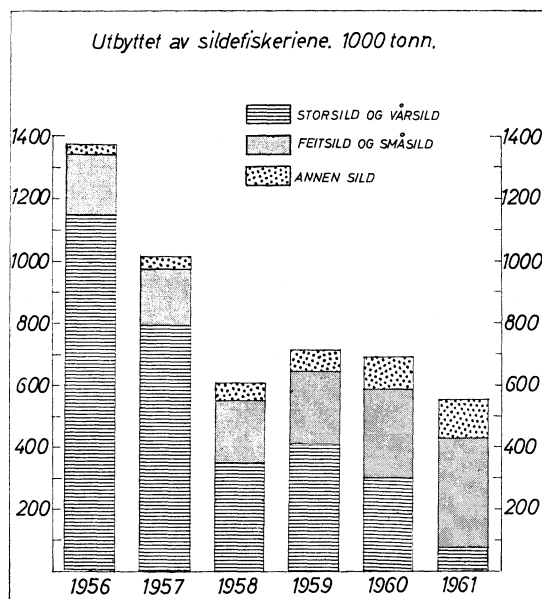

Fig. 22.

turer, mens 117 fartøyer gjorde 245 turer i 1960. I sildefisket ved Island for salting deltok 125 fartøyer som gjorde 168 turer. Fangstmengden ble 148 000 tønner mot 115 000 tønner i 1960. Totalt gav fangsten ved islandssildfisket i 1961 ca. 105 500 tonn, dvs. 50 prosent mer enn for hele vintersildfisket.

A n n e t i n d u s t r i f i s k e . Loddefisket i 1961 tok til så tidlig som i midten av februar, og allerede 10. mars var rekordfangsten fra 1960 på 956 000 hl passert. Sluttkvantumet som kom opp i hele 2,2 mill. hl, skapte store avtaksvansker. Det deltok 168 bruk i 1961 mot 159 bruk i 1960.

T o b i s - o g ø y e p å l f i s k e t med trål i Nordsjøen ga mindre utbytte enn i 1960. Det beste tobisfisket foregikk i mai—juni, mens de beste øyepålfangstene ble tatt i juni og i august—september.

Annet fiske.

B r i s l i n g f i s k e t slo i likhet med 1960 mindre godt til. For 1961 er fangsten anslått til 520 000 skjegger, dvs. omtrent 35 000 skjegger mer enn året før. Det gode brislingfisket i 1959 gav 655 000 skjegger.

M a k r e l l f i s k e t. Etter to gode fangstår viste 1961-sesongen noe nedgang med en anslått fangst på 14 600 tonn. Sammenliknet med 1960 ble en større del av fangsten avsatt til fersk forbruk innenlands og til filetering, mens andelen til fersk eksport, salting, hermetikk og fôrmjøl gikk ned.

M a k r e l l s t ø r j e f i s k e t ble i 1961 det beste siden 1955. Fisket slo uventet til den 11. juli ved Bulandet, og det ble i ukene framover gjort bra fangster i Hordaland og Sogn og Fjordane. I siste uke av juli og i august

ble det fisket godt også i Råfisklagets distrikt. I begynnelsen av september ble det fisket bra i Hordaland, og i midten av måneden tok fisket et oppsving også i Sogn og Fjordane. Fisket ble avsluttet i midten av oktober. Samlet fangst var da oppe i 6 580 tonn mot et resultat på 3 240 tonn i 1960.

Anvendelsen av fangstene.

Av skrei og loddetorsk gikk det i 1961 mer til hending og mindre til salting enn i 1960. De kvanta som gikk til ising, fersk bruk og frysing, viste noe mindre øking i forhold til 1960.

Det lave vintersildkvantumet førte til at det ble levert mindre sild enn i 1960 til samtlige anvendelser. Til oppmaling gikk det således bare 6 prosent av det tilsvarende kvantum i 1960. Industrien fikk imidlertid store kvanta av annet råstoff som lodde, småsild, feitsild og islandssild. Sildolje- og sildmjølproduksjonen holdt seg derfor godt oppe.

Priser.

Til støtte for førstehåndsprisene på vintersild ble det gitt et tilskott i 1961 på 15,5 mill. kr. Gjennomsnittsprisen til fisker gikk opp fra kr. 27,79 pr. hl i 1960 til kr. 33,31 pr. hl i 1961.

Det ble også gitt tilskott ved leveranser av råstoff til sildmjøl- og sildoljeindustrien etter følgende satser:

Feitsild, nordsjøesild og islands-	
sild	kr. 7,75 pr. hl
Småsild, tobis, øyepål m. v.	» 6,75 » »
Lodde	» 5,75 » »

Etter prisavtalen for torskefiskeriene fikk Norges Råfisklag bevilget 11,5 mill. kr. fra staten til regulering av priser og kostnader ved førstehåndsomsetningen av fisk i lagets distrikter i 1961. Beløpet skulle ikke nyttes for fiske til andre anvendelser enn hending, salting og frysing. Til førstehåndsomsetning gjennom andre fiskesalgslag enn Norges Råfisklag ble det bevilget 1,7 mill. kr. for å bøte på spesielle vansker i løpet av 1961, og beløpet skulle hovedsakelig nyttes for fiske til hending, salting og frysing.

Til delvis dekning av utgifter ved føring av torsk og hyse til filetfryseriene ble det, som en prøveordning i 1961, gitt et tilskott på 1 mill. kr.

Prisnedskrivningen på fiskeredskaper ble i 1961 opprettholdt i samme omfang som året før.

Prisene på brisling ble i 1961 etter forhandling mellom fiskerne og hermetikkindustrien

Tabell 46. *Makrell, pir og gyt omsatt av Norges Makrelllag. Tonn.*

	1960 pr. 29/10	1961 pr. 28/10
Fersk innenlands	3 960	4 019
Fersk eksport	545	296
Filetering	962	1 560
Frysing	5 180	2 920
Røyking	98	85
Salting	2 653	1 599
Hermetikk	1 783	724
Fôrmjøl	515	25
Agn	2 597	2 485
Diverse	7	7
I alt	18 300	13 720

satt til kr. 25,50 pr. skjepe for brisling med minst 7 prosent fettinnhold og en størrelse på 9—11,5 cm, og til kr. 11,00 (fra 1/9 1961 kr. 10,00) pr. skjepe for brisling av størrelsen 11,5—13,5 cm. Brisling med mindre enn 7 prosent fettinnhold ble betalt med kr. 10,00 pr. skjepe. Bortsett fra den nevnte endringen pr. 1/9 1961 var prisene som i 1960.

Tabell 47. Gjennomsnittspriser til fisker i kroner pr. tonn.

	1957	1958	1959	1960*	1961*
Kveite	3 253	2 993	3 218	3 422	3 728
Skrei	734	840	841	898	930
Sei	470	529	527	558	596
Makrell	628	654	652	622	747
Makrellstørje ..	1 635	1 434	1 715	1 770	1 672
Pigghå	387	363	392	429	467

Minsteprisen for sløyd, hodekappet torsk over 43 cm brakt i land i Lofoten, ble hevet fra 90 øre i 1960 til kr. 1,00 pr. kg i 1961. Torsk over 43 cm i Finnmark ble betalt med 87 øre pr. kg mot 79 øre i 1960. Den faktisk betalte gjennomsnittspris til fisker i Lofoten ble kr. 1,00 mot 95 øre i 1960. I Finnmark ble det betalt gjennomsnittlig 87 øre pr. kg for skrei og 81 øre pr. kg for loddetorsk.

Prisene i de senere årene for en del fiskesorter går ellers fram av tabell 47.

Fiskerinæringens samlede inntekter og utgifter er tatt inn i tabell 48.

Tabell 48. Totalregnskap for fiske.¹ Mill. kr.

	Inntekter	Kostnader	Godtgjøring til arbeid og kapital
1957	700	323	377
1958	674	324	350
1959	799	335	464
1960*	833	319	514
1961*	869	326	543

¹ Tall for selfangsten er inkludert i tabellen.

Selfangst.

I selfangsten deltok etter foreløpige oppgaver 58 fartøyer og 1 122 mann i 1961. Tilsvarende tall for foregående år var 69 fartøyer og 1 313 mann.

Opgavene for 1961 omfatter 67 fangstturer, mens det i alt ble innklarert fangst fra 78 turer i 1960. Det ble foretatt 13 turer til feltene ved Newfoundland, 40 turer til Vestisen og 14 turer til Nord- og Østisen. Til Danmarkstredet ble det ikke foretatt turer i 1961, mens det ble gjort 8 turer dit i 1960.

Etter de foreløpige oppgaver ble det i 1961 fanget om lag 218 000 dyr mot 216 000 i 1960 og 295 000 i 1959. Førstehåndsverdien av fangsten er oppgitt til 17,3 mill. kr. mot 16,6 mill. kr. i 1960.

Også i 1961 var det hjelpefartøy til stede under fangsten i Vestisen.

Tabell 49. Utbyttet av selfangsten.

	1960	1961
Antall fartøyer	69	58
Besetning	1 313	1 122
Innklarerte fangstturer	78	67
F a n g s t:		
Dyr i alt Stk. ...	216 034	217 637
Av dette:		
Grønlandssel » ...	170 016	142 339
Klappmyss » ...	45 429	73 395
Storkobbe » ...	563	753
Snadd » ...	15	1 108
Isbjørn » ...	11	42
Spekk Tonn ...	4 584	3 748
Innklaringsverdi		
1 000 kr.	16 636	17 328

Hvalfangst.

Den norske hvalfangstflåten ble sommeren 1961 redusert med det flytende hvalkokeriet «Kosmos III» på 18 460 br.tonn, som sammen med fem hvalbåter ble solgt til Japan. Den norske kokeriflåten besto etter dette ved utgangen av 1961 av 7 skip på tilsammen 111 990 br.tonn. I disse tall er ikke tatt med flytende kokeri «Suderøy» på 7 562 br.tonn, som ikke har deltatt i fangsten siden sesongen 1958—59.

Foruten de 5 hvalbåter på tilsammen 2 950 br.tonn, som fulgte med i salget av Kosmos III, ble det i 1961 solgt ytterligere 4 hvalbåter til utlandet, én til norsk kjøper og 3 til opphogging innenlands. Den norske hvalbåtflåten besto ved utgangen av 1961 av 88 hvalbåter på tilsammen 49 000 br.tonn mot 101 båter på tilsammen 55 300 br.tonn ved utgangen av 1960.

Tabell 50. *Hvalbåtenes gjennomsnittlige brutto-tonnasje og maskinstyrke.*

Sesong	Bruttotonn		Indikerte hestekrefter (I. hk.)	
	Alle eksp.	Norske eksp.	Alle eksp.	Norske eksp.
1956—57....	545	549	2 073	2 000
1957—58....	570	563	2 190	2 034
1958—59....	599	565	2 390	2 041
1959—60....	633	600	2 557	2 147
1960—61....	642	585	2 614	2 101

Som tabell 50 viser har hvalbåtenes gjennomsnittlige størrelse og maskinstyrke steget sterkt i de senere år, og da særlig for de utenlandske ekspedisjoner. Dette skyldes at Sovjet-Samveldet og Japan i løpet av de siste 4 år har tatt i bruk i alt 63 nye hvalbåter på gjennomsnittlig ca. 800 br.tonn og ca. 3 500 indikerte hestekrefter. Norge har i samme tidsrom bare bygd én ny hvalbåt. For norske hvalbåter gikk både gjennomsnittsstørrelse og gjennomsnittlig maskinkraft noe ned i 1960—61. Det gjennomsnittlige antall hvalbåter nyttet pr. flytende kokeri var i 1960—61 for de norske ekspedisjoner 10,1 mot 12,0 for alle ekspedisjoner (tabell 51).

Tabell 51. *Gjennomsnittlig hvalbåttall pr. flytende kokeri.*

Sesong	Alle ekspedisjoner	Norske ekspedisjoner
1956—57	11,3	10,4
1957—58	11,9	10,4
1958—59	11,8	10,3
1959—60	11,0	8,8
1960—61	12,0	10,1

Tallet på nordmenn sysselsatt på hvalfangst-ekspedisjonene i Antarktis var i sesongen 1960—61 betydelig mindre enn i foregående sesong, nemlig 5 377 mot 6 152 i sesongen 1959—60. Nedgangen på 775 mann skyldtes salget av den britiske «Balaena»-ekspedisjon til Japan i 1960 og dessuten salget av den norske landstasjon i Husvik Harbour på Sør-Georgia til et britisk selskap. Av nordmennene var 3 985 sysselsatt på norske ekspedisjoner og 1 392 på utenlandske. Nordmennenes prosentvise andel av den samlede mannskapsstyrke i Antarktisfangsten ble redusert til 27,6 prosent i sesongen 1960—61 fra 34,5 prosent i foregående sesong og vel 50 prosent i sesongen 1955—56.

Av de norske hvalfangerne i Antarktis var i sesongen 1960—61 61 prosent hjemmehørende i Vestfold mot i sesongen 1959—60 70 prosent og i de siste førkrigssesongene gjennomsnittlig 84 prosent.

Tabell 52. *Sysselsettingen på hvalfangst-ekspedisjonene.*

Sesong	Nordmenn	Utlendinger	I alt	Nordmenn i pct. av alle
1955—56	7 594	7 474	15 068	50,4
1956—57	7 299	9 238	16 537	44,1
1957—58	6 693	11 098	17 791	37,6
1958—59	6 817	10 730	17 547	38,8
1959—60	6 152	11 677	17 829	34,5
1960—61	5 377	14 119	19 496	27,6

Tallet på utlendinger i Antarktisfangsten 1960—61 nådde en ny rekord på 14 119. Dette var en stigning på 2 440 mann sammenliknet med foregående sesong. Av utlendingene var 9 700 japanere, 2 900 sovjet-russere, 800 briter og 720 av annen nasjonalitet.

Fangsten i Antarktis ble i sesongen 1960—61 drevet av 5 land med et fangstapparat på til sammen 21 flytende kokerier, 3 landstasjoner og 268 hvalbåter. Dette var ett land mindre, men et flytende kokeri og 27 hvalbåter mer enn i foregående sesong. Landet som gikk fra var Argentina, som i 1960 solgte sin landstasjon i Grytvika på Sør-Georgia til et britisk selskap, — det samme selskap som i 1960 også overtok den norske landstasjon i Husvik Harbour. Det nye kokeriet som kom til var sovjet-russisk. Norge deltok i sesongen 1960—61 med 8 flytende kokerier og 81 hvalbåter i den pelagiske fangst, dvs. med de samme 8 flytende kokerier som i foregående sesong, men med 11 hvalbåter mer.

De viktigste bestemmelser i Den Internasjonale Hvalfangstkonvensjon gjeldende for sesongen 1960—61 var følgende:

1. Fangsttiden for finn- og seihval var fra 28. desember til 7. april, for blåhval fra 1. februar til 7. april, og for knølhval i dagene 20.—23. januar unntatt mellom 0° og 60° vest hvor knølhvalen var totalfredet.
2. Det var forbudt å fange blåhval under 70 fot, finnhval under 57 fot, knølhval under 35 fot, seihval under 40 fot og spermhval under 38 fot.

På møtet i Den Internasjonale Hvalfangstkommissjon i 1960 ble det besluttet å oppheve bestemmelsen om maksimumsfangst på 15 000

blåhvalenheter for de to sesongene 1960—61 og 1961—62. For å holde fangsten innenfor en rimelig ramme til beskyttelse av hvalbestanden, ble det henstilt til de land som driver pelagisk hvalfangst i Antarktis, å fastsette for sine ekspedisjoner en maksimumskvot for sesongen 1960—61 som ikke var større enn kvoten for 1959—60. For sesongen 1960—61 ble det for de enkelte land fastsatt følgende maksimumsfangster og oppnådd disse fangstresultater (regnet i blåhvalenheter):

Land	Fastsatt	
	maksimums-fangst	Oppnådd fangst
Norge	5 800	5 200
Storbritannia	1 800	1 456
Nederland	1 200	1 011
Japan	5 980	5 980
Sovjet-Samveldet	3 000	2 787
I alt	17 780	16 434

Det var bare Japan som nådde den fastsatte maksimumsfangst. I alt ble det oppnådd 16 434 blåhvalenheter, dvs. 1 346 enheter mindre enn regnet med på forhånd.

Tallet på fanget hval i Antarktis-sesongen 1960—61 var imidlertid det største i noen sesong bortsett fra 1937—38. Det ble fanget i alt 41 289 hval, hvorav 36 325 bardehval (se tabell 53). Av blåhval ble det fanget 1 744, eller vel 500 mer enn i foregående sesong. Et trekk av særlig interesse ved blåhvalfangsten i sesongen 1960—61 er at ca. 1 100 av de fangede blåhval ble tatt mellom 40° og 50° syd, mens fangsten tidligere har vært drevet lenger sør. Finnhvalfangsten nådde et rekordtall på 28 761, eller ca. 1 200 dyr mer enn i foregående sesong, mens det for knølhval var en nedgang på vel 600 dyr. Av sei-hval ble det fanget 800 mer enn i forrige sesong. Den sterke stigning i sei-hvalfangsten i de siste 5 sesonger skyldes sikkert at ekspedisjonene ikke finner tilstrekkelige forekomster av de mer verdifulle blå- og finnhval.

Tabell 53. *Fanget hval etter art og samlet oljeproduksjon i Antarktis.*

Sesong	Blåhval	Finnhval	Knølhval	Seihval	Spermhval	Andre hval	Fanget hval i alt	Oljeproduksjon
								Fat ¹
1956—57....	1 512	27 757	679	1 692	4 429	46	36 115	2 246 922
1957—58....	1 690	27 473	396	3 309	6 535	493	39 896	2 317 638
1958—59....	1 192	27 128	2 394	2 421	5 652	103	38 890	2 152 659
1959—60....	1 239	27 575	1 338	4 309	4 227	204	38 892	2 148 438
1960—61....	1 744	28 761	718	5 102	4 800	164	41 289	2 232 355

¹ Fat = 170 kg.

Den samlede oljeproduksjon i Antarktis i sesongen 1960—61 var på 2 232 355 fat eller ca. 84 000 fat mer enn i foregående sesong. Det ble produsert 2 017 907 fat hvalolje, eller gjennomsnittlig 117,3 fat pr. blåhvalenhet, mot et gjennomsnittsutbytte i foregående sesong på 120,6 fat pr. blåhvalenhet. Spermoljeproduksjonen var på 214 448 fat mot 195 916 fat i foregående sesong.

Det samlede fangstutbytte og anvendte materiell i de to siste sesonger fordelte seg på de deltakende land som vist i tabell 54.

De norske ekspedisjonene i Antarktis hadde i sesongen 1960—61 en samlet oljeproduksjon på 742 769 fat, dvs. ca. 61 400 fat mer enn i sesongen før, men ca. 83 300 fat mindre enn i sesongen 1958—59. Av den norske oljeproduksjonen i 1960—61 var 668 712 fat hvalolje og 74 057 fat spermolje. Norges prosentvise andel av tallet på fanget hval i alt i sesongen 1960—61 utgjorde 30,2 prosent mot 29,1 prosent i foregående sesong og 36,2 prosent i sesongen

Tabell 54. *Samlet fangstutbytte og anvendt materiell.*

Sesong og land	Hval fanget	Olje-produksjon	Land-stasjoner	Kokerier	Fangst-båter
1959—60:		Fat			
Norge	11 324	681 330	1	8	77
Storbritannia	5 165	288 117	1	3	38
Nederland ..	2 081	143 050	—	1	13
Japan	12 359	617 141	—	6	69
Sovj.-Samv..	7 031	378 300	—	2	37
Argentina...	932	40 500	1	—	7
I alt	38 892	2 148 438	3	20	241
1960—61:					
Norge	12 490	742 769	—	8	81
Storbritannia	5 813	306 199	3	2	38
Nederland ..	2 212	139 774	—	1	14
Japan	13 592	667 350	—	7	83
Sovj.-Samv..	7 182	376 263	—	3	52
I alt	41 289	2 232 355	3	21	268

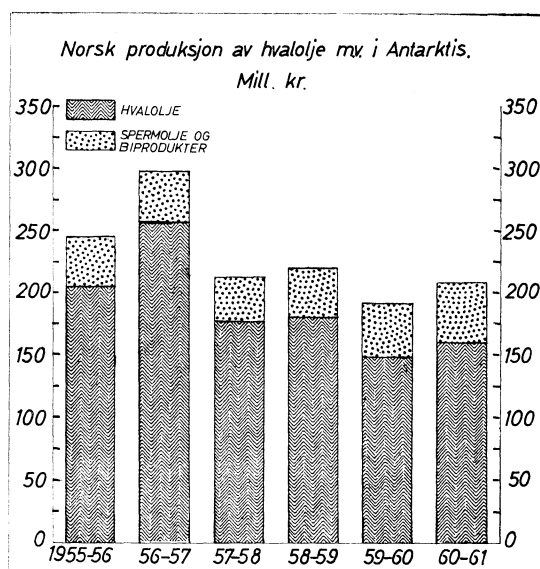

Fig. 23.

1958—59. Norges andel av den samlede olje-produksjon i sesongen 1960—61 var 33,3 prosent mot henholdsvis 31,7 og 38,4 prosent i de to foregående sesonger.

Den norske hvaloljeproduksjonen i de to siste sesonger fordelte seg slik på de enkelte avtakerland:

	1959—60 Long ton	1960—61 Long ton
Norge	39 893	29 881
Danmark	2 997	1 000
Nederland	19 929	4 848
Belgia	5 167	—
Frankrike	—	10 064
Storbritannia og N.-Irland	24 869	22 028
Vest-Tyskland	10 465	27 833
I alt	103 320	95 654

Høsten 1961 var det usolgt ca. 16 000 long ton norsk hvalolje av 1960—61 produksjonen.

Gjennomsnittsprisen for den solgte norske hvaloljen fra sesongen 1960—61 ble £ 73.10.4 pr. long ton mot £ 72.13.2 i foregående sesong og £ 73.2.4 i sesongen 1958—59. Verdien av den norske hvaloljeproduksjonen i sesongen 1960—61 er beregnet til ca. 160 mill. kr. Det tilsvarende verdiutbytte for foregående sesong var 149 mill. kr. og for sesongen 1958—59 180 mill. kr.

Den norske spermoljeproduksjonen i de to siste sesonger fordelte seg slik på de enkelte avtakerland:

	1959—60 Long ton	1960—61 Long ton
Norge	4 920	6 114
Nederland	2 014	2 863
Storbritannia og N.-Irland	1 885	—
Vest-Tyskland	500	—
Sambandsstatene	1 482	3 484
I alt	10 801	12 461

Gjennomsnittsprisen for spermoljen i sesongen 1960—61 var £ 74.15.1 mot £ 66.4.11 i foregående sesong og £ 50.1.3 i 1958—59. Verdien av den norske spermoljen ble ca. 19 mill. kr. i sesongen 1960—61 mot henholdsvis 14 og 15 mill. kr. i de to foregående sesonger.

Av bi-produkter hadde de norske ekspedisjoner denne produksjonen i sesongene 1959—60 og 1960—61:

	1959—60 Long ton	1960—61 Long ton
Kjøtt- og beinpulver	9 142	6 508
Hvalkjøtt	2 159	4 852
Andre produkter	1 031	1 497

Verdien av biproduktene sesongen 1960—61 er anslått til ca. 30 mill. kr., eller samme beløp som i sesongen 1959—60.

Verdien alt i alt av den norske produksjon av hvalolje, spermolje og biprodukter i sesongen 1960—61 er etter dette beregnet til ca. 210 mill. kr. I foregående sesong var totalverdien 193 mill. kr. og i sesongen 1958—59 218 mill. kr.

Lønnsinntekten for nordmenn sysselsatt på norske ekspedisjoner i Antarktis utgjorde i sesongen 1960—61 i alt 55,1 mill. kr., mens lønnsinntekten for nordmenn på utenlandske ekspedisjoner var 20,9 mill. kr.

Sesongen 1961—62.

For sesongen 1961—62 er de viktigste bestemmelser i Den Internasjonale Hvalfangstkonvensjon følgende:

1. Fangsttiden for finnhval og seiqual er fra 12. desember til 4. april (i de to foregående sesonger var fangsttiden fra 28. desember til 7. april).
2. For blåhval er fangsttiden fra 1. februar til 7. april (som i de to foregående sesonger) og for knølqual i dagene 20. til 23. januar bortsett fra 0°—60° vest hvor knølqualen er fredet.
3. Minstemålsstørrelsene er de samme som i foregående sesong.

Den norske regjering har for sesongen 1961—62 fastsatt en kvote for de norske ekspedisjoner på 5 100 blåhvalenheter, dvs. 700 enheter mindre enn fastsatt for 1960—61. I forbindelse med salget av «Kosmos III» til Japan samtykket regjeringen i at 700 blåhvalenheter skulle overføres fra Norge til Japan i sesongen 1961—62.

De norske selskaper har, som i de to foregående sesonger, vedtatt en avtale om en fangstordning for sesongen 1961—62. To ekspedisjoner får hver en kvote på 600 blåhvalenheter og fem ekspedisjoner hver 700 enheter. Alle ekspedisjoner konkurrerer om 400 enheter etter nærmere fastsatte regler.

Oppstillingen nedenfor viser hva de delta-kende land setter inn av fangstmateriell i sesongen 1961—62. Hvalbåttallene for de utenlandske ekspedisjoner er delvis beregnet. Tallene i parentes gjelder sesongen 1960—61.

Land	Flytende kokerier	Landstasjoner	Hvalbåter
Norge	7 (8)	—	71 (81)
Storbritannia ..	2 (2)	1 (3)	30 (38)
Nederland.....	1 (1)	—	15 (14)
Japan	7 (7)	—	84 (83)
Sovjet-Samveldet	4 (3)	—	70 (52)
I alt	21 (21)	1 (3)	270 (268)

Japan fanger i sesongen 1961—62 med det tidligere «Kosmos III», mens det minste av de japanske kokerier er trukket ut av fangsten i Antarktis. Sovjet-Samveldet har satt inn ytterligere et nytt flytende kokeri og fanger i sesongen 1961—62 med 4 ekspedisjoner.

Etter dette blir det i Antarktisingsten 1961—62 nyttet i alt 21 flytende kokerier, 1 landstasjon og 270 hvalbåter, mot 21 flytende kokerier, 3 landstasjoner og 268 hvalbåter i sesongen 1960—61.

Hvalfangstens samlede inntekter og utgifter er tatt inn i tabell 55.

Tabell 55. Totalregnskap for hvalfangsten. Mill. kr.

År	Inntekter	Kostnader	Godtgjøring til arbeid og kapital
1957	341	190	151
1958	255	173	82
1959	253	178	75
1960*	206	165	41
1961*	223	161	62

Gruve drift, industri og kraftforsyning.

I 1961 var produksjonen i gruve drift, industri og kraftforsyning etter foreløpige beregninger om lag 7 prosent større enn i 1960. Når dette skrives, foreligger ennå ikke produksjonstall for de to siste månedene av 1961, og det er uvisst om produksjonen fortsatt vil stige like sterkt i forhold til foregående år som i januar—oktober. Fra og med juni har imidlertid produksjonsnivået vært relativt høyt uten tendenser til nedgang. Kraftsituasjonen er dessuten meget god. Det er derfor trolig at økingen i november—desember vil være omtrent like sterk som i de 10 første månedene av året. Den sterke produksjonsveksten henger sammen med økt eksport og stigende innenlandsk etterspørsel etter investerings- og konsumvarer. Om lag en tredjedel av veksten falt på Esso-Raffineriet som kom i ordinær drift i januar 1961.

Indekstallene i tabell 56 viser produksjonsutviklingen i industrien siden 1955. Når en vurderer disse tallene må en være merksam på at tallene for 1960 og 1961 er beregnet som gjennomsnitt av de månedlige indekstall og derfor noe mer usikre enn tallene for de tidligere år som er beregnet på grunnlag av fullstendige oppgaver til den årlige industristatistikken. Månedsindeksen for gruppen Annen jern- og metallindustri som tidligere for en vesentlig del bare bygget på oppgaver over utførte timeverk, inkluderer fra og med 1960 også en anslått årlig produktivitetsøkning på litt under 5,5 prosent.

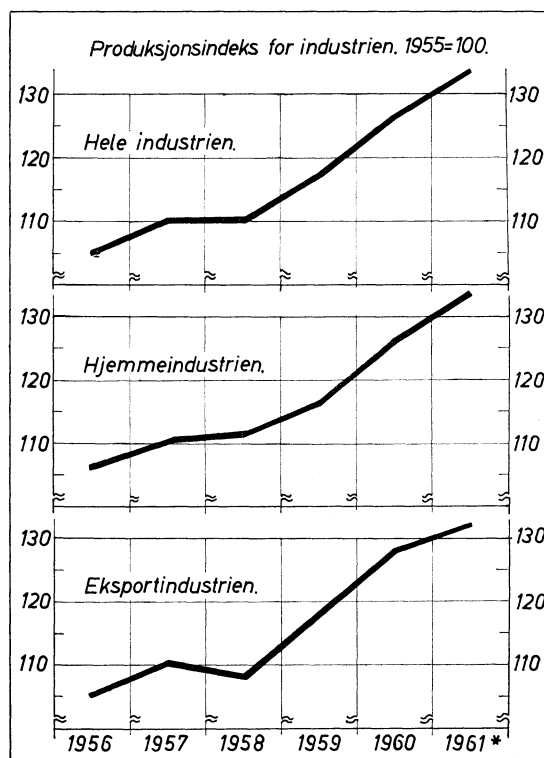

Fig. 24.

Tabell 56. *Produksjonsindeks. 1955 = 100.*

	1956	1957	1958	1959	1960	Jan.-okt.	
						1960	1961
Hele industrien	105	110	110	117	126	125	133
Eksportindustri	105	110	108	118	128	127	132
Hjemmeindustri i alt	106	110	111	116	126	124	134
Av dette: Konsumvareindustri	105	109	107	115	125	124	135
» » Investeringsvare- industri	106	111	115	117	126	124	132
Bryting av kull og malm	111	112	111	107	117	115	111
Nærings- og nytelsesmiddel- industri i alt	106	106	105	112	117	118	121
Av dette: Hermetikkfabrikker	93	105	88	109	105	101	98
Tekstilindustri	110	109	96	114	114	113	114
Bekledningsindustri i alt	106	111	102	115	126	125	125
Av dette: Skotøyfabrikker ..	105	111	104	109	112	110	107
Trevare- og møbelindustri	102	104	100	107	111	108	115
Treforedlingsindustri i alt	100	106	105	114	125	124	128
Av dette: Papirfabrikker ...	99	108	106	118	131	129	136
Kjemisk industri i alt.....	104	106	104	113	118	118	152
Av dette: Kjemisk grunn- industri	97	110	114	123	132	130	139
Jord- og steinvareindustri	102	109	113	125	129	128	136
Primær jern- og metallindustri.	121	132	135	151	171	170	177
Annen jern- og metallindustri .	104	109	114	114	126	123	133
Andre industrier	103	107	106	108	120	119	122
Gass- og elektrisistetsverk	105	114	121	126	138	135	144

De månedlige tilvekstrater fra foregående år i produksjonsindeksen for hele industrien viser at det fra våren 1960 stort sett har vært en sterk og stabil vekst i produksjonen (tabell 57). Den relativt svake stigningen i mai—juni 1961 skyldes for en vesentlig del streiker ved sagbrukene, malmgruvene og gummivarefabrikene. Dessuten har det sannsynligvis virket inn på produksjonen at det i 1961 bare var tre arbeidsdager mellom 17. mai og pinse.

For 1961 under ett var økingen i produksjonsvolumet større for hjemmeindustrien enn for eksportindustrien. Gjennomsnittet av den månedlige produksjonsindeksen for tidsrommet januar—oktober gikk opp med 7,9 prosent for hjemmeindustrien og 4,1 prosent for eksportindustrien.

I eksportindustrien var produksjonsstigningen mindre i 1961 enn i 1960. Veksten var svakest i første halvdel av året. I denne perioden lå den månedlige produksjonsindeks for eksportindustrien 3,3 prosent over nivået i samme tidsrom i 1960. Streiken ved malmgruvene trakk juniindeksen for eksportindustrien ned med om lag 10 prosent. Innen eksportindustrien var produksjonsøkingen relativt stor for kunstgjødsselfabrikker, sildolje- og fiskemjølffabrikker og ferrolegeringsverk. Malmgruver og herme-

tikkfabrikker viste noe nedgang for året sett under ett.

Tabell 57. *Prosentvis endring i den månedlige produksjonsindeks fra tilsvarende periode foregående år.*

	Hele indu- strien	Eks- port- indu- stri	Hjem- me- indu- stri
Året 1960	8,3	8,5	8,2
Året 1961	7,0	4,0	8,0
1960			
Jan.—feb.	7,4	8,9	6,9
Mars—april	9,4	8,7	9,4
Mai—juni	9,3	5,6	10,6
Juli—aug.	9,4	16,5	6,9
Sept.—okt.	6,1	5,9	6,2
Nov.—des.	8,6	7,0	9,1
1961			
Jan.—feb.	8,5	3,9	10,1
Mars—april	7,6	5,7	8,3
Mai—juni	3,2	-0,3	4,3
Juli—aug.	8,3	7,7	8,6
Sept.—okt.	7,3	3,7	8,6

I hjemmeindustrien avtok takten i produksjonsoppgangen fra sommermånedene 1960 for så å stige igjen i slutten av året og begynnelsen av 1961. Bortsett fra pinsemåned mai, viste de månedlige produksjonsoppgavene for hjemmeindustrien stort sett samme stigningstakt fra året før i hele perioden januar—oktober 1961.

Indekstallene for januar—oktober viser at produksjonsstigningen innen hjemmeindustrien fra 1960 til 1961 var sterkere for konsumvareindustrien enn for investeringsvareindustrien, henholdsvis 9,0 prosent og 6,6 prosent. Nesten to tredjedeler av produksjonsøkningen i konsumvareindustrien falt imidlertid på Esso-Raffineriet.

Innenfor konsumvareindustrien var det relativt sterk produksjonsstigning i sjokoladefabriker, møbel- og innredningsindustri, petroleumsraffinerier og porselen- og fajansefabrikker. Produksjonsnedgang var det bl. a. i garverier og pelsberederier og lærvarefabrikker. I investeringsvareindustrien viste bl. a. jern- og stålstøperier og bedrifter som framstiller kabler og ledninger, sterk produksjonsoppgang fra 1960. Relativt sterk tilbakegang i produksjonen var det ved treimpregneringsanlegg.

Produksjonsutviklingen i enkelte industrigrupper.

Avsetningsforholdene for kull fra de norske gruvene på Svalbard var dårlige også i 1961. Produksjonen ble omtrent like stor som året før, om lag 400 000 tonn. Det regnes ikke med endringer i markedsforholdene i 1962. Når koksverket i Mo i Rana kommer i drift, antakelig i 1963, vil det imidlertid bli betraktelig bedring i avsetningsforholdene for norsk kull. Verkets årsforbruk av kull ventes å bli om lag 300 000 tonn.

Malmproduksjonen gikk i alt ned med om lag 3 prosent fra 1960 til 1961. Nedgangen skyldtes streiken ved malmgruvene i 1961 som varte i om lag en måned. Produksjonen av jernmalm og titanjernstein utgjorde 1,9 mill. tonn i 1961, det samme som i 1960. Avsetningsforholdene for jernmalm var stort sett tilfredsstillende. For 1962 ser det imidlertid ut til å bli noe vanskeligere markedsforhold.

Også i 1961 var det vanskelige avsetningsforhold for svovelkis. Det er fortsatt sterk konkurranse på svovelmarkedet, bl. a. fra Frankrike og fra de øst-europeiske land. Produksjonen av svovelkis gikk ned fra 833 000 tonn i 1960 til om lag 740 000 tonn i 1961.

Produksjonen av sink- og blykonsentrat var 23 000 tonn i 1961 mot 25 000 tonn i 1960. Av koppermalm og -konsentrat ble det produsert 27 000 tonn. For 1960 var det tilsvarende tall 29 000 tonn.

5 — Økonomisk utsyn.

I nærings- og nytelsesmiddelindustrien sett under ett var produksjonen 2 prosent større i 1961 enn året før. Kjeksfabrikkene, sjokoladefabrikkene, bryggeriene og mineralvannfabrikkene hadde størst produksjonsøkning, mens hermetikkfabrikkene viste svak tilbakegang. Ved meieriene, møllene og margarinfabrikkene var produksjonen omtrent som i 1960.

Produksjonsøkningen ved sjokoladefabrikkene var om lag 25 prosent. Den sterke veksten i produksjonen skyldes hovedsaklig at avgiften på sjokolade- og sukkerverer ble redusert fra 1. juli 1960.

Ved hermetikkfabrikkene var produksjonen 2 prosent mindre enn i 1960. Produksjonen av brislinghermetikk ble den samme som året før, om lag 450 000 kasser. På grunn av feilslått vintersildfiske ble det bare pakket 42 000 hl kippers i 1961 mot 119 000 hl året før og 145 000 hl i 1959. Produksjonen av småsildhermetikk ventes å bli omtrent som i 1960, da det ble pakket 925 000 kasser. Til utgangen av november 1961 var det pakket om lag 755 000 kasser mot 740 000 kasser på samme tid året før.

I tekstilindustrien lå produksjonen i gjennomsnitt for hele 1961 på omtrent samme nivå som i de to foregående år. I annet halvår 1961 var produksjonen imidlertid noe høyere enn i samme periode året før. Ved ullvare-, bomullsvare- og trikotasje fabrikkene var det relativt små endringer i produksjonsvolumet. Sett i forhold til 1960 gikk produksjonen ved ullvarefabrikkene sterkt ned i første kvartal 1961, steg svakt i annet kvartal og hadde en markert oppgang i tredje kvartal.

I bekledningsindustrien lå produksjonen i 1961 på omtrent det samme høye nivå som året før, da produksjonen steg med nærmere 10 prosent sammenliknet med 1959. Ved skotøyfabrikkene var det en nedgang i produksjonen på 2 prosent i 1961, mens konfeksjonsfabrikkene hadde omtrent samme produksjon som i 1960.

For treforedlingsindustrien under ett gikk produksjonen opp med 3 prosent fra 1960. I slutten av 1961 var det imidlertid tegn til avslapning i produksjonsveksten, noe som skyldtes vanskeligere avsetningsforhold.

Papirfabrikkene økte produksjonen fra 790 000 tonn i 1960 til om lag 820 000 tonn i 1961. Produksjonsstigningen skyldtes både økt eksport og økte innenlandske leveranser, bl. a. til emballasjefabrikkene. I de tre første kvartalene av 1961 ble det eksportert 379 000 tonn papir og papp til en verdi av 490 mill. kr., mot 360 000 tonn til en verdi av 458 mill. kr. i samme tidsrom året før. Prisene på de enkelte kvaliteter papir og papp holdt seg i 1961 på

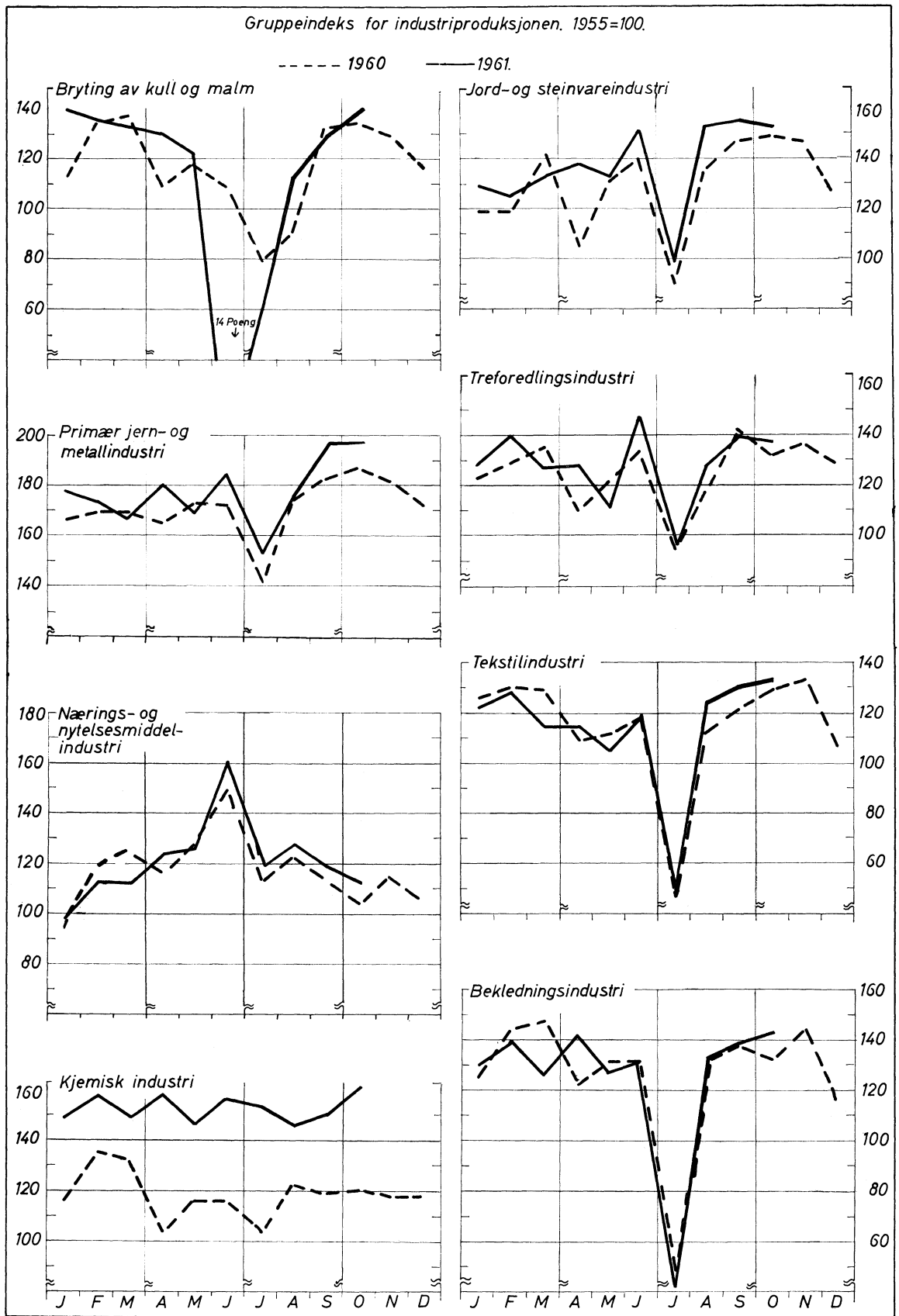

Fig. 25.

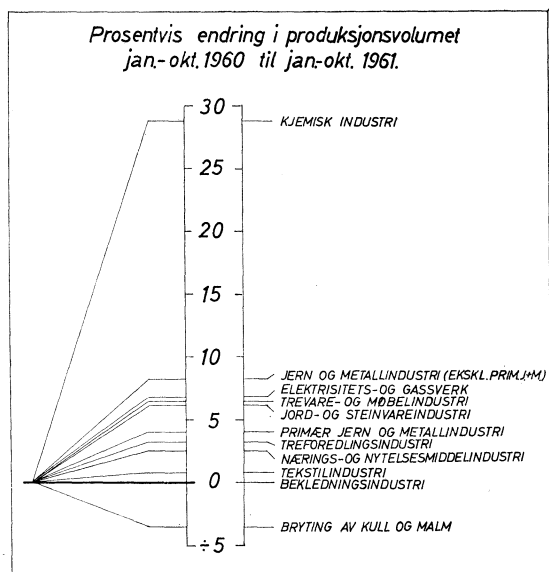

Fig. 26.

samme nivå som i 1960. Produksjonskapasiteten ligger nå på noe over 900 000 tonn pr. år.

Produksjonen av cellulose var i 1961 omtrent den samme som året før, da det ble produsert 735 000 tonn. Eksporten av cellulose gikk ned fra 241 000 tonn i de tre første kvartalene av 1960 til 214 000 tonn i samme tidsrom i 1961.

Ved tremassefabrikkene var produksjonen 770 000 tonn, eller omtrent som i 1960. I de tre første kvartalene av 1961 var det en svak nedgang i eksporten i forhold til samme tidsrom året før da eksporten økte sterkt.

I kjemisk industri i alt økte produksjonen med nærmere 30 prosent i forhold til 1960. Det meste av stigningen falt på Esso-Raffineriet. Ser en bort fra økingen på grunn av denne bedriften, var produksjonen i kjemisk industri om lag 5 prosent større enn i 1960.

Produksjonen av nitrogenprodukter gikk opp fra 266 000 tonn rent nitrogen i 1960 til om lag 300 000 tonn i 1961. Også i 1961 ble det importert relativt store kvanta ammoniakk. Det har hele året pågått større investeringsarbeider ved Norsk Hydro's bedrifter. Ved anlegget i Glomfjord ble det fullført investeringsarbeider som har økt kapasiteten med 21 000 tonn nitrogen pr. år. En vesentlig del av Norsk Hydro's produksjon i driftsåret 1961—62 ble forhåndssolgt sommeren 1961.

I 1961 ble det produsert om lag 50 000 tonn kalsiumkarbid for salg mot 46 000 tonn året før. Eksporten av karbid gikk ned fra 34 000 tonn i de tre første kvartalene av 1960 til 30 000 tonn i samme tidsrom i 1961. Produksjonskapasiteten for karbid vil øke sterkt i de nærmeste år.

Produksjonen av cyanamid var noe mindre enn i 1960.

Ved sprengstoffabrikene ble produksjonen litt lavere i 1961 enn året før.

Produksjonen ved sildolje- og fiskemjølfabrikkene gikk opp med om lag 8 prosent fra 1960, til tross for feilslått vintersildfiske. Tilførselen av andre råstoffer enn vintersild økte derimot sterkt. Produksjonen av sildmjøl ventes å bli 130 000 tonn og av sildolje 60 000 tonn i 1961 mot henholdsvis 140 000 tonn og 54 000 tonn året før. Eksporten av sildmjøl i de ni første måneder av året gikk opp fra 65 000 tonn i 1960 til 84 000 tonn i 1961. Eksportøkningen skyldtes gunstigere avsetningsforhold og relativt store lagerbeholdninger av sildmjøl i begynnelsen av året. Hele produksjonen av mjøl og olje i 1961 er solgt. For sildmjøl har det vært en liten prisstigning, mens prisene på sildolje har gått ned. På eksportmarkedet er det fortsatt sterk konkurranse, særlig fra Peru.

Ved maling- og lakkfabrikkene gikk produksjonen opp med 7 prosent fra 1960.

I jord- og steinvarerindustrien under ett økte produksjonen med 7 prosent i 1961. Ved teglverkene var produksjonen om lag den samme som året før. Produksjonen ved sementfabrikkene gikk opp fra 1 170 000 tonn i 1960 til om lag 1 240 000 tonn i 1961. Dalen Portland Cementfabrik tok i bruk en ny ovn høsten 1961. Dette vil bringe kapasiteten ved de norske fabrikkene opp i 1 400 000 tonn sement pr. år. Også glassverkene og porselens- og fajansfabrikkene hadde større produksjon enn i 1960.

I primærjern- og metallindustri under ett var produksjonen 4 prosent større i 1961 enn året før. Avsetningsforholdene har stort sett vært bra, men for enkelte metaller, særlig stål, har det den siste tiden vært en tendens til vanskeligere markedsforhold. Kraftmangelen på Vestlandet, i Trøndelag og i Nord-Norge virket hemmende på produksjonen i første halvdel av 1961.

Ved ferrolegeringsverkene steg produksjonen av ferrosilisium (omregnet til 45 % basis) fra 173 000 tonn i 1960 til 190 000 tonn i 1961, og omtrent samme tall finner en for andre ferrolegeringer. Det nye ferrosilisiumverket i Troms vil komme i drift våren 1962. Et nytt verk i Sør-Trøndelag er planlagt og anleggsarbeidet satt igang. Det pågår dessuten utbyggingsarbeider ved flere av de eksisterende verk.

Råjern-, stål- og valseverkene hadde omtrent like stor produksjon i 1961 som året før. Det ble produsert 380 000 tonn råjern, 485 000 tonn råstål og 350 000 tonn valseprodukter i 1961.

Ved aluminiumsverkene økte produksjonen fra 165 000 tonn i 1960 til 175 000 tonn i 1961. Ved det tredje utbyggingstrinnet i Ardal, som vil bringe kapasiteten der opp i 105 000 tonn pr. år, kom de første ovnene i drift på slutten av året. Utbyggingen som nå foregår ved verket i Mosjøen, vil øke verkets kapasitet med 18 000 tonn pr. år i 1963—64. Ved utgangen av 1961 var den samlede kapasitet ved aluminiumsverkene 190 000 tonn pr. år.

For jern- og metallindustrien ellers gikk produksjonen i 1961 opp med om lag 9 prosent fra 1960.

I transportmiddelindustrien (ekskl. bilverksteder) økte produksjonen med 7 prosent i 1961. Tilgangen på reparasjonsarbeider i skipsindustrien var noe bedre enn i 1960. Det ble levert en tonnasje på ca. 335 000 br. reg. tonn mot om lag 250 000 i 1960.

I elektroteknisk industri steg produksjonen med 10 prosent fra 1960 til 1961. Produksjonen av kabler og ledninger viste relativt størst øking.

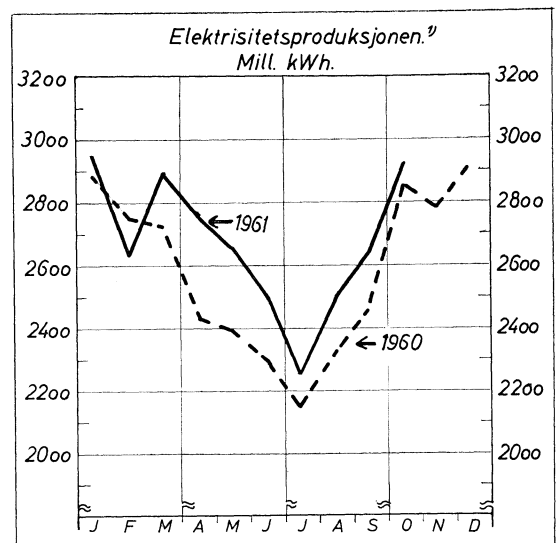
Elektrisitetsverker.

Elektrisitetsproduksjonen ble etter foreløpige beregninger om lag 33 300 mill. kWh i 1961. Dette var en øking på 2 000 mill. kWh eller vel 6 prosent fra 1960.

Tabell 58. *Elektrisitetsproduksjonen ved verker på 1 000 kW og over. Mill. kWh.*

Område	Året 1960	Januar–september		Stigning pct.
		1960	1961	
Østlandet .	15 459	10 975	11 891	8,3
Sørlandet . .	2 062	1 517	1 770	16,7
Vestlandet .	8 078	5 952	5 621	—5,6
Trøndelag .	1 654	1 202	1 660	38,1
Nord-Norge	3 710	2 772	2 874	3,7
Hele landet	30 963	22 418	23 816	6,2

I de tre første kvartaler av 1961 var produksjonen i hele landet under ett 1 398 mill. kWh, eller rundt 6 prosent større enn i tilsvarende periode i 1960. Økingen var 916 mill. kWh på Østlandet, 458 mill. kWh i Trøndelag, 253 mill. kWh på Sørlandet og 102 mill. kWh i Nord-Norge. På Vestlandet var det derimot en nedgang i produksjonen på 331 mill. kWh.

¹⁾ VED ELEKTRISITETSVERK PÅ 1000 KW OG OVER.

Fig. 27.

Pr. 30. september 1961 hadde Østlandsmagasinenene en samlet energibeholdning på 8 692 mill. kWh. Dette er den største energibeholdning som hittil er registrert, og nær 16 prosent mer enn på samme tid året før. For landet ellers var energibeholdningen ved utgangen av september 6 498 mill. kWh; også større enn noen gang tidligere. Sammenliknet med samme tidspunkt i 1960 var det en stigning på hele 45 prosent, men høsten 1960 var fyllingsgraden i magasinene på Vestlandet, i Trøndelag og i Nord-Norge ekstraordinært dårlig.

Tabell 59. *Reguleringsmagasinenes energibeholdning pr. 30. september. Mill. kWh.*

	Østlands-området	Landet ellers	I alt
1957	5 601	5 617	11 218
1958	6 382	6 237	12 619
1959	4 990	5 889	10 879
1960	7 522	4 469	11 991
1961	8 692	6 498	15 190

På Østlandet som har om lag halvparten av landets samlede elektrisitetsproduksjon, var vannforholdene jamt over ganske gode i 1961. Ved utgangen av oktober var fyllingsgraden i magasinene 95 prosent, og utsiktene for vinterens kraftforsyning er derfor meget gode. Maskinkapasiteten økte betydelig i 1961, særlig på grunn av Tokke Kraftverk som satte i drift

sitt første aggregat på 100 000 kW i august 1961 og sitt annet, like store aggregat i desember. Også på Sørlandet var nedbøren rikelig i 1961, og ved utgangen av oktober var reguleringsmagasinene fulle. For landet ellers var kraftsituasjonen meget ugunstig utover etterjuls-vinteren og våren 1961. På grunn av vannmangel ble det satt i verk kraftrasjonering og frivillig sparing mange steder. Dette førte til betydelige produksjonstap for den elektrokjemiske og elektrometallurgiske industri i disse områder. De store nedbørmengder senere på året har bedret situasjonen på Vestlandet og i Trøndelag hvor fyllingsgraden i magasinene ved utgangen av oktober lå på 91 prosent. I Nord-Norge var vannforholdene ikke fullt så gunstige, idet fyllingsgraden i magasinene for hele området under ett lå på 64 prosent. I Røssågvassdraget var magasinene fylt til 75 prosent av kapasiteten.

Den utbygde vannkraft ved lavvannføring og 75—80 prosent effekt (årgangskraften) var ved utgangen av 1961 kommet opp i om lag 4,0 mill. kW. Økingen i 1961 var om lag 370 000 kW. Av dette falt 200 000 kW på Tokke, 76 000 kW på Røssåga, 43 000 kW på Fortun og 17 000 kW på Tussa.

I siste femårsperiode (1957—1961) har det vært en gjennomsnittlig årlig tilgang av utbygd vannkraft på 253 400 kW årgangskraft. Dette er nesten dobbelt så sterk tilvekst som i femårsperioden 1952—1956.

De samlede inntekter og utgifter i gruve-drift, industri og kraftforsyning er tatt inn i tabell 60.

Tabell 60. Totalregnskap for gruve-drift, industri og kraftforsyning. Mill. kr.

	Faktor- inntekt	Lønn	Eier- inntekt
1957	7 191	4 402	2 789
1958	7 119	4 517	2 602
1959	7 465	4 735	2 730
1960*	7 985	5 045	2 940
1961*	8 668	5 592	3 076

Bygge- og anleggsvirksomhet.

Bygge- og anleggsvirksomheten lå i 1961 fortsatt på et høyt nivå. I de tre første kvartalene var arealet av bygg satt i arbeid 8 prosent større enn i samme periode 1960 og 14 prosent større enn i 1959. Arealet av bygg under arbeid lå gjennom hele 1961 noe over foregående års

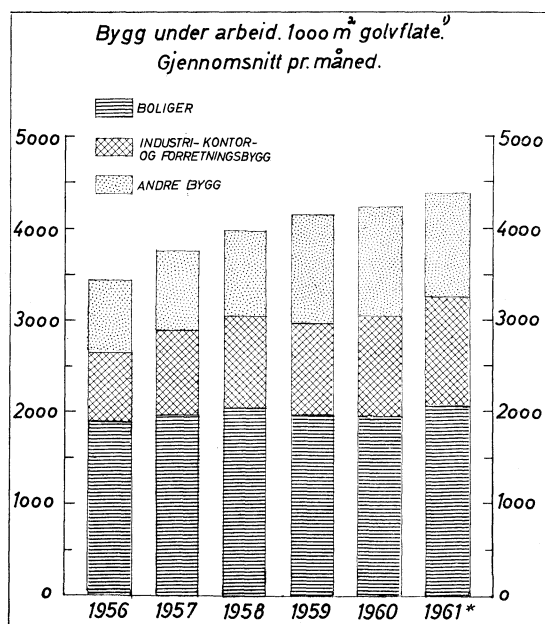

Fig. 28.

nivå. I gjennomsnitt for de ni første måneder av året var byggearealet om lag 3 prosent større enn i samme periode 1960.

Sysselsettingen har ikke økt like sterkt som byggevolumet. Etter Arbeidsdirektoratets tall over sysselsatte lønntakere i byggevirksomhet, ble det i de tre første kvartaler 1961 gjennomsnittlig utført omtrent 1 prosent flere månedsværk enn i samme periode i 1960. De tilsvarende tall for anleggsvirksomheten viste en nedgang på ca. 1,5 prosent, bl. a. fordi den ekstraordi-

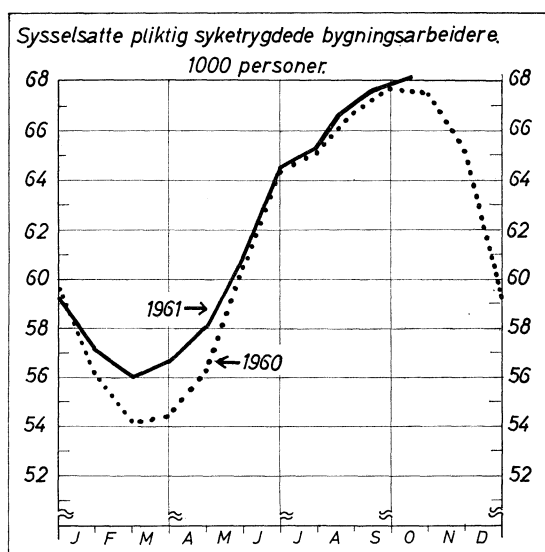

Fig. 29.

nære sysselsetting i vintermånedene var lavere i 1961 enn året før. Variasjoner i sysselsettingen kan ikke tas som uttrykk for tilsvarende endringer i produksjonsvolumet. Med den sterke øking som finner sted i maskinparken, spesielt innen anleggsvirksomheten, vil utviklingen naturlig nok gå i retning av en større produksjon pr. sysselsatt.

Tilgangen på byggematerialer i 1961 går fram av oppgavene i tabell 61. På grunn av lager-

endringer gir ikke tallene et fullstendig bilde av variasjonene i forbruket. For sement viser tabellen således en mindre nedgang fra 1960 til 1961. Men tar en hensyn til lagerendringene, viser det seg at forbruket i 1.—3. kvartal 1961 likevel var ca. 50 000 tonn større enn i samme periode 1960. Oppgavene viser ellers at bruken av sement og lettbetong i 1961, som i tidligere år, har fortsatt å stige på bekostning av mursteinsforbruket.

Tabell 61. Tilgang av byggematerialer.¹

	1956	1957	1958	1959	1960	1.—3. kvartal 1960	1.—3. kvartal 1961
Murstein, mill. stk.	95,8	95,0	84,0	86,5	76,9	56,3	54,4
Sement, 1 000 tonn	873,3	951,1	968,1	1 082,8	1 118,0	834,1	823,2
Armeringsstål, 1 000 tonn	84,0	86,0	..	80,2	85,5	46,6	74,9
Trefiberplater, 1 000 tonn	61,3	63,3	59,9	62,1	64,1	47,2	48,4
Vindusglass, 1 000 tonn	15,7	13,9	13,0	13,1	12,9	10,1	9,5
Lettbetong, mill. mursteins- enheter	111,1	129,5	138,5	148,0	151,0	108,0	130,0

¹ Norsk produksjon pluss import minus eksport.

Byggereguleringen ble i 1961 opprettholdt i samme utstrekning som foregående år. Unntatt fra byggeløveordningen er boligbygg og videre alle bygg med inntil 40 m² brutto golvflate, bygg som oppføres for statens eller en statsetats regning, skogshusvære og skogsstaller til bruk under skogsarbeid og fløting, driftsbygninger i tilknytning til gårdsbruk, veksthus, naust, rorbuer og egnebuer.

For de regulerte grupper av bygg var det også i 1961 fastsatt tre forskjellige kvoter: en kvote for fylkesforsyningsnemndene, en som disponeres av Industridepartementet til industribygg over 150 m², og en som disponeres av Landbruksdepartementet til større industribygg og lagerbygg i tilknytning til landbruket. De samlede byggekvote for fylkesforsyningsnemndene i 1961 ble etter en revisjon på ettersommeren satt til 910 000 m² mot 900 000 m² i 1960. Kvote for større industribygg ble satt opp fra 375 000 m² til 415 000 m², mens Landbruksdepartementets kvote i begge år var 30 000 m².

Kvotene for den regulerte byggevirksomhet var således tilsammen 4 prosent større i 1961 enn i 1960. Ved gjennomføringen av reguleringen ble det lagt vekt på å oppnå en bedre sesongutjamning av byggevirksomheten. Dessuten ble det i samband med de såkalte «februar-tiltak» gjort vedtak om å forskyve en del av innvilgningene utover i året. I de fylker der det var

tydelige tegn til press på byggemarkedet, fikk således fylkesforsyningsnemndene bare nytte et visst areal av byggekvote i første halvår — for alle disse fylker under ett 26 prosent av årskvote.

For regulerte bygg ble det i første halvår 1961 innvilget et areal som var 8 prosent mindre enn i samme periode 1960. Men samtidig økte arealet av registrerte boligbygg så sterkt at det for alle bygg under ett ble innvilget og registrert vel 10 prosent mer enn i samme periode året før. I de tre første kvartaler ble det i 1961 innvilget og registrert et areal om lag 9 prosent større enn i tilsvarende periode 1960. Økingen falt i sin helhet på boliger. En oversikt over innvilget og registrert areal er gitt i tabell 62.

Byggelysten var i 1961 markert større enn i de foregående år. Bl. a. var arealet i søknader om byggeløve for industribygg vel 75 prosent større i 1.—3. kvartal 1961 enn i samme periode i 1960. Reguleringen gjennom kvoteordningen i 1961 har imidlertid begrenset inngangsetningen av nye bygg langt sterkere enn i de nærmest foregående år. Det gjelder både industribygg og bygg som ved innvilgning skal belastes fylkeskvotene.

Av kontor- og forretningsbygg ble det i de tre første kvartaler av 1961 satt i gang nærmere 10 prosent mer enn i samme periode i 1960. For verksted- og fabrikkbygg økte igangset-

Tabell 62. Byggeløyver. 1 000 m² flate.¹

	1956	1957	1958	1959	1960	1.—3. kvartal 1960	1.—3. kvartal 1961
Boliger	1 898	2 649	² 2 003	² 2 197	² 2 237	² 1 635	² 1 858
Industribygg	411	473	390	391	539	381	369
Kontor- og forretningsbygg ...	230	301	296	299	308	219	230
Landbruksbygg	385	412	414	398	301	303
Andre	421	541	810	698	633	457	418
Leiligheter, antall	23 146	31 108	25 410	27 501	27 257	19 871	22 353

¹ Herunder også registrering av bygg som er unntatt fra byggeløyverreguleringen. ² Fra og med 1958 er golvarealet for boliger regnet netto mot tidligere brutto. Differansen er ca. 8 %.

tingen med 12 prosent. I forhold til 1959 var stigningen i igangsetting for de to nevnte gruppene henholdsvis 16 og 43 prosent. I gruppen «andre bygg» ble det i de tre første kvartaler satt i arbeid det samme areal i 1961 som i 1960 eller 10 prosent mindre enn i 1959.

I de tre første kvartaler av 1961 ble det satt i arbeid ca. 21 600 leiligheter, eller 1 200 flere enn i samme tidsrom i foregående år. For hele 1961 regner en med et igangsettingstall på om lag 29 000, mot 28 100 i 1960. Om lag 18 800 leiligheter ble finansiert gjennom statens boligbanker, mot 19 200 i foregående år. Som ledd i «februar-tiltakene» ble en del av statsbankenes lånetilsagn og utbetalinger av lån forskjøvet fra første til annet halvår. Mens statsbankene i 1960 brukte 52 prosent av tilsagnskvotene i første halvår, ble andelen i 1961 redusert til 44 prosent.

Tallet på privatfinansierte boliger — som kan variere sterkt fra år til år — var i 1961 noe større enn året før.

I de tre første kvartaler av 1961 ble det tatt i bruk 19 070 boliger, eller om lag 1 500 flere enn i samme periode i 1960. Fullføringstallet for hele 1961 er anslått til rundt 28 000 leiligheter, mot 26 800 året før. For de øvrige grupper av bygg ble det etter alt å dømme også fullført mer enn i 1960. Av tabell 63 framgår hvor stor golvflate som ble tatt i bruk av de ulike slag bygg i de tre første kvartaler. For alle grupper sett under ett ble det tatt i bruk vel 9 prosent mer enn i samme periode foregående år.

Det samlede byggeareal under arbeid (eksklusive landbruksbygg) var ved inngangen til 1961 vel 4,4 mill. m², eller omtrent like stort som ett år tidligere. I løpet av de tre første

Tabell 63. Bygg tatt i bruk. Golvflate i 1 000 m².

	Boligbygg ¹	Industribygg	Kontor- og forretningsbygg	Andre ²
1959. 1. kvartal	469	119	34	113
2. »	481	97	50	101
3. »	443	67	83	224
4. »	716	98	101	213
1960. 1. kvartal	429	120	44	114
2. »	545	83	57	146
3. »	449	105	99	293
4. »	755	145	105	241
1961. 1. kvartal	530	98	102	142
2. »	508	123	66	153
3. »	523	127	71	275

¹ Leieareal. ² Ekskl. landbruksbygg.

Tabell 64. Bygg under arbeid ved utgangen av hvert kvartal. Golvflate i 1 000 m².

	Boligbygg ¹	Industribygg	Kontor- og forretningsbygg	Andre ²
1959. 1. kvartal	1 849	449	476	1 179
2. »	2 008	474	492	1 207
3. »	2 052	508	481	1 205
4. »	1 949	542	499	1 228
1960. 1. kvartal	1 823	483	487	1 240
2. »	1 915	517	490	1 201
3. »	2 176	586	528	1 178
4. »	2 045	634	519	1 102
1961. 1. kvartal	1 935	643	465	1 086
2. »	2 097	614	512	1 074
3. »	2 284	686	542	1 029

¹ Leieareal. ² Ekskl. landbruksbygg.

kvartaler 1961 ble det satt i gang noe mer enn det ble tatt i bruk, slik at arealet økte med nær 2 prosent. Ved utgangen av september var arealet under arbeid vel 4,5 mill. m² eller 1,5 prosent større enn på samme tid i 1960. Oppgaver over bygg under arbeid ved utgangen av hvert kvartal for de forskjellige slag bygg er gitt i tabell 64. Etter foreløpige anslag var det ved årsskiftet 1961—62 rundt 1 000 flere leiligheter under arbeid enn ett år tidligere. For de andre grupper av bygg regner en med at arealet under arbeid ved årsskiftet 1961—62 var omtrent det samme som ett år tidligere.

Anleggsvirksomheten lå i de første fem månedene av 1961 på et lavere nivå enn året før som følge av at omfanget av de offentlige ekstraordinære arbeider var mindre. Senere har anleggsvirksomheten vært noe større enn i 1960. Det var nedgang i virksomheten ved kommunale, fylkeskommunale og statlige anlegg, mens sysselsettingen i den private anleggsvirksomhet i hele 1961 lå godt over nivået året før.

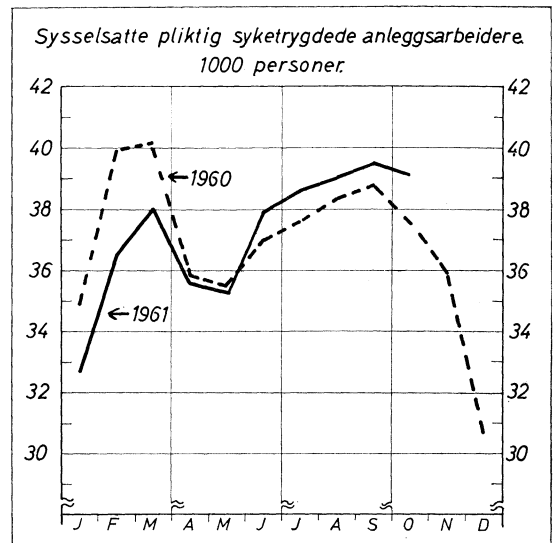

Fig. 30.

Tabell 65. Sysseisatte lønnstakere i anleggsvirksomhet.¹

	Kommunal og fylkes- kommunal	Statlig	Privat	I alt
1960. 1. kvartal	15 632	18 188	4 426	38 246
2. »	13 466	16 939	5 676	36 081
3. »	13 152	18 125	6 991	38 268
4. »	12 675	15 955	6 235	34 865
1961. 1. kvartal	13 706	16 862	5 186	35 754
2. »	13 718	16 095	6 462	36 275
3. »	13 707	17 394	7 942	39 043

¹ Kvartalsvise gjennomsnitt av tallene ved utgangen av hver måned.

Tabell 66. Sysselsettingen ved statens sivile anlegg.¹

	Vegvesenet ²	Norges Statsbaner	Telegrafverket	Vassdrags- og elektr.-vesenet	Havnesenet	Diverse anlegg	I alt
1960. 1. kvartal	9 703	909	3 821	1 998	367	380	17 178
2. »	8 188	1 031	4 025	2 265	527	730	16 766
3. »	8 167	1 150	4 163	2 501	635	515	17 131
4. »	8 073	1 023	4 205	2 470	597	595	16 963
1961. 1. kvartal	10 484	788	4 065	2 460	492	835	19 124
2. »	8 218	939	4 296	2 513	627	995	17 588
3. »	8 174	1 036	³ 4 352	2 750	³ 663	1 050	18 025

¹ Oppgaver fra etatene. Gjennomsnitt av tallene ved utgangen av hver måned. ² Hovedveier (anlegg og vedlikehold, inklusive ordinær øking i 1. kvartal). ³ Gjennomsnitt av 2 mndr.

De samlede inntekter og utgifter for bygge- og anleggsvirksomheten er tatt inn i tabell 67.

Tabell 67. Totalregnskap for bygge- og anleggsvirksomhet. Mill. kr.

	Inntekter	Kostnader	Godtgjøring til arbeid og kapital
1957	5 173	3 408	1 765
1958	5 354	3 472	1 882
1959	5 680	3 718	1 962
1960*	5 916	3 865	2 051
1961*	6 374	4 249	2 125

og fangstskip og en rekke spesialskip som tau- og bergingsbåter etc. Tankskipenes andel av handelsflåten var 56 prosent, det samme som 1. januar 1960. En oversikt over handelsflåtens fordeling på ulike typer skip pr. 1. januar 1961 er gitt nedenfor.

Skipenes art	Skip	Br.tonn	Dw.tonn ¹
Tankskip	533	6 148 000	9 530 000
Tørrlastskip:			
Malmtankskip	10	151 000	230 000
Kjøle- og fryseskip	38	83 000	80 000
Passasjerskip	286	209 000	121 000
Tørrlastskip ellers	1 335	4 318 000	6 480 000
I alt	2 202	10 909 000	16 441 000

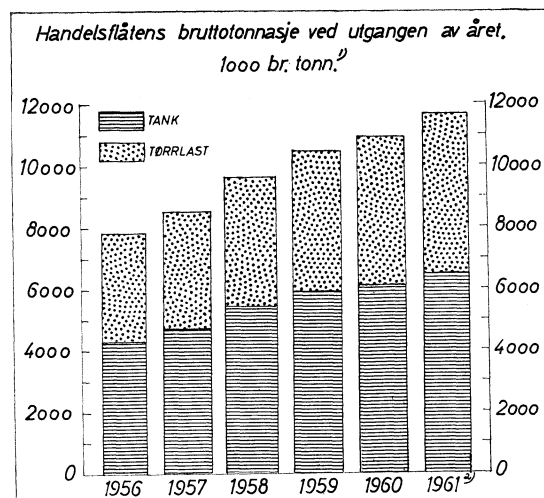
¹ Tallene er delvis beregnet.

Sjøfart.

Handelsflåten.

Tilveksten til handelsflåten i 1961 var en av de største vi har hatt i noe år etter krigen. Utviklingen i retning av stadig større skipsenheter, særlig i tankflåten, har gått videre. Gunstige lånebetingelser i utlandet, korte leveringstider og fornyelsesbehovet har ført til en kontraheringsvirksomhet som var større enn i noe annet år siden 1945, hvis en ser bort fra 1951 og 1956 som begge var preget av internasjonale krisesituasjoner. Dersom det ikke skjer noe som fører til nevneverdige kanselleringer av de inngåtte kontrakter, er det trolig at resultatene av kontraheringene i 1961 vil vise seg i oppgavene over tilgangen til handelsflåten allerede mot slutten av 1962 og i 1963.

Med økingen i 1960 på ca. 400 000 bruttotonn besto den norske handelsflåten pr. 1. januar 1961 av 2 202 skip med en samlet tonnasje på rundt 10,9 mill. bruttotonn. Det er da ikke regnet med skip på under 100 bruttotonn, fiske-

² HANDELSKIP PÅ 100 BR. TONN OG OVER (EKSKL. FISKE- OG FANGSTSKIP, HVALKOKERIER OG ANDRE SPESIALSKIP).

³ FOR 1961 PR. 1. OKTOBER.

Fig. 31.

I de tre første kvartaler 1961 var nettotilveksten til flåten 711 000 tonn. Sammenliknet med tilsvarende kvartaler i tidligere år etter siste verdenskrig er det bare i 1958 at tilveksten, på om lag 850 000 tonn, har vært større. Ved utgangen av september 1961 besto flåten av i alt 2 234 skip på tilsammen 11,6 mill. bruttotonn. Av dette var ca. 6,4 mill. bruttotonn, tankskip og resten, 5,2 mill. bruttotonn, tørrlastskip. Tonnasjen av tørrlastskip økte noe sterkere enn tanktonnasjen i 1961, og andelen av tanktonnasjen i flåten falt fra 56 prosent ved utgangen av 1960 til 55 prosent pr. 30. september 1961.

Bruttotilgangen til handelsflåten i tiden januar—september 1961 — 1,1 mill. bruttotonn — fordelte seg prosentvis noenlunde likt på tørrlast- og tanktonnasje. Vel 90 prosent, eller 1 mill. tonn, var nybygginger levert fra norske og utenlandske verksteder, mens resten av tilgangen hovedsakelig besto av eldre skip innkjøpt fra utlandet. Leveringstiden for nybygginger har ligget på ca. 6—7 år, og den

store tilgangen i 1961 må ses i sammenheng med den høye kontraheringsaktiviteten i årene 1955 og 1956. (Se tab. 69 og 72).

Nedenfor er gitt en oversikt over hvordan nybyggingene fordelte seg på leveringsland.

Leveringsland	Tankskip		Tørrlastskip	
	Skip	Br.tonn	Skip	Br.tonn
Sverige	8	160 053	11	98 095
Tyskland	4	100 367	14	106 807
Storbritannia . .	3	62 851	5	61 004
Japan	1	30 400	4	63 454
Nederland	1	499	2	33 356
Danmark	1	13 074	2	16 260
Frankrike	—	—	2	12 526
Italia	—	—	1	130
Utlandet i alt ..	18	367 244	41	391 632
Norge	10	139 839	28	133 976
I alt	28	507 083	69	525 608

Tabell 68. Handelsflåten 1957—1961.¹ Tilgang og avgang i 1.—3. kv. 1961. I 1 000 bruttotonn.

	100— 4999 br.tonn	5 000— 9 999 br.tonn	10 000— 14 999 br.tonn	15 000— 19 999 br.tonn	20 000— 24 999 br.tonn	25 000 br.tonn og over	I alt br.tonn
Flåten 1. januar 1957	1 423	3 083	2 381	735	249		7 871
—»— 1958	1 483	3 190	2 652	790	449		8 564
—»— 1959	1 505	3 359	3 081	921	717	25	9 608
—»— 1960	1 483	3 436	3 458	1 066	910	133	10 486
—»— 1961	1 429	3 455	3 614	1 102	1 087	222	10 909
Tilgang 1/1—1/10 1961:							
Nybygg i utlandet	6	121	185	166	112	169	759
» i Norge	10	47	104	58	21	34	274
Annen tilgang	7	45	11	17	—	—	80
Tilgang i alt	23	213	300	241	133	203	1 113
Avgang 1/1—1/10 1961:							
Solgt til utlandet	65	120	141	17	21	—	364
Forlist, kondemn., opph.	11	16	11	—	—	—	38
Avgang i alt	76	136	152	17	21	—	402
Netto tilgang i alt	— 53	77	148	224	112	203	711
Flåten 1. oktober 1961	1 376	3 532	3 762	1 326	1 199	425	11 620
Av dette:							
Motor, tørrlastskip	1 098	2 600	668	267	—	—	4 633
Damp »	210	122	40	94	87	—	553
Motor, tankskip	49	795	2 921	827	687	143	5 422
Damp »	19	15	133	138	425	282	1 012

¹ Omfatter bare egentlige handelsskip over 100 bruttotonn.

Av nybyggingene var 8 skip på over 25 000 bruttotonn hver — alle tankskip. Blant disse var det en motortanker på nærmere 34 000 bruttotonn eller 52 000 tonn dw.

Avgangen fra handelsflåten i de tre første kvartaler 1961 var på 402 000 bruttotonn og besto vesentlig av eldre skip solgt til utlandet. Resten av avgangen — 38 000 tonn — var konkedemerte og forliste skip og skip solgt til opphogging. Med unntak av 2 skip på tilsammen 38 000 tonn besto hele avgangen av skip på 15 000 bruttotonn og mindre.

Tilgangen og avgangen av handelsskip i de tre første kvartaler 1961 fordelte seg slik:

	Tilgang		Avgang	
	Skip	Br.tonn	Skip	Br.tonn
Motortørrlastskip	77	535 685	23	61 519
Damptørrlastskip	2	20 899	29	70 140
Motortankskip..	25	379 075	22	211 327
Damptankskip..	8	176 855	6	58 638
I alt	112	1 112 514	80	401 624

Endringene i handelsflåten i tiden januar—september 1961 sammenliknet med endringene i tilsvarende periode året før og med tall for årene 1956 — 1960 er tatt inn i tabell 69.

Tabell 69. Tilgang og avgang i handelsflåten. 1 000 bruttotonn¹.

Ar	Tilgang i alt	Nybygd i Norge	Nybygd i utl.	Eldre skip fra utl.	Avgang i alt	Forlist, kondemneret etc.	Solgt til utl.	Netto-økning i alt	Av dette tankskip
1956	957	171	689	97	384	28	356	576	189
1957	946	185	722	39	260	28	232	692	387
1958	1 296	255	1 002	39	261	26	235	1 044	638
1959	1 170	221	814	135	304	37	267	876	505
1960	924	266	532	126	494	37	457	430	224
Jan.—sept.									
1960	757	200	481	76	366	58	308	415	220
1961	1 113	274	759	80	402	38	364	711	286

¹ Handelsskip over 100 br.tonn (ekskl. fiske- og fangstskip, hvalfangstskip og spesialskip som tau-båter, bergingsbåter, isbrytere, kabelskip o. l.).

Da tilgangen til handelsflåten i en årrekke har vært preget av stadig større skipsenheter og avgangen stort sett har vært mindre skip, har flåtens fordeling etter størrelse endret seg sterkt. (Se tab. 70).

Tabell 70. Bruttotonnasjen fordelt etter størrelse ved utgangen av året. Prosent.

Bruttotonn	1956	1957	1958	1959	1960	^{1/10} 1961
100—9 999	57	55	50	47	45	42
10 000—19 999 ..	40	40	42	43	43	44
20 000 og over..	3	5	8	10	12	14
	100	100	100	100	100	100

Endringene har vært særlig store for tankflåten, hvor skip i størrelsesgruppen 20 000 bruttotonn og over utgjorde 20 prosent av tonnasjen pr. 30. september 1961 mot bare 6 prosent ved utgangen av 1956.

Tabell 71 viser fordelingen av flåten etter aldersgrupper ved utgangen av 1960 og tidligere år.

Tabell 71. Bruttotonnasjen fordelt etter alder ved utgangen av året. Prosent.

	1956	1957	1958	1959	1960
0—4 år	43	44	46	46	45
5—9 »	29	30	28	28	28
10—14 »	11	10	10	12	14
15—19 »	7	6	7	6	6
20—29 »	6	7	6	6	5
30 år og over	4	3	3	2	2
I alt	100	100	100	100	100

Etter 1958 — et år da kanselleringene av tidligere inngåtte kontrakter var større enn den nykontraherte tonnasje — har kontraheringsvirksomheten tatt seg kraftig opp. I 1961 ble det i de tre første kvartaler kontrahert (netto)

skip på i alt 1 093 000 bruttotonn i utlandet. I samme periode i rekordåret 1956 kom nykontraheringene (netto) opp i en samlet tonnasje på rundt 1,6 mill. bruttotonn. Om lag 70 prosent av den nykontraherte tonnasje i perioden januar—september 1961 var tankskip. I samme periode 1960 utgjorde tørrlastskipene hovedmassen i kontraheringene med 85 prosent av den nykontraherte tonnasje.

Pr. 1. oktober 1961 var den samlede kontraktsbestand for norsk regning 4,0 mill. bruttotonn mot 3,4 mill. på samme tidspunkt ett år tidligere. Nær 70 prosent av kontraktsbestanden besto av tonnasje kontrahert ved utenlandske verksteder.

Fraktmarkedet.

Økingen i verdenshandelen fortsatte også i 1961. Dette førte til større behov for sjøtransporter, men resulterte heller ikke i 1961 i noen vesentlig bedring i fraktratene. Årsaken var i første rekke at økingen i transportbehovet stort sett ble oppveid av tilgang på ny tonnasje. For tank og tørrlast under ett gikk tonnassen av skip i opplag noe ned, men den var fortsatt så stor at ratene for skip i løsfart holdt seg på et lavt nivå. Utviklingen har imidlertid vært noe forskjellig for tank- og tørrlastskip.

Verdens oljeproduksjon var i 1961 ca. 7 prosent høyere enn året før. Prosentvis var økingen omtrent like sterk som den gjennomsnittlige øking i oljeproduksjonen i 1950-årene. Det økte transportbehov for olje ble imidlertid oppveid av stor tilgang på ny tanktonnasje. Oppleggene av tankskip gikk noe ned, men reduksjonen var noe mindre enn opphoggingen, slik at markedet ikke kunne absorbere hele nyttilgangen av tonnasje. De store oppleggene av tanktonnasje førte til at markedet for skip i løsfart fortsatt holdt seg svakt. Stort sett svingte fraktene for tankskip i løsfart i 1961 mellom

Tabell 72. Inngåtte kontrakter (netto) for bygging av norske skip ved utenlandske verksteder. 1000 br. tonn.

Ar	Vanlige tørrlastskip ¹	Tankskip og andre spesialskip ¹	I alt
1954	304	64	368
1955	419	774	1 193
1956	864	1 331	2 195
1957	301	376	677
1958	57	— 151	— 94
1959	238	58	296
1960	418	— 12	406
1961 1.—3. kv.	319	774	1 093

¹ Begrepene «vanlige tørrlastskip» og «tankskip og andre spesialskip» er ikke sammenliknbare med de tilsvarende begreper nyttet ellers i avsnittet om skipsfarten. Spesialskip omfatter her malm-, tank-, kjøle- og fryserskip og passasjerskip.

Tabell 73. Norske nybyggingskontrakter fordelt etter byggeland og sannsynlig leveringsår. Beregnet etter kontraktsbestanden pr. 1. oktober 1961. 1000 bruttotonn.

Land	4. kvartal 1961	1962	1963	1964	1965	1966 og senere	I alt	Herav	
								Vanlige tørrlastskip	Tank- og andre spesialskip
Danmark	28	36	115	—	—	—	179	33	146
Frankrike ...	21	89	61	46	—	—	217	94	123
Japan	18	44	47	—	—	—	109	62	47
Nederland ...	16	12	10	36	—	—	74	38	36
Spania	—	11	35	—	—	—	46	46	—
Storbritannia .	25	104	123	10	27	—	289	150	139
Sverige	75	343	490	183	23	51	1 165	425	740
Tyskland	75	274	275	55	—	—	679	346	333
Sum utland ..	258	913	1 156	330	50	51	2 758	1 194	1 564
Norge	54	355	352	227	134	126	1 248	361	887
Sum i alt ...	312	1 268	1 508	557	184	177	4 006	1 555	2 451

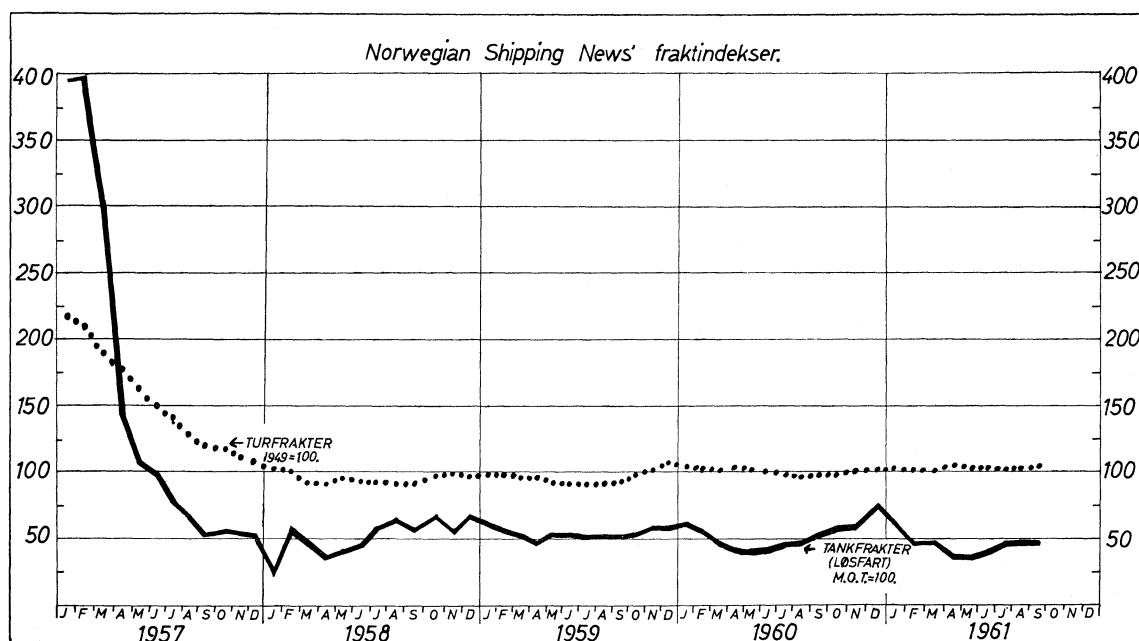

Fig. 32.

Scale — 40 og Scale — 65, dvs. omtrent som året før. Det dårlige løsmarked for tankskip gjorde at det også i 1961 var en betydelig tanktonnasje som søkte beskjefligelse i kornfart. I midten av november var ca. 1,6 mill. bruttotonn tankskip beskjefliget i slike transporter.

På tørrlastmarkedet var det særlig transportene til Det fjerne Østen som økte i 1961. De viktigste årsaker til dette var en sterk stigning i kullimporten til Japan og store kornskipninger til China. Videre har det vært sterk stigning i transportene av jernmalm i de siste år, mens de transatlantiske kullskipninger som er blant de viktigste trades for trampskipene, ikke har vist en tilsvarende vekst. Når økingen i transportbehovet for tørrlast bare i liten grad har slått ut i en bedring av fraktratene for skip i løsfart, henger dette sammen med den store tonnasje av tankskip som på grunn av det svake tankmarked er beskjefliget i kornfart. Uten disse tankskip ville det i 1961 ikke ha vært trampskip i opplag som kunne øve press på ratene.

Både for tank og tørrlast var interessen for langtidsbefraktninger betydelig større i 1961 enn i de foregående år. Særlig er det grunn til å merke seg en rekke slutninger av store tankskip for perioder på opptil 20 år. Ratene var imidlertid også for langtidsslutninger preget av det svake fraktmarkedet.

Bedringen i linjenes lastetilgang fortsatte også i 1961. Dette virket imidlertid ikke på fraktratene for stykkgods, da disse holdes faste og bare endres som følge av vesentlige endringer i kostnadene. Økte kostnader førte imidlertid

til at flere linjer satte opp fraktratene med ca. 10 prosent.

Løsfraktmarkedet ga i 1961 for de fleste trampskip mer enn dekning for løpende kostnader, men fremdeles var inntektene ikke på langt nær høye nok til å dekke også renter og avskrivning på kapitalen. For tankskip i løsfart er det bare de mest moderne skip som i 1961 har gitt inntekter store nok til å dekke løpende kostnader. For eldre skip var inntektsforholdene så dårlige at mange fortsatte å ligge i opplag. Verdens opplagsflåte, både av tank- og tørrlastskip, består nå i stor utstrekning av skip bygd før og under krigen.

Oppleggene av tankskip i verden sett under ett økte i løpet av våren og forsommeren 1960, fra ca. 3,2 mill. bruttotonn ved årets begynnelse til ca. 3,8 mill. bruttotonn pr. 1. august. Senere gikk opplagene av tankskip tilbake og var pr. 1. april 1961 nede i 1,7 mill. bruttotonn. Utover våren og forsommeren 1961 økte oppleggene igjen, og ved halvårsskiftet lå 2,5 mill. bruttotonn i opplag. Fra sommeren 1961 sank opplagene slik at de ved inngangen til november lå på 1,7 mill. bruttotonn for verden under ett. Tørrlastflåten i opplag kulminerte sommeren 1959 på ca. 4,8 mill. bruttotonn og har senere vært i jamn tilbakegang. Pr. 1. november 1961 var det lagt opp ca. 530 000 bruttotonn tørrlastskip.

Oppleggene varierer en del fra land til land. Av flåten under bekvemmelighetsflagg lå høsten 1961 ca. 6 prosent i opplag, av Italias flåte ca. 5 prosent, mens f. eks. Storbritannia, Japan, Nederland og Sverige bare hadde 1 prosent i opplag.

Også i 1961 har det vært betydelig interesse for opphogging av skip. I de 10 første måneder av året ble det hogd opp ca. 3,2 mill. bruttotonn mot ca. 3,5 mill. bruttotonn i samme periode året før.

Beskjeftigelsen av Norges flåte.

Oppleggene av norsk tonnasje var ved inngangen til 1961 på nesten 370 000 bruttotonn. I løpet av årets første kvartal ble oppleggene redusert med ca. 60 000 bruttotonn, men de økte deretter igjen slik at de ved utgangen av juli 1961 var på 503 000 bruttotonn, dvs. nesten 300 000 bruttotonn lavere enn på samme tid ett år tidligere. I de følgende måneder gikk oppleggene igjen tilbake, slik at det pr. 31. oktober var i alt 330 000 bruttotonn i opplag. Det har vært en markert forskjell i utviklingen for tankskip og tørrlastskip i opplag. Mens tankflåten i opplag har vist utpregede sesongsvingninger, har den opplagte tørrlastflåte vært i sterk tilbakegang siden midten av 1959. Pr. 31. oktober var det av norske skip opplagt 298 000 bruttotonn tankskip og 32 000 bruttotonn tørrlastskip. Opplagstonnasjen tilsvarer ca. 4 prosent av tankflåten og ca. 1 prosent av tørrlastflåten.

Norges Rederforbund har utarbeidd en oversikt over beskjeftigelsen av skip over 1 000 dwt. (ca. 700 bruttotonn) pr. 1. oktober 1961:

	Tørrlastskip 1 000 br. tonn	Tankskip 1 000 br. tonn
Pr. 1. oktober 1960	4 278	6 242
Pr. 1. oktober 1961	4 728	6 540
Av dette:		
I linjefart	1 445	—
På tidscertepartier av mer enn 12 måneders varighet	1 391	4 148
På konsekutive reiser av mer enn 12 måneders varighet	176	163
I løsfart (skip på reise- certeparti og skip på timecharter og konse- kutive reiser av 12 måneders varighet og under)	1 642	1 825
I opplag og under lang- varige reparasjoner ...	74	404

Andelen av trampflåten som var beskjeftiget på certepartier av mer enn 12 måneders varighet, holdt seg stort sett uendret på om lag 50 prosent fra 1960 til 1961. Linjeflåtens andel gikk noe tilbake og lå på ca. 31 prosent pr.

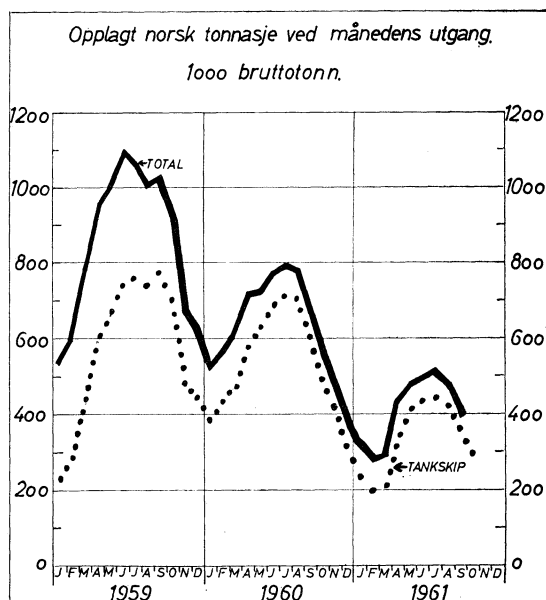

Fig. 33.

1. oktober 1961, mot 34 prosent på samme tid i 1960.

Om lag 66 prosent av tankflåten var sluttet på tidscertepartier eller konsekutive reiser pr. 1. oktober 1961, mot 71 prosent på samme tid i 1960. Under tidscertepartier og konsekutive reiser er tatt med skip som er sluttet for mer enn 12 måneder, uansett hvor stor del av løpetiden som gjenstår. Er varigheten kortere enn 12 måneder, er skipene tatt med under tonnasje i løsfart.

Tabell 74 viser skipsfartens samlede inntekter og utgifter i innen- og utenriksfart. Etter fradrag av kostnader til driftsmidler, vedlikehold og nedskrivning av realkapital, framkommer det restbeløp som skipsfarten har til dekning av renter og godtgjøring av eget og leid arbeid. Dette beløpet svarer til faktorinntekten i Byråets nasjonalregnskap. I inntektene er inkludert tilskott til skip i rutefart på kysten og i kostnadene er tatt med frakt-, laste- og fyravgifter.

Tabell 74. Totalregnskap for skipsfarten.
Mill. kr.

	Inntekter	Kostnader	Godtgjøring til arbeid og kapital
1957	6 714	4 379	2 335
1958	5 872	4 477	1 395
1959	6 154	4 967	1 187
1960*.....	6 413	5 148	1 265
1961*.....	6 675	5 371	1 304

Annen samferdsel.

Jernbanetransport.

Siden den 1. juli 1960 har banelengden ved Norges Statsbaner gått ned med 81 km, og var ved utgangen av 1961 4 334 km. Nedgangen skyldtes vesentlig at Aurskog—Hølandsbanen (57 km) ble nedlagt fra og med 1. juli 1960 og Rise—Grimstadbanen (22 km) fra og med 1. september 1961. Åpningen av strekningen Fauske—Bodø i 1962 vil utvide banenettet med 55 km. En banestrekning på 104 km ble åpnet for elektrisk drift 1. februar 1961, slik at i alt 1 689 km eller 39 prosent av NSB's jernbanenett var elektrifisert høsten 1961.

I første halvår 1961 reiste 19,8 mill. passasjerer med NSB. Det er 1,1 mill. eller 5 prosent mindre enn i første halvår 1960. Også målt i passasjerkilometer viste trafikken nedgang, men på grunn av økt gjennomsnittlig reiselengde gikk tallet på passasjerkilometer ned med bare 2 prosent i samme tidsrom. Ser en bort fra malmtransporten på Ofotbanen, økte den kommersielle godstrafikk med 3 prosent målt i tonn transportert fra første halvår 1960 til første halvår 1961. Målt i netto tonnkilometer var økingen så stor som 9 prosent på grunn av større gjennomsnittlig transportlengde. De absolutte tallene i første halvår 1961 var henholdsvis 2,5 mill. tonn og 547 mill. netto tonnkilometer. Malmtransporten på Ofotbanen utgjorde i samme tidsrom 6,7 mill. tonn og 266 mill. netto tonnkilometer, dvs. en stigning på 5 prosent i forhold til samme periode året før.

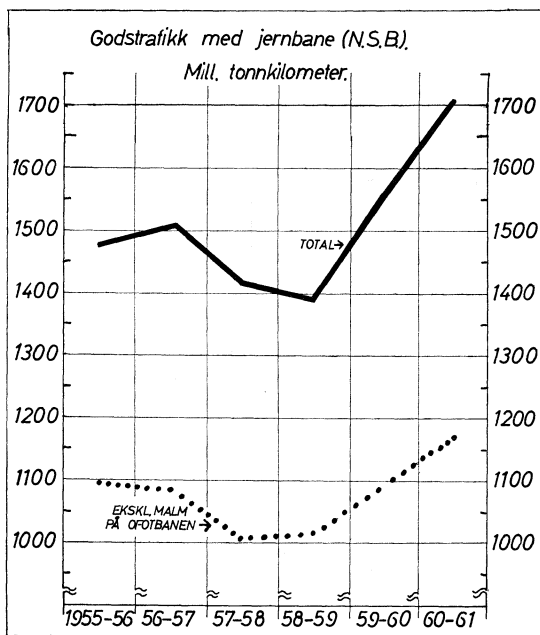

Fig. 34.

NSB's samlede jernbaneinntekter steg fra 206,2 mill. kr. i første halvår 1960 til 225,8 mill. kr. i første halvår 1961. Både persontrafikk- og godstrafikkinntektene gikk opp. De samlede utgifter utgjorde 265,8 mill. kr. i første halvår 1961, en nedgang på 7,5 mill. kr. i forhold til samme periode året før. Underskottet ved jernbanedriften ble således 40,0 mill. kr. i første halvår 1961, eller 27,1 mill. kr. mindre enn i første halvår 1960.

Vognparken ved NSB besto 30. juni 1961 av 1 301 personvogner (ekskl. motorvogner) og 11 856 godsvogner (inkl. privatvogner). Sammenliknet med samme tidspunkt året før var endringen i vognparken liten. Tallet på damplokomotiver gikk ned med 19 fra 30. juni 1960 til samme tidspunkt i 1961. For alle andre grupper av trekraftaggregater var tallene uforandret eller viste litt stigning. Pr. 30. juni 1961 hadde NSB i alt 266 damplokomotiver, 147 elektriske lokomotiver og 33 diesellokomotiver. Av motorvogner var det 105 elektriske, 88 dieseldrevne og 4 bensindrevne.

Driftsyttelsene målt i vognakselkilometer økte med 2 prosent i første halvår 1961 sammenliknet med samme periode året før. Økingen i driftsyttelse var sterkest for diesellokomotiver som trekraft (+ 10 prosent) og for elektriske motorvogner (+ 7 prosent). For elektriske lokomotiver var stigningen 3 prosent. Driftsyttelsen gikk ned både for dieselmotorvogner (— 11 prosent) og for damplokomotiver (— 17 prosent). Av alle vognakselkilometer i første halvår 1961 ble 53 prosent trukket av elektriske lokomotiver, 25 prosent av diesellokomotiver, 11 prosent av damplokomotiver, 10 prosent av elektriske motorvogner og 2 prosent av diesel- eller bensinmotorvogner.

Veitransport.

Lengden av de offentlige veier i alt (utenom byene) i Norge var ved utgangen av 1960 på i alt 51 926 km, hvorav 4 068 km eller 8 prosent hadde fast dekke. Siden forrige registreringsdato er dette en stigning på 693 km eller vel 1 prosent for alle veier (siden 30. juni 1960) og 317 km eller nesten 8 prosent for veier med fast dekke (siden 1. oktober 1959).

Ved utgangen av 1960 var det i Norge registrert i alt 356 883 sivile motorvogner, 169 515 motorsykler og mopeder og 15 914 tilhengere. Tallet på motorvogner i alt økte med 15 prosent i 1960 mot en øking på 10 prosent i 1959. For motorsykler og mopeder under ett var tilveksten 12 prosent, dvs. noe svakere enn i 1959, da økingen var 18 prosent. Den registrerte tilhengerbestand steg med 42 prosent.

Bestanden av personbiler steg med 17 prosent i 1960 og utgjorde i alt 218 509 ved utgangen

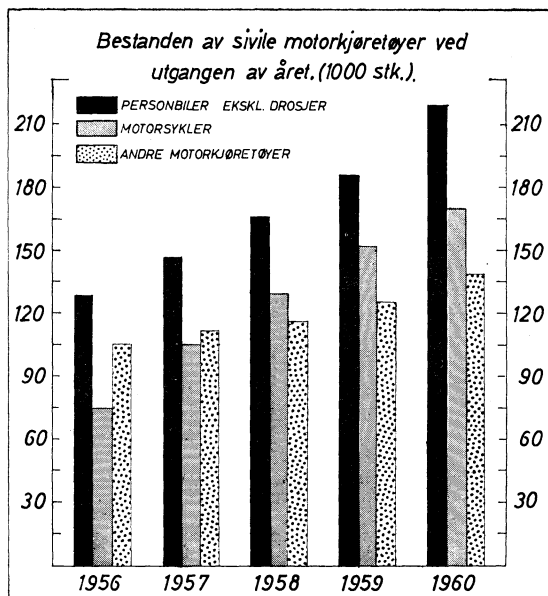

Fig. 35.

av året. Stigningen var en del sterkere enn året før, da personbiler økte med 12 prosent. Dette henger sammen med økte kvoter av biler solgt mot kjøpetillatelse i perioden januar—september

1960 og at rasjoneringen av personbiler ble helt opphevet fra 1. oktober 1960. Opphevingen av bilrasjoneringen slo imidlertid ikke ut med full styrke før i 1961. I månedene januar—september ble det registrert i alt 37 821 nye og 9 212 brukte personbiler mot henholdsvis 21 886 og 2 813 i tilsvarende periode 1960. Stigningen var 73 prosent for nye biler og 227 prosent for brukte biler, eller 90 prosent for førstegangsregistrerte personbiler i alt.

Rasjoneringsbestemmelsene som gjaldt før 1. oktober 1960, omfattet ikke biler fra øst-europeiske land. Det er verdt å merke seg at selv om andelen av øst-europeiske biler blant de registrerte nye personbilene gikk ned fra 16 prosent i perioden januar—september 1960 til 9 prosent i tilsvarende periode 1961, var det ingen nedgang i det absolutte antall. En viss prisreduksjon for et par av de aktuelle bilmerker har kanskje her spilt en rolle.

Av andre biler enn personbiler ble det i perioden januar—september 1961 registrert 5 151 nye varebiler, 3 017 nye lastebiler og spesialbiler og 375 nye busser. Det er henholdsvis en nedgang på 16 prosent, en stigning på 33 prosent og en stigning på 28 prosent fra samme tidsrom i 1960. Tallene for førstegangsregistrerte brukte biler i månedene januar—

Tabell 75. Bestanden av sivile motorkjøretøyer og tilhengere.

	Alle kjøretøyer			Kjøretøyer med dieseldrift			Diesel i prosent av alle 1960
	31/12 1959	31/12 1960	Prosent øking	31/12 1959	31/12 1960	Prosent øking	
Personvogner:							
Busser og turbiler.....	4 961	5 109	3,0	3 246	3 548	9,3	69,4
Drosjer o. l.	6 302	6 566	4,2	756	688	—9,0	10,5
Personbiler	186 075	218 509	17,4	103	127	23,3	0,1
Varevogner:							
Rutebiler	38	47	23,7	1	2	100,0	4,3
Leiebiler	453	501	10,6	2	—	—200,0	—
I egentransport	52 312	58 558	11,9	55	52	—5,5	0,1
Lastevogner og komb. vogner:							
Rutebiler	1 872	1 998	6,7	976	1 185	21,4	59,3
Leiebiler	10 184	10 483	2,9	3 515	4 132	17,6	39,4
I egentransport	36 289	35 824	—1,3	3 742	4 203	12,3	11,7
Spesialvogner:							
Brann-, syke- og servisebiler	1 328	1 351	1,7	25	30	20,0	2,2
Tankbiler	984	967	—1,7	176	218	23,9	22,5
Traktorer og motortraller.....	10 549	16 970	60,9	4 527	8 772	93,8	51,7
Motorvogner i alt	311 347	356 883	14,6	17 124	22 957	34,1	6,4
Motorsykler og mopeder ..	151 516	169 515	11,9	—	—	—	—
Tilhengere	11 194	15 914	42,2	—	—	—	—

Tabell 76. Biler registrert første gang i Norge.

Bilenes art og opprinnelsesland	Året 1960	Januar—september				
		Absolutte tall		Prosent øking	Relative tall	
		1960	1961		1960	1961
NYE BILER						
<i>Personbiler, stasjonsbiler og drosjer.</i>						
Vest-Tyskland	14 622	9 664	17 725	83,4	44,2	46,9
Storbritannia	6 241	4 359	6 459	48,2	19,9	17,1
Frankrike	3 076	1 884	4 638	146,2	8,6	12,3
Sverige	2 699	1 828	3 538	93,5	8,4	9,3
Tsjekkoslovakia	1 612	1 474	1 809	22,7	6,7	4,8
Italia	674	397	1 416	256,7	1,8	3,7
Sovjet-Samveldet	1 236	1 142	1 360	19,1	5,2	3,6
Sambandsstatene	315	217	424	95,4	1,0	1,1
Øst-Tyskland	890	855	308	— 64,0	3,9	0,8
Nederland	82	35	137	291,4	0,2	0,4
Andre land	35	31	7	— 77,4	0,1	—
I alt	31 482	21 886	37 821	72,8	100,0	100,0
<i>Varebiler.</i>						
Vest-Tyskland	4 664	3 765	3 010	— 20,1	61,5	58,4
Storbritannia	2 106	1 729	1 401	— 19,0	28,2	27,2
Sverige	574	392	508	29,6	6,4	9,9
Frankrike	218	176	133	— 24,4	2,9	2,6
Andre land	90	61	99	62,3	1,0	1,9
I alt	7 652	6 123	5 151	— 15,9	100,0	100,0
<i>Lastebiler og spesialbiler.</i>						
Storbritannia	1 050	786	1 233	56,9	34,6	40,9
Sverige	965	692	867	25,3	30,5	28,7
Vest-Tyskland	821	569	691	21,4	25,0	22,9
Sambandsstatene	262	186	176	— 5,4	8,2	5,8
Andre land	50	39	50	28,2	1,7	1,7
I alt	3 148	2 272	3 017	32,8	100,0	100,0
<i>Busser.</i>						
Sverige	327	236	273	15,7	80,5	72,8
Storbritannia	14	9	45	400,0	3,1	12,0
Vest-Tyskland	42	25	37	48,0	8,5	9,9
Nederland	28	21	20	— 4,8	7,2	5,3
Andre land	4	2	—	— 200,0	0,7	—
I alt	415	293	375	28,0	100,0	100,0
BRUKTE BILER						
Personbiler, stasjonsbiler og drosjer	4 617	2 813	9 212	227,5	.	.
Varebiler	153	113	161	42,5	.	.
Lastebiler og spesialbiler	205	154	140	— 9,1	.	.
Busser	3	2	6	200,0	.	.

Kilde: Opplysningsrådet for biltrafikken, etter rapporter fra Statens Bilsakkyndige og Oslo Politikammer.

september 1961 var 161 varebiler, 140 lastebiler og spesialbiler og 6 busser mot henholdsvis 113, 154 og 2 i tilsvarende periode 1960.

Etter oppgaver fra Opplysningsrådet for Biltrafikken steg andelen av biler med dieseldrift både for lastebiler og for busser i 1961. For førstegangsregistrerte nye lastebiler i alt var andelen 49 prosent i perioden januar—september 1961 mot 43 prosent i hele året 1960. Tilsvarende tall for førstegangsregistrerte nye busser var henholdsvis 94 prosent og 92 prosent.

For motorsykler og mopeder foreligger ingen tall til bedømmelse av registreringene i 1961, men en kan regne med fortsatt øking av bestanden.

Rutebiltrafikken viste relativt sterk stigning fra 1959 til 1960. Passasjertrafikken steg med 6 prosent målt i antall passasjerer og med 8 prosent målt i passasjerkilometer. Godstrafikken økte med 12 prosent målt i tonn transportert og med 13 prosent målt i netto tonnkilometer. Opplysninger for 1961 tyder på at rutebiltrafikken har fortsatt å stige.

Tallet på motorkjøretøyer som ble befordret over ferjesamband som var i drift både i 1959 og i 1960, viste sterk oppgang. For personbiler var stigningen 20 prosent, for busser 11 prosent, for motorsykler 6 prosent og for lastebiler 5 prosent. Det er grunn til å tro at trafikken har steget også i 1961.

By- og forstadstrafikk.

Tallet på passasjerer ved Oslo Sporveier gikk ned med 6 prosent fra første halvår 1960 til første halvår 1961. Sporveistrafikken falt med 13 prosent, men busstrafikken viste en oppgang på 6 prosent. På NSB's forstadsstrekninger i Oslo-området gikk passasjertrafikken ned med 5 prosent, og på de egentlige forstadsbaner var nedgangen 6 prosent.

Med alle de nevnte transportmidler ble det i første halvår 1961 befordret 73,6 mill. passasjerer eller 6 prosent færre enn i første halvår 1960. Nedgangen henger trolig sammen med økt bruk av egne transportmidler som biler, motorsykler og mopeder.

Sjøtransport.

Med hurtigruten på Nord-Norge reiste i alt 546 000 passasjerer i 1960, dvs. 6 prosent flere enn året før. Passasjerkilometertallet er beregnet til 186 mill. eller en øking på 8 prosent sammenliknet med 1959. Inntektene av passasjertrafikken steg med 1,3 mill. kr. til 29,6 mill. kr. i 1960. Stykkgodstransporten økte med 5 prosent til 67 000 tonn, mens postmengden nordover steg med 3 prosent. Ferskfisktransporten sørover gikk opp med 11 prosent og utgjorde 49 000

tonn i 1960. Det foreligger ennå ingen oppgaver for hurtigruten for 1961. For kysttrafikken ellers foreligger ingen oppgaver etter 1958.

I skipstrafikken mellom Norge og utlandet var nettotonnasjen av norske og utenlandske skip som kom med last til Norge 10 prosent større i perioden januar—august 1961 enn i tilsvarende periode i 1960. Nettotonnasjen av skip som gikk med last til utlandet (ekskl. skip med jernmalm fra Narvik) steg med 6 prosent i samme tidsrom. Godsmengden økte med 12 prosent for tonn losset (innført) og med 10 prosent for tonn lastet (utført) når malmskipingen fra Narvik holdes utenfor. Dersom malmskipingen tas med, viser tallene for tonn lastet en stigning på 11 prosent. I perioden januar—august 1961 ble det i alt losset 6,6 mill. tonn og lastet 4,9 mill. tonn ekskl. malm fra Narvik eller 14,1 mill. tonn når malmen regnes med.

Lufttransport.

Ved utgangen av 1960 var det i Norge innregistrert i alt 169 sivile motorfly mot 164 et år tidligere. I 1960 ble 26 fly hovedsakelig brukt i ruteflyging, 70 hovedsakelig i annen ervervsmessig flyging og 73 i ikke ervervsmessig flyging.

I norsk ruteflyging (inkl. 2/7 av SAS's internasjonale ruter) ble det i perioden januar—august 1961 fløyet 13,7 mill. km eller det samme som i tilsvarende periode året før. Passasjertrafikken økte med 3 prosent og utgjorde 479,0 mill. passasjerkilometer i januar—august 1961. Gods- og posttrafikken økte samtidig med 16 prosent til i alt 12,1 mill. tonnkilometer.

Fra de ni største norske flyplassene reiste 200 000 passasjerer innenlands og 134 000 passasjerer til utlandet i perioden januar—juli 1961. Dette er en stigning på henholdsvis 11 prosent og 13 prosent fra samme periode året før. Tallene omfatter trafikk både med norske og med utenlandske fly.

Reiseliv.

Trafikken av utenlandske motorkjøretøyer til Norge økte med 14 prosent i månedene januar—september 1961 sammenliknet med tilsvarende periode i 1960. Økingen var sterkest for kjøretøyer fra Danmark og Vest-Tyskland. For finske, franske og ikke-europeiske kjøretøyer viste tallene nedgang i 1961. I alt kom 779 100 utenlandske motorkjøretøyer (inkl. endagskjøretøyer) til Norge i de ni første månedene av 1961. Av disse var 695 100 eller 89 prosent svenske, 25 600 danske, 17 400 vest-tyske og 15 900 finske. Tallet på innpasserte utenlandske busser var 6 900 i perioden januar—september 1961, dvs. 26 prosent flere enn i samme periode året

før. Trafikken av norske motorkjøretøyer til utlandet steg med 14 prosent fra 1960 til 1961 og utgjorde 400 400 kjøretøyer i perioden januar—september 1961.

I løpet av de ni første måneder av 1961 kom 2,5 mill. utlendinger (inkl. endagsreisende) til Norge med bil. Dette er en stigning på 15 prosent siden samme periode 1960. Tallet på ut-

lendinger innreist direkte fra land utenom Norden med skip eller fly steg med 19 prosent fra 1960 og utgjorde 115 000 personer i januar—september 1961. Relativt sett var stigningen litt sterkere for båttrafikken enn for flytrafikken. Det foreligger ingen oppgaver over innreiste utlendinger med jernbane, skip eller fly fra de andre nordiske land.

Tabell 77. Inn- og utreisestatistikk.

	Året 1960	Januar—september		
		1960	1961	Prosent øking
<i>Motor kjøretøyer (1000).</i>				
Utenl. motor kjøretøyer innpassert				
Svenske	738,5	609,3	695,1	14,1
Danske	20,5	18,9	25,6	35,4
Finske	19,4	17,4	15,9	— 8,6
Britiske	8,0	7,7	8,0	3,9
Vest-tyske	15,3	13,7	17,4	27,0
Franske	4,3	4,2	3,9	— 7,1
Andre europeiske	7,5	7,3	8,2	12,3
Nord-amerikanske	4,8	4,6	4,3	— 6,5
Andre	0,8	0,8	0,7	— 12,5
I alt	819,1	683,9	779,1	13,9
Av disse: Busser	6,5	5,5	6,9	25,5
Norske motor kjøretøyer utpassert	416,4	349,7	400,4	14,5
<i>Personer (1000).</i>				
Utlendinger innreist landeveien	2 598,3	2 178,9	2 497,9	14,6
Utlendinger innreist direkte fra ikke-nordiske land	105,7	96,9	114,9	18,6
Av disse: Med skip	55,5	53,3	63,6	19,3
Med fly	50,2	43,6	51,3	17,7
	74,5	58,9	72,6	23,3
Nordmenn utreist direkte til ikke-nordiske land	19,2	16,2	24,3	50,0
Av disse: Med skip	55,3	42,7	48,3	13,1
Med fly				

Tallet på nordmenn utreist direkte til ikke-nordiske land med skip eller fly steg med 23 prosent fra 1960 til 1961 og utgjorde 73 000 i perioden januar—september 1961. Relativt sett var stigningen mye sterkere for båttrafikken enn for flytrafikken. På grunn av mangelfulle oppgaver over trafikken over den dansk-tyske grense i 1961, kan det samlede antall nordmenn utreist fra det nordiske område ikke beregnes.

Norges valutainntekter av den internasjonale reisetraffikk (ekskl. utlendingers betaling for reiser med norske ruteskip og -fly til og fra Norge, men inkl. utlendingers studiepenger i Norge) er beregnet til 378 mill. kr. for året 1960. Etter foreløpige oppgaver økte valutainntektene med 18 prosent i de tre første kvartaler i 1961 sammenliknet med tilsvarende periode i 1960. På den annen side utgjorde Norges reisevaluta-

utgifter (inkl. nordmenns studiepenger i utlandet) 401 mill. kr. i året 1960, mens stigningen i 1961 foreløpig er beregnet til 10 prosent.

Trafikktellinger på noen av de viktigste innenlandske jernbanestrekninger viser stort sett små endringer i reisetrafikken fra sommeren 1960 til sommeren 1961. For alle tellepunkter under ett var det en stigning på 1 prosent. Ved Dunderland på Nordlandsbanen var stigningen størst, nemlig 6 prosent. Tellepunktene er valgt slik at minst mulig lokaltrafikk kommer med. Tellinger ved grenseovergangene viser en stigning på 7 prosent for Ofotbanen, mens det var nedgang ved de andre mellomriksbanene. Den samlede trafikk til og fra utlandet med jernbane falt med 1 prosent fra perioden mai—september 1960 til tilsvarende periode i 1961.

Postverket.

Postverkets drift ga et overskott på 20,0 mill. kr. i 1960. Det tilsvarende tall for 1959 var 23,9 mill. kr. I perioden januar—september 1961 var overskottet 3,6 mill. kr. mot 1,1 mill. kr. i samme periode året før. Renter av statens kapital er tatt med blant utgiftene.

I løpet av månedene januar—september 1961 ble det bokført 31,7 mill. inn- og utbetalingskort og girokort, 2,6 mill. innskott og uttak i Postsparebanken og 9,4 mill. andre sendinger fra postkontorene. Dette er henholdsvis 1,8 mill. og 0,2 mill. flere og 0,05 mill. færre sendinger enn i tilsvarende periode i 1960. Det foreligger ingen oppgaver over vanlige brevpostsendinger m. v. i 1961. I 1960 ble det ekspedert 767 mill. postsendinger i alt, dvs. 4 prosent mer enn i 1959.

Telegrafverket.

Stasjonenes bruttoinntekter i 1960 var 4,3 mill. kr. lavere enn driftsutgiftene (inkl. renter av statens kapital). Året før var derimot bruttoinntektene 8,2 mill. kr. høyere enn driftsutgiftene. I perioden januar—september 1961 lå bruttoinntektene 2,6 mill. kr. over driftsutgiftene, mens overskottet var 1,2 mill. kr. i tilsvarende periode i 1960.

I perioden januar—september 1961 ble det ekspedert 39,8 mill. rikstelefonamtaler innenlands og 0,8 mill. samtaler til utlandet. Stigningen var henholdsvis 5 prosent og 22 prosent sammenliknet med tilsvarende periode året før. Telegramtrafikken innenlands gikk ned med 1 prosent, og trafikken til utlandet falt med 4 prosent. I alt ble det ekspedert 2,4 mill. telegrammer innenlands og 0,5 mill. telegrammer til utlandet i perioden januar—september 1961.

De samlede inntekter og utgifter i annen samferdsel er tatt inn i tabell 78.

Tabell 78. Totalregnskap for annen samferdsel.
Mill. kr.

	Inntekter	Kostnader	Godtgjøring til arbeid og kapital
1957	2 262	1 228	1 034
1958	2 377	1 304	1 073
1959	2 533	1 368	1 165
1960*	2 759	1 511	1 248
1961*	2 964	1 617	1 347

Inntekter og inntektnytting.

Inntekter.

Inntektsskapingen.

De private inntektstakere (personer, bedrifter etc.) og det offentlige hadde i 1961 til disposisjon en inntekt som totalt sett svarte til verdien av landets vare- og tjenesteproduksjon minus et rente- og stonadsunderskott overfor utlandet på ca. 170 mill. kr.

Verdien av vare- og tjenesteproduksjonen, målt ved nettonasjonalproduktet, er foreløpig anslått til ca. 30 660 mill. kr. eller 8,3 prosent mer enn i fjor. Den prosentvise veksten i nettonasjonalproduktet i 1961 var sterkere enn forrige år. I 1960 var imidlertid prisene stort sett stabile, mens det i 1961 fant sted en viss prisoppgang. Nettoproduksjonsvolumet steg således noe sva-

kere i 1961 enn året før, men den relative økingen på 5,6 prosent var likevel større enn i de fleste etterkrigsår.

Tabell 79. Nettonasjonalprodukt — faktorinntekt.
Mill. kr.

	Nettonasjonalprodukt	Indirekte skatter	Subsidier	Faktorinntekt
1957	25 683	3 806	1 436	23 313
1958	25 260	3 828	1 198	22 630
1959	26 610	4 019	1 133	23 724
1960	28 318	4 313	1 296	25 301
1961	30 657	4 755	1 458	27 360

For å komme fram til den samlede godtgjørelse for arbeids- og kapitalinnsats, dvs. faktorinntekten, må en til nettonasjonalproduktet legge subsidiene og trekke fra de indirekte skattene. Tabell 79 viser at faktorinntekten i 1961 utgjorde 27 360 mill. kr., idet de indirekte skattene steg med ca. 440 mill. kr. og subsidiene steg med 160 mill. kr.

I tabell 80 er det gitt en oversikt over inntektene i årene 1958 til 1961 for de enkelte næringene. De nominelle inntekter steg siste år i alle næringer.

Inntektsøkningen i jordbruket på 13 prosent var i det vesentlige et resultat av bedre priser for produktene. Også i skogbruket steg prisene sterkt fra 1960 til 1961, og bruttoproduktet i faste priser økte samtidig med ca. 3 prosent. Dette førte til en inntektsøkning i næringen på ca. 11 prosent.

I hvalfangstnæringen ble fangstmengdene større i 1961 enn året før. Faktorinntekten i hvalfangst gikk opp fra 41 mill. kr. til 62 mill. kr. i 1961.

Tabell 80. Faktorinntekt etter næring.

	Absolutte tall. Mill. kr.				Endringer fra år til år. Pct.		
	1958	1959	1960	1961	1958-59	1959-60	1960-61
Jordbruk	1 430	1 624	1 783	2 021	+ 14	+ 10	+ 13
Skogbruk og jakt	960	842	853	950	— 12	+ 1	+ 11
Fiske	350	464	514	543	+ 33	+ 11	+ 6
Hvalfangst	82	75	41	62	— 9	— 45	+ 51
Bergverk og industri.....	6 694	7 011	7 480	8 150	+ 5	+ 7	+ 9
Bygge- og anleggsvirksomhet..	1 882	1 962	2 051	2 125	+ 4	+ 5	+ 4
Kraft- og vannforsyning.....	447	498	554	568	+ 11	+ 11	+ 3
Varehandel.....	2 911	3 133	3 335	3 696	+ 8	+ 6	+ 11
Sjøtransport.....	1 649	1 471	1 559	1 609	— 11	+ 6	+ 3
Annen samferdsel.....	1 073	1 165	1 248	1 347	+ 9	+ 7	+ 8
Annen tjenesteyting	5 152	5 479	5 883	6 289	+ 6	+ 7	+ 7
I alt	22 630	23 724	25 301	27 360	+ 4,8	+ 6,6	+ 8,1

Faktorinntekten i sjøtransport økte med ca. 50 mill. kr. Den seilende flåten økte med bortimot 9 prosent, men fraktinntektene pr. tonn gikk fortsatt ned fra 1960 til 1961. Inntektsstigningen i næringen ble derfor ikke sterkere enn ca. 3 prosent.

I bergverk og industri gikk inntektene opp med ca. 670 mill. kr. eller 9 prosent, noe som i første rekke skyldtes en øking av bruttoproduktet i faste priser på 6,8 prosent.

Produksjonsutviklingen i næringene er ellers nærmere beskrevet i de enkelte næringsavsnittene.

Inntektsfordelingen.

Den del av faktorinntekten som tilfaller det offentlige og utlandet i form av kapitalinntekter, utgjør nå vel halvannen prosent av faktorinntekten. Disse kapitalinntekter økte fra 1960 til 1961 med bortimot 40 mill. kr. De private ervervsinntekter gikk samtidig opp med over 2 milliarder kroner.

Tabell 81 viser bl. a. hvordan de private inntektene av arbeid og kapital i de siste årene fordelte seg på lønn, selvstendiges inntekt av jordbruk, skogbruk og fiske og annen privat inntekt. Utviklingen fra 1960 til 1961 var preget av sterk stigning i lønningene og i de selvstendiges inntekter av jordbruk, skogbruk og fiske.

Lønn i alt steg med ca. 1 400 mill. kr. eller 8,9 prosent siste år. En del av økingen skyldtes at tallet på sysselsatte lønnstakere gjennomsnittlig var bortimot 20 000 større i 1961 enn i 1960. Samtidig økte gjennomsnittlig årslønn med ca. 7 prosent. Stigningen må ses i sammenheng med at tariffperioden løp ut i 1961 for de fleste lønnstakergrupper. Utfallet av tariffoppgjørene er nærmere behandlet i avsnittet om lønnsutviklingen.

Lønnsandelen, dvs. lønn i prosent av faktorinntekt, lå i årene 1958—1960 på et ekstraordinært høyt nivå, gjennomsnittlig 63,1 prosent mot gjennomsnittlig 55,5 prosent i perioden 1946—1957 og gjennomsnittlig 48,8 prosent i årene 1930—1939. Den sterke lønnsstigningen i

Tabell 81. Godtgjøring til arbeid og kapital.

	1957	1958	1959	1960	1961	Endring 1960—61
	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.	Pct.
Faktorinntekt.....	23 313	22 630	23 724	25 301	27 360	+ 8,1
— Offentliges nettoinntekt av kapital .	113	89	82	137	144	+ 5,1
— Utlendingers nettoinntekt av kapital	187	222	235	259	288	+ 11,2
Privat inntekt av arbeid og kapital	23 013	22 319	23 407	24 905	26 928	+ 8,1
Av dette:						
Lønn ¹	13 462	14 202	15 129	15 952	17 366	+ 8,9
Selvstendiges inntekt av jordbruk, skog- bruk og fiske	2 015	1 932	2 132	2 359	2 702	+ 14,5
Annen privat inntekt av arbeid og ka- pital	7 536	6 185	6 146	6 594	6 860	+ 4,0
I prosent av faktorinntekt:	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	
Offentliges og utlendingers nettoinntekt av kapital	1,3	1,4	1,3	1,6	1,6	..
Lønn ¹	57,7	62,8	63,8	63,0	63,5	..
Selvstendiges inntekt av jordbruk, skog- bruk og fiske	8,7	8,5	9,0	9,3	9,9	..
Annen privat inntekt av arbeid og kapital	32,3	27,3	25,9	26,1	25,0	..
Faktorinntekt.....	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	..

¹ Foruten kontraktmessig kontant- og naturlønn omfatter posten også arbeidsgivers bidrag til trygdepremier og andre ytelser til beste for lønnstakerne.

1961 førte til at lønnsandelen gikk opp til 63,5 prosent.

Selvstendiges inntekt av jordbruk, skogbruk og fiske økte med ca. 340 mill. kr. siste år. En må helt tilbake til 1954 for å finne et år hvor de selvstendige i jordbruk, skogbruk og fiske hadde en større andel av faktorinntekten enn i 1961. Den relativt høye prosentandelen i siste år (9,9 prosent) er så mye mer verd å merke seg som tallet på selvstendige i disse næringene stadig har sunket. Det er den sterke inntektsøkningen i jordbruk og skogbruk som forklarer inntektsandelens høyde i 1961, idet eierinntekten i fiske steg relativt lite siste år.

«Annen privat inntekt» økte også relativt svakt (4,0 prosent) fra 1960 til 1961, og disse inntekter lå fremdeles ca. 680 mill. kr. lavere enn i 1957 som var siste år før nedgangen i skipsfarten og avslapningen i flere andre næringer satte inn. Eierinntekten i sjøtransport gikk ned også fra 1960 til 1961.

For flere formål er det av interesse å kjenne de disponible inntekter for de enkelte grupper, dvs. ervervsinntektene med tillegg av stønader fra det offentlige, men med fradrag for betalte skatter. Tabell 82 viser utviklingen av den samlede privat disponible inntekt siden 1957 og fordelingen av denne på konsum og sparing. I tabellteksten er nyttet betegnelsen privat kapitaltilvekst for å markere at tallene ikke svarer til privat sparing etter vanlig bedriftsøkonomisk

oppfatning. Tallene er blant annet upåvirke^t av eventuelle opp- eller nedvurderinger av kapital, og de er framkommet etter fradrag av ikke av bedriftenes faktiske avskrivninger, men av beregnet kapitalslit basert på gjenanskaffelsespriser.

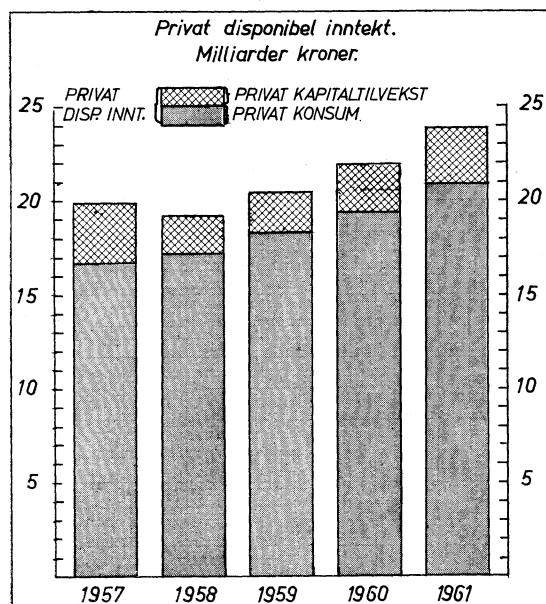

Fig. 36.

Tabell 82. *Privat disponibel inntekt.*

	1957	1958	1959	1960	1961	Endring 1960—61
	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.	Pct.
Privat inntekt av arbeid og kapital ...	23 013	22 319	23 407	24 905	26 928	+ 8,1
+ Stønader fra det offentlige	1 852	2 000	2 379	2 506	2 916	+ 16,4
+ Stønader fra utlandet (netto)	46	62	85	177	159	- 10,2
Sum	24 911	24 381	25 871	27 588	30 003	+ 8,8
— Direkte skatter	4 974	5 182	5 448	5 599	6 275	+ 12,1
Privat disponibel inntekt	19 937	19 199	20 423	21 989	23 728	+ 7,9
Privat konsum	16 611	17 189	18 223	19 392	20 818	+ 7,4
Privat kapitaltilvekst	3 326	2 010	2 200	2 597	2 910	+ 12,1

Stønadene fra det offentlige gikk opp med ca. 400 mill. kr. fra 1960 til 1961. Nettostønader mottatt fra utlandet sank med ca. 20 mill. kr. Innbetalingene av direkte skatter økte samtidig med ca. 680 mill. kr. eller 12,1 prosent. De direkte skattene økte således relativt sterkere enn ervervsinntektene. De privat disponible inntekter gikk opp med 1 740 mill. kr. eller 7,9 prosent i 1961.

En har grovt anslått at mellom 70 og 80 prosent av tilveksten i privat disponibel inntekt gikk til lønnstakere, pensjonister og trygdede, mens resten gikk til selvstendig næringsdrivende og selskaper. Dette innebærer at disponibel inntekt for den første gruppen økte med nærmere 9 prosent siste år, mens disponibel inntekt for selvstendig næringsdrivende og selskaper gikk opp med ca. 6 prosent. Den relative fordeling av inntektene mellom disse to gruppene endret seg således noe til fordel for lønnstakerne, pensjonistene og de trygdede, i motsetning til foregående år da de disponible inntekter for disse inntektstakere økte med grovt regnet 5—6 prosent mot 11—12 prosent for selvstendig næringsdrivende og selskaper. Når en vurderer tallene, bør en ta hensyn til at antall lønnstakere har økt, mens antall selvstendige har sunket i de siste årene.

Det er naturlig å se den endrede inntektsfordelingen i sammenheng med utviklingen av privat konsum og kapitaltilvekst. Som en kunne vente, økte det private konsumet, regnet i løpende priser sterkere i 1961 enn i 1960, mens den private kapitaltilveksten steg svakere. Den prosentvise stigning i det private konsumet i 1960 og 1961 var henholdsvis 6,4 og 7,4, mens privat kapitaltilvekst økte med 18,0 prosent og 12,1 prosent i de to årene.

Utviklingen av det private konsumet er ellers nærmere behandlet i et eget avsnitt.

Lønnsutviklingen.

Hovedtendensene i lønnsutviklingen for en del viktigere lønnstakergrupper i 1961 og i de to foregående år går fram av tabell 83. Da fortjenestebegrepet ikke er det samme for alle grupper, og da tallene refererer seg til ulike tidspunkter i året, må en være varsom med å jmføre lønnsnivået gruppene imellom.

I 1961 har det vært tariffrevisjoner og indeksreguleringer for de fleste lønnstakere. Virkningen av oppgjørene har bare for en meget liten del kommet med i lønnstallene for 1. halvår. Tariffrevisjonen har slått sterkest ut for arbeidere i landtransport, hvor oppgavene viser en lønnsstigning på nesten 8 prosent fra 2. kvartal 1960 til samme kvartal i 1961. I februar ble

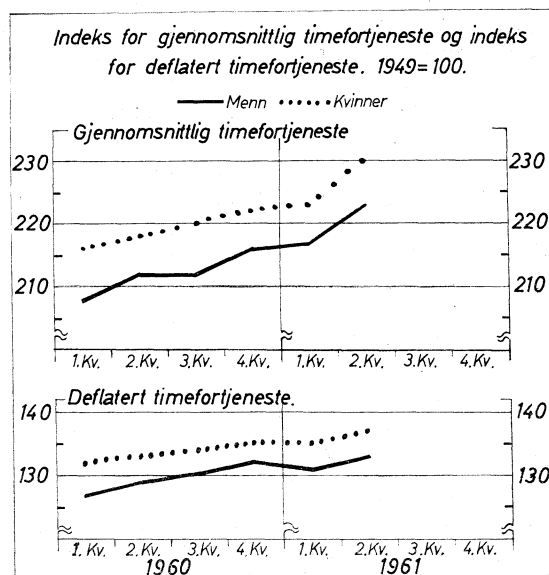

Fig. 37.

det ført antesiperte forhandlinger mellom NAF og LO om ny tariffavtale for rutebilselskapene utenfor Oslo. De viktigste trekk ved den nye avtalen var at lønnsattsene ble forhøyd i to etapper, første etappe umiddelbart og den neste fra 1. januar 1962. Toppsatsen for rutebilsjåfører med 6 års praksis ble regulert opp med kr. 34,00 pr. uke straks og med ytterligere kr. 10,00 fra 1. januar 1962. For de lavere satser var tillegget forholdsvis mindre. Fullt oppregulert blir toppsatsen kr. 275,00 pr. uke. Avtalen gjelder fra 1. mars 1961 til 31. desember 1962.

For 6—7 000 arbeidere i jordbruket gjelder den nye avtalen fra 15. januar 1961 til 15. mars 1962. I den nye avtalen ble bl. a. timelønnsattsene for voksne jordbruksarbeidere forhøyd fra kr. 4,00 til kr. 4,50. For voksne røkttere ble månedslønningene forhøyd med kr. 104,00. Yngre arbeidere og kvinnelig innhjelpt fikk for-

høyelser på fra 10 til 13 prosent. Partene var enige om å utrede spørsmålet om tariffestet pensjon i løpet av tariffperioden.

For om lag 5 000 mann i innenriks sjøfart ble avtalene revidert med virkning fra 1. april 1961. Mannskapene fikk et generelt lønnstillegg på 8 prosent. 48 timers arbeidsuke ble opprettholdt, men som kompensasjon fikk mannskapene på skip i innenriks fart 5 ukers ferie. Fra 1. april 1962 skal det gis et nytt tillegg på 4 prosent på alle hyrer og overtidssatser.

I slutten av februar 1961 ble det opptatt forhandlinger mellom NAF og LO om en del krav av generell karakter ved årets tariffrevisjoner. Det gjaldt spørsmålet om lik lønn for menn og kvinner, godtgjørelsen for bevegelige helgedager og spørsmålet om tariffavtalenes utløpstid og varighet. Det ble enighet om en rammeavtale om gjennomføring av likelønn. Lønningene

Tabell 83. Lønnsutviklingen for enkelte grupper av lønnstakere.

	Tids- enhet	Gjennomsnittslønn			Prosentvis endring fra året før		
		Absolutte tall			1959	1960	1961
		1959	1960	1961			
		Kr.	Kr.	Kr.	Pct.	Pct.	Pct.
M e n n :							
Jordbruksarb., sommer ¹	måned	499	531	..	5,7	6,4	..
Skogsarb., vinter ²	dag	37,85	40,11	..	6,6	6,0	..
Industri:							
Voksne arbeidere	time	6,19	6,45	³ 6,77	8,8	4,2	⁴ 5,0
Tekniske funksjonærer ⁵	måned	1 775	1 846	1 960	4,4	4,3	6,7
Kontorfunksjonærer ⁵	»	1 564	1 624	1 738	5,1	4,3	6,0
Bygge- og anleggsarbeidere ...	time	7,88	8,19	³ 8,72	6,2	3,9	⁴ 7,0
Laste- og lossearbeidere	»	7,47	7,62	³ 8,06	12,3	2,0	⁴ 4,9
Matroser:							
Utenriksfart ¹ , ⁶	måned	1 191	1 177	1 204	13,4	—1,2	2,3
Innenriksfart ¹ , ⁷	»	928	935	..	0,2	0,8	..
Arbeidere i landtransport	time	5,52	5,64	³ 6,09	7,6	2,2	⁴ 7,8
Varehandel⁸:							
Kontorfunksjonærer	måned	1 492	1 531	1 614	6,1	2,6	5,4
Butikkfunksjonærer	»	1 059	1 095	1 133	8,6	3,4	3,5
Lagerfunksjonærer	»	1 110	1 138	1 187	6,8	2,5	4,3
Kommunale tjenestemenn ⁹	»	1 391	1 409	..	15,1	1,3	..
K v i n n e r :							
Jordbruksarb., sommer ¹	måned	288	307	..	—2,0	6,6	..
Industri:							
Voksne arbeidere	time	4,18	4,33	³ 4,56	8,9	3,6	⁴ 5,8
Funksjonærer ⁵	måned	924	951	996	4,9	3,7	5,0
Varehandel⁸:							
Kontorfunksjonærer	»	870	922	952	6,1	6,0	3,3
Butikkfunksjonærer	»	691	737	750	7,5	6,7	1,8
Kommunale tjenestemenn ⁹	»	1 006	1 015	..	14,3	0,9	..

¹ Til dette kommer kost og losji. ² Vintrene 1959—60 og 1960—61. ³ 2. kvartals oppgaver. Betaling for bevegelige helgedager, 1. og 17. mai er utjamnet over året. ⁴ Stigningen fra 2. kv. 1960 til 2. kv. 1961.

⁵ Pr. 1. september. Lønnsstigningsprosentene er standardberegnet. ⁶ Mars. ⁷ November. ⁸ Pr. 30. april.

⁹ Pr. 1. januar.

i tariffavtalene skal ikke lenger fastsettes særskilt for menn og kvinner, men etter arten av det arbeid som utføres. Lønnstilpasningen skal gjennomføres skrittvis fra 1963 og være avsluttet innen utgangen av 1967.

I avtalen om de generelle spørsmål ble godtgjørelsen for bevegelige helgedager samordnet med betalingen for 1. og 17. mai. Opptjenings-tiden for helgedagsgodtgjørelsen ble forkortet fra 3 måneder til 1 måned, og det ble lempet på tapsreglene. Godtgjørelsen ble forutsatt den samme for 1. og 17. mai som for de bevegelige helgedager, kr. 40,00 pr. dag for voksne mannlige arbeidere (tidligere kr. 28,00), kr. 33,00 for voksne kvinner (tidligere kr. 23,00). Avtalen om godtgjørelse for helge- og høytidsdager ble imidlertid endret senere på våren. (Se nedenfor.) Partene ble videre enige om at varigheten av de tariffavtaler som løp ut ved månedsskiftet april-mai 1961 skulle være 2 år. Det var også enighet om at de nye avtaler ikke skulle ha bestemmelser om indeksregulering; i stedet skulle det tas inn regler om at alle lønninger automatisk skulle forhøyes med 4 prosent fra 1. april 1962 for aprilfagene og 1. mai 1962 for maifagene. Dette var en viktig tariffpolitisk nyhet ved 1961-avtalene.

Etter avklaringen av de generelle spørsmål satte Riksmeklingsmannen fram forslag til ny overenskomst i verkstedindustrien. Meklingsforslaget ble forkastet av arbeiderne, men etter nye forhandlinger kom partene fram til et tilleggsforslag som ble vedtatt. Den nye avtalen innebar at minstelønnsatsen for voksne menn og kvinner ble hevet med 20 prosent. De personlige timelønninger ble hevet etter samme prinsipp. Videre ble det etablert faste satser for 2-skiftordninger og diskontinuerlige 3-skiftordninger. Fra overenskomsten trådte i kraft og inntil 31. mars 1962 får alle voksne arbeidere 14 øre pr. arbeidstime og unge arbeidere 8 øre pr. arbeidstime utbetalt etterskottvis hvert kvartal. Fra 1. april 1962 blir alle lønnsatser og personlige lønninger hevet med 4 prosent. De nevnte tillegg på 14 og 8 øre faller da bort. Den generelle avtalens bestemmelser om betaling for bevegelige helgedager og 1. og 17. mai ble fulgt for kvinner og unge arbeidere, mens det ble gjort en endring for voksne menn. Betaling for 1. og 17. mai skal innenfor den enkelte bedrift fastsettes ut fra gjennomsnittsfortjenesten for hver av gruppene fagarbeidere, spesialarbeidere og hjelpearbeidere. Den generelle avtalen ble endret i samsvar med dette slik at tilsvarende bestemmelse for betaling for helge- og høytidsdager også gjelder de fleste øvrige overenskomster for arbeidere.

Avtalerevisjonene i industrien fortsatte utover våren og sommeren, og innen de fleste tariffområder ble det brudd i forhandlingene

slik at meklingsinstitusjonen måtte tre i virksomhet. Anslagsvis kan en regne med at avtalerevisjonene for industriarbeidere har gitt en lønnsøkning på i gjennomsnitt 7—7,5 prosent.

Levekostnadsindeksen pr. 15. mars 1961 var 166,1 og passerte dermed «den røde streken» på 166. Forhandlinger mellom NAF og LO førte til at det ble gitt indekstillegg på 17 øre pr. time til voksne menn og kvinner og 9 øre pr. time til unge menn og lærlinger. Tillegget gjaldt de fag som hadde tariffutløp etter 15. mai 1961 og var å anse som en del av tariffrevisjonene. Tilleggene ble gjort gjeldende fra første lønningssuke etter 19. april og for månedslønte fra 15. april 1961.

I Riksmeklingsmannens forslag for byggefagene ble de tarifferte timelønnsatser hevet med 53 øre og akkordavsavnet med 13 øre, mens det ikke ble gitt tillegg til akkordtariffen. Dette meklingsforslaget ble forkastet, og et noe endret forslag ble vedtatt. Endringsforslaget ga i tillegg til det opprinnelige meklingsforslaget et foreløpig generelt tillegg på 2 prosent på timelønnsatser, akkordavsavn og akkordtariffen. Fra 1. april 1962 blir dette tillegget avløst av et 4-prosents tillegg.

For Oslo kommune og for om lag 600 kommuner som går inn på et fellesregulativ, ble det i 1961 vedtatt nye avtaler som ga et tillegg på 10 prosent i gjennomsnitt på regulativsatsene. Avtalene er 2-årige med indeksreguleringsbestemmelse. Hvis konsumprisindeksen pr. 15. mars 1962 viser en stigning på minst 4,3 poeng fra et indekstall på 103,8, kan det kreves forhandlinger om regulering av lønningene.

En ny overenskomst for om lag 3 000 forsikringsfunksjonærer trådte i kraft 1. juni 1961. Avtalen ga en lønnsøkning som ble gjennomført i to etapper; 1. juni 1961 og 1. januar 1962. Tilleggene ga til sammen en lønnsøkning på gjennomsnittlig 10 prosent.

Ved avtalerevisjonen for statstjenestemenn i 1960 ble det blant annet gitt et opprykk på én lønnsklasse i regulativet. Klasseopprykket skjedde i to etapper med en halv lønnsklasse fra 1. juni 1960 og resten fra 1. juni 1961.

Levekostnadsindeksen pr. 15. juni 1961 var 168,2, og dette utløste forhandlinger om indekstillegg for statsfunksjonærene. Med virkning fra 16. juli 1961 ble det gitt indekstillegg som svarte til en halv lønnsklasse i regulativet med visse mindre tillempninger, dvs. et tillegg på fra kr. 25,00 til kr. 70,00 pr. måned.

For overenskomsten mellom Norsk Arbeidsgiverforening og Norges Handels- og Kontorfunksjonærers forbund, som omfatter 8—10 000 funksjonærer, ble «den røde streken» passert 15. august 1961 med et indekstall for levekostnadene på 170,1. Det ble gitt et fast indekstillegg, likt for kvinner og menn, på kr. 33,00

pr. måned på tariffens minstelønssatser og på de individuelle lønninger. For funksjonærer på lavere lønnsatser ble tillegget satt til kr. 17,00 pr. måned.

Avtalene for om lag 6 000 bankfunksjonærer ble revidert med virkning fra 1. november 1960. Det ble gitt et tillegg på 5 prosent fra 1. november 1960 og et nytt tillegg på om lag 5 prosent fra 1. november 1961. I følge avtalens halv-automatiske indeks klausul ble det gitt et indekstillegg på 3,66 prosent av månedslønnen pr. 15. august 1961.

Etter 9 dagers streik ble ny avtale vedtatt i november for om lag 7 500 handelsfunksjonærer. Avtalen ga et tillegg på toppsatsen — 10-årssatsen — på kr. 185,00 pr. måned. Tillegget var likt for menn og kvinner og i alle soner. Begynnerlønnen ble hevet med kr. 115,00 pr. måned. Mellom disse ytterpunkter ble satsene regulert tilsvarende. For menn på 10-årssatsen i Oslo betydde dette en øking på nær 18 prosent og for kvinner om lag 20 prosent. Den nye avtalen gjelder til 30. september 1963 og har bestemmelse om indeksregulering. Hvis konsumprisindeksen pr. 15. september 1962 eller senere viser en stigning på 5 poeng fra indekstallet 104,3, kan det kreves forhandlinger om lønnsregulering. Avtalen har videre bestemmelser om at fellesordningen for tariffestet pensjon skal gjøres gjeldende.

For om lag 10 000 ansatte i hotell- og restaurantvirksomhet ble Riksmeklingsmannens forslag til ny avtale vedtatt i slutten av november. Etter avtalen fikk månedslønt personale en lønnsøking på 18—25 prosent fra 1. november 1961. I dette er inkludert indekstillegget på 17 øre pr. time fra april 1961. For prosentlønt personale ble serveringspengene hevet fra 10 til 12½ prosent.

I land- og sjøtransporten i Sør-Norge ble Riksmeklingsmannens forslag til ny avtale for om lag 10 000 mann vedtatt i begynnelsen av desember, og faren for en omfattende transportstreik var dermed avverget. Etter den nye avtalen ble time (uke) lønnsatsene (inkl. akkordavsavn) hevet med om lag 23 prosent. I dette er inkludert indekstillegget på 17 øre pr. time som ble gitt i april 1961. Videre ble alle akkordsatser hevet med 6 prosent. Etter avtalen skal det gis et ytterligere tillegg på 4 prosent fra 1. november 1962.

Riksmeklingsmannens forslag til ny overenskomst for om lag 15 000 mann i skogbruket ble forkastet av begge parter. For å unngå en langvarig arbeidsstans i skogbruket, fant regjeringen å måtte fremme forslag om lov om tvungen lønnsnemnd. Dette ble vedtatt av Stortinget, og Rikslønnsnemnda vil behandle saken i januar 1962.

Av andre overenskomster som var under revisjon i desember 1961, kan nevnes overenskomsten for 40 000 sjømenn i utenriksfart.

Tariffrevisjonene har medført til dels omfat-

tende arbeidskonflikter i 1961. Når dette skrives regner en med at om lag 400 000 arbeidsdager har gått tapt på grunn av konflikter. I etterkrigsårene er det bare i 1956 at tallet på tapte arbeidsdager har vært større. De mest omfattende lovlige konfliktene i forbindelse med tariffrevisjonene var rutebilkonflikten i Oslo og omegn, arbeidsstansen ved trelastbrukene, bergverkene, gummivarefabrikkene, i sprengstoffindustrien og i varehandelen med tilsammen om lag 360 000 tapte arbeidsdager.

Privat konsum.

Etter foreløpige beregninger økte utgiftene til privat konsum fra 1960 til 1961 med omtrent 1 400 mill. kr., eller med vel 250 mill. kr. mer enn fra 1959 til 1960, regnet i løpende priser. Av utgiftsøkningen falt 320 mill. kr. på matvarer, drikkevarer og tobakk, 180 mill. kr. på bolig, lys og brensel, 170 mill. kr. på møbler og husholdningsartikler, 140 mill. kr. på klær og skotøy, 360 mill. kr. på reiser og transport inklusive utgifter til egne befordringsmidler, 120 mill. kr. på utdanning, litteratur og fornøyelser inklusive anskaffelse av televisjonsapparater og 150 mill. kr. på andre utgiftsposter. Prisene på konsumvarer gikk ifølge nasjonalregnskapet opp med vel 1,5 prosent fra 1960 til 1961 regnet på årsbasis.

Målt i faste priser økte det private konsum med vel 5,5 prosent. For tredje år på rad har stigningen i det private konsum vært omtrent like sterk som stigningen i nasjonalproduktet; vekstraten for de siste tre årene er gjennomsnittlig vel 5 prosent eller omtrent det dobbelte av vekstraten for tiårsperioden 1950—1960.

Det private konsum svarte i 1961 til 54 prosent av bruttonasjonalproduktet, det samme som i 1960.

Den sterke økingen i det private konsum har i første rekke vært motivert av inntektsøkningen. Etter foreløpige beregninger økte lønnsinntektene i 1961 med vel 9 prosent, og lønnstakernes realinntekter før skatt steg med om lag 7,5 prosent. For eierinntektene var økingen, hensyn tatt til prisstigningen, om lag 4,5 prosent. En kan regne med noenlunde de samme stigningsprosjenter også for de disponible inntekter. Avbetalingsutlånene for biler og motorsyklar økte i 1961 med ca. 60 mill. kr. For møbler og andre forbruksvarer var det liten endring i utestående lån.

Så mye som en tredjedel av økingen i konsumutgiftene, eller nærmere 500 mill. kr. faller på utgiftsgruppene «reiser og transport» og «ut-

Tabell 84. *Sammensetningen av det private konsum.*

	I løpende priser					I faste (1955)-priser				
	Endringer fra år til år. Mill. kr.			1961		Endringer fra år til år. Mill. kr.			1961	
	1958 —59	1959 —60	1960 —61	Mill. kr.	Pro- sent	1958 —59	1959 —60	1960 —61	Mill. kr.	Pro- sent
Matvarer	230	146	239	5 788	28	134	288	147	5 238	29
Drikkevarer og tobakk..	97	71	79	1 554	7	82	50	30	1 318	7
Bolig, lys og brensel....	89	179	184	2 435	12	27	79	70	1 818	10
Møbler og husholdnings- artikler	23	153	170	1 740	8	53	126	127	1 664	9
Klær og skotøy	224	241	141	3 025	15	197	205	125	2 813	16
Reiser og transport	67	217	364	1 688	8	41	186	310	1 506	8
Utdanning, litteratur, for- nøyelser	97	40	120	1 172	6	66	72	76	1 010	6
Andre utgifter	201	179	148	3 185	15	127	74	84	2 617	14
Spesifisert konsum i alt	1 028	1 226	1 445	20 587	99	727	1 080	969	17 984	99
Korrekksjonsposter	+ 6	— 57	— 19	231	1	+ 2	— 58	— 14	211	1
Privat konsum i alt	1 034	1 169	1 426	20 818	100	729	1 022	955	18 195	100

Tabell 85. *Prosentvise endringer i volum og priser for det private konsum etter utgiftsgrupper.*

	Prosentvise endringer i volum fra år til år			Prosentvise prisendringer fra år til år			Prosentvis endring i relative priser (gruppepriser i forhold til konsumpris) 1960—61
	1958 —59	1959 —60	1960 —61	1958 —59	1959 —60	1960 —61	
	Matvarer	+ 2,9	+ 6,0	+ 2,9	+ 1,5	— 3,1	
Drikkevarer og tobakk.....	+ 7,1	+ 4,0	+ 2,3	+ 0,3	+ 1,1	+ 3,0	+ 1,2
Bolig, lys og brensel.....	+ 1,6	+ 4,7	+ 4,0	+ 2,8	+ 3,7	+ 4,0	+ 2,1
Møbler og husholdningsartikler	+ 3,9	+ 8,9	+ 8,3	— 2,2	+ 1,7	+ 2,3	+ 0,5
Klær og skotøy	+ 8,6	+ 8,3	+ 4,7	+ 0,6	+ 0,7	+ 0,2	— 1,6
Reiser og transport	+ 4,2	+ 18,4	+ 25,9	+ 2,0	+ 1,0	+ 1,3	— 0,5
Utdanning, litteratur, fornøyelser	+ 8,3	+ 8,4	+ 8,1	+ 2,2	— 4,1	+ 3,1	+ 1,3
Andre utgifter	+ 5,4	+ 3,0	+ 3,3	+ 2,0	+ 3,2	+ 1,5	— 0,3
Spesifisert konsum i alt	+ 4,7	+ 6,8	+ 5,7	+ 1,2	—	+ 1,7	— 0,1
Privat konsum i alt	+ 4,7	+ 6,3	+ 5,5	+ 1,2	+ 0,1	+ 1,8	—

dannelse, litteratur og fornøyelser». Den ekstraordinært sterke økingen for disse utgiftsgruppene er i det vesentlige en følge av at bilrasjoneringen ble opphevet (i oktober 1960) og av fjernsynets gjennombrudd. Konsumentenes utgifter til kjøp av privatbiler i 1961 var 250 mill. kr. større enn i 1960, og utgiftene til kjøp av fjernsynsapparater rundt regnet 50 mill. kr. større enn i 1960.

De relativt store kjøp av privatbiler og fjernsynsapparater har etter alt å dømme påvirket utgiftsøkingsfordelingen på de ulike vareposter i betydelig grad. Vekstratene regnet i faste priser for utgiftspostene avviker en god del fra hva en skulle ha ventet ut fra anslag basert på tidligere materiale over virkningene av økingen i disponibel inntekt, økingen i folketallet og endringen

Tabell 86. Anslåtte volumendringer 1960—61 i hovedposter for det private konsum som følge av prisendringer, endring i disponibel realinntekt pr. innbygger og endring i folketallet. Prosent.

	Anslått endring som følge av:				Samlet anslått virkning av endringer i priser, realinntekt og folketall	Faktisk endring
	prisendring for vedkommende gruppe	prisendring for alle øvrige grupper	endring i disponibel realinntekt pr. innbygger	endring i folketallet		
	1	2	3	4	5	6
Matvarer	+ 0,1	0,0	+ 1,7	+ 1,0	+ 2,8	+ 2,9
Drikkevarer og tobakk	— 0,9	+ 0,1	+ 6,8	+ 1,0	+ 7,0	+ 2,3
Bolig, lys og brensel	— 1,0	+ 0,1	+ 4,3	+ 1,0	+ 4,4	+ 4,0
Møbler og husholdn.artikler .	— 0,5	+ 0,1	+ 11,0	+ 1,0	+ 11,6	+ 8,3
Klær og skotøy	+ 1,1	— 0,1	+ 6,3	+ 1,0	+ 8,3	+ 4,7
Reiser og transport	+ 0,6	+ 0,1	+ 11,3	+ 1,0	+ 13,0	+ 25,9
Utdanning litteratur, fornøy- elser	— 0,9	+ 0,1	+ 6,5	+ 1,0	+ 6,7	+ 8,1
Andre utgifter	0,0	0,0	+ 5,5	+ 1,0	+ 6,5	+ 3,3
Spesifisert konsum i alt ...	—	—	+ 5,0	+ 1,0	+ 6,0	+ 5,7

i relative priser. Tabell 86 illustrerer dette. (Beregningsmåten er som i tidligere års Økonomisk utsyn.) Etter beregningene å dømme har utgiftene til de ekstraordinære kjøp av privatbiler og fjernsynsapparater etc. for en stor del vært dekket ved innsparinger på utgifter til møbler og husholdningsartikler, til klær og skotøy og til drikkevarer og tobakk. En må imidlertid ta forbehold ved denne tolkingen, dels fordi konsumtallene er foreløpige, dels fordi beregningsgrunnlaget er noe usikkert.

For de øvrige utgiftsposters vedkommende er

overensstemmelsen mellom beregnede og faktiske tall relativt god. Blant annet gjelder det for gruppen matvarer, som utgjør hele 28 prosent av totalkonsumet. Økingen i matvarekonsumet regnet i faste priser er omtrent 3 prosent. I Økonomisk utsyn for 1960 ble det pekt på at den sterke øking i matvarekonsumet i dette år, ca. 6 prosent, kunne ha sin forklaring i at en rask inntektsøking — slik tilfellet var i 1960 — i første omgang ville påvirke matvarekonsumet sterkt, men at det senere — etter hvert som markedet tilpasset seg inntektsutviklingen —

Tabell 87. Forbruk av enkelte matvarer. 1 000 tonn.

	1956	1957	1958	1959	1960*	1961*
Mjølkl ¹	606	670	667	669	682	687
Fløte, omregnet til helmjølkl ¹	154	159	157	164	173	176
Smør	13,2	13,3	13,0	12,3	14,1	15,3
Ost	28,4	28,3	31,2	30,3	31,4	31,5
Kjøtt og flesk	122,7	125,3	124,7	125,1	128,9	132,0
Egg	27,4	27,8	28,0	28,6	28,9	29,3
Margarin	86,8	85,3	86,1	85,8	85,0	85,2
Sukker	156,4	123,9	156,2	156,1	148,4	153,1
Kaffe (rå vekt)	24,1	22,4	26,3	24,8	28,9	28,1
Importert frukt	69,9	91,4	98,3	99,6	104,5	101,0
Norsk frukt	73,6	50,0	77,0	98,1	128,4	87,5
Tørket frukt, nøtter	11,8	10,6	11,2	10,2	12,0	11,5
Grønnsaker	153	146	143	133	135	132

¹ Mill. liter.

Tabell 88. Forbruk av tobakk og drikkevarer.

	1956	1957	1958	1959	1960*	1961*
Sigarer mill. stk.	21	24	25	26	26	31
Sigaretter »	1 340	1 441	1 394	1 420	1 491	1 425
Røyketobakk, skrå, snus.... tonn	3 371	3 461	3 584	3 664	3 960	4 000
Alkoholfrie drikkevarer mill. liter	51,8	53,6	54,9	65,2	67,6	72,3
Alkoholholdig øl »	78,7	78,9	80,8	84,7	87,7	94,3
Vin »	4,2	4,2	4,0	4,3	4,4	4,6
Brennevin »	9,1	9,3	9,2	9,9	10,4	10,9
Ren alkohol i alt »	8,0	8,1	8,2	8,7	9,1	9,6

ville finne sted en justering med relativt sterkere ekspansjon for luksusbetonte varer og varige konsumgoder. De foreløpige tall for 1961 støtter opp under en slik antakelse.

For viktige matvareposter som mjølk, ost, kjøtt og flesk og egg var økingen mellom 1 og 2 prosent og for smør vel 8 prosent. Forbruket av frukt var vesentlig lavere enn i 1960, da tilgangen på norsk frukt var usedvanlig stor.

Sigaretforbruket er ifølge foreløpige oppgaver gått ned med 4 prosent, mens forbruket av røyketobakk, skrå og snus er økt med ca. 1 prosent og forbruket av sigarer med 20 prosent. Siden 1956 er sigarforbruket økt med omtrent 50 prosent. Det registrerte forbruk, som bygger på oppgaver fra Tobakksbeskatningen, tar ikke hensyn til eventuelle lagerendringer i omsetningsleddene.

Forbruket av alkoholfrie drikkevarer og alkoholholdig øl er økt med omtrent 7 prosent. For vin og brennevin er økingen ca. 5 prosent.

Konsumentenes utgifter til møbler og husholdningsartikler økte med vel 8 prosent fra 1960 til 1961 regnet i faste priser, og utgiftene til reiser og transport med hele 26 prosent. Som nevnt tidligere var det kjøp av personbiler som bidro sterkest til utgiftsøkingen under posten reiser og transport. Utgiftene til kjøp av personbiler i 1961 var 50 prosent høyere enn i 1960 og mer enn dobbelt så store som i 1959.

Kjøp av fjernsynsapparater, som registreres under utgiftsposten utdannelse, litteratur og fornøyelser, økte med 50 prosent fra 1960 til 1961, mens kjøp av radiomottakere og båndoptakere viste en del nedgang.

Tabell 89. Tilgang av varige forbruksvarer.

	1956	1957	1958	1959	1960*	1961*
Kjøleskap 1 000 stk.	60	60	42	54	58	75
Vaskemaskiner »	63	48	43	41	46	43
Vannvarmere m. kolbe »	38	35	35	38	43	41
Magasinkomfyrer »	2	1	1	—	—	—
Platekomfyrer »	53	55	52	49	52	53
Strykejern »	100	92	85	89	72	85
Kjøkkenapparater (mixere).. »	9	10	19	24	48	57
Støvsugere »	70	61	48	59	50	50
Båndopptakere..... »	18	18	12	16	17	12
Radiogrammofoner »	20	21	17	19	22	18
Andre radiomottakere »	84	80	85	81	102	93
Fjernsynsapparater (1000 lisenser)	—	—	1	6	42	61
Sykler 1 000 stk.	72	64	59	67	57	58
Motorsykler »	17	34	22	24	32	30
Personbiler »	14	21	23	24	36	57

Tabell 90. *Konsum av reiser etc.*

	1956	1957	1958	1959	1960*	1961*
Jernbanereiser mill. personkm	..	1 720	1 726	1 740	1 785	1 715
Bussreiser »	2 345	2 425	2 510	2 580	2 776	2 900
Innenl. ruteflyging »	57	71	80	98	114	125
Hotellbesøk (nordmenn).. 1 000	1 368	1 388	1 349	1 352	1 394	1 400

Investering.

De samlede investeringer i fast realkapital og lager var i 1961 14,8 milliarder kr. og økte med vel 1 600 mill. kr. fra 1960 til 1961 regnet i løpende priser. Regnet i faste priser økte de samlede bruttoinvesteringer med vel 8 prosent.

Bruttoinvesteringer i fast realkapital økte fra 1960 til 1961 med vel 1 400 mill. kr. eller ca. 11 prosent. Regnet i faste priser var økingen 8,5 prosent.

Kredittpolitikken har i 1961 vært myndighetenes viktigste virkemiddel til å regulere omfanget av investeringsvirksomheten. For å motvirke presstendenser i økonomien ble det i 1961 truffet en del tiltak med sikte på å redusere den kredittfinansierte etterspørsel. Etter drøftinger i Samarbeidsnemnda ble det i juli blant annet fastsatt en øvre grense for bankenes samlede utlån, slik at utlånsøkningen i 1961 ikke skulle overstige utlånsøkningen i 1960. Kreditt-

tilstramningen tok i første rekke sikte på å begrense lagerinvesteringene og investeringene i maskiner og transportmidler, idet forutsetningen var at den byggevirksomhet som finansieres av statens boligbanker, skulle tilgodeses i overensstemmelse med tilsagnsbudsjettene for statsbankene. Se for øvrig avsnittet om pengemessige forhold.

Offentlige mengdereguleringer har også i 1961 vært en viktig regulator for investeringsvirksomheten i den utstrekning reguleringene ennå blir opprettholdt. Men dette gjelder nå forholdsvis begrensede områder. For industri- og verkstedbygg, skoler, sykehus, hoteller, lager- og kaiskur o. l. er fremdeles byggeløyveordningen i kraft, mens anleggsvirksomhet, boligbygg, driftsbygg i jordbruk, skogbruk og fiske og bygg som oppføres for statens og statsetaters regning, ikke lenger er lisensregulert. De få kvantitative reguleringer som står igjen for importen, spiller forholdsvis liten rolle for investeringene.

Tabell 91. *Investeringsindikatorer. Kvartalstall i prosent av tilsvarende tall for samme kvartal året før.*

	1960				1961		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.
Produksjon:							
Investeringsvareindustri	113	105	105	108	108	106	107
Byggevirksomhet¹:							
Bygg under arbeid, total golvflate ² .	102	99	101	98	102	104	102
Bygg satt i gang, total golvflate .	88	97	123	97	134	109	112
Importverdi:							
Maskiner og apparater	138	126	130	149	118	115	111
Lastebiler, varevogner o. l.	109	151	97	118	133	102	127
Skip	68	103	56	65	108	174	135
Lager:							
Totalindeks	97	97	101	105	106	108	112

¹ Ekskl. landbruksbygg. ² Ved kvartalets utgang.

Tabell 92. *Bruttoinvestering i fast kapital fordelt etter art (1955-priser, 1955 = 100).*

	1956	1957	1958	1959	1960	1961
Bygninger og anlegg	97	104	104	107	110	115
Skip og båter	108	108	126	111	94	112
Annet transportmateriell ¹	107	111	115	118	156	162
Maskiner og annet utstyr ¹	102	107	105	110	129	140
I alt	102	106	111	110	113	123

¹ Offentlige kjøp av maskiner, utstyr og transportmidler er fra og med 1959 tatt med som investeringer. Tidligere var disse poster regnet som offentlig konsum.

Bruttoinvesteringer i bygg og anlegg økte fra 1960 til 1961 med omtrent 4 prosent i faste priser. I perioden fra 1955 har disse bruttoinvesteringer økt jamt med fra 2 til 4 prosent om året og har representert et meget stabilt element i konjunkturutviklingen i denne perioden. Se for øvrig avsnittet om bygge- og anleggsvirksomheten.

Skipsinvesteringene, som gikk ned med ca. 650 mill. kr. fra 1959 til 1960, økte fra 1960 til 1961 med vel 600 mill. kr. Regnet i faste priser var økingen fra 1960 til 1961 ca. 20 prosent. Bruttoinvesteringer i annet transportmateriell økte forholdsvis svakt — med 3,5 prosent regnet i faste priser. Tallene er imidlertid sterkt preget av investeringene i flymateriell, som falt fra ca. 140 mill. kr. i 1960 til ca. 70 mill. kr. i 1961. For transportmidler utenom skip og fly var økingen ca. 90 mill. kr. eller omtrent 8 prosent fra 1960 til 1961.

Bruttoinvesteringer i maskiner og utstyr økte fra 1960 til 1961 med nærmere 270 mill. kr. Regnet i faste priser var økingen nesten 9 prosent. Økingen var enda sterkere fra 1959 til 1960, nærmere 18 prosent.

Bruttoinvesteringer i fast realkapital i prosent av bruttonasjonalproduktet — regnet i løpende priser — gikk opp fra 35,2 prosent i 1960 til 36,2 prosent i 1961. Bruttoinvesteringsraten for fast realkapital utenom skipsinvesteringer var 27,1 prosent i 1960 og 27,2 prosent i 1961 mot 25,8 i 1959. Flere detaljer om skipsinvesteringene er gitt i avsnittet om skipsfarten.

Importen av viktige investeringsvarer er i noen grad belyst ved tabell 93. For maskiner, redskap og inventar var det en øking i andelen av den totale vareimport fra 8,4 prosent i 1959 til 9,8 prosent i 1960 og til 10,3 prosent i 1961, og for transportmidler utenom skip, båter og fly økte andelen fra 3,2 prosent i 1959 til 3,4 prosent i 1960 og til 3,6 prosent i 1961.

Fordelingen av bruttoinvestering i fast realkapital etter næring viser til dels betydelige variasjoner fra år til år, jfr. tabell 94. Industriens bruttoinvesteringer i fast realkapital økte fra 1960 til 1961 med omtrent 325 mill. kr. eller med omtrent 16 prosent regnet i løpende priser. Fra 1959 til 1960 var stigningen enda sterkere, ca. 25 prosent. For de fleste næringer var investeringsøkningen fra 1960 til 1961 sterkere enn

Tabell 93. *Import av viktige investeringsvarer (cif.).*

	I løpende priser, mill. kr.					I prosent av total vareimport		
	1957	1958	1959	1960	1961	1959	1960	1961
Maskiner, redskap, inventar ..	784	764	791	1 026	1 195	8,4	9,8	10,3
Skip, båter (eksport fratrukket)	1 870	2 723	2 482	1 783	2 436	26,3	17,1	21,1
Flymateriell	33	18	22	142	71	0,2	1,4	0,6
Andre transportmidler	279	299	302	356	418	3,2	3,4	3,6
I alt	2 966	3 804	3 597	3 307	4 120	38,1	31,7	35,6

det rene at en del industribedrifter har økte lagre av ferdigprodukter som følge av noe svakere etterspørsel fra utlandet. Totalt sett er lagerøkningen noe sterkere enn hva en må anta er betinget av økingen i produksjon og omsetning.

Tabell 96 gir en summarisk oversikt over hvordan nettoinvesteringene ble finansiert. Av de totale nettoinvesteringer i 1961 på vel 6 900 mill. kr. dekket innenlandsk kapitaltilvekst (sparing) ca. 78 prosent, mens det øvrige ble dekket ved lån i utlandet. I 1960, og også i 1959, ble ca. 85 prosent dekket ved innenlandsk

kapitaltilvekst. Både den offentlige og den private kapitaltilvekst økte fra 1960 til 1961, med henholdsvis 230 mill. kr. og 313 mill. kr. Den private sektor sett under ett dekket i 1961 nærmere 2 200 mill. kr. av de private nettoinvesteringer ved nettoopplåning fra det offentlige og fra utlandet. Dette er vel 900 mill. kr. større lånedekning enn i 1960. Holdes sjøfart utenfor den private sektor, skulle det for resten av den private sektor anslagsvis ha vært ca. 500 mill. kr. større lånedekning i 1961 enn i 1960.

Tabell 96. Investering, kapitaltilvekst og nettoøking i lån. Mill. kr.

	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961
A. Bruttoinvestering (inkl. lager)	9 580	10 570	11 388	11 952	12 121	13 167	14 819
B. Kapitalslit	4 729	5 238	5 895	6 447	7 063	7 393	7 892
C. Nettoinvestering (A—B)	4 851	5 332	5 493	5 505	5 058	5 774	6 927
1. Offentlig	1 192	1 399	1 493	1 687	1 774	1 932	1 835
2. Privat	3 659	3 933	4 000	3 818	3 284	3 842	5 092
D. Kapitaltilvekst i alt ¹	3 963	5 361	5 591	4 378	4 432	4 884	5 427
1. Offentlig	1 513	1 829	2 265	2 368	2 232	2 287	2 517
2. Privat	2 450	3 532	3 326	2 010	2 200	2 597	2 910
E. Nettoøking i lån (C—D) ²	888	— 29	— 98	1 127	626	890	1 500
1. Offentlig (C1—D1)	— 321	— 430	— 772	— 681	— 458	— 355	— 682
2. Privat (C2—D2)	1 209	401	674	1 808	1 084	1 245	2 182

¹ Medregnet netto gaver fra utlandet. ² Svarer til nettoøking i lån fra utlandet.

Finanser, pengemessige forhold og priser.

Offentlige finanser.

Finanspolitikken.

Statens budsjettpolitikk for 1961 fulgte stort sett samme linje som året før. Da regjeringens budsjettforslag ble forberedt sommeren 1960, var sysselsettingen og den innenlandske etterspørsel høy og stigende, men samtidig var den internasjonale konjunktursituasjonen uklar som følge av tilbakeslaget i Sambandsstatene. Det ble under disse forhold ikke foreslått nevneverdige endringer i skatte- og avgiftssatsene, men visse utgiftsposter ble økt. Alt i alt var det budsjett som til slutt ble vedtatt for 1961 antakelig noe mer ekspansivt enn budsjettet for 1960. For ikke å stimulere aktiviteten for sterkt i vår- og sommermånedene ble det imidlertid tatt forbehold om at nye byggearbeider finansiert over statsbud-

sjøttet så langt råd var først skulle settes i gang høsten 1961. Ellers ble det forutsatt at staten for å oppnå en hensiktsmessig likviditetsvirkning av det offentliges transaksjoner skulle ta opp passende lån i finansinstitusjonene. Denne delen av finanspolitikken er nærmere beskrevet i avsnittet om pengemessige forhold.

Ved årsskiftet var det klart at presidentskiftet i Sambandsstatene varslet en mer aktiv motkonjunkturpolitikk, og at faren for et alminnelig konjunkturtilbakeslag ute derfor var redusert. Samtidig kom styrken i det innenlandske etterspørselspresset etter hvert tydeligere til syne, og det var fare for at den politikk som var lagt opp for 1961 ville bli for ekspansiv. En viss tilstramming av politikken ble derfor ansett som ønskelig, og en serie «milde brems tiltak» ble gjennomført i fe-

bruar. På det finanspolitiske plan innebar disse at igangsettingen av nye statsbygg med en total byggesum på 32 mill. kr. ble forskjøvet med gjennomsnittlig 4 måneder ut over året, samtidig som det ble meddelt at nye tilleggsbevilgninger på statsbudsjettet for 1961 bare ville bli gitt i helt ekstraordinære tilfelle.

Nye og mer vidtgående bremsetiltak ble gjennomført i juli. Julitiltakene omfattet først og fremst kredittpolitiske forholdsregler. Men det ble også gjort kjent at Finansdepartementet ville sette fram forslag om i konjunkturregulerende øyemed å gi adgang til skattefrie fondsavsetninger til investeringsformål. Det var forutsetningen at de nye bestemmelse skulle gjøres gjeldende for 1961.

De sosiale trygder ble i 1961 utvidd med en uføretrygd. Den tidligere blinde- og vanføre-hjelp ble innarbeidd i denne trygdeordning. Premieinnbetalingen begynte å løpe fra 4. juli 1960, mens utbetaling av stønader i form av attføringshjelp og pensjoner først kom i gang fra 1. januar 1961. Fra 1. april 1961 ble stønadene for alderstrygden og uføretrygden økt. Samtidig gikk en over til et nytt system for premiebetalingene, slik at premiesatsene i sterkere grad enn tidligere ble gradert etter inntekten.

Når det gjelder kommunenes finanser, kan det nevnes at reduksjonstabell I ble sløffet med virkning fra inntektsåret 1961. Kommuner som tidligere nyttet denne tabell i skattelikningen, har til dels søkt kompensasjon ved å øke skatteprosenten.

Oversikt over de offentlige sektors regnskaper.

Statens bevilgningsregnskap. Bevilgningsregnskapets samlede utgifter til overføringer og kjøp av varer og tjenester er for 1961 beregnet til 5 483 mill. kr. (se tabell 97). Beløpet omfatter ikke investeringer i statens forretningsdrift, idet tilveksten i statens faste kapital i bedriftene her er regnet som fordringsøking. Dessuten er overføringene til de andre offentlige sektorer og kjøp av varer og tjenester regnet netto. De samlede utgifter til overføringer utgjorde 2 839 mill. kr. Til subsidier som var den betydeligste post i denne utgiftsgruppe, gikk det med i alt 1 162 mill. kr. Posten omfatter tilskott i prissenkende øyemed, investeringstilskott og andre tilskott til bedrifter. Pristilskottene alene utgjorde 750 mill. kr. Det ble videre overført 1 009 mill. kr. netto til kommunene, trygdeforvaltningen og andre offentlige regnskaper. Ellers ble det betalt ut 365 mill. kr. i renter på statsgjelden. Statens utgifter til kjøp av varer og tjenester i 1961 er anslått til 2 644 mill. kr. Rundt en

fjerdepart av beløpet, eller 637 mill. kr., gikk til investeringer i offentlig konsumkapital, mens resten, 2 007 mill. kr., ble disponert for det løpende forbruk. Forsvarsutgiftene som var på 1 130 mill. kr., er i sin helhet tatt med i dette beløp.

Bevilgningsregnskapets inntekter regnet som brutto overføringer fra andre sektorer er anslått til 6 292 mill. kr. Den viktigste inntektsposten var den alminnelige omsetningsavgift som innbrakte 2 280 mill. kr. Avgiftene på alkohol, tobakk, sjokolade og motorkjøretøyer (inkl. bensin) utgjorde 1 495 mill. kr. Dette var 140 mill. kr. mer enn det de ordinære skatter på formue og inntekt til staten innbrakte.

Overskottet på det samlede drifts- og realinvesteringsregnskap er etter foreløpig anslag satt til 809 mill. kr. Beløpet svarer til bevilgningsregnskapets netto tilvekst i fordringer overfor andre sektorer, herunder medregnet i alt 548 mill. kr. til øking av statens kapitalinnskott i statsforetakene (se tab. 109), et beløp som stort sett svarer til investeringene i statens forretningsdrift. For dessuten å kunne dekke statsbankenes lånebehov på 650 mill. kr., ble det nødvendig å trekke på kontantbeholdningen og reise lån for i alt 390 mill. kr. netto.

Bevilgningsregnskapets utgifter viste en stigning på 639 mill. kr. fra 1960 til 1961. Av overføringene var det særlig subsidiene og tilskottene til andre offentlige regnskaper som økte sterkt. Stigningen i subsidiene på 140 mill. kr. falt for en betydelig del på pristilskottene. Det kom således en ny støtteordning for torske- og sildefiskeriene i 1961. Den nye jordbruksavtalen sammen med rekordproduksjon av norsk korn førte også til stigning i subsidiene. De økte overføringer til trygdeforvaltningen og kommunene hadde sammenheng med utbyggingen av trygdeordningene og skoleverket. Alt i alt utgjorde økingen i disse overføringer 229 mill. kr. Statens kjøp av varer og tjenester viste en stigning på 210 mill. kr. Av dette falt 80 mill. kr. på investeringer i statens konsumkapital og 76 mill. kr. på forsvaret.

På inntektssiden var det størst stigning i de indirekte skatter som viste en øking på 431 mill. kr. Stigningen i avgiftsbeløpene skyldtes i sin helhet økt import og omsetning. De ordinære skatter på formue og inntekt steg derimot relativt lite (59 mill. kr.). Alt i alt var inntektsøkningen 125 mill. kr. mindre enn utgiftsøkningen. Dette førte til at bevilgningsregnskapets netto fordringer økte mindre i 1961 enn året før.

Trygdeforvaltningens regnskaper. Ytelsene fra de sosiale trygder er

Tabell 97. Den offentlige forvaltnings utgifter og inntekter etter art. Mill. kr.

	I alt			Stats- og trygdeforvaltningen ¹						Kommunekassene		
				I alt			Av dette statens bevilgningsregnskap					
	1959	1960*	1961*	1959	1960*	1961*	1959	1960	1961*	1959	1960	1961*
A. Inntektsoverføringer fra publikum	9 878	10 376	11 514	7 292	7 680	8 491	5 625	5 740	6 292	2 586	2 696	3 023
I. Skatter	8 098	8 359	9 289	5 533	5 686	6 285	5 371	5 438	5 966	2 565	2 673	3 004
a. Direkte skatter	4 079	4 046	4 534 ²	1 581 ²	1 446 ²	1 612	1 598	1 371	1 468	2 498	2 600	2 922
1. Ordinær skatt på formue og inntekt	3 888	3 934	4 385	1 425	1 365	1 493	1 453	1 299	1 358	2 463	2 569	2 892
2. Alderstrygd- og krigspensjoneringsavgift ..	64	—	—	64	—	—	64	—	—	—	—	—
3. Andre direkte skatter	127	112	149	92	81	119	81	72	110	35	31	30
b. Indirekte skatter	4 019	4 313	4 755	3 952	4 240	4 673	3 773	4 067	4 498	67	73	82
II. Trygdepremier	1 414	1 598	1 786	1 414	1 598	1 786	—	—	—	—	—	—
III. Renter og utbytte	366	419	439	345	396	420	254	302	326	21	23	19
B. Inntektsoverføringer til publikum	4 187	4 487	5 080	3 507	3 799	4 430	1 446	1 630	1 830	680	688	650
I. Subsidier	1 133	1 296	1 458	1 063	1 229	1 390	865	1 024	1 162	70	67	68
II. Trygdeytelser	2 054	2 171	2 539	1 854	1 951	2 349	—	—	—	200	220	190
III. Andre stønader til private konsumenter	325	335	377	110	122	155	101	112	133	215	213	222
IV. Renter	347	363	403	320	333	367	319	331	365	27	30	36
V. Underskott på offentlige foretak, netto	307	289	262	139	131	128	144	134	132	168	158	134
VI. Stønader til utlandet, netto	21	33	41	21	33	41	17	29	38	—	—	—
C. Interne overføringer til (overføringer fra —)	—	—	—	—292	—296	—306	—848	—780	—1 009	292	296	306
I. Trygdeforvaltningen fra staten og kommunene ..	—	—	—	208	213	254	—325	—311	—369	—208	—213	—254
II. Kommunekassene fra staten	—	—	—	—500	—509	—560	—473	—473	—520	500	509	560
III. Andre regnskaper fra statens bevilgningsregnskap	—	—	—	—	—	—	—50	4	—120	—	—	—
D. Disponibel inntekt (A — B + C)	5 691	5 889	6 434	3 493	3 585	3 755	3 331	3 330	3 453	2 198	2 304	2 679
E. Kjøp av varer og tjenester, netto	4 714	4 914	5 236	2 496	2 574	2 763	2 399	2 434	2 644	2 218	2 340	2 473
I. Bruttoinvesteringer i konsumkapital ³	1 483	1 568	1 606	557	603	656	524	557	637	926	965	950
II. Annet kjøp av varer og tjenester	3 231	3 346	3 630	1 939	1 971	2 107	1 875	1 877	2 007	1 292	1 375	1 523
a. Sivile konsumformål	2 168	2 287	2 495	881	917	977	790	823	877	1 287	1 370	1 518
b. Forsvarsformål	1 063	1 059	1 135	1 058	1 054	1 130	1 085	1 054	1 130	5	5	5
F. Netto fordringsøking (nedgang —) (D — E)	977	975	1 198	997	1 011	992	932	896	809	—20	—36	206
G. Netto investering i konsumkapital	930	987	994	321	355	395	288	309	376	609	632	599
H. Sparing (F + G) ⁴	1 907	1 962	2 192	1 318	1 366	1 387	1 220	1 205	1 185	589	596	805

¹ Omfatter foruten statens bevilgningsregnskap og de sosiale trygder også forskotts- og depositakontiene, de offentlige fond (inkl. Prisdirektoratets fond) og skatteoppkreverne. ² Omfatter også innbetalinger til skatteoppkrevere og arbeidsgivere som enda ikke er overført til statens bevilgningsregnskap og kommuneregnskapene. Beløpene er — 28 mill. kr. for 1959, 66 mill. kr. for 1960 og 135 mill. kr. for 1961. ³ Omfatter også kjøp av utstyr og nettokjøp av fast eiendom (tidligere regnet som konsum). ⁴ Omfatter ikke fondsopplegg i offentlige bedrifter.

for 1961 beregnet til 2 349 mill. kr. I dette beløp er ikke tatt med trygdeytelser utbetalt over kommunekassenes regnskaper. Tabell 98 gir en oversikt som bl.a. viser hvorledes utgiftsbeløpet fordelte seg på de ulike trygdeordninger i 1961. Oversikten bygger på anslag. Utgiftene ble finansiert dels ved premier fra trygdede og arbeidsgivere på henholdsvis 1 111 og 675 mill. kr. og dels ved tilskott fra stat og

kommuner på henholdsvis 369 og 254 mill. kr.

Trygdeytelsene viste i 1961 en stigning på 398 mill. kr. Dette skyldtes dels at loven om uføretrygd trådte i kraft fra årets begynnelse og dels oppjustering av alderstrygdens og uføretrygdens stønader. På den andre side økte premieinntektene med 188 mill. kr. og tilskottene fra staten og kommunene med rundt 90 mill. kr.

Tabell 98. Anslag over trygdeforvaltningens inntekter og utgifter 1961. Mill. kr.

	Inntekter						Utgifter		
	Medlemspremie	Premietilskudd			Andre inntekter	Inntekter i alt	Administrasjonsutgift.	Stønadsutgifter	Utgifter i alt
		Arbeidsgivere	Kommunene	Staten					
Syketrygd	433	188	107	92	2	822	43	760	803
Tilleggstrygd for sykepengen ...	19	11	—	—	—	30	2	30	32
Yrkesskadetrygd ¹	3	112	—	5	—	120	5	115	120
Arbeidsløshetsstrygder	34	34	17	12	—	97	10	70	80
Barnetrygd	—	—	23	168	—	191	1	183	184
Forsørgertrygd for barn	11	5	3	2	—	21	1	23	24
Uføretrygd (inkl. attføring)	146	77	30	23	—	276	4	278	282
Alderstrygd	342	182	71	54	—	649	4	672	676
Pensjonstrygd for skogsarbeidere	3	6	—	—	—	9	1	10	11
Pensjonstrygd for fiskere	6	—	—	—	2	8	—	5	5
Pensjonstrygd for sjømenn	24	27	—	—	15	66	1	64	65
Pensjonstrygd for statens arbeidere	30	—	—	—	—	30	—	30	30
Krigspensjonering	15	9	3	13	—	40	1	39	40
Jernbanens pensjonskasse	45	24	—	—	—	69	—	70	70
I alt	1 111	675	254	369	19	2 428	73	2 349	2 422

¹ Inkluderer også tidligere militær uføretrygd.

Kommunekassenes regnskaper. Kommunekassenes utgifter til overføringer og kjøp av varer og tjenester i 1961 er etter foreløpige anslag beregnet til 3 377 mill. kr. (se tabell 97). På samme måte som for statens bevilgningsregnskap er kapitalinnskottene i kommuneforetakene betraktet som en fordringsøking og således ikke regnet som utgift. Ellers er overføringene fra og til statsforvaltningen og trygdeforvaltningen og kommunekassenes kjøp av varer og tjenester regnet netto. Overføringene til andre sektorer utgjorde i alt 904 mill. kr. Som subsidier, trygdeytelser og andre stønader til private ble det betalt ut i alt 480 mill. kr., mens kommunekassenes tilskott til trygdeforvaltningen utgjorde 254 mill. kr. Kommunekassenes utgifter til kjøp av varer og tjenester var anslått til 2 473 mill. kr. Av dette gikk 1 523 til

det løpende forbruk, mens 950 mill. kr. ble investert i offentlig konsumkapital.

Kommunekassenes inntekter er for 1961 beregnet til om lag 3 583 mill. kr. De ordinære skatter på formue og inntekt utgjorde en vesentlig del av beløpet (2 892 mill. kr.). Ellers mottok kommunene 560 mill. kr. som tilskott fra staten. Kommunekassenes overskott på drifts- og realinvesteringsregnskapet ble etter dette 206 mill. kr.

Etter foreløpige anslag økte kommunekassenes løpende forbruk med 148 mill. kr. fra 1960 til 1961, noe som for en del må tilskrives lønnsjusteringene. Ellers endret de fleste utgiftsposter seg lite. På inntektssiden viste skatteinngangen en tilvekst på 322 mill. kr. Denne stigningen skyldtes i det vesentlige øking i skattyternes antatte inntekter.

Finanspolitikken som konjunkturregulerende virkemiddel.

Inntektsoverføringer og inntektsvirkningen. Inntektsoverføringene mellom den offentlige forvaltning og publikum vil dels redusere den totale disponible inntekt for publikum og dels endre fordelingen av inntekten mellom de ulike grupper innen sektoren. Denne omfordeling av de disponible inntekter vil ha innflytelse på publikums etterspørselsreaksjoner. Med det omfang inntektsoverføringene har i dag, blir finanspolitikken derved et viktig konjunkturpolitisk virkemiddel. I det følgende skal vi se nærmere på inntektsvirkningen ved de viktigste typer overføringer.

De direkte skatter virker til å redusere skattyternes nominelle disponible inntekter og dermed også etterspørselen. For 1961 er de samlede direkte skatter til stat og kommuner anslått til i alt 4 534 mill. kr. (se tabell 97). En vesentlig del av disse betalinger faller på den ordinære skatt på formue og inntekt, som for 1961 er beregnet til å innbringe 4 385 mill. kr. Dette var 451 mill. kr. mer enn i 1960. Skattebetalingene økte særlig sterkt for lønsmottakerne, idet forskottstrukket skatt steg fra 2 548 mill. kr. i 1960 til 2 908 mill. kr. i 1961. (se tabell 99). Denne stigning på 360 mill. kr. inkluderer også beløp som arbeidsgiverne har trukket, men enda ikke overført til skatteoppkreverne. Da skattereglene ikke ble endret i 1961, må skatteøkingen skyldes økte inntekter, idet skattetrekket for denne gruppe skattytere (prosenttrekk eller tabelltrekk) øker samtidig med lønnen. Inntektsstigningen hang dels sammen med de mange lønnsoppgjør som fant

Tabell 99. *Innbetalte direkte skatter. Mill. kr.*

	1959	1960	1961*
Forskottstrekk ¹	2 350	2 548	2 908
Forskottsskatt	744	768	805
Etterskottsskatt	749	654	670
Restskatt	246	243	241
Tilbakebetalinger	— 294	— 348	— 350
Andre direkte skatter..	284	181	260
Direkte skatter i alt ...	4 079	4 046	4 534

¹ Omfatter også øking i arbeidsgivernes beholdninger av forskottstrukket skatt. Beløpene utgjorde for 1959 — 31 mill. kr., for 1960 39 mill. kr. og for 1961 86 mill. kr.

sted i 1961 og dels med en betydelig øking i sysselsettingen. Som det framgår av tabell 97 var det spesielt kommuneskattene som viste stigning. For de selvstendig næringsdrivende økte de innbetalte skatter med 37 mill. kr. Da skattene for denne gruppe skrives ut på grunnlag av siste foreliggende likning, vil innbetalingene ikke gi uttrykk for inntektsforholdene i innbetalingsåret. For aksjeselskapene viste skattebetalingen en meget beskjeden øking (16 mill. kr.). Disse innbetalinger refererte seg til skattelikningen for inntektsårene 1959 og 1960.

Tabell 100. *Innbetalte indirekte skatter. Mill. kr.*

	1959	1960	1961*
Tollavgifter	416	459	500
Alminnelig omsetningsavgift	1 866	2 041	2 280
Avgifter på alkohol... .	485	477	510
Avgifter på tobakk... .	268	283	325
Avgifter på sjokolade m. v.	91	90	90
Avgifter på bensin og motorkjøretøyer ¹	436	506	570
Andre indirekte skatter	457	457	480
Indirekte skatter i alt..	4 019	4 313	4 755

¹ Omfatter ikke årsavgift på personbiler og motorsykler da denne avgiften er regnet som en direkte skatt.

De indirekte skatter er i alminnelighet avgifter på produksjon og omsetning som innkalkuleres i prisene og dermed påvirker publikums realinntekter. Alt i alt er de indirekte skatter for 1961 beregnet til 4 755 mill. kr., dvs. 442 mill. kr. mer enn i 1960. Hele stigningen skyldtes økt omsetning. I tabell 100 er det gitt en oversikt over de indirekte skatter. Den alminnelige omsetningsavgift som innkreves med 10 prosent på siste ledd i omsetningen har en generell etterspørselsreducerende virkning som gjelder de fleste varer og dessuten en rekke tjenester. Avgiften steg med 239 mill. kr. i 1961 til 2 280 mill. kr. De andre avgifter på omsetning og produksjon har en mer spesiell prisvirkning som kan forskyve etterspørselens retning. Tollavgiftene og avgiftene på alkohol og motorkjøretøyer (inkl. bensin) utgjorde hver vel 500 mill. kr. og steg i 1961 med til sammen 135 mill. kr.

En rekke av de sosiale trygdeordninger er for en ikke ubetydelig del finansiert ved premier fra trygdede og arbeidsgivere. Premien fra de trygdede som ofte er gradert etter inntekt har samme karakter som en direkte skatt. For 1961 er de samlede medlemspremier beregnet til 1 111 mill. kr., dvs. en stigning på 130 mill. kr. fra 1960. Premietilskottet fra arbeidsgiver er en produksjonsutgift som kan oppfattes som en indirekte skatt. For 1961 utgjorde arbeidsgiverandelen 675 mill. kr. mot 600 mill. kr. året før.

Den offentlige forvaltnings rente- og utbytteinntekter utgjorde 439 mill. kr. og var for en vesentlig del overføringer fra statsforetak og statsbanker. Fondsopplegg i statsbedrifter er ikke med i dette tallet.

Alt i alt er publikums samlede brutto overføringer til den offentlige forvaltning for 1961 beregnet til ca. 11 514 mill. kr. Dette var en øking på 1 138 mill. kr. fra 1960. En betydelig del av de overførte midler ble imidlertid ført tilbake til publikum. De samlede brutto overføringer fra den offentlige forvaltning til publikum er anslått til 5 080 mill. kr., dvs. 593 mill. kr. mer enn i 1960.

Subsidiene kan betraktes som negative skatter. Prissubsidiene har således en prisvirkning og en virkning på publikums realinntekter som er motsatt av omsetningsavgiften. Andre typer tilskott fører mer direkte til en øking i publikums disponible nominelle inntekter. For 1961 er subsidiene beregnet til i alt 1 458 mill. kr., dvs. 160 mill. kr. mer enn i 1960. En viser i denne forbindelse til avsnittet om priser og levkostnader hvor prissubsidiene er mer detaljert behandlet.

Trygdeytelsene er stønader til private konsumenter som for en vesentlig del blir disponert til forbruksformål. For 1961 er disse yteiser anslått til 2 539 mill. kr., dvs. 368 mill. kr. mer enn i 1960.

Renteutgiftene i forbindelse med statens og kommunekrassenes gjeld utgjorde i alt 403 mill. kr. Rentestigningen på 40 mill. kr. har sammenheng med at den eldre, lavtforrentede gjeld etter hvert avdras, og erstattes av gjeld med høyere rentebelastning.

Overføringene til og fra den offentlige forvaltning førte i 1961 til en netto reduksjon i publikums disponible inntekter som er anslått til 6 434 mill. kr. Denne inntektsinndragning var 545 mill. kr. større enn i 1960. I forhold til bruttonasjonalproduktet utgjorde inntektsinndragningen i 1961 16,7 prosent mot 16,5 prosent i 1960. Dette viser at publikums prosentdel av den totale disponible inntekt var noe lavere i 1961 enn året før. Når det gjelder virkningen på inntektsfordelingen,

synes inndragningen å ha økt relativt sterkest for lønnstakerne. Både forskottstrukket skatt og en betydelig del av trygdepremiene faller på denne skattytergruppe, og begge disse to poster viste relativt sterk stigning i 1961. Forskottsskatten på de selvstendig næringsdrivende og etterskottsskatten på selskapene viste derimot relativt beskjeden vekst. På den annen side virket stigningen i subsidier og trygdeytelser til å øke konsumentenes inntekter.

Kjøp av varer og tjenester og etterspørselsvirkningen. Den offentlige forvaltnings kjøp av varer og tjenester kommer i tillegg til publikums etterspørsel og vil derfor ha innflytelse på det alminnelige aktivitetsnivå. Denne type transaksjoner kan deles i to hovedgrupper etter økonomisk art, nemlig utgifter til investering i offentlig konsumkapital og utgifter til løpende forbruk. Bruttoinvesteringen dekker utgifter til nybygg, nyanlegg, reparasjoner og vedlikehold av bygninger og anlegg og dessuten kjøp av utstyr. Det løpende forbruk dekker alle andre utgifter, som utgifter til lønninger (unntatt lønninger i bygge- og anleggsvirksomhet), alle utgifter til forsvarsformål, husleie etc. Tjenester som publikum betaler for direkte er trukket ut. Av disse transaksjoner er det vesentlig bare de offentlige investeringer som kan brukes som konjunkturpolitisk virkemiddel, idet de forholdsvis raskt kan endres og tilpasses den aktuelle konjunktursituasjon. Mulighetene for på kort sikt å endre de offentlige, løpende utgifter til varer og tjenester er vesentlig mindre.

Den samlede bruttoinvestering i offentlig konsumkapital er for 1961 beregnet til 1 606 mill. kr., dvs. 38 mill. kr. mer enn forrige år. Investeringer i offentlige foretak er ikke tatt med i disse tall. Regnet i forhold til landets totale bruttoinvestering utgjorde den offentlige forvaltnings andel 10,8 prosent mot 12,0 prosent i 1960. Kjøp av varer og tjenester for det løpende offentlige forbruk er anslått til 3 630 mill. kr. for 1961, dvs. 284 mill. kr. mer enn året før. Alt i alt er den offentlige forvaltnings kjøp av varer og tjenester for 1961 beregnet til 5 236 mill. kr. eller 322 mill. kr. mer enn året før. I forhold til den samlede vare- og tjenestetilgang (bruttonasjonalprodukt pluss importoverskott) utgjorde nettokjøpet 13,1 prosent mot 13,5 prosent i 1960. Vel en fjerdepart av beløpet (1 343 mill. kr.) gikk til undervisningsformål (se tabell 101). Dette var en stigning på 109 mill. kr. fra 1960. Til forsvarsformål gikk det noe under en fjerdepart (1 135 mill. kr.). Forsvarsutgiftene viste en øking på 76 mill. kr. fra forrige år. Utgiftene til veier utgjorde 15 prosent av totalutgiftene (800 mill. kr.). Denne post økte

Tabell 101. Den offentlige forvaltnings nettokjøp av varer og tjenester etter formål. Mill. kr.

	I alt			Stats- og trygdeforvaltningen			Kommuneforvaltningen		
	1959	1960*	1961*	1959	1960*	1961*	1959	1960	1961*
Administrasjon	629	661	719	278	294	332	351	367	387
Forsvar	1 063	1 059	1 135	1 058	1 054	1 130	5	5	5
Rettspleie, politi	178	182	186	175	179	183	3	3	3
Kirker og religiøse formål	77	76	81	34	30	33	43	46	48
Undervisning og forskning	1 166	1 234	1 343	212	221	264	954	1 013	1 079
Helsevern	139	152	153	80	90	88	59	62	65
Sosiale formål	221	229	227	99	102	96	122	127	131
Veier	707	748	800	357	381	405	350	367	395
Andre off. arbeider	312	328	341	84	88	93	228	240	248
Uspesifisert	222	245	251	119	135	139	103	110	112
I alt	4 714	4 914	5 236	2 496	2 574	2 763	2 218	2 340	2 473
I prosent av bruttonasjonalproduktet	14,1	13,8	13,6	7,5	7,2	7,1	6,6	6,6	6,5

med 52 mill. kr. i 1961. Endelig utgjorde administrasjonsutgiftene noe under 15 prosent (719 mill. kr.).

Netto fordringsøking og likviditetsvirkningen. Netto overskottet på drifts- og realinvesteringsregnskapet, dvs. netto overføringer fra publikum fratrukket det offentliges utgifter til varer og tjenester, svarer i prinsippet til endringen i de offentlige sektors netto fordringer på publikum som i denne oversikt også omfatter de offentlige bedrifter.

Den offentlige forvaltning hadde i 1961 en samlet netto fordringsøking overfor publikum som er beregnet til 1 198 mill. kr. (se tabell 102). Dette tall var 223 mill. kr. større enn året før. For å dekke statens utlån til statsbankene og statens og kommunenes investeringer i de offentlige foretak (kapitalinnskott

og utlån) regnet en med et finansieringsbehov på 1 328 mill. kr. Dette beløp ble stort sett dekket av overskottet på drifts- og realkapitalregnskapet.

Den offentlige forvaltning kan ved overeller underbalansering av regnskapene og ved å endre sammensetningen av sine fordrings- og gjeldsposter øve avgjørende innflytelse på likviditeten i kredittsystemet. Overbalansering av regnskapene, opptak av lån og salg av verdipapirer vil således redusere publikums likvide beholdninger. Ved underbalansering av regnskapene, ved utlån og kjøp av verdipapirer vil derimot publikums likviditet bli styrket. En viser i denne forbindelse til avsnittet om pengemessige forhold, hvor de pengepolitiske virkninger av finanspolitikken er nærmere beskrevet.

Tabell 102. Den offentlige forvaltnings netto fordringsøking. Mill. kr.

	I alt			Stats- og trygdeforvaltningen			Kommunekassene		
	1959	1960*	1961*	1959	1960*	1961*	1959	1960*	1961*
Netto fordringsøking (nedgang —)	977	975	1 198	997	1 011	992	- 20	- 36	206
Øking i fordringer (nedgang —)	1 084	1 280	1 328	1 040	1 129	1 198	44	151	130
Utlån	575	676	700	605	625	650	- 30	51	50
Kapitalinnskott	509	604	628	435	504	548	74	100	80
Nedgang i gjeld (øking —)	- 994	- 95	- 280	- 911	175	- 115	- 83	- 270	- 165
Statskassevekselgjeld	- 4	27	10	- 4	27	10	-	-	-
Ihendehaverobligasjonslån	- 226	- 170	60	- 204	- 30	125	- 22	- 140	- 65
Andre lån	- 764	48	- 350	- 703	178	- 250	- 61	- 130	- 100
Annen netto fordringsøking	887	- 210	150	868	- 293	- 91	19	83	241

Sammenfatning.

I det foregående har vi drøftet de virkninger de ulike typer av transaksjoner mellom den offentlige forvaltning og publikum må antas å ha hatt på etterspørselen i 1961. Disse virkningene har gått i forskjellige retninger, og det er som vanlig ikke mulig å si noe om de offentlige budsjettene alt i alt har virket stimulerende eller bremsende på den totale etterspørsel i samfunnet. Noe enklere er det å bedømme om de offentlige budsjettene ett år har vært mer ekspansive eller kontraktive enn året før. En grov indikator for dette har en i utviklingen av den offentlige forvaltnings netto fordringsøking eller det offentlige «inntektsoverskott», som svarer til differansen mellom netto inntektsoverføringer til det offentlige og offentlige utgifter til varer og tjenester.

I tabell 103 er en del av hovedtallene fra tabell 97 for årene 1957 til 1961 gitt i prosent av bruttonasjonalproduktet. I årene 1957 og 1958 virket de offentlige budsjetter etter alt å dømme sterkt kontraktivt. Det offentlige inntektsoverskottet i disse årene svarte — for stats- og kommuneforvaltningen sett under ett — til 4,0 prosent av bruttonasjonalproduktet. I de to følgende år ble finanspolitikken lagt om i mer etterspørselsstimulerende retning og bidro til å understøtte konjunkturoppgangen i disse årene. Inntektsoverskottet falt til 2,9 prosent av bruttonasjonalproduktet i 1959 og 2,7 prosent i 1960. Etter foreløpige oppgaver ser det ut til at de offentlige budsjetter i 1961 på nytt virket mer bremsende på etterspørselen. Skatter og andre overføringer fra publikum til det offentlige, regnet i prosent av bruttonasjonalproduktet steg fra 29,0 i 1960 til 29,8 i 1961, mens inntektsoverføringer den motsatte vei viste en svakere stigning. Dette førte til noe stigning i den offentlige disponible inntekt. Da

de offentlige utgifter til kjøp av varer og tjenester i prosent av bruttonasjonalproduktet gikk noe ned, steg det offentlige inntektsoverskottet fra 2,7 prosent av bruttonasjonalproduktet i 1960 til 3,1 prosent i 1961. Tallet for 1961 kan imidlertid senere bli forandret, idet de foreløpige oppgaver for 1961, spesielt for trygdeforvaltningen og kommunene, bygger på nokså usikre anslag.

Det som foran er sagt, gjelder staten, trygdene og kommunene under ett. For en vurdering av finanspolitikken er det imidlertid mer hensiktsmessig i stedet å betrakte tallene bare for stats- og trygdeforvaltningen. Som tabell 103 viser, blir utviklingen fra 1960 til 1961 en annen om kommunene holdes utenfor. Stats- og trygdeforvaltningens inntektsoverskott regnet i prosent av bruttonasjonalproduktet falt således fra 2,8 i 1960 til 2,6 i 1961. Med forbehold om at tallene senere kan bli forandret, må statens og trygdeforvaltningens finanser etter dette å dømme ha virket noe mer etterspørselsstimulerende i 1961 enn året før. Skatter og andre overføringer fra publikum til stats- og trygdeforvaltningen regnet i prosent av bruttonasjonalproduktet økte riktignok, men overføringene den andre veien steg noe sterkere. Dette førte til at stats- og trygdeforvaltningens disponible inntekt i prosent av bruttonasjonalproduktet sank fra 10,0 i 1960 til 9,7 i 1961. Stats- og trygdeforvaltningens kjøp av varer og tjenester i prosent av bruttonasjonalproduktet endret seg derimot lite i 1961.

Når de offentlige inntekter og utgifter alt i alt ser ut til å ha virket noe mer etterspørselsbremsende i 1961 enn året før, kan dette således i sin helhet føres tilbake til kommunene. I noen grad har dette sammenheng med at staten i 1961 overtok utgifter, bl.a. til uføre, som tidligere i en viss utstrekning ble dekket av kommunene.

Tabell 103. *Hovedposter fra den offentlige forvaltning i prosent av bruttonasjonalproduktet.*

	Offentlig forvaltning i alt					Av dette stats- og trygdeforvaltningen				
	1957	1958	1959	1960*	1961*	1957	1958	1959	1960*	1961*
A. Inntektsoverføringer fra publikum	28,9	29,6	29,6	29,0	29,8	21,8	21,7	21,9	21,4	22,0
B. Inntektsoverføringer til publikum	12,3	12,1	12,6	12,5	13,1	8,9	8,4	10,5	10,6	11,5
C. Netto overføringer til kommuner	—	—	—	—	—	2,1	2,1	0,9	0,8	0,8
D. Disponibel inntekt (A—B—C) . . .	16,6	17,5	17,0	16,5	16,7	10,8	11,2	10,5	10,0	9,7
E. Kjøp av varer og tjenester, netto	12,6	13,5	14,1	13,8	13,6	6,8	7,2	7,5	7,2	7,1
F. Netto fordringsøking (= inntektsoverskott) (D — E) . .	4,0	4,0	2,9	2,7	3,1	4,0	4,0	3,0	2,8	2,6
1. Kapitalinnskott i off. bedrifter	1,5	1,6	1,5	1,7	1,6	1,1	1,3	1,3	1,4	1,4
2. Annet	2,5	2,4	1,4	1,0	1,5	2,9	2,7	1,7	1,4	1,2

Pengemessige forhold.

Penge- og kredittpolitikken.

Penge- og kredittpolitikken var også i 1961 i det vesentlige basert på avtaler mellom Finansdepartementet og Norges Bank på den ene side og de private kredittinstitusjoner på den andre. Ordningen med årlige avtaler som går tilbake til 1956, ble i 1960 utbygd med en rammeavtale for kredittpolitikken som skal gjelde fram til 1965. Hovedprinsippene i denne avtale er stort sett de samme som har vært praktisert i de siste år. Rammeavtalen forutsetter at likviditeten i kredittsystemet skal holdes på et så lavt nivå at det bare muliggjør en forsvarlig vekst i kredittvolumet. Dette skal søkes oppnådd ved at kredittinstitusjonene plasserer en del av sin kapitaltilgang i stats- og statsgaranterte obligasjoner. Skulle utlånsevnene bli så sterkt redusert at det kan føre til svikt i aktivitetsnivået, vil Norges Bank tilføre likviditet ved kjøp av obligasjoner eller ved å yte bankene kortsiktige lån. Avtalen forutsetter videre at det hvert år etter drøftinger i Samarbeidsnemnda skal utarbeides veiledende retningslinjer for kredittinstitusjonenes utlånspolitikk. Det skal her legges spesiell vekt på å sikre kreditter til utbyggingsområdene og til finansiering av utbygging og rasjonalisering av næringslivet med sikte på å øke landets konkurranseevne. Ellers pekes det i avtalen på at bankene bør medvirke til at private låntakere kan oppnå kreditter i utlandet. På den andre siden blir kredittinstitusjonene bedt om å vise varsomhet med bevilgning av forbrukslån og andre personlige lån. Endelig har rammeavtalen en del bestemmelser som tar sikte på å gi myndighetene muligheter for å kontrollere pantelånsrenten og obligasjonsrenten. Rammeavtalen forutsetter ellers at nærmere regler for plasing i statslån etc. skal fastsettes hvert år etter nærmere drøftinger i Samarbeidsnemnda.

Den økonomiske situasjon ved inngangen til 1961 var slik at myndighetene ikke fant grunn til i kredittavtalen for 1961 å foreta noen vesentlige endringer i den kredittavtale som var gjeldende for 1960. Etter denne avtale skulle forretningsbankene samlet opprettholde de beholdninger av stats- og statsgaranterte obligasjoner de hadde pr. 1. desember 1959 (374 mill. kr.). Den enkelte sparebank skulle øke sine beholdninger av denne type obligasjoner med 15 prosent av en eventuell øking i innskottene, inklusive tilskrevne renter. Denne bestemmelse ble i avtalen for 1961 modifisert slik at økingen skulle utgjøre 25 prosent av tilveksten i innskottene, eksklusiv tilskrevne renter. Livsforsikringsselskapene skulle, ifølge 1960-avtalen, delta i nyttegning av statslån med minst 70 mill. kr. og øke sine beholdninger av stats-

og statsgaranterte obligasjoner med minst 45 mill. kr. I avtalen for 1961 ble disse beløp hevet til henholdsvis 80 og 60 mill. kr. Dessuten erklærte livsforsikringsselskapene seg villige til å garantere tegnet 50 prosent eller maksimalt 15 mill. kr. av et 5 prosent åpent statslån. Det var enighet om at vilkårene for nye statslån i 1961 skulle være de samme som i 1960, dvs. 5 prosent rente for lån med 35 års løpetid og salgskurs 101 og 4,5 prosent rente for lån med 15 års løpetid og diskontoklausul. Avtalen fastsatte ikke kvantitative grenser for utlånsøkingen. Det ble imidlertid understreket at bankene burde vise forsiktighet ved bevilgning av forbrukslån og ellers tilgodese utbyggingsområdene og næringer hvor det var behov for rasjonalisering og utbygging for å møte økt konkurranse i forbindelse med EFTA-samarbeidet.

Da det etter nyttårsskiftet 1961 begynte å gjøre seg gjeldende tendenser til press i utenriksøkonomien og på arbeidsmarkedet, ble penge- og kredittpolitikken tatt opp til ny drøfting i Samarbeidsnemnda. Det ble oppnådd enighet om — som ledd i de såkalte «milde bremsetiltak» eller «februartiltakene» — å foreta en del justeringer i avtalen for 1961. Disse endringer ble meddelt bankene og livsforsikringsselskapene i rundskriv fra Norges Bank av 16. februar 1961. For det første skulle staten øke sine låneopptak noe mer enn tidligere forutsatt for derved å redusere likviditeten. Forretningsbankene og sparebankene ble i denne forbindelse anmodet om å øke sine beholdninger av stats- og statsgaranterte obligasjoner i første halvår 1961 med et noe større beløp enn forutsatt i den opprinnelige avtale. Dessuten ble det henstilt til kredittinstitusjonene ikke å øke sine forbrukskreditter og ellers vise varsomhet ved innvilgning av nye lån. Men heller ikke denne gang ble det satt noe «tak» på den samlede kredittgivning, idet en regnet med at den stramme likviditeten — sammen med de nye henstillinger om å vise varsomhet i utlånsgivningen — ville holde utlånsøkingen i 1961 på noenlunde samme nivå som i 1960.

Det viste seg imidlertid ganske snart at den skjerping i kredittavtalen som ble gjennomført i februar 1961 ikke førte til de tilskattede resultater. Samtidig viste både de høye importtallene og knappheten på arbeidskraft i vårmånedene at etterspørselspresset snarere tiltok enn avtok i styrke, og at det derfor var behov for en ytterligere tilstramming av den økonomiske politikken. Finansdepartementet tok derfor i mai initiativ til at kredittpolitikken på ny ble behandlet av Samarbeidsnemnda. I rundskriv fra Norges Bank av 6. juli 1961 ble resultatet av drøftingene meddelt kredittinstitusjonene. Tilleggene til de gjeldende retningslinjer innebar en betydelig skjerping av kreditt-

politikken. Både for forretningsbankene og sparebankene ble det fastsatt en øvre grense eller et «tak» for såvel utlån som bevilget kassekreditt og bevilgede byggelån. For forretningsbankene ble det således forutsatt at de samlede utlån i norske kroner innen 1. november 1961 skulle bringes ned under 6 300 mill. kr. (fra 6 632 mill. kr. pr. 30. juni), at bevilget kassekreditt og bevilgede byggelån innen samme tidspunkt skulle bringes ned under henholdsvis 4 200 og 650 mill. kr. (fra 4 482 mill. kr. og 782 mill. kr. pr. 30. juni) og holdes på disse nivåer resten av året. Det ble videre forutsatt at den enkelte sparebank pr. 1. november og året ut ikke måtte øke sine utlån med mer enn 7 prosent i forhold til utlånene på samme tidspunkt året før, at bevilget kassekreditt i den samme periode ikke måtte overstige nivået pr. 1. mai 1961 og at bevilgede byggelån i samme periode måtte ligge minst 5 prosent lavere enn pr. 1. mai 1961. Det var for begge bankgrupper gjort unntak for byggelån med konverteringstilsagn fra statens boligbanker. Ellers ble det forutsatt i avtalen at forretningsbankene innen 1. november 1961 skulle øke sine beholdninger av stats- og statsgaranterte obligasjoner til minst 400 mill. kr. fra 392 mill. kr. pr. 30. juni og at dette nivå skulle holdes ut året. For sparebankene bestemte avtalen at de nevnte obligasjonsbeholdninger skulle økes med minst 30 prosent av en eventuell innskottøking etter 1. mai 1961. Livsforsikringsselskapenes beholdninger av disse obligasjoner skulle tilsvarende økes med 80 mill. kr. i løpet av året, mot tidligere avtalt 60 mill. kr. Bankenes ønske om å justere opp visse provisjonssatser og rentesatser på kassekreditt ble imøtekommet. Ellers ble renten på termininnskott over 100 000 kroner økt noe. På den andre siden skulle bankene medvirke til at renten på visse lån til boliger og driftsbygninger i jordbruket ikke skulle stige.

Statsbankenes innvilgningsbudsjett var for 1961 satt til 908 mill. kr. Til sammenlikning kan nevnes at budsjettet for 1960 var på 875 mill. kr. og for 1959 på 737 mill. kr. Som ledd i februariltakene ble statsbankene pålagt å foreta en viss forskyvning av sine tilsagn og utbetalinger fra første til annet halvår med sikte på å redusere presset på byggesektoren i vår- og sommermånedene.

Obligasjonsmarkedet var i 1961 i likhet med tidligere år regulert etter rentelovens bestemmelser om emisjonskontroll. Etter de opprinnelige retningslinjer som var trukket opp ved årets begynnelse skulle emisjonene utenom statslånene holdes på omtrent samme nivå som

i 1960. Senere ble beløpet fastsatt til 700 mill. kr. Realkreditt- og skipsfinansieringsinstituttene lånevoter på nær 300 mill. kr. går inn i dette beløp.

Det ble ellers i løpet av sommeren gjennomført et par mer spesielle tiltak som også tok sikte på å redusere etterspørselen. Fra 1. juli ble således vilkårene for avbetalingshandelen gjort noe strammere og utvidd til å gjelde alle former for avdragshandel. I samme måned fastsatte også Finansdepartementet nærmere regler for «premiesparing for ungdom».

Betalingsstrømmene og likviditeten.

Statsinstitusjonenes¹⁾ transaksjoner førte i de tre første kvartaler av 1961 til en netto inngang av likvider fra andre sektorer på 392 mill. kr. Beløpet var 117 mill. kr. større enn tilsvarende periode 1960. Tabell 104 gir en oversikt over de betalingsstrømmer som førte til denne nettoinngangen.

Utviklingen var på flere punkter noe annerledes enn i 1960. Den likviditetsreducerende virkning av transaksjonene over statsinstitusjonenes driftsregnskap var således betydelig mindre i de tre første kvartaler 1961 enn i tilsvarende periode året før. Dette ble imidlertid mer enn oppveid ved at staten økte sine låneopptak i forhold til 1960. I de tre første kvartaler 1961 oversteget således obligasjonsemisjonene de løpende avdrag på statsinstitusjonenes obligasjonsgjeld med vel 80 mill. kr., mens emisjonene i samme periode 1960 ikke var tilstrekkelige til å dekke avdragene. Andre former for lån økte også betydelig sterkere i 1961 enn året før. Norges Bank har i de senere år trass i store underskott i landets utenriksøkonomi hatt betydelige nettokjøp av valuta fra private finansinstitusjoner og publikum. Nettokjøpene som ble gjort mulige ved betydelige låneopptak i utlandet, beløp seg i 1959 til vel 500 mill. kr. og i 1960 til vel 160 mill. kr. Disse transaksjoner var således sterkt likviditetsskapende. I 1961 gikk derimot valutatransaksjonene over til å bli likviditetsreducerende, idet Norges Bank i de tre første kvartaler av året hadde et netto valutasalg på 59 mill. kr. Utlånene fra de offentlige finansinstitusjoner viste på den andre siden en noe sterkere øking enn i 1960.

De private finansinstitusjoners²⁾ virksomhet i de tre første kvartaler 1961 førte til en netto avgang av likvider på 541 mill. kr. Dette var om lag samme beløp som i tilsvarende periode 1960. Bruttostrømmene er nærmere beskrevet i tabell 105. Ut-

¹ Statsinstitusjoner omfatter her statskassen, Norges Bank, postgiro, Postsparebanken, statsbankene og for en del transaksjoner også de offentlige fond og statsforetakene. ² De private finansinstitusjoner omfatter her forretningsbankene, sparebankene, livsforsikringsselskapene og kredittforeningene.

Tabell 104. Konsolidert oversikt over inngang og avgang av likvider for statsinstitusjonene.¹ Mill. kr.

	1960		1961
	1.—3. kvartal	1.—4. kvartal	1.—3. kvartal
A. Inngang av likvider i alt	1 029	779	1 155
I. Inngang før låne- og valutatransaksjoner ...	685	383	598
II. Salg av nyemitterte ihendehaverobligasjoner .	274	324	389
1. Staten.....	248	298	389
2. Statsforetak.....	26	26	—
III. Netto øking i kontolån m. v.....	70	72	109
1. Staten.....	44	48	64
2. Statsbanker	8	—	45
3. Norges Bank	18	24	—
IV. Valutasalg.....	—	—	59
B. Avgang av likvider i alt	754	1 141	763
I. Betalte avdrag på obligasjonslån, oppkjøp ...	276	397	306
II. Netto øking i utlån	380	538	452
1. Norges Bank.....	—	—	45
2. Postsparebanken	28	30	14
3. Statsbanker	352	508	393
III. Valutakjøp	53	161	—
IV. Annet	45	45	5
C. Netto inngang av likvider i alt (A — B)			
I. Inngang av likvider i alt	275	—	392
II. Avgang av likvider i alt	—	362	—

¹ Omfatter statskassen, skatteopprekverne, Norges Bank, postgiro, Postsparebanken, statsbankene og delvis også de offentlige fond og statsforetakene.

betalinger i form av nettoøking i utlåne utgjorde 1 387 mill. kr. i de tre første kvartaler 1961. Til sammenlikning kan nevnes at det tilsvarende tall i 1960 var 1 251 og i 1959 860 mill. kr. Finansinstitusjonene økte sine kjøp av nyemitterte obligasjoner en del i forhold til 1960. På den andre siden økte mottatte avdrag på og salg av obligasjonsbeholdningene så sterkt at nettoavgangen av likvider ved obligasjons-transaksjonene ble mindre enn i 1960.

På tilgangssiden fant det sted en relativt sterk stigning i salg av valuta. Dessuten viste nettoinnbetalingene til livsforsikringsselskapene en meget sterk vekst i 1961.

Nettoavgangen av likvider fra finansinstitusjonene i de tre første kvartaler 1961 ble dekket dels ved innbetalinger i forbindelse med en innskottøkning på 109 mill. kr. og dels ved disponering av 432 mill. kr. av egne likvide beholdninger¹). Stigningen i bankinnskottene var noe svakere enn i 1960 og nedgangen i likvide beholdninger tilsvarende større. Omtrent hele nedgangen falt på forretnings- og sparebankene. I fig. 39 er bevegelsene i bankenes lik-

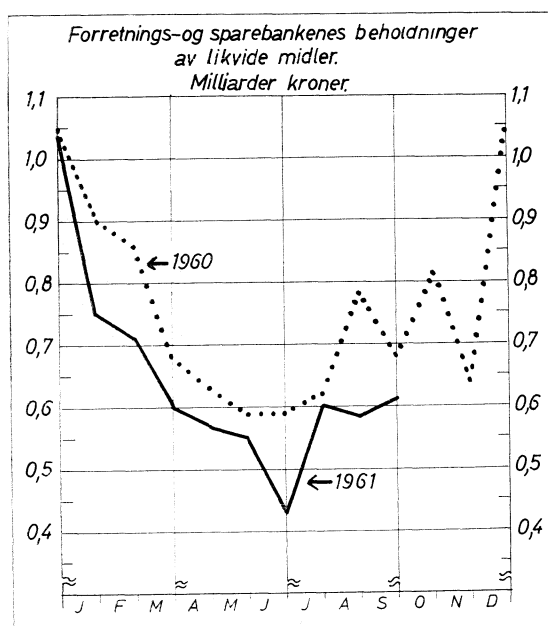

Fig. 39.

¹ Likvide beholdninger omfatter her sedler og skillemynt, statskasseveksler og innenlandske bankinnskott.

Tabell 105. *Konsolidert oversikt over inngang og avgang av likvider og endring i likvide beholdninger for de private finansinstitusjoner.¹ Mill. kr.*

	1960		1961
	1.—3. kvartal	1.—4. kvartal	1.—3. kvartal
A. Inngang av likvider i alt	1 056	1 083	1 278
I. Netto innbetaling til livsforsikring	250	404	300
II. Salg av nyemittede ihendehaverobligasjoner ² .	226	302	221
III. Mottatte avdrag på og netto salg av obligasjons- beholdning	161	160	236
1. Forretnings- og sparebanker	161	160	236
IV. Valutasalg	53	—	177
V. Annet	366	217	344
B. Avgang av likvider i alt	1 620	1 963	1 819
I. Kjøp av nyemittede ihendehaverobligasjoner.	266	293	300
1. Forretnings- og sparebanker	198	221	218
2. Livsforsikringsselskaper	68	72	82
II. Betalte avdrag på ihendehaverobligasjonslån, oppkjøp ²	92	158	132
III. Netto øking i utlån	1 251	1 464	1 387
1. Forretnings- og sparebanker	959	1 003	1 034
2. Kredittforeninger o. l.	123	198	126
3. Livsforsikringsselskaper	169	263	227
IV. Valutakjøp	—	48	—
V. Annet	11	—	—
C. Netto avgang av likvider i alt (B — A)	564	880	541
Dekket ved: 1. Øking (nedgang —) i innskott fra publikum	186	871	109
2. Nedgang (øking —) i egne likvide beholdninger	378	9	432
a. Kassebeholdning	34	—18	27
b. Innskott i Norges Bank	322	3	401
c. Innskott på postgiro	4	3	—2
d. Statskasseveksler	18	21	6

¹ Omfatter forretningsbanker, sparebanker, kredittforeninger o. l. og livsforsikringsselskaper. ² Kredittforeninger o. l.

vide beholdninger fra måned til måned i årene 1960 og 1961 grafisk belyst. I de tre første kvartaler av 1961 lå de likvide beholdninger måned for måned under fjorårets nivå. Bunnpunktet ble nådd i juni da beholdningene utgjorde 432 mill. kr., dvs. 155 mill. kr. mindre enn på samme tidspunkt i 1960. Likviditeten utviklet seg noe ulikt for forretningsbankene og sparebankene. Dette hang sammen med at inn-

skottøkningen i sin helhet gikk til sparebankene, som derved bare fikk sine beholdninger av likvider redusert med et beskjedent beløp.

Publikum¹⁾ økte sine likvide beholdninger med 149 mill. kr. i de tre første kvartaler 1961. Dette var en betydelig svakere stigning enn i tilsvarende perioder de nærmest foregående år. Sektorens transaksjoner med de andre sektorer er nærmere beskrevet i tabell 106.

¹ Publikum omfatter her alt utenom statsinstitusjonene og de private finansinstitusjonene.

Tabell 106. Konsolidert oversikt over inngang og avgang av likvider og endring i likvide beholdninger for publikum.¹ Mill. kr.

	1960		1961
	1.—3. kvartal	1.—4. kvartal	1.—3. kvartal
A. Inngang av likvider i alt	1 883	2 645	2 088
I. Mottatte avdrag på og netto salg av obligasjonsbeholdning	227	395	202
II. Netto øking i lån	1 611	1 996	1 881
1. Norges Bank	—	—	61
2. Postsparebanken	28	30	14
3. Statsbanker	352	503	393
4. Forretningsbanker	602	563	718
5. Sparebanker	337	439	342
6. Kredittforeninger o. l.	123	198	126
7. Livsforsikringsselskaper	169	263	227
III. Valutasalg	—	209	—
IV. Annet	45	45	5
B. Avgang av likvider i alt	1 594	1 403	1 939
I. Netto avgang til statsinstitusjoner (før statens lånetransaksjoner)	685	383	598
II. Kjøp av nyemitterte ihendehaverobligasjoner ..	254	333	310
III. Øking i utlån	35	46	71
IV. Netto innbetaling til livsforsikring	250	404	300
V. Valutakjøp	—	—	236
VI. Annet	370	237	424
C. Netto øking i likvide beholdninger i alt (nedgang —) (A — B)	289	1 242	149
I. Sedler og skillemynt	— 5	135	7
II. Innskott på postgiro	— 19	116	—40
III. Innskott i Postsparebanken	84	94	68
IV. Innskott i statsbanker	1	—	— 1
V. Innskott i forretnings- og sparebanker	228	866	152
VI. Statskasseveksler	—	31	—37

¹ Omfatter alt utenom statsinstitusjoner og de private finansinstitusjoner.

På tilgangssiden er det i første rekke netto tilveksten i lån som veier sterkt. Alt i alt fikk publikum i de tre første kvartaler i 1961 tilført 1 881 mill. kr. i lånemidler fra offentlige og private finansinstitusjoner. Dette var 270 mill. kr. mer enn i tilsvarende periode året før. På den andre siden reduserte publikum sine likvide beholdninger med 236 mill. kr. ved valutakjøp. For hele 1960 under ett styrket derimot sektoren sine beholdninger med vel 200 mill. kr. ved valutasalg. Publikum plasserte ellers et noe større beløp i nyemitterte ihende-

haverobligasjoner i 1961 enn året før. For de tre første kvartaler var beløpene henholdsvis 310 og 254 mill. kr. i de to år. Bevegelsene i publikums likvide beholdninger er nærmere belyst i fig. 40. Svingningene fra måned til måned henger sammen med skatteterminene. Forløpet fram til utgangen av 3. kvartal var nokså likt i de to år, men stigningen var avgjort svakest i 1961. Ved utgangen av september 1961 utgjorde publikums samlede likvide beholdninger 18 900 mill. kr. Av dette beløp var over 15 000 mill. kr. plassert som innskott i banker.

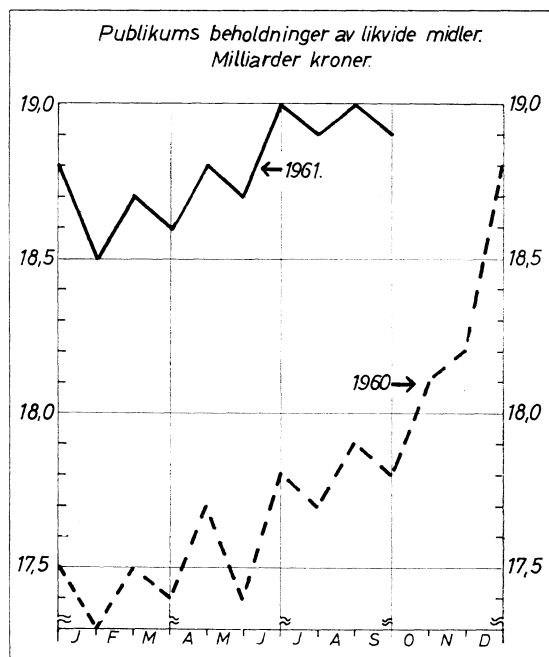

Fig. 40.

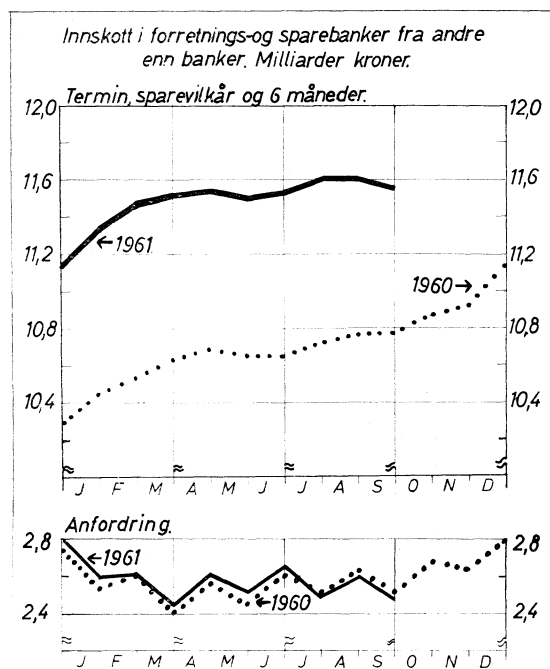

Fig. 41.

De månedlige bevegelser i publikums innskott i forretnings- og sparebankene er beskrevet i fig. 41. Innskott på anfordring viste stort sett samme forløp i de to år, men nedgangen fra årets begynnelse til utgangen av september var noe større i 1961 enn året før. Tallene var henholdsvis 305 og 238 mill. kr. Om lag hele nedgangen falt på forretningsbankene. Tidsinnskottene viste noe svakere stigning i 1961 enn året før. For de tre første kvartaler utgjorde således tilveksten 465 mill. kr. i 1960, mot knapt 400 mill. kr. i samme periode 1961. Økingen, som i 1960 var jamt fordelt på de to bankgrupper, var i 1961 sterkest for forretningsbankene. Alt i alt ble likevel publikums samlede innskott i forretningsbankene redusert med 77 mill. kr. i løpet av de tre første kvartaler 1961, mens de samlede innskott i sparebankene i samme periode økte med 168 mill. kr.

Obligasjonsmarkedet.

I de tre første kvartaler 1961 ble det på det norske marked emittert ihendehaverobligasjoner for 956 mill. kr. (se tabell 107). Dette beløp var langt større enn i 1960 da emisjonene i tilsvarende periode utgjorde 781 mill. kr. Stigningen falt for en del på statskassens emisjoner som økte fra 310 mill. kr. i de tre første kvartaler 1960 til 449 mill. kr. i samme periode 1961. Det var i første rekke pengepolitiske motiver som lå bak denne stigningen i emisjons-

Tabell 107. Emisjoner av ihendehaverobligasjoner i norske kroner. Mill. kr.

Låntakere	1960	1961
	Jan.-sept.	Jan.-sept.
Statskassen	310,0	448,5
Kommunekasser	64,4	36,5
Kredittforeninger o. l.	226,4	220,7
Herav realkredittforeninger	97,3	118,6
Statsforetak	26,0	—
Kommuneforetak	48,4	123,6
Andre	106,0	126,5
I alt	781,2	955,8

virksomheten. Sterk øking viste også kommuneforetakenes emisjoner som i de tre første kvartaler 1961 utgjorde 124 mill. kr. mot 48 mill. kr. året før. Lånene gikk stort sett til bygging av kraftverk. En oversikt over de største emisjoner finnes i tabell 109.

Statskassen plasserte også i 1961 en vesentlig del av de lån den tok opp direkte i finansinstitusjonene. I de tre første kvartaler av året overtok således forretningsbankene statsobligasjoner for 77 mill. kr. I samme periode sank disse bankers beholdninger av stats- og stats-

Tabell 108. Netto endring i beholdning av ihendehaverobligasjoner etter långivergrupper.
Mill. kr.

Långivergrupper	1/1-31/12 1960			1/1-30/9 1961		
	Stats- og stats- garanterte obligasjoner	Andre obliga- sjoner	Obliga- sjoner i alt	Stats- og stats- garanterte obligasjoner	Andre obliga- sjoner	Obliga- sjoner i alt
1. Forretningsbanker	—11	26	15	— 47	—25	— 72
2. Sparebanker	58	— 14	44	34	15	49
3. Livsforsikringselskaper.	43	70	113	46	70	116
I alt	90	82	172	33	60	93

Tabell 109. Større obligasjonsemisjoner i tiden 1. januar—30. september 1961.

Utsteder	Ar	Beløp	Rente-	Løpe-	Emisjons-
			sats	tid	kurs
		Mill.kr.	Pct.	Ar	Pct.
Statskassen	1961	12,7	3 1/2	3	100
»	1961	171,3	4 1/2	15	100
»	1961 I	161,6	5	35	101
»	1961 II	50,0	5	35	101
» (premieobligasjonslånet)	1961	50,0	—	15	100
Kommunekasser:					
Buskerud fylke, Krødsherad, Modum og Sigdal kommuner	1959	5,9	5 1/2	18	100
Trondheim og Strinda kommuner	1961	22,0	5 1/2	23	100
Strinda kommune	1960	8,0	5 1/2	18	100
Kredittforeninger o. l.:					
Norges Hypotekforening for Næringslivet		31,9	5	24	95 ⁷ / ₈ -97
Norges Skibshypotekforening	1961	10,0	5 1/2	7	100
Redernes Skibskredittforening	1960	27,0	5 ³ / ₄	10	100 1/2
Norsk Skibs Hypotekbank A/S	1961	30,0	5 ³ / ₄	10	100
Låneinstituttet for skipsbyggeriene mot 2. pr. pant i skip (statsgarantert)	1961	25,0	5	25	101
De Norske Bykredittforeninger	1960	55,0	5	38	100
Kommuneforetak:					
Bergenshalvøens komm. kraftselskap	1960	20,9	5 1/2	15	100
Midt-Helgeland Kraftlag A/L	1961	20,0	5 1/2	24	100
Kraftlaget Opplandskraft	1961	40,0	5 1/2	20	100
Storbrofoss Kraftanlegg	1961	11,5	5 1/2	20	100
Vest-Agder elektrisitetsverk	1961	28,0	5 1/2	23	100
Andre norske sektorer:					
A/S Eidefoss	1961	15,0	5 1/2	23	100
A/S Kykkelsrud	1960	20,0	5 1/2	20	100
Mosjøen Aluminium	1960	30,0	5 1/2	20	100
Saugbruksforeningen	1960	50,0	5 1/2	20	100

garanterte obligasjoner med 47 mill. kr., noe som tyder på at forretningsbankene solgte betydelige obligasjonsbeløp videre (se tabell 108). Ved utgangen av september utgjorde forretningsbankenes beholdninger av slike obligasjoner 369 mill. kr. Sparebankene kjøpte i de tre første kvartaler 1961 statsobligasjoner for 141 mill. kr. I samme periode økte beholdningene av stats- og statsgaranterte obligasjoner med 34 mill. kr. Livsforsikringsselskapene kjøpte statsobligasjoner for 82 mill. kr., samtidig som beholdningene av stats- og statsgaranterte obligasjoner økte med 46 mill. kr. Postsparebanken overtok statsobligasjoner for 60 mill. kr., mens statsobligasjoner for 89 mill. kr. ble solgt til publikum. Av dette beløp var 50 mill. kr. premieobligasjoner og 39 mill. kr. 5 prosent obligasjoner.

Alle obligasjonsemisjoner, bortsett fra statens, ble lagt ut til offentlig tegning. I de tre første kvartaler 1961 utgjorde disse emisjoner 507 mill. kr., mot 471 mill. kr. i samme periode 1960. De private finansinstitusjoners beholdninger av slike obligasjoner økte med 60 mill. kr., noe som tyder på at betydelige obligasjonsbeløp ble solgt til publikum.

Den nominelle rente på obligasjonsmarkedet lå i 1961 på samme nivå som året før. Langsiktige statslån hadde en rente på 5 prosent med salgskurs 101. Tilsvarende kommunelån og private industri lån lå en halv prosent høyere, mens kredittforeningenes lån varierte mellom 5 og 5,75 prosent. I de første måneder av året var det meget lett å få avsatt obligasjonene, og de lån som ble lagt ut på markedet ble sterkt overtegnet. A/S Kykkelsruds 5,5 prosent lån på 20 mill. kr., som ble lagt ut i februar, ble således så sterkt overtegnet at tildelingen ble bare 8 prosent. Statens 5 prosent lån på 50 mill. kr., som ble lagt ut i slutten av samme måned, ble fulltegnet etter to dager. I mai fant det imidlertid sted et omslag på obligasjonsmarkedet. Interessen for nyttegning ble da så sterkt redusert at garantistene ble sittende igjen med store deler av emisjonene. Som eksempel kan nevnes at av Vest-Agder fylkes 5,5 prosent lån på 28 mill. kr. ble bare 9 mill. kr. tegnet. En tilsvarende utvikling fant også sted i markedet for den eldre obligasjonsmasse. Den slappe etterspørsel førte til at den effektive rente på 4 prosent statsobligasjoner av 1955 steg fra 4,39 prosent i begynnelsen av mai til 4,99 prosent i begynnelsen av september. Årsaken til denne utvikling synes i første rekke å ha vært en utbredt forventning om rentestigning. Diskontoen i Danmark ble hevet med 1 prosent den 23. mai, og norske aviser antydte at en renteheving foresto også her i landet. Det er ikke noe som tyder på at det i mai fant sted endringer i kredittinstitusjonenes og

publikums likviditet som betinget et slikt omslag. Etter stortingsvalget endret igjen markedet seg raskt, idet den effektive rente sank fra 4,99 prosent i begynnelsen av september til 4,70 prosent i begynnelsen av oktober.

Lånemarkedet.

Finansinstitusjonenes utlån til publikum har i de senere år vist en meget sterk stigning. I de tre første kvartaler av 1961 økte utlånene fra Norges Bank, Postsparebanken, statsbankene, forretningsbankene, sparebankene, livsforsikringsselskapene og kredittforeningene med i alt 1 878 mill. kr. I 1960 og 1959 var utlånsovergangen i tilsvarende periode henholdsvis 1 573 og 1 131 mill. kr. Fordelingen av utlånsovergangen mellom de enkelte grupper av finansinstitusjoner er vist i fig. 42.

Forretningsbankene var den gruppe finansinstitusjoner som økte sine utlån sterkest i de tre første kvartaler 1961. Nettotilveksten i utlån i norske kroner utgjorde således 694 mill. kr. mot 588 mill. kr. i samme periode 1960. Endringene i utlånene fra måned til måned de to år er vist i fig. 43. I hele første halvår var veksten sterkere i 1961 enn året før. Toppen ble nådd i juli, da utlånene hadde økt med 833 mill. kr. siden årets begynnelse. I de tre følgende måneder sank utlånene en del, slik at de ved utgangen av oktober utgjorde i alt 6 186 mill. kr. Kredittavtalen forutsatte at disse lån innen utgangen av oktober skulle være redusert til minst 6 300 mill. kr. Utlånene i utenlandsk valuta viste også uvanlig sterk vekst i 1961. Fram til utgangen av september

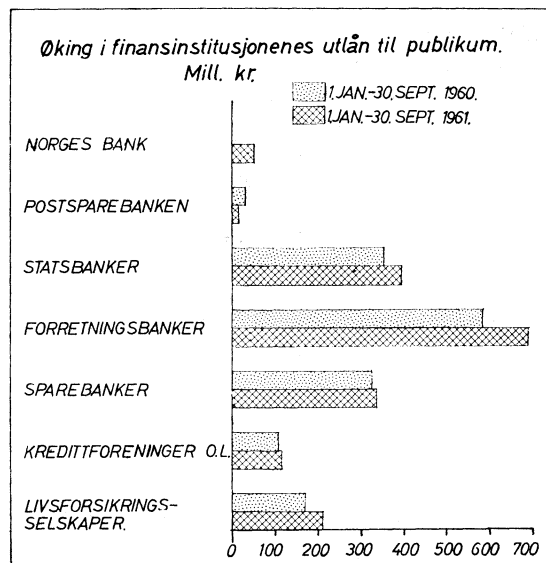

Fig. 42.

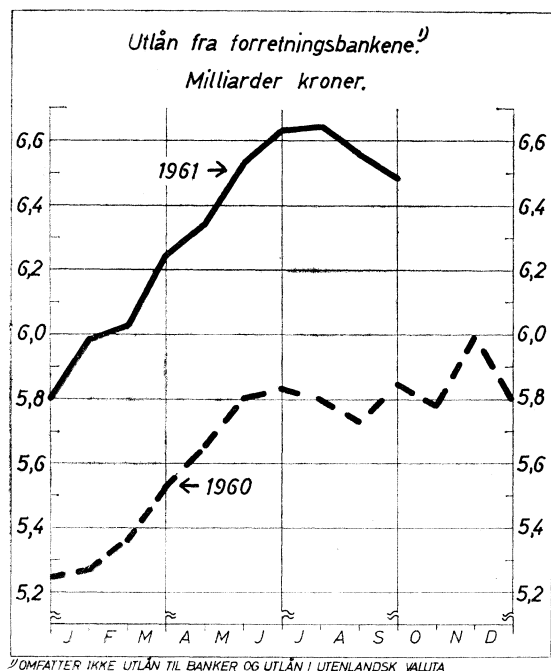

Fig. 43.

utgjorde økingen 274 mill. kr., mens disse utlån i samme periode året før gikk ned med 34 mill. kr. Posten er i realiteten utlån til publikum stipulert i utenlandsk valuta. Lånene er tatt opp med sikte på enten å dekke valutaforpliktelser i utlandet, eller å styrke likviditeten ved omveksling til norske kroner. Når posten viste så stor vekst i 1961, må dette delvis antas å henge sammen med at det etter kredittavtalen bare ble satt «tak» over utlån i norske kroner. De store utbetalinger i forbindelse med kreditt ekspansjonen ble av forretningsbankene i første rekke dekket ved disponering av egne likvide beholdninger. Fra årets begynnelse og til utgangen av juni ble disse tappet for 520 mill. kr. Summen av forretningsbankenes kassebeholdning, folioinnskott i Norges Bank, postgiroinnskott og statskasseveksler utgjorde da 273 mill. kr., det laveste beløp som er registrert etter krigen. For å styrke sin likviditet reiste forretningsbankene betydelige kreditter i Norges Bank. Ved utgangen av juli utgjorde således rediskonteringer og direkte utlån fra Norges Bank til denne bankgruppe vel 120 mill. kr. mot 7 mill. kr. på samme tidspunkt i 1960. I perioden fra årets begynnelse til utgangen av juli 1961 reduserte ellers forretningsbankene sine beholdninger av ihendehaverobligasjoner med 95 mill. kr. En meget viktig likviditetskapende faktor var ellers forretningsbankenes valutatransaksjoner. De utenlandske låneopptak økte således i løpet av de tre første kvar-

8 — Økonomisk utsyn.

terer 1961 med 315 mill. kr. Dessuten trakk forretningsbankene betydelige beløp på sine utenlandske bankinnskott. Både bevilget kassekreditt og bevilgede byggelån var ved utgangen av oktober kommet under de nivåer kredittavtalen forutsatte.

Sparebankenes utlån økte også noe sterkere i 1961 enn året før. For de tre første kvartaler var tallene henholdsvis 339 og 324 mill. kr. Ved utgangen av oktober utgjorde sparebankenes samlede utlån 5 520 mill. kr., mot 5 132 mill. kr. på samme tidspunkt i 1960. Dette var en stigning på 7,6 prosent. Kredittavtalen forutsatte en stigning på maksimalt 7 prosent fra 1. november 1960 til 1. november 1961. Da innskottene i sparebankene økte i 1961, kunne utlånsvirksomheten finansieres uten noen vesentlig reduksjon av de likvide beholdninger. Bevilget kassekreditt lå ved utgangen av oktober om lag på samme nivå som pr. 1. mai 1961, mens bevilgede byggelån lå noe over.

Statsbankenes utlån økte med 392 mill. kr. i de tre første kvartaler 1961, mot en øking på 352 mill. kr. i tilsvarende periode året før. Stigningen skyldes en sterk øking i lånetilsgagnene i 1960. Utlånsvirksomheten ble også siste år finansiert ved lån i statskassen.

Kredittforeningenes utlån viste også en noe sterkere øking i 1961 enn året før. For de tre første kvartaler av året var stigningen 123 mill. kr. i 1961 mot 112 mill. kr. i 1960. Utlånene var som vanlig finansiert ved salg av ihendehaverobligasjoner. Et nytt kredittinstitutt, A/S

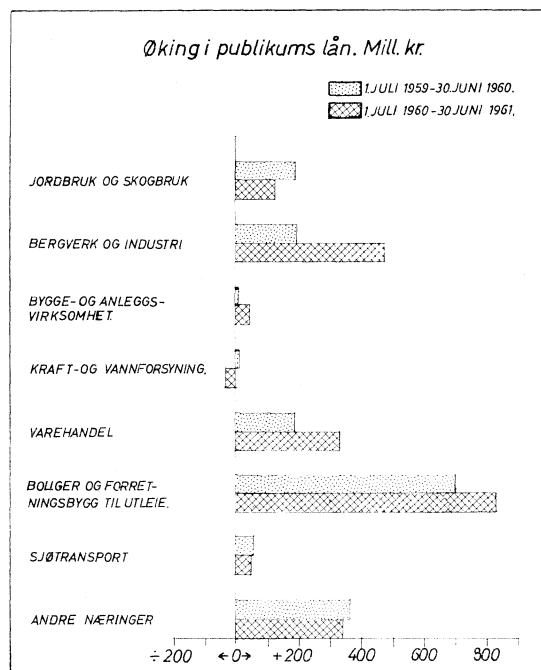

Fig. 44.

Tabell 110. Utlån fra finansinstitusjoner. Endringstall. Mill. kr.

Låntakere	1959		1960		1961
	1. halvår	2. halvår	1. halvår	2. halvår	1. halvår
A. Offentlig forvaltning	190	69	47	79	52
1. Statskassen	115	11	20	— 3	20
2. Kommunekasser og kommune- foretak	75	58	27	82	32
B. Finansinstitusjoner	134	— 114	2	7	— 3
1. Statsbanker	35	— 36	21	— 18	17
2. Forretnings- og sparebanker ...	103	— 82	—	10	— 1
3. Kredittforeninger o.l.	— 3	5	— 17	15	— 18
4. Forsikring	— 1	— 1	— 2	—	— 1
C. Andre innenlandske låntakere	793	485	1 211	669	1 483
1. Jordbruk og skogbruk	86	69	126	30	94
2. Fiske m. v.	25	— 7	28	— 33	13
3. Hvalfangst	— 11	2	— 2	—	— 2
4. Bergverksdrift og industri	120	— 12	210	78	398
5. Bygge- og anleggsvirksomhet ..	2	— 18	21	—	41
6. Kraft- og vannforsyning	2	— 4	15	— 57	20
7. Varehandel	94	39	147	61	274
8. Boliger, forretningsbygg til utleie	291	287	400	386	445
9. Sjøtransport	132	— 34	89	— 29	71
10. Annen samferdsel	6	— 1	26	1	28
11. Andre tjenesteytende foretak ..	9	36	39	39	24
12. Andre næringer	4	8	9	5	25
13. Private forbrukere	33	120	103	193	52
D. Utenlandske låntakere	— 9	4	— 2	4	11
Utlån i alt	1 108	444	1 258	759	1 543

Næringskreditt, ble etablert i september med det formål å skaffe kapital til utbygging av industri i Trøndelag og Nord-Norge.

Livsforsikringselskapene økte sine utlån med 207 mill. kr. i de tre første kvartaler 1961. Det tilsvarende tall året før var 169 mill. kr. Stigningen i utlånene hadde sammenheng med en relativt sterk vekst i selskapenes forvaltningskapital.

Publikum økte i perioden 1. juli 1960 til 30. juni 1961 sine lån i finansinstitusjonene med 2 152 mill. kr. (se tabell 110). Dette var en langt større stigning enn i tilsvarende periode 1959—60, da publikum fikk stilt til disposisjon 1 696 mill. kr. i lånemidler. Fig. 44 gir en illustrasjon av hvorledes kreditten fordelte seg på de ulike næringer. Som vanlig gikk det et betydelig beløp til finansiering av boligbygging. For perioden 1960—61 utgjorde tilveksten i disse lån 831 mill. kr., mot 687 mill.

kr. i foregående periode. Stigningen hadde nær sammenheng med den økte aktivitet innen boligbyggingen. Industriens låneopptak har økt meget sterkt i de senere år. I perioden 1960—61 utgjorde økingen 476 mill. kr., mot 198 mill. kr. i perioden 1959—60. Denne sterke opplåningen skyldtes dels økt behov for driftskreditter som følge av høy aktivitet og dels behov for midler til finansiering av investeringer. En annen næring som også økte sine lån sterkt, var varehandelen. Opplåningen i perioden 1960—61 utgjorde for denne næring 335 mill. kr., mot 186 mill. kr. i foregående periode. Stigningen hadde sammenheng med høy etterspørsel og stigende import av varer. Sannsynligvis foregikk det i den perioden det her gjelder en betydelig lagerøking i omsetningsleddene. Jordbrukets og skogbrukets opplåning var noe mindre i 1960—61 enn i foregående periode.

Sammenfatning.

Den opprinnelige kredittavtalen for 1961 bygde på den forutsetning at forretnings- og sparebankenes likviditet var brakt ned på et slikt nivå at utlånsevnen kunne reguleres ved finanspolitiske virkemidler. Likviditetsvirkningen av statens driftsmessige transaksjoner skulle da suppleres ved at bankene etter avtale plasserte deler av sine likvide beholdninger i statsobligasjoner i den utstrekning det var nødvendig for å begrense utlånsevnen.

Som det framgår av tabell 111 har det fra 1956 funnet sted en meget sterk årlig stigning i de kreditter næringslivet har reist i finansinstitusjonene og i obligasjonsmarkedet. For årene 1958, 1959 og 1960 utgjorde de lånebeløp næringslivet fikk stilt til disposisjon henholdsvis 1 363, 1 733 og 2 234 mill. kr. Det er

ingen tvil om at denne utviklingen på kredittmarkedet har vært en sterkt stimulerende faktor for etterspørselen. Da presstendensene begynte å gjøre seg gjeldende på nyåret 1961, forsøkte myndighetene ved «milde bremsetiltak» dels å redusere etterspørselen, dels å forskyve den fra vår- til høstmånedene. Det viste seg imidlertid snart at tiltakene hadde liten virkning, og nye og kraftigere bremsetiltak ble derfor satt i verk i juli. Det ble da bl. a. satt «tak» over visse utlånstyper for forretnings- og sparebankene. Disse tiltakene fikk virkninger utover høsten. Når de finanspolitiske virkemidler ikke strakk til ved regulering av kreditten, skyldtes det bl. a. at bankene viste seg å ha større muligheter for å styrke sin likviditet i de vanskelige perioder enn opprinnelig forutsett.

Tabell 111. Utlånsøking til næringslivet. Mill. kr.

	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	
							1. halvår	3. kvartal
Norges Bank	51	— 14	— 26	21	— 1	— 20	42	7
Postsparebanken	27	38	43	33	25	30	7	7
Statsbanker	593	538	438	410	424	504	241	151
Forretningsbanker ⁴	170	— 48	207	114	238	547	833	— 139
Sparebanker	246	184	258	275	365	420	295	44
Kredittforeninger o. l.	65	49	25	79	110	193	67	56
Livsforsikring	209	156	147	218	235	264	123	84
Finansinstitusjoner ialt	1 361	903	1 092	1 150	1 396	1 938	1 608	210
Emisjoner av ihendehaverobligasjoner ¹	228	136	169	213	337	296	199	88
Total	1 589	1 039	1 261	1 363	1 733	2 234	1 807	298
Statsbankenes innvilgningsbudsjett	² 600	586	625	655	749	875	³ 908	

¹ Ekskl. statskassen, statsbanker og kredittforeninger. ² Usikkert. ³ Anslag for hele året 1961.

⁴ Omfatter ikke utlån i utenlandsk valuta.

Prisutviklingen.

Etter at prisnivået i de to foregående årene hadde holdt seg nærmest konstant, har det i løpet av 1961 vært en markert prisstigning innenlands. Engrosprisindeksen var uendret i første halvdel av året, men steg utover høsten og lå i oktober bortimot tre prosent høyere enn i samme måned 1960. Konsumprisindeksen har stort sett steget fra måned til måned helt siden årskiftet 1960—61, og var i oktober 1961 vel fire prosent høyere enn i oktober året før.

Importprisene.

Det gjennomsnittlige importprisinivå har endret seg lite siden midten av 1959. Byråets prisindeks for importvarer (uten skip) etter handelsstatistikken lå i de tre første kvartaler 1961 vel 1 prosent lavere enn i tilsvarende kvartaler året før. Denne prisindeks er imidlertid påvirket av endringer i importens sammensetning og gir bare et omtrentlig bilde av prisutviklingen.

I tabell 113 er gjengitt importprisene for en del viktige varer. Prisendringene fra det ene

kvartal til neste kan enkelte ganger bero på tilfeldigheter. For noen varer var det en viss prisstigning, mens prisene på andre varer var noenlunde stabile eller falt i 1961. Prisene på ubleikt bomullsgarn lå i gjennomsnitt i de tre første kvartaler 1961 om lag 12 prosent høyere enn i samme tidsrom 1960, mens prisene på råtabakk, råbomull lå 5—8 prosent høyere. Prisene på hvete, og kaffe falt mellom 2—3 prosent og på kopra og ull med så mye som henholdsvis 24 og 11 prosent.

Tabell 112. *Prisindeks for importvarer (uten skip) etter handelsstatistikken (1955 = 100).*

Ar	1. kvartal	2. kvartal	3. kvartal	4. kvartal	Gjennomsnitt
1956	103	104	104	107	106
1957	114	110	108	108	111
1958	106	105	102	101	103
1959	100	99	97	98	98
1960	99	100	99	98	99
1961	97	98	99

Tabell 113. *Gjennomsnittlige importpriser etter handelsstatistikken. (Kr. pr. kg.)*

	Hvete	Mais	Sukker (farin)	Kaffe, rå	Råtabakk, usauset	Kopra	Ull, vasket, ikke karded	Råbomull	Ullgarn, ufarget	Bomullsgarn, ubleikt	Fyringsolje nr. 1.	Steinkull ¹
1956	0,55	0,53	0,85	9,74	10,53	1,28	15,19	5,35	27,95	11,80	0,26	157,09
1957	0,58	0,51	1,13	9,72	10,54	1,24	16,39	4,97	32,80	12,06	0,30	159,56
1958	0,49	0,41	0,83	8,43	10,67	1,33	13,30	4,95	27,41	11,35	0,24	123,44
1959	0,47	0,41	0,76	6,55	10,43	1,70	11,82	4,33	25,04	9,36	0,24	115,91
1960	0,48	0,41	0,79	5,95	10,22	1,55	12,15	4,20	26,23	9,17	0,22	105,90
1960 1. kv.	0,50	0,41	0,78	6,00	9,53	1,78	13,46	4,02	26,58	9,02	0,23	115,18
2. »	0,48	0,42	0,78	6,12	10,85	1,71	11,35	4,30	27,03	9,05	0,22	110,99
3. »	0,48	0,42	0,79	5,89	10,41	1,43	12,27	4,24	25,69	8,84	0,22	102,92
4. »	0,48	0,41	0,80	5,79	10,87	1,38	12,19	4,40	25,78	9,74	0,22	105,15
1961 1. kv.	0,48	0,38	0,81	5,96	10,08	1,28	10,60	4,34	25,60	10,13	0,22	106,89
2. »	0,49	0,39	0,78	5,82	10,83	1,27	11,44	4,31	26,61	10,04	0,22	104,33
3. »	0,47	0,39	0,79	5,75	11,41	1,22	10,23	4,52	26,59	10,16	0,22	110,13
September .	0,49	0,42	0,79	5,72	10,45	1,24	11,34	4,64	25,88	10,41	0,22	103,63
Prosentvis endring:												
3 første kv. 1960—3 første kv. 1961	—2,0	—7,1	—	—2,8	8,1	—24,2	—11,1	5,1	—0,8	12,5	—	0,8
Sept. 1960—sept. 1961 . .	4,3	—12,5	—2,5	—1,9	7,2	6,0	5,5	15,4	1,1	13,2	—	—

¹ Prisen er pr. tonn.

Engrosprisene.

Engrosprisenivået holdt seg stort sett stabilt fra høsten 1957 til sommeren 1961. Engrosprisindeksen lå i dette tidsrommet på 110—111 (1952 = 100). I august 1961 steg indekstallet til 112, og i september til 113 der det holdt seg uendret i oktober og november. Novemberindeksen i 1961 lå 1,8 prosent høyere enn i 1960.

Som det går fram av tabell 114 har de enkelte varegrupper hatt ulik prisutvikling i 1961. Størst stigning hadde gruppen råvarer med 8 prosent

fra 3. kvartal 1960 til 3. kvartal 1961. Stigningen kommer for en stor del av høyere tømmer- og trelastpriser, men det er også andre grupper av råvarer som har steget i pris, f. eks. huder og skinn og spinnestoffer. Indekstallet for drikkevarer og tobakk steg om lag 4 prosent, hovedsakelig som følge av økte avgifter på tobakk fra 1. november 1960. Også for kjemikalier var prisoppgangen om lag 4 prosent, mens prisene på matvarer, maskiner og transportmidler og forskjellige ferdigvarer steg mellom 1 og 2 prosent fra 3. kvartal 1960 til 3. kvartal 1961. Matvareindeksen steg i august og september — vesentlig

Tabell 114. Engrosprisindeks. Varegrupper. (1952 = 100.)¹

	Totalindeks	Matvarer	Drikkevarer og tobakk	Råvarer	Brensel, brenselolje og elektrisk kraft	Animalske og vegetabiliske oljer og fett	Kjemikalier	Bearbeidde varer	Maskiner og transportmidler	Forskjellige ferdigvarer
1956	108	115	106	112	110	105	107	103	105	95
1957	112	118	109	115	128	112	109	107	106	96
1958	110	121	109	113	109	97	108	104	105	97
1959	110	122	110	112	105	96	108	104	108	97
1960	111	120	110	114	102	93	111	106	108	98
1960. 1. kvartal	111	121	109	113	103	95	111	106	108	98
2. »	110	119	109	113	103	93	112	106	108	98
3. »	110	118	109	113	102	92	109	106	108	98
4. »	111	120	112	116	101	90	110	105	109	98
1961. 1. kvartal	111	118	113	118	101	89	114	105	109	97
2. »	111	117	113	122	102	89	116	105	110	98
3. »	112	119	113	122	102	88	114	106	110	100
September	113	122	113	122	102	88	115	107	111	101
Prosentvis endring:										
3. kv. 1960—3. kv. 1961	1,8	0,8	3,7	8,0	—	—4,3	4,6	—	1,9	2,0
Sept. 1960—sept. 1961..	2,7	3,4	3,7	8,0	1,0	—3,3	5,5	0,9	2,8	3,1

¹ Alle kvartalsindekser er beregnet på grunnlag av månedsindekser med 1 desimal.

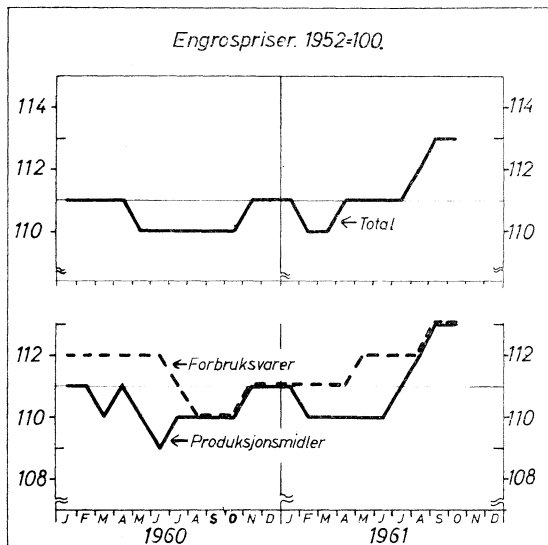

Fig. 45.

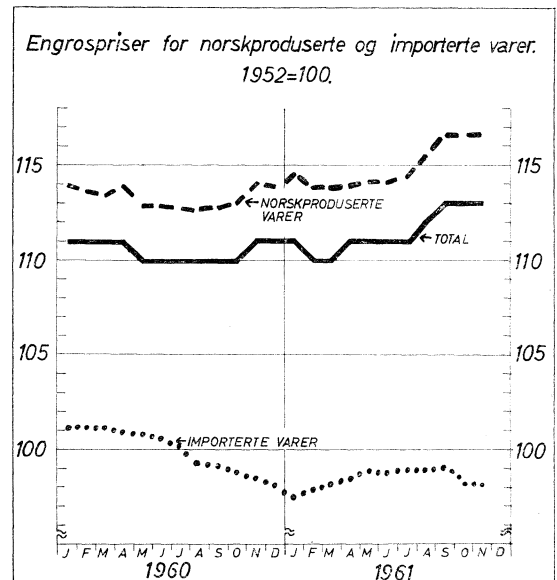

Fig. 46.

på grunn av den nye jordbruksavtalen — slik at indeksen for september lå vel 3 prosent høyere enn for samme måned året før. Indeksen for bearbeidde varer og for brensel, brenselolje og elektrisk kraft var uendret, mens indeksen for animalske og vegetabiliske oljer og fett falt med vel 4 prosent.

En gruppering av varene etter anvendelse viser at prisene på konsumvarer og på ikke-varige produksjonsmidler hadde samme stigning — om lag 2 prosent — fra 3. kvartal 1960 til 3. kvartal 1961. Av produksjonsmidlene steg indeksen for gruppen byggematerialer sterkest med rundt 6 prosent.

Engrosprismaterialet er også gruppert på innenlandske og importerte varer. Varer som har gjennomgått en produksjonsprosess her i landet er registrert som innenlandske. Som det

går fram av tabell 100 steg indekstallet for norskproduserte varer med nærmere 3 prosent fra 3. kvartal 1960 til 3. kvartal 1961, mens indekstallet for importerte varer falt 1 prosent.

Tabell 115. Engrosprisindeks. Grupper etter varenes anvendelse og fordeling på norskproduserte og importerte varer. (1952 = 100.)

	Konsumvarer		Maskiner og transportmidler	Ikke-varige produksjonsmidler				Norskproduserte varer	Importerte varer
	I alt	Matvarer		I alt	Byggematerialer	Brensel, br. olje og elektr. kraft	Andre produksjonsmidler		
1956	109	117	105	109	106	110	109	109	106
1957	110	117	106	114	113	128	112	112	112
1958	113	123	105	110	114	109	110	113	102
1959	112	122	108	110	113	105	110	113	101
1960	111	118	108	110	114	103	111	113	100
1960. 1. kv.	112	120	108	111	113	104	111	114	101
2. »	112	120	108	110	114	104	111	113	101
3. »	110	117	108	110	115	102	110	113	100
4. »	111	116	109	111	115	102	112	114	98
1961. 1. kv.	111	116	109	111	116	102	111	114	98
2. »	112	118	110	110	121	103	111	114	99
3. »	112	118	110	112	122	103	113	116	99
September .	113	119	111	113	123	103	114	117	99
Prosentvis endring:									
3. kv. 1960–									
3. kv. 1961.	1,8	0,9	1,9	1,8	6,1	1,0	2,7	2,7	—1,0
Sept. 1960–									
sept. 1961..	2,7	3,5	2,8	2,7	7,0	1,0	2,7	3,5	–

Konsumprisindeksen.

Konsumprisindeksen, som holdt seg så godt som uendret fra høsten 1958 til utgangen av 1960, har i 1961 stort sett steget fra måned til måned. Indekstallet i november 1961 var 105,0 (1959 = 100) mot 100,3 for november 1960.

I gjennomsnitt for de første 11 måneder av 1961 var indeksen 2,4 prosent høyere enn for de tilsvarende måneder i 1960.

Oppstillingen nedenfor viser hvor mye de enkelte grupper av varer og tjenester har bidratt til stigningen i totalindeksen på i alt 3,82 poeng fra september 1960 til september 1961. Stigningen for gruppen matvarer har trukket indeksen opp 1,98 poeng eller vel halvparten av hele stigningen i totalindeksen. En stor del av denne stigningen skyldes jordbruksavtalen og regulering av avansesatsene (se avsnittet om prispolitikk og prisregulering). Gruppen andre utgifter har trukket indeksen opp 0,99 poeng; bolig, lys og brensel 0,47 poeng og klær og skotøy 0,25 poeng.

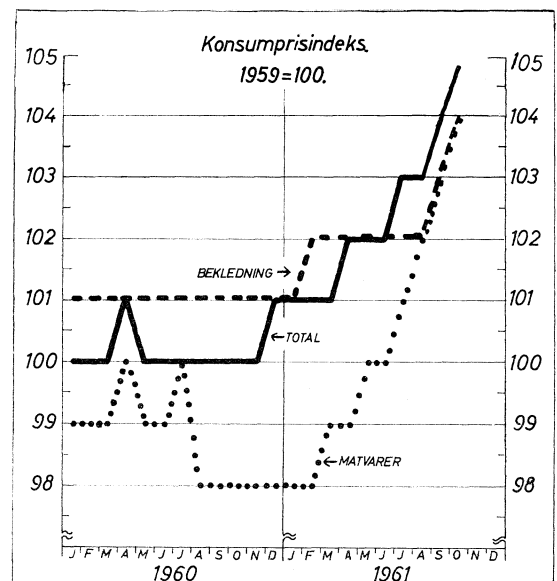

Fig. 47.

Endring i konsumprisindeksen september 1960 —september 1961:		Indekspoeng	Indekspoeng	
Matvarer i alt		1,98	Bolig, lys og brensel	0,47
Kjøtt, kjøttvarer og flesk .	0,71		Bolig	0,34
Fisk og fiskevarer	0,20		Elektrisitet	0,03
Mjølke og mjølkeprodukter ...	0,75		Brensel	0,10
Egg	0,10		Klær og skotøy	0,25
Margarin og annet fett	—0,02		Klær	0,20
Mjøl, gryn og bakervarer ...	0,20		Skotøy	0,05
Poteter, grønnsaker, frukt og bær	—0,01		Andre utgifter	0,99
Sjokolade, sukker og sukker- varer	—0,02		Møbler og utstysrvarer	0,14
Kaffe og te	—0,02		Helsepleie	0,22
Andre matvarer	0,09		Renhold og personlig pleie ..	0,23
Alkoholholdige drikkevarer	0,01		Transport	0,19
Tobakk	0,12		Annet	0,21
			Totalen	3,82

Tabell 116. Konsumprisindeksen. (1959 = 100.)

	I alt	Mat- varer	Alkohol- holdige drikke- varer	Tobakk	Bolig, lys og brensel	Klær og skotøy	Andre utgifter
1956 ¹	90,8	90	86	97	90	94	—
1957 ¹	93,3	90	98	100	95	98	—
1958 ¹	97,8	98	99	100	98	100	—
1959	100,0	100	100	100	100	100	100
1960	100,3	99	101	101	102	101	101
1960. 1. kvartal	100,1	99	101	100	101	101	101
2. »	100,4	99	101	100	102	101	100
3. »	100,2	99	102	100	102	101	101
4. »	100,5	98	102	102	102	101	102
1961. 1. kvartal	100,9	98	102	107	103	101	103
2. »	102,2	100	102	105	105	102	104
3. »	103,4	102	102	105	106	103	105
September	104,1	103	102	105	106	103	105
Prosentvis endring: ²							
3. kv. 1960—3. kv. 1961	3,2	3,1	0,8	5,2	3,2	1,4	4,0
Sept. 1960—sept. 1961	3,8	4,9	0,9	5,2	3,4	2,0	3,4

¹ Tallene for 1956—1958 er levekostnadsindeksen omregnet til 1959 = 100.

² Regnet på grunnlag av kvartals- og månedsindekser med 1 desimal.

Tabell 116 viser indekstallene for de enkelte hovedgruppene i konsumprisindeksen og den prosentvise endring for disse i det siste året. Tabell 117 og 118 viser tilsvarende tall for undergruppene. De enkelte grupper av matvarer har hatt ulik prisutvikling i 1961. Størst stigning viste indeksen for kjøtt, kjøttvarer og flesk, fisk og fiskevarer og mjølke og mjølkeprodukter med 5—6 prosent fra 3. kvartal 1960 til 3. kvartal 1961. For andre grupper som margarin og annet fett og kaffe og te falt prisene litt, vesentlig på grunn av at avansesatsene ble redusert for disse

varer. Stigningen på 4,1 prosent i indeksen for gruppen bolig skyldes delvis at husleien i førkrigsbygg ble oppregulert. Fra 1. mars 1961 kunne det regnes et tillegg til basisleien på inntil 25 prosent; tidligere hadde det vært lovlig å ta et tillegg til basisleien på inntil 1/5 for boliger bygd før 1930 og 1/7 for boliger bygd i tiden 1930—1940. Omkring halvparten av stigningen for renhold og personlig pleie skyldes økte frisørpriser. Økte syketrygdpremier utgjorde 4/10 av stigningen i indeksen for helsepleie.

Foruten den offisielle konsumprisindeks, som

Tabell 117. *Gruppeindekser for matvarer i konsumprisindeksen. (1959 = 100).*

	Kjøtt, kjøtt- varer og flesk	Fisk og fiske- varer	Mjøl- k, og mjølke- pro- dukter	Egg	Marga- rin og annet fett	Mjøl, gryn og baker- varer	Poteter, grønn- saker, frukt og bær	Sjoko- lade, sukker og sukker- varer	Kaffe og te	Andre mat- varer
1956	85	86	88	89	89	87	101	91	115	89
1957	89	91	86	91	85	90	89	99	120	95
1958	94	95	97	98	93	94	102	101	114	98
1959	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1960	100	104	95	99	90	101	101	96	94	102
1960. 1. kvartal	100	102	97	85	101	101	101	100	94	101
2. »	99	103	95	103	91	101	104	99	94	102
3. »	100	104	94	107	86	101	103	93	94	103
4. »	102	106	94	100	84	101	98	93	94	102
1961. 1. kvartal	101	108	94	88	84	101	102	92	94	103
2. »	103	108	96	97	84	102	105	92	94	104
3. »	106	110	98	107	84	104	104	92	93	106
September	109	111	104	113	84	106	99	92	93	107
Prosentvis endring:										
3. kv. 1960-3. kv. 1961 ..	6,1	6,3	5,0	0,2	-1,6	3,0	1,1	-1,4	-0,7	3,3
Sept. 1960-sept. 1961 ..	8,1	6,9	10,6	4,9	-1,1	4,0	-	-1,3	-1,2	4,7

Tabell 118. *Gruppeindekser for bolig, lys og brensel, klær og skotøy og andre utgifter. (1959 = 100).*

	Bolig, lys og brensel			Klær og skotøy		Andre utgifter				
	Bolig	Elek- trisitet	Bren- sel	Klær	Skotøy	Møbler og ut- styrs- varer	Helse- pleie	Ren- hold og per- sonlig pleie	Trans- port	Annet
1956	88	91	103	93	95	-	-	-	-	-
1957	92	98	108	98	96	-	-	-	-	-
1958	97	100	103	100	98	-	-	-	-	-
1959	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1960	104	101	99	101	102	100	101	102	102	101
1960. 1. kvartal	102	101	99	101	101	101	101	101	101	101
2. »	104	101	99	101	102	100	101	102	100	100
3. »	104	101	99	101	102	99	101	102	102	100
4. »	104	101	99	101	102	101	101	102	105	102
1961. 1. kvartal	105	102	99	101	102	102	104	104	106	101
2. »	108	102	101	101	103	102	104	108	106	102
3. »	108	102	102	102	103	101	107	109	107	103
September	109	102	102	103	104	102	107	110	108	103
Prosentvis endring:										
3. kv. 1960-3. kv. 1961 ..	4,1	1,0	3,3	1,4	1,2	1,9	5,8	7,3	5,2	2,5
Sept. 1960-sept. 1961 ..	4,3	1,0	3,5	2,0	1,7	2,3	5,6	8,3	2,3	2,6

er en prisindeks for alle varer og tjenester som går inn i private husholdningers forbruk, beregner Byrådet prisindekser som bygger på forbrukssammensetningen i 1958 særskilt hos arbeidere og funksjonærer. I 1961 har en også fortsatt beregningene av den gamle «levekost-

nadsindeksen» som bygde på forbrukssammensetningen i 1951-52 hos arbeiderfamilier i byer og industristeder. Denne indeksen, som har 1949 som prisbasisår, var 164 i 3. kvartal 1960, 170 i 3. kvartal 1961, 172 i september 1961 og 173 i oktober og november. Oppstillingen nedenfor

viser indekstallene for alle disse indekser i siste måned i hvert kvartal fra og med 3. kvartal 1960 til og med 3. kvartal 1961 og den prosentvise endring fra september 1960 til september

1961. Den gamle levekostnadsindeksen er her for sammenlikningens skyld omregnet til 1959 = 100.

	1960		14/3	1961	Prosentvis endring	
	15/9	15/12		15/6	15/9	15/9-60—15/9-61
Konsumprisindeks for arbeiderhus- holdninger	100,3	100,7	101,5	102,5	104,1	3,8
Konsumprisindeks for funksjonær- husholdninger	100,8	101,3	101,9	103,0	104,4	3,6
Konsumprisindeksen	100,3	100,7	101,4	102,5	104,1	3,8
Levekostnadsindeksen	100,3	100,8	101,8	103,1	105,2	4,9

I 1961 steg konsumprisindeksene for arbeiderhusholdninger og for funksjonærhusholdninger omtrent som konsumprisindeksen, mens den gamle levekostnadsindeksen steg noe sterkere.

Prispolitikk og prisregulering.

Ved kongelig resolusjon av 17. februar 1961 ble det vedtatt nye retningslinjer for kontroll- og prisreguleringsvirksomheten i 1961 til avløsning av de gamle retningslinjer av 11. januar 1957. Ved utformingen av retningslinjene er det tatt hensyn til de nye konkurranseforhold som det norske næringsliv må forberede seg på. Hovedvekten er lagt på kontrollen med konkurransereguleringer og storbedrifter og med mislige former for konkurranse. Det er lagt større vekt enn før på den løpende prisovervåking, mens den direkte prisreguleringsvirksomhet har kommet mer i bakgrunnen enn tidligere.

I 1961 ble noen av de gjenstående detaljreguleringer avvirket. Innen samferdselssektoren ble de siste spesielle prisbestemmelser opphevet i mars og mai. Disse bestemmelser gjaldt for frakt med rutegående fartøyer, for frakt av føring av stor- og vårsild og for drosjetakster. Prisforskriftene for en del mineraloljeprodukter er også blitt opphevet.

På bakgrunn av den relativt sterke prisstigningen i sommer- og høstmånedene 1961 og for å motvirke ytterligere prisstigning, ble det ved kgl. resolusjon av 15. desember 1961 fastsatt midlertidig forbud mot å forhøye de veiledende priser og avanser som var fastsatt av leverandør eller konkurranseregulerende sammenslutninger den 15. november. Bestemmelsen gjelder fra 5. januar 1962. Prisdirektoratet kan etter søknad gi dispensasjon fra forbudet. For importvarer kan leverandør heve prisene for å dekke økte importpriser. Fra 15. desember 1961 ble det videre innført forbud mot å ta høyere drosjetakster og takster for transport med lastebil enn de som gjaldt 1. desember. Prismyndighetene arbeider også med andre prisregulerende tiltak.

Det er inngått ny jordbruksavtale for tidsrommet 1. juli 1961 til 30. juni 1963. Den nye avtalen bygger i hovedsaken på samme grunnprinsipper som den forrige. De fleste prisene ble satt noe opp. Engrosprisen på helmjølk ble hevet 6,3 øre pr. liter fra 1. september og vil bli satt opp ytterligere 0,9 øre fra 1. juli 1962. Prisen på fløte, 35 prosent, ble hevet 22,5 øre pr. liter fra 1. september og skal gå opp med 19,8 øre til i 1962. Osteprisene ble gjennomsnittlig satt opp 40 øre pr. kg i 1961 og vil gå opp med ytterligere 20 øre i 1962. Prisstigningen på mjølk, fløte og ost fra 1. september utgjorde ca. 0,5 poeng på konsumprisindeksen. Gjennomsnittsprisene for de fleste kjøttslag ble også hevet noe. Engrosprisen på oksekjøtt ble satt opp 20 øre pr. kg i første avtaleår og vil bli lagt på ytterligere 10 øre pr. kg andre avtaleåret. Prisen på gjøkavle ble satt opp med kr. 1,50 pr. kg, gris med 5 øre pr. kg i første avtaleår og med ytterligere 5 øre i det andre året. Stigningen i kjøttprisene i første avtaleår utgjør ca. 0,3 poeng i konsumprisindeksen. Gjennomsnittsprisene på egg ble hevet 20 øre fra 1. juli 1961 og vil bli satt opp ytterligere 15 øre fra 1. juli 1962. Prisgrensene på poteter, frukt og grønnsaker skal etter avtalen være uendret både i 1961 og 1962 dersom avlingene blir normale.

Prisene på norskavlet korn økte noe i 1961. Produsentprisen for hvete og rug steg 10 øre pr. kg og for havre og bygg med 3 øre pr. kg. For å dekke statens økte utgifter til norskprodusert korn og de høyere importprisene framover ble utsalgsprisene på mjøl og gryn satt opp i slutten av oktober 1961. For enkelte av disse sorter har prisstigningen blitt forholdsvis sterk, da de økte kornpriser bare skulle dekkes av økte priser på matmjøl og ikke på fôr. Pristigningen på mjøl og gryn har som følge av jordbruksavtalen også slått ut i høyere priser på brød og andre bakervarer, og utgjør ca. 0,2 poeng i konsumprisindeksen. Alt i alt kan en stigning på ca. 1 prosent i konsumprisindeksen i første avtaleår tilskrives jordbruksavtalen.

I 1961 har det stort sett foregått en viss oppjustering av avansesatsene. Av den grunn

er det blitt fastsatt nye prisbestemmelser for de fleste varer som er direkte regulert. Omkring 0,3 poeng av prisstigningen fra september 1960 til september 1961 skriver seg fra avansejusteringer på prisregulerte varer eller varer det er avanseavtaler for.

Det er ikke blitt foretatt endringer i satsene for forbrukersubsidiene etter 2. mai 1960. Oppstillingen nedenfor gir en oversikt over de gjeldende pristilskott og detaljpriser for mjølk, mjølkeprodukter og margarin i september 1961.

	Mengde- enhet	Detalj- pris i kroner	Tilskott i kroner ekskl. avanse og omset- avgift
Helmjølk (flaske)	l	0,78	0,41
Fløte, 35 pct. (flaske)	»	8,00	1,76
Meierismør	kg	10,20	4,15
Gudbrandsdalsost, G 35 »	»	8,39	2,16
Sveitserost, F 45	»	12,17	2,58
Gaudaost, F 45	»	8,55	2,53
Margarin	»	2,65	0,45

Tabell 119. Utbetalte pristilskott over statsregnskapet¹ og Prisdirektoratets fond. Mill. kr.

	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961
Kunstgjødsel	39	30	26	28	43	31	40
Kraftfôr	56	67	30	43	57	57	54
Korn	112	134	137	113	95	145	134
Mjølk og mjølkeprodukter	281	341	425	378	415	435	451
Kjøtt og fleisk	6	21	28	12	5	—	—
Margarin m. v.	42	14	36	22	—	25	40
Statsregnskapet i alt	536	607	682	596	615	693	719
Prisdirektoratets fond	136	116	218	104	76	99	100
I alt	672	723	900	700	691	792	819

¹ Pristilskott fra statsregnskapet til Prisdirektoratets fond er ikke tatt med under statsregnskapet.

For 1962 er det tilsammen bevilget 762 mill. kroner til pristilskott. Tabell 119 viser utbetalte subsidier over statsregnskapet og Prisdirektoratets fond for årene 1955—1960. I 1961 ble det over statsregnskapet betalt ut 719 mill. kr. i pristilskott. Dette er 26 mill. kr.

mer enn i 1960. Stigningen skyldes økte subsidier til mjølk og mjølkeprodukter, margarin og kunstgjødsel. Tilskottene utbetalt over Prisdirektoratets fond utgjorde 100 mill. kr. som er omtrent det samme som for året før.

Sluttord.

Konjunktursituasjonen i 1961 for verdensøkonomien som helhet kan karakteriseres som ganske god, men noe forskjellig i de enkelte deler av verden. I Nord-Amerika, hvor konjunktorene pekte nedover ved årets inngang, fikk ekspansive krefter overtaket i februar—mars; produksjonen steg senere sterkt, men arbeidsledigheten holdt seg stor. I Vest-Europa var aktivitetsnivået i 1961 høyt, men høykonjunktoren var likevel ikke så utpreget som året før. Sviktende lageretterspørsel og redusert ordretilgang gjorde seg gjeldende fra våren av for noen bransjer, særlig for industrielle råvarer og halvfabrikata, og i enkelte land — blant dem Nederland, Storbritannia og Vest-Tyskland — falt industriproduksjonen i sommer- og høstmånedene.

Norge var lite berørt av den demping i høykonjunktoren som gjorde seg gjeldende ellers i Europa. Produksjonen steg sterkt, og bruttonasjonalproduktet i 1961 var etter foreløpige oppgaver 5,6 prosent større enn året før. Dette kom på toppen av vekstrater på 4,7 prosent i 1959 og 6,2 prosent i 1960, slik at bruttonasjonalproduktet på tre år har steget med 17—18 prosent. Dette er høye tall. Den meget sterke vekst siden 1958 gjør det klart at landet må ha hatt betydelig ledig produksjonskapasitet ved inngangen til 1959.

Med den sterke produksjonsframgang i de tre siste årene er produksjonstapet i perioden før innhentet, og inntrykket av landets evne til vekst er bedret. Mens den årlige vekstraten for bruttonasjonalproduktet beregnet over perioden 1948—1958 var 3,5 prosent, blir tallet 4,0 prosent når de tre siste år regnes med. Det siste tallet ligger i overkant av de 3,5—4 prosent om året som det har vært antatt at landets produksjonskapasitet for tiden vokser med. Særlig var veksten i 1961 bemerkelsesverdig sterk sett på bakgrunn av at kapasitetsutnyttningen allerede ved inngangen til året var høy.

Fra og med annet halvår 1960 var det tegn til at den samlede etterspørsel steg så sterkt at det skapte pressproblemer. Særlig viste investeringene stigende tendens. For den øko-

nomiske politikken ble derfor oppgaven i 1961 å dempe stigningen i den innenlandske etterspørselen. Bremsetiltak ble gjennomført to ganger i løpet av året, først i milde former i februar og senere — mer energisk — i juli. Det er ved årsskiftet tegn til at tiltakene har virket etter hensikten.

Etter to år med stabile priser, ble en ny prisbevegelse oppover utløst i 1961. Prisstigningen var vesentlig en følge av oppgang i lønninger og avtalebestemte priser innenlands, mens eksport- og importprisene har vist synkende tendens siden 1957. En virkning av dette har vært store forskyvninger i inntektsfordelingen. Lønsmottakernes og jordbrukets inntektsandeler har steget, mens eierinntektene i eksportnæringene og de deler av hjemmeindustrien som arbeider i sterk utenlandsk konkurranse, har vært under press både fra lønns- og pris-siden.

Den sterke produksjonsøkningen siden 1959 har vært drevet fram av gode avsetningsforhold i utlandet og av stigende investerings- og konsumvareetterspørsel innenlands, stimulert av en økonomisk politikk som i 1959 og 1960 og et stykke ut i 1961 var mer ekspansiv enn på lenge. I oppgangens første fase var stigende etterspørsel fra utlandet den viktigste drivkraft bak veksten. Senere — fra omkring midten av 1960 og gjennom hele 1961 — var det krefter i den indre økonomi som trakk sterkest oppover. Mens hele to tredjedeler av produksjonsøkningen i 1959 kunne føres tilbake til stigende eksport, var de samme andeler bare en halvpart i 1960 og vel en fjerdedel i 1961.

Hovedinntrykket er at Norge siden våren 1960 har vært inne i en investeringskonjunktur av uvanlig styrke. De gode avsetningsforhold, knappheten på arbeidskraft, og forbedelsene for å møte et større europeisk marked er forhold som forklarer at investeringslysten hos næringslivet i de to siste år har vært stor. Gjennnføringen av tollfrihet fra 1. januar 1960 for maskiner som ikke produseres i Norge, må også antas å ha virket inn.

Ekspansjonen i investeringene har ikke omfattet bygninger og anlegg, som myndighetene har hatt kontroll over, men har vært desto mer markert for maskiner, transportmidler uten skip og utstyr til næringslivet. På to år, fra 1959 til 1961, steg disse investeringer med ikke mindre enn 31 prosent. Også lagerbeholdningene økte sterkt i de to årene.

Det inntrykk at maskin- og lagerinvesteringene har vært viktige faktorer bak produksjons- og importøkningen, støttes av beregninger som er gjort for å tallfeste de virkninger (direkte og indirekte) som eksportøkningen og økingen i den innenlandske etterspørsel har hatt for økingen i nasjonalproduktet og importen. (Se tabell 23, side 41 og den tilsvarende tabell i forrige års «Økonomisk utsyn».) For importen viser beregninger for de to siste år under ett (gjennomført i 1955-priser) at nær 700 mill. kr. av en importøkning på 2 700 mill. kr. kan føres tilbake til større investeringer i maskiner, transportmidler og utstyr, og vel 400 mill. kr. til lagerutviklingen. Disse to poster alene forklarer således langt på vei halve importøkningen i toårsperioden. Ytterligere 800 mill. kr. var en følge av eksportøkningen; resten skyldtes andre faktorer, bl. a. skipsinvesteringene og forbrukernes større bilkjøp. Også for nasjonalproduktet var oppgangen i maskin- og lagerinvesteringer en viktig ekspansjonsfaktor. Men her virket eksportøkningen sterkere.

Det er en nær sammenheng mellom ekspansjonen i investeringene og kredittpolitikken i årene 1959, 1960 og i første halvår 1961. I denne perioden satte de årlige kredittavtalene ikke faste grenser for forretnings- og sparebankenes utlån, slik som i de tre foregående årene. I stedet ble det tatt sikte på å regulere den private kredittgivning via likviditeten. Likviditetsreguleringen hindret imidlertid ikke bankene i å øke utlånene sterkt. Gjennom to og et halvt år var kredittforholdene så romslige at investeringene, særlig i maskiner og lager, ikke i samme grad som i årene før ble begrenset av finansieringsmulighetene. Den samlede utlånsøking til næringslivet var i 1960 rundt 2 200 mill. kr. mot gjennomsnittlig 1 400 mill. kr. i den foregående fem-årsperioden, og i 1961 — på tross av kreditttilstramningen i annet halvår — anslagsvis 2 300 mill. kr. Det aller meste av utlånsøkningen falt på de deler av kredittsystemet som myndighetene ikke har direkte herredømme over, dvs. forretningsbankene, sparebankene og livsforsikringsselskapene. Statsbankenes utlånsøking og næringslivets direkte opptak av ihendehaverobligasjonslån var ikke mye større i årene 1960 og 1961 enn i tidligere år.

Sammenliknet med hva den sterke kreditt-

ekspansjonen i 1960 og 1961 betydde for etterspørselspresset, må det ha spilt en mindre rolle at budsjettpolitikken i disse to årene gikk i svakt etterspørselsstimulerende retning. Det offentlige inntektsoverskott — differansen mellom netto inntektsoverføringer til det offentlige og offentlige utgifter til varer og tjenester — for stats- og trygdeforvaltningen under ett sank fra 3,0 prosent av bruttonasjonalproduktet i 1959 til 2,8 prosent i 1960 og 2,6 prosent i 1961 etter foreløpige oppgaver. Disse prosenter er lavere enn for 1957 og 1958, da finanspolitikken var meget stram, men de er på linje med prosenttallene for årene 1953—1956. Det tyder på at budsjettpolitikken under den siste oppgangen har vært like stram, kanskje strammere enn i midten av 1950-årene, et inntrykk som støttes av at det private konsum i 1960 og 1961, regnet som prosent av bruttonasjonalproduktet, var lavere enn den gang.

På bakgrunn av den analyse som er gitt foran, må vurderingen bli at de presstendenser som gjorde seg gjeldende i 1961, ikke gav uttrykk for noen alvorlig mangel på balanse i økonomien. Det som særlig springer i øynene er at bygge- og anleggsvirksomheten — takket være byggeløyveordningen og reguleringen av utlånene fra statsbankene og kredittforeningene — er under kontroll og i prosent av bruttonasjonalproduktet ikke ligger høyere nå enn før om årene; i så måte har utviklingen under investeringskonjunkturen i 1960 og 1961 vært en helt annen enn i 1952—1954, da byggevirksomheten svulmet så sterkt opp at det tok flere år å fjerne etterspørselspresset. Konsumet ligger heller ikke høyt. Det som har skjedd, er at den sterke økingen i de kortsiktige kreditter har muliggjort en kraftig ekspansjon i investeringene i maskiner, transportmidler og lager uten at etterspørselen andre steder har vært skåret tilsvarende ned. Men maskin- og transportmiddelinvesteringene vil etter alt å dømme bli dempet av kreditttilstramningen i 1961, og den sterke lagerøkningen vil korrigere seg selv. I den utstrekning lagerøkningen har trukket importen unormalt høyt opp, betyr det at likvide valutareserver er plassert om i varer.

Da den økonomiske politikken for 1961 ble lagt opp sommeren og høsten 1960, var det klart at næringslivet arbeidet meget nær kapasitetsgrensen. Men i Sambandsstatene var et konjunkturtilbakeslag under utvikling, og en måtte være forberedt på at dette etter hvert ville kunne forplante seg til Europa. I denne situasjon — med fare for etterspørselspress på kort sikt og en mulighet for etterspørselssvikt utover i 1961 — valgte myndighetene å legge både budsjettpolitikken og kredittpoli-

tikken for 1961 opp etter samme retningslinjer som i de to foregående årene.

Det viste seg omkring årsskiftet 1960—61 at de ekspansive krefter i økonomien var sterkere enn antatt, samtidig som faren for et alvorlig tilbakeslag i Sambandsstatene var redusert etter at det ble klart at den økonomiske politikken der ville bli lagt om. Mot denne bakgrunn valgte myndighetene å legge politikken om i mer kontraktiv retning og gjennomførte i februar de «milde bremsetiltak». Februartiltakene omfattet: Utsettelse med igangsetting av planlagte statlige byggearbeider, delvis forskyvning av statsbankenes lånetilsagn utover i året; forskyvning fra første til annet halvår av byggetillatelse for en del av den regulerte byggevirksomhet; forslag om strammere regler for avbetalingshandelen (satt i kraft fra 1. juli); og en tilleggsavtale med det private bankvesen som bl.a. understreket at det skulle vises tilbakeholdenhet ved innvilgning av nye lån.

Tiltakene fikk en viss virkning for byggevirksomheten, men hindret ikke at etterspørselen alt i alt fortsatte å vokse raskere enn produksjonen. Den viktigste årsak til dette var at forretningsbankenes utlån til næringslivet — på tross av tilleggsavtalen i februar — i vårmånedene økte i et raskere tempo enn noen gang før. I første halvår 1961 var utlånsøkingen fra disse banker 833 mill. kr. mot henholdsvis 545 mill. kr. og 321 mill. kr. i de tilsvarende perioder i 1960 og 1959.

Mot denne bakgrunn tok myndighetene igjen kontakt med bankene, og en ny avtale med gyldighet for resten av året — denne gang med faste grenser for bankenes kredittgivning — ble inngått i juli. For forretningsbankene innebar avtalen at utlån i norsk valuta skulle bringes ned med over 300 mill. kr. fra 1. juli til 1. november; sparebankene skulle i samme tidsrom holde sine utlån konstante. Denne avtalen ble oppfylt av bankene.

Virkningen var at bankutlånene i annet halvår gikk kraftig ned. En så rask og kraftig omlegging av kredittgivingen kunne vanskelig ha vært oppnådd med tradisjonelle virkemidler. En av erfaringene fra 1961 er at myndighetene i avtalene med kredittinstitusjonene har et pengepolitisk instrument som — når det blir fastsatt kvantitative utlånsgrenser som bankene godtar — virker raskt, presist og med en styrke som kan forutses.

Kreditttilstramningen kom for sent til å sette dype spor etter seg i den realøkonomiske utvikling for 1961 sett under ett. Etterspørselspresset avtok likevel etter alt å dømme utover i annet halvår. Veksten i produksjon og sysselsetting ble ikke påvirket, men derimot er det tydelig at den stigende tendens i importen ble

avløst av nedgang i høstmånedene. Selv om det ennå ikke er mulig å si sikkert hva årsaken til omslaget var, er den rimeligste forklaring at jultiltakene virket dempende på lageroppbyggingen i fjerde kvartal.

Etterspørselen fra utlandet var i 1961 høy nok til at de fleste eksportnæringer var sikret en god kapasitetsutnyttning gjennom det meste av året. Den samlede eksport av varer og tjenester var i volum 6,3 prosent større enn året før. For vareeksporten alene var stigningen ikke høyere enn 4,2 prosent; av dette forklarer eksporten fra Esso-raffineriet — som er sterkt importkrevende — rundt 2 prosent. Flere tegn tyder på at utenlandsetterspørselen gikk ned mot slutten av året, bl. a. er det på det rene at ordreinngangen fra utlandet sviktet en del i tredje kvartal. Vareeksporten hadde likevel, når en korrigerer for sesongsvingninger, stigende tendens til og med september i fjor og lå i gjennomsnitt for årets tre første kvartaler i volum 6 prosent over nivået året før. Men både oktober og november viste lavere tall, og en sesongkorrigert indeks vil — når desember-tallet foreligger — neppe vise like stort eksportvolum i fjerde kvartal som i tredje.

Bruttoinvesteringene har i de to siste årene steget med nær 20 prosent og nådde et nytt rekordnivå i 1961 ikke bare absolutt sett, men også i prosent av bruttonasjonalproduktet. Bruttoinvesteringsraten, lager medregnet, som gjennom 1950-årene stort sett svingte mellom 35,5 og 36,5 prosent, var siste år 38,4 prosent. Holdes lager utenfor, økte investeringene i 1961 med 8,5 prosent regnet i faste priser. Økingen var særlig sterk for skip; skipsinvesteringene steg med 20 prosent fra et lavt nivå i 1960. For maskiner og transportmidler utenom skip var økingen i investeringene det siste året 7 prosent. Dette kom på toppen av en øking på 22 prosent året før. Bygge- og anleggsinvesteringene har ikke ekspandert i samme grad. Økingen i faste priser var 4 prosent i 1961 og 3 prosent i 1960.

Lagerbeholdningene steg i 1961 med 850 mill. kr. etter foreløpige anslag. Dette var en god del mer enn produksjonsøkingen skulle tilsi. De sterke lagervariasjonene gjennom de siste tre-fire år har vært et viktig element i konjunkturutviklingen. Under første del av oppsvinget ble lagrene redusert, og dette bidro til at produksjons- og importøkningen i 1959 ble forholdsvis beskjedne, trass i at utenlandsetterspørselen økte sterkt. Lagerreduksjonen stanset ikke opp før i begynnelsen av 1960. Lagerbeholdningene var da de laveste på tre år. Senere steg lagrene jamt og ble en ekspansiv faktor i utviklingen fram til høsten 1961. Sterkest var økingen for bedriftenes lagre av

egne produkter, særlig etter at utenlandsetter-spørselen falt noe av i siste halvår 1961. Råstoff- og engroslagrene var ved utgangen av september i 1961 kommet opp på samme nivå som høsten 1957, mens ferdigvarelagrene lå om lag 25 prosent høyere enn den gang.

Det private konsumet har i de tre siste årene steget omtrent i takt med produksjonen. Stigningen i det private konsumet i 1961 var i volum etter foreløpige oppgaver vel 5,5 prosent. Omtrent 250 mill. kr. av en samlet konsum-øking i løpende priser på 1 400 mill. kr. falt på biler, slik at volumøkningen for konsumet ellers var 4,1 prosent. Økingen var etter alt å dømme sterkere i første halvår enn i annet halvår. Den prosentvise stigningen i konsumet for året under ett var noe svakere enn reallønnsøkningen. Dette må antakelig ses i sammenheng med at realinntektsøkningen for selvstendige i 1961 var mindre enn vanlig.

Produksjonen i 1961 økte i alle næringer unntatt bergverk. Særlig sterk var oppgangen i varehandel, sjøfart, kraftforsyning og industri. For jordbruket ble 1961, liksom 1960, et år med store avlinger; den samlede produksjonen steg med om lag 1 prosent. Vintersildfisket var helt mislykket; men de fleste fiskerier ellers gav godt resultat, og produksjonen i fiskerinæringen var, sett under ett, omtrent uendret fra 1960 til 1961. Både for industri og kraftforsyning er produksjonsøkningen i 1961 foreløpig beregnet til vel 7 prosent; sterkest produksjonsstigning hadde hjemmeindustrien, der økingen var omtrent dobbelt så stor som i eksportindustrien. Produksjonsøkningen i varehandel i 1961 er beregnet til mellom 7 og 8 prosent. I sjøfart var den seilende tonnasje 8,5 prosent større enn året før. Tonnasjen i opplag var gjennom hele året betydelig lavere enn i 1960; ved utgangen av året var opplagstallet 286 000 bruttotonn, om lag 2,5 prosent av flåten.

Produksjonsutviklingen i industrien gjennom året gir som hovedinntrykk at stigningen i første og annet halvår 1961 var om lag like sterk. Etter produksjonsindeksen lå industriproduksjonen i første halvår 6,5 prosent over fjorårsnivået og i månedene juli—november 8,3 prosent høyere enn i samme periode året før, men det siste tallet må ses på bakgrunn av de forholdsvis lave produksjonstall høsten 1960. Fra sommer- og høstmånedene av var det tegn til svakere produksjonsvekst i treforedlingsindustrien. Men ellers var det så sent som i november lite som tydet på at sviktende etterspørsel influerte på produksjonstallene.

På arbeidsmarkedet førte stigende aktivitet og etterspørsel til ytterligere tilstramning i året som gikk. Gjennom storparten av året var det stor knapphet på arbeidskraft i de fleste distrikter og næringer, og i sommerhalvåret

1961 ble det bare registrert en helt ubetydelig friksjonsledighet. Tallet på sysselsatte lønns-takere i alt steg heller sterkere i annet halvår 1961 enn i første, og den sesongmessige øking i arbeidsledigheten høsten 1961 var svakere enn på samme tid året før. Etter foreløpige oppgaver og beregninger økte den samlede sysselsetting inklusive selvstendige med 16 000 fra 1960 til 1961. Dette var en øking på hele 6 000 mer enn den beregnede naturlige tilvekst til yrkesbefolkningen, trass i at arbeidsmarkedet var meget stramt allerede i annet halvår 1960. Tallet på sysselsatte lønns-takere gikk opp med rundt 20 000 fra 1960 til 1961 — en oppgang på nær 2 prosent.

Verdien av innførselen av varer og tjenester økte fra 1960 til 1961 med i alt 1 175 mill. kr. fordelt med vel 600 mill. kr. på skip, vel 300 mill. kr. på maskiner, apparater og biler og knapt 275 mill. kr. på alle andre varer og tjenester. I volum var importøkningen totalt sett 9 prosent, men 5 prosent når skipet holdes utenfor, noe mindre enn stigningen i nasjonalproduktet.

Året 1961 var det annet år på rad med sterk importstigning. Totalt sett var importøkningen praktisk talt den samme i 1961 som i 1960. Men utviklingen i de to år var meget ulik hvis skip holdes utenfor. For vare- og tjenesteimporten uten skip var importøkningen 1 800 mill. kr. i 1960, men bare 550 mill. kr. i 1961. Sesongjusterte tall for volumet av vareimporten uten skip under det siste oppsvinget viser at importstigningen for alvor tok til i begynnelsen av 1960, og fortsatte til i midten av 1961. Settes importvolumet i annet halvår 1959 til 100, var nivået i første halvår 1960 om lag 110, i annet halvår 120 og i første halvår 1961 om lag 125. Sommeren 1961, da importøkningen stoppet opp, var tallet 130. Senere har vareimporten vist en klart synkende tendens. Det er en tydelig sammenheng mellom utviklingen i vareimporten og lagerbevegelsene.

Det samlede underskott på driftsregnskapet overfor utlandet i 1961 var etter foreløpige anslag 1 500 mill. kr., 600 mill. kr. større enn året før. Underskottet var i løpende priser det største i etterkrigsårene, men reelt — f. eks. regnet i prosent av nasjonalproduktet — var underskottet større i flere år før 1955. Holdes import og eksport av skip utenfor, viste driftsregnskapet — som normalt — overskott både i 1961 og 1960, men overskottene var betydelig mindre enn i 1959; 150 mill. kr. i 1961, 289 mill. kr. i 1960 og 1 251 mill. kr. i 1959. 1961 var et nytt år med lave frakter for skipsfarten; opptjente nettofraktinntekter, regnet pr. tonn av den seilende flåten, var om lag 4 prosent lavere enn i 1960.

Valutareservene som i flere år på rad har vært stigende, økte også i 1961 og var ved utgangen av året vel 3 100 mill. kr., dvs. 200 mill. kr. større enn ved forrige årsskifte.

Pris-, lønns- og inntektsutviklingen i Norge i de senere år har vist flere bemerkelsesverdige trekk.

På lang sikt må prisbevegelsen i et lite land som Norge ved gitte valutakurser følge prisbevegelsene på verdensmarkedet. Men denne forbindelsen — som vesentlig følger av at priser og kostnader vil måtte innstille seg slik at næringslivet får brukbare konkurransevilkår — er ikke strammere enn at prisbevegelsene på kort sikt, innenfor temmelig vide grenser, blir bestemt av forhold som landet selv har herredømme over. De store, periodiske lønns- og jordbruksprisoppgjør har her vist seg mer avgjørende enn utviklingen i etterspørselen.

Sammenhengen mellom de periodiske avtale-revisjoner og de innenlandske prisbevegelser har vært demonstrert gang på gang siden første del av 1950-årene. Det innenlandske prisnivå har i denne tid vist en utpreget trappe-trinn-bevegelse, idet perioder med relativt stabile priser har vært avløst av sprang i levekostnadsindeksen hver gang lønningene og jordbruksprisene har vært revidert. Revisjonene av lønnstariffene i 1954 utløste en stigning i levekostnadsindeksen fra 137 i januar til 145 i juli (5,5 prosent på seks måneder), oppgjøret i 1956 et sprang fra 144 i februar til 151 i juni (4,5 prosent på fire måneder) og oppgjøret i 1958 et nytt sprang fra 154 i januar til 164 ett år senere (6,5 prosent på tolv måneder). I de mellomliggende perioder — som varte fra 16 til 18 måneder — lå indeksen i ro. Når sprangene ble så markerte, hadde det sammenheng med at subsidiepolitikken i perioden ble manøvrert med sikte på å hindre indeksoppgjør i avtaleperiodene; subsidiene ble økt i avtaleperiodene, men ble redusert i forbindelse med oppgjørene både i 1956 og 1958.

Virkningene av 1958-oppgjørene hadde slått fullt igjennom i prisene omkring årsskiftet 1958—59, og i de følgende vel to år hadde Norge prisstabilitet. Når prisnivået denne gang lå i ro så vidt lenge, hadde det en klar sammenheng med at tariff- og jordbruksprisavtalene i 1958 ble inngått for tre år mot normalt to, slik at prispresset fra kostnadssiden i 1959 og 1960 var svakt. Stabile eller svakt fallende importpriser på råvarer bidro til å holde kostnadsnivået nede.

Like klart er det at den nye prisbevegelsen oppover som tok til i 1961, i alt vesentlig er en konsekvens av de store nominelle inntektsforbedringer som dette års avtalerevisjoner resulterte i for jordbruket og lønnstakerne.

Jordbruksavtalen gav jordbruket en inntektsforbedring på 8—10 prosent og førte til en beregnet øking på 1 prosent i levekostnadsindeksen. Tariffrevisjonene resulterte i lønnstillegg som varierte fra 3—4 prosent i enkelte fag helt opp til 14 prosent (utenriks sjøfart, landtransport) og 18 prosent (varehandel) i andre; i gjennomsnitt utgjorde tilleggene vel 9 prosent for de om lag to tredjeparter av landets lønnstakere som fikk tariffene revidert. Lønnstakere som ikke hadde tariffoppgjør, fikk et indekstillegg i 1961 på 2,5—3 prosent. Den samlede utbetalte lønnssum i 1961 ble ca. 9 prosent større enn året før. Av økingen kan 3—3,5 prosent forklares ved tariff- og indekstilleggene som bare gjaldt for en del av året; om lag 2 prosent skyldtes øking og forskyvninger i sysselsettingen, noe over 1 prosent skyldtes større sosiale ytelser fra arbeidsgiverne og anslagsvis 2,5 prosent lønns-glidninger. Alt i alt var inntektsøkningene i 1961 en god del større enn det som var forenlig med fortsatt prisstabilitet, og en må være forberedt på at 1961-oppgjøret ennå en tid vil gi prisutslag.

Prisstigningen i 1961 var så vidt sterk at konsumprisindeksen ved årets utgang lå 4,5 prosent høyere enn da året tok til. For lønnstakerne betyr dette at av de nominelle inntektsforbedringer som ble oppnådd i løpet av året, ble nær halvparten — om lag 700 mill. kr. regnet etter skatt — nøytralisert av prisstigningen. Om det hadde lyktes å hindre prisstigningen, ville en av virkningene ha vært at det private konsumet i dag ville ha ligget flere hundre millioner kroner høyere på årsbasis enn det faktisk gjør. Prisstigningen var således en av de faktorer som bidro til å redusere konsumetterspørselen i annet halvår.

Lønnsøkingen og prisutviklingen siden 1957 har gjort at inntektene i de senere år har utviklet seg meget ulikt for de forskjellige nærings- og sosialgrupper. Lønnstakerne har som gruppe betraktet oppnådd vesentlige realinntektsforbedringer. De grener av næringslivet som er lite influert av utenlandsk konkurranse, bl. a. jordbruket og de tjenesteytende næringer, har mer enn kompensert de stigende lønnskostnader ved å justere priser og avansesatser og har fått sin del av den reelle inntektsoppgang. Men eksportnæringene, som får sine priser bestemt på verdensmarkedet — skipsfart, eksportindustri, gruvedrift og indirekte også skogbruk — har ikke hatt denne mulighet og har måttet se sine inntektsandeler redusert. Også de deler av hjemmeindustrien som arbeider i sterk utenlandsk konkurranse, har måttet greie seg med priser som ofte bare har gitt lav fortjeneste.

Hvor uvanlig store forskyvningene i inntektsfordelingen har vært, framgår av at hele

stigningen i faktorinntekten fra 1957 til 1961 — om lag 4 milliarder kroner — har kommet lønnstakerne til gode. Det betyr at lønnsinntektene på fire år har gått opp med 29 prosent, mens eierinntektene (som omfatter kapitalinntekter og godtgjøring til selvstendige) sett under ett ikke har steget i samme periode. Økingen i eierinntektene i de tre siste årene har gått med til å oppveie det kraftige fall som inntraff fra 1957 til 1958. Men det har vært store variasjoner fra næring til næring. I skipsfart falt eierinntekten med ca. 1 400 mill. kr. fra 1957 til i 1961, da den var negativ. I skogbruk, hvalfangst og bergverksdrift var det et fall i eierinntekten på til sammen 170 mill. kr. eller 22 prosent i samme tidsrom. De næringer hvor eierinntekten steg sterkest fra 1957 til 1961, var jordbruk med 610 mill. kr. (+ 48 prosent) og fiske med 160 mill. kr. (+ 57 prosent). Denne sterke stigning forklares delvis ved at 1957 ikke var et godt år for disse næringer, men er trass i dette bemerkelsesverdig sett på bakgrunn av at tallet på selvstendige i dem går tilbake. Det er ellers verdt å merke at eierinntekten i industrien ikke var mer enn 11 prosent høyere i 1961 enn i 1957, enda produksjonen var 22 prosent større. Lønningene steg i samme tidsrom med 27 prosent. Mens det er vanlig at eierinntekten er høy i år med stor produksjon, var eierinntekten i industrien i 1961, regnet som prosent av faktorinntekten, den laveste som hittil er registrert. Tallene tyder på at fortjenesteforholdene for bl. a. treforedlingsindustri og primær jern- og metallindustri har vært vesentlig dårligere under den siste konjunkturoppgangen enn under høykonjunkturen i 1957.

Lønnsandelen i de siste fire år har ligget betydelig høyere enn vanlig. For 1961 var tallet etter foreløpige beregninger 63,5 prosent. Dette var noe høyere enn i 1960, men lavere enn i 1959. Det høye nivå som lønnsandelen nå ligger på, er i det vesentlige en følge av at eierinntektene i de store eksportnæringer, særlig skipsfarten, ikke har fulgt med i den alminnelige inntektsutvikling. Holdes skipsfarten utenfor, blir tallene for de fem siste årene 59,4, 61,7, 61,6, 60,9 og 61,4 prosent.

Faktorinntekten eller den samlede godtgjøring til arbeid og kapital steg i 1961 med 2 060 mill. kr., fordelt med 1 415 mill. kr. på lønn og 645 mill. kr. på eierinntekt. Av stigningen i eierinntekten var halvparten i jordbruk og skogbruk. Også i varehandelen steg eierinntekten en del, mens det var små forskjvninger i eierinntekten i andre næringer.

Den totale kapitaltilvekst (sparing) i 1961 var 5,4 milliarder kroner, fordelt med 2,9 milliarder kroner på den private sektor og 2,5 milliarder kroner på den offentlige. Den private kapitaltilvekst har i de senere år fulgt omtrent

samme utviklingsmønster som eierinntekten. Fra 1957 til 1958 falt eierinntekten med 1 420 mill. kr. og den private kapitaltilvekst med 1 300 mill. kr.; i perioden 1958—1961 var det en øking i eierinntekten på 1 560 mill. kr. og en øking i den private kapitaltilvekst på 900 mill. kr. Tatt i betraktning at eierinntekten siden 1958 har steget forholdsvis lite i skipsfart og eksportindustri, hvor en stor del av den private kapitaltilvekst normalt skjer, har økingen i den private kapitaltilvekst i disse årene vært sterk. En ikke ubetydelig del av de inntektsforbedringer som er oppnådd av næringsdrivende i bl. a. jordbruk og varehandel og av lønnstakerne, må ha vært spart.

Utsiktene for den norske økonomi i 1962 er vanskelige å bedømme. Det internasjonale konjunkturbildet er uklart, og i den indre økonomi har en ennå ikke oversikt over hva de fulle virkninger av lønnsoppgjørene og kreditttilstramningen vil bli.

Sambandsstatene er inne i en bred og sterk konjunkturoppgang. Alle tegn tyder på at oppgangen vil holde fram i 1962; usikkerhetsfaktorene på noe lengre sikt er at de amerikanske myndigheter kan se seg nødt til å bremse av hensyn til stillingen i utenriksøkonomien og at budsjettpolitikken kan bli for stram. I Vest-Europa er konjunkturtendensene i øyeblikket ikke lette å tyde. Det er på det rene at en avslapning fant sted i sommer- og høstmånedene. De spredte opplysninger som hittil foreligger for oktober og november, betyr sannsynligvis at situasjonen allerede er i ferd med å bedre seg, men det kan ikke utelukkes at kontraktive krefter vil dominere ennå en tid. Under enhver omstendighet må en være forberedt på at den vest-europeiske produksjonsveksten i første del av 1962 vil bli forholdsvis svak.

Innenlands tar det økonomisk-politiske opplegget for 1962 sikte på å holde investeringskonjunkturen under kontroll. Investeringsøkningen i 1962 må derfor ventes å bli beskjeden, og den stimulans som lønnsoppgjøret har gitt konsumentterspørselen, vil i noen grad bli nøytralisert av budsjettpolitikken og stigende priser. Sterke ekspansive impulser i 1962 kan under disse forhold bare ventes å komme fra eksporten. Hvis ikke økingen i produksjonen i Vest-Europa blir sterkere enn det nå ser ut til, må en være forberedt på at eksporten fra Norge fortsatt vil møte en del vanskeligheter.

Med de konsekvenser dette i tilfelle vil få for næringslivet, er en produksjonsvekst i 1962 i underkant av det normale, en mulighet det må regnes med. Men produksjonsnivået vil fortsatt ligge høyt, og underskottet i utenriksøkonomien vil ventelig bli noe mindre enn i året som gikk.

English summary.

The international economic situation during 1961 was fairly good, although not uniformly so throughout the world. In North America, where a downward trend was noticeable at the beginning of the year, expansive forces gained strength in February—March, and production showed a rapid increase as the year passed. But unemployment remained high. In Western Europe the activity in 1961 was high although the boom was less striking than the year before. Decline in the demand for inventories and reduced influx of new orders affected certain branches from early spring, in particular primary and semi-finished goods industries, and in some countries — the Netherlands, United Kingdom and Western Germany — industrial production declined during the summer and autumn.

The Norwegian economy was hardly influenced by the slowing down noticeable elsewhere in Europe. Production increased and preliminary estimates indicate that national product was 5,6 per cent higher than the year before. As this was preceded by 4,7 per cent growth in 1959 and 6,2 per cent in 1960, national product increased by 17—18 per cent in the three years. This rapid growth since 1958 must be considered rather exceptional and shows that there was considerable surplus capacity in the economy at the beginning of 1959.

The very strong increase in production during the last three years has eliminated the effects of the decline in the previous period and has given a more favourable impression of the country's possibilities for continued expansion. While the annual rate of growth for the national product was 3,5 per cent for the period 1948—1958, the corresponding figure taking also the last three years into account was 4,0 per cent. The last figure is slightly in excess of the potential annual rate of growth of the country's capacity of production of 3,5—4 per cent. The growth in 1961 was remarkably strong considering that the capacity utilization was high already at the beginning of the year.

From the second half of 1960 the increase in total demand created pressure problems. In particular, real investments increased. The main problem for the economic policy in 1961, therefore, was to counteract the increase in internal demand. Specific policy measures towards this end were imposed twice during the year, in February rather mildly and, later on, in July, somewhat more vigorously. Indica-

tions at the end of the year seem to show that these measures have worked effectively.

After a period of two years with stable prices renewed upward price movements started in 1961. The price movements were caused by wage increases and negotiated price increases for agricultural products. Export and import prices, however, have shown a declining tendency since 1957. The combined effect has been considerable changes in the distribution of income. The shares accruing to wage and salary earners and agriculture have increased, while entrepreneurial income in export industries, and in home market industries facing strong competition from abroad, has been reduced due to the effects of both wage and price increases.

The strong increase in production since 1959 has been due to both high demand from abroad and increased demand for investment and consumption goods partly caused by the economic policy which, during 1959, 1960 and part of 1961, aimed at stimulating demand to a higher degree than previously. During the early upward phase the dominating factor was increased demand from abroad, while later, approximately from the middle of 1960 through 1961, internal demand was the main force behind the expansion. While as much as two thirds of the increase in production for 1959 can be explained as due to increased exports, the corresponding shares for 1960 and 1961 were only half and less than one third respectively.

The main impression is that Norway since the spring 1960 has experienced an investment boom of exceptional strength. Favourable marketing conditions, shortage of labour, and preparations to meet the competition in a greater European market are factors which may explain that the industry has been strongly disposed towards investments during the last two years. The reintroduction from 1 January 1961 of duty-free imports of machinery not produced in Norway has also had some effect. The building and construction industries did not partake in the investment expansion due to government control. However, the boom was all the more pronounced in machinery and transport equipment. In two years, from 1959 to 1961, these investments rose by no less than 31 per cent. The inventories rose also steeply in these two years.

Estimated figures illustrating the direct and indirect effects of the increase in export and the domestic demand factors on the increase

in national product and imports, support the impression that the investments in machinery and inventories have been important factors behind the increase in production and imports. (See table 23, page 41 and the corresponding table in «Economic Survey 1960».) The estimates, at 1955-prices, show that in the last two years combined nearly 700 million kroner out of an import increase of 2700 million kroner were due to greater investments in machinery and transport equipment and about 400 million kroner were due to inventory expansion. Accordingly, these two factors alone explain not far from half of the increase in imports in the two year period. An additional 800 million kroner resulted from the increase in exports; the rest was due to other factors. For the national product as well the increase in investments in machinery and inventories was an important factor behind the expansion, but exports had an even stronger effect.

The expansion of investments since 1960 was, by and large, an effect of the credit policy in the years 1959, 1960 and in the first half of the year 1961. In this period the yearly credit agreements between the authorities and the private banking system did not as in previous years establish fixed limits for the loans from the commercial and the savings banks. The authorities instead tried to control private credits by liquidity measures. This, however, did not prevent the banks from increasing loans considerably. During two and a half year the credit conditions were elastic and investments, especially in machinery and inventories, were not restricted to the same extent as in previous years by problems of financing. The total increase in loans to industry was in 1960 approximately 2200 million kroner as against the average of 1400 million kroner in the preceding five-years-period and in 1961 — in spite of the credit restrictions in the second half of the year — approximately 2300 million kroner. Most of the increase in the loans came from those credit institutions not directly controlled by the government, i.e. the commercial banks, savings banks and life insurance companies. The increase of the loans from the state banks and the increase of loans raised directly by industry through bearer bonds, were not much greater in the years 1960 and 1961 than in previous years.

Considering the influence of the great credit expansion in 1960 and 1961 on the demand pressure, it was of secondary importance that the budget policy in these two years had a small stimulating effect on the demand. The public «income surplus», i.e. net transfer of income to public bodies less public expenditure on goods and services for government and so-

cial insurance combined, which amounted to 3,0 per cent of the national product in 1959, was according to preliminary estimates 2,8 per cent in 1960 and 2,6 per cent in 1961. These percentages are below those for 1957 and 1958, when fiscal policy was very contractive, but on a level with those for the years 1953—1956. This seems to indicate that the fiscal policy during the last upswing was equally contractive, if not more so, than during the middle fifties. This impression is supported by the fact that private consumption in 1960 and 1961, as per cent of gross national product, was lower than for the earlier period.

The analysis presented above leads to the conclusion that the pressure tendencies which appeared in 1961 should not be taken as indications of any serious lack of economic stability. Of particular significance is that building and construction activities, through licensing and through government influence on loans from state banks and credit institutions, are under control and, as per cent of gross national product, not higher than in previous years. The trend in 1960 and 1961 was in this respect entirely different from that of 1952—1954, when building activities expanded to such an extent that several years of restraint were required before the demand pressure was eliminated. Neither is consumption now very high. What has happened is that a strong increase in short term credits has made possible a significant expansion for investment in machinery, transport equipment and inventories without demand elsewhere being curtailed correspondingly; but investment in machinery and transport equipment will most probably be reduced through the restraints on credits in 1961, and the large increase in inventories will automatically adjust itself. To the extent that the increase in inventories has led to exceptionally high imports, this implies substitution of imported goods for exchange reserves.

When the economic policy for 1961 was designed during the summer and autumn 1960, it was obvious that industry operated close to maximum capacity. In the United States, however, a recession was developing, and it was to be expected that it would gradually spread to Europe. In this situation, with the possibilities of demand pressure in the short run followed by a decline in demand later on in 1961, the authorities settled for a budget and credit policy along the same lines as in the two previous years.

Around new year 1961 the expansive forces in the economy proved stronger than expected while at the same time a serious recession in U.S.A. seemed less likely. Against this back-

ground the government chose to re-adjust its economic policy in a more restrictive direction, and in February fairly mild measures towards this end were implemented. These measures were: postponements in the starting of planned government building works, deferment of loan grants from the state banks, switch from first to second half of the year of grants of licenses for building activities still being controlled, a proposal for stricter regulations of hire purchase sales to be imposed from 1 July, a supplementary agreement with private banks stressing that restraints should be exercised in the granting of new loans.

The restrictive measures had a certain effect on building activities, but did not on the whole stop demand from increasing sharper than production. The main cause for this was that the commercial bank loans to industry increased more rapidly during the spring than ever before, in spite of the supplementary agreement of February. During the first half of 1961 loans from these banks increased by 833 million kroner compared to 545 million kroner and 321 million kroner for the corresponding periods of 1960 and 1959, respectively.

A new credit agreement for the rest of the year was concluded in July. The agreement stipulated that loans from commercial banks in Norwegian currency should be reduced by more than 300 million kroner over the period 1 July—1 November, while loans from savings banks should not be increased. The terms of this agreement were adhered to by the banks.

As a result loans from banks were greatly reduced during the second half of 1961. This immediate and forceful reduction in total credits could most probably not have been achieved through conventional means. Thus, one experience gained in 1961 is that the government through its credit agreements with the banks commands a tool for monetary policy which, when coupled with limits accepted by the banks on total loans granted, works promptly, precisely and with prescribed force.

The restrictions on credit granted came too late to have pronounced effects on economic development of 1961 as a whole. It seems, however, that the demand pressure eased during the second half of the year. While the increase in production and employment was hardly affected, it seems obvious that the trend in imports turned downwards in the course of the autumn. The causes for this cannot yet be determined, but the most probable explanation is that the measures taken in July restrained the building up of inventories in the fourth quarter.

Demand from abroad in 1961 was sufficient

for maintaining a high capacity utilization in most export industries. The volume of total exports of goods and services was 6,3 per cent higher than for the previous year. For commodity exports the increase was 4,2 per cent. The export from the new Esso refinery which requires considerable raw material imports contributed alone to the increase in exports by more than 2 per cent. There are several indications that the demand from abroad declined towards the end of the year; for instance, the influx of orders from abroad was somewhat reduced during the third quarter. The exports of goods adjusted for seasonal variations did, however, maintain an upward trend up to and including September, and the average for the three first quarters of the year was 6,0 per cent higher than the previous year's level. October and November gave fairly low figures, and — when the December figures become available — the seasonally adjusted series are unlikely to give an export figure for the fourth quarter on a level with that for the third quarter.

In the last two years gross investments (including repairs) have increased by approximately 20 per cent to reach an unprecedented level in 1961, not only in absolute figures, but also as a percentage of the national product. The gross investment ratio, in most years during the fifties varying between 35,5 and 36,5 per cent, was last year 38,9 per cent, compared to a previous record figure of 37,5 per cent. Investments in fixed assets rose in 1961 by 8,5 per cent. The increase was especially strong for ships; investments in ships rose by 20 per cent from the low level of 1960. Investments in machinery and transport equipment increased by 7 per cent last year; an increase which can be added to an increase of 22 per cent for the preceding year. Investments in building and construction have not expanded to the same extent. In fixed prices the increase was 4 per cent in 1961 and 3 per cent in 1960.

The inventories rose in 1961 according to provisional figures by nearly 850 million kroner, considerably more than to be expected from the increase in production. The rather wide fluctuations in the level of stocks during the last three or four years have been an important factor in the economic development. During the first phase of the boom stocks of finished goods were reduced and, as a consequence, the increase during the period in production and imports was rather modest, in spite of a greatly increased demand from abroad. The reduction in stocks did not stop before the beginning of 1960 when stocks were the lowest for three years. Later on stocks rose steadily and at an increasing rate up to

the autumn 1961. The increase was strongest in the manufacturing industry's stocks of own products, especially after the decline in foreign demand in the second half of the year 1961. At the end of September 1961 stocks of raw materials and inventories of wholesale dealers were at the same level as in the autumn 1957, while stocks of finished goods were approximately 25 per cent above the level in the autumn 1957.

During the last three years private consumption increased at the same rate as production. The volume increase of private consumption in 1961 was 5,5 per cent according to provisional figures. About 250 million kroner out of a total increase in consumption at current prices of about 1400 million kroner were spent on cars, implying that the increase in the volume of other consumption goods was 4,1 per cent. Apparently the increase was stronger in the first half of the year than in the second. The percentage increase in consumption for the year as a whole was somewhat less than the increase in real wages. This fact is probably due to a somewhat slower increase than usual in the real income of self-employed in 1961.

Production in 1961 increased in all industries except mining. Particularly steep increases were recorded in trade, shipping, electric power production and manufacturing industries. Agricultural crops were large in 1961 as in 1960; the total production in agriculture rose by approximately 1 per cent. The winter herring fisheries failed completely, but since a good catch was obtained in most other fisheries, the total production was almost unchanged from 1960 to 1961. Provisional estimates show that industrial and electricity production increased by more than 7 per cent. The increase was largest in the home market industries, nearly twice as large as in the export industries. For trade the increase is estimated to between 7 and 8 per cent. For shipping the sailing tonnage was 8,5 per cent above the previous year's. During the whole year idle tonnage was considerably less than in 1960; at the end of the year the idle tonnage was 286 000 gross tons, approximately 2,5 per cent of the fleet.

An analysis of the trend in industrial production for the past year gives the impression that the growth in the first and the second half of 1961 was approximately equally strong. The monthly index of industrial production was in the first half of the year 6,5 per cent higher than the level in the previous year and in the months July—November 8,3 per cent higher than in the same period the year before. The last mentioned figure must be regarded in the light of the comparatively low

production during the autumn 1960. A somewhat slower rate of increase was noticeable for the production of pulp and paper from the summer and autumn. Apart from this there was, as late as November, no indication of effects on production from declining demand.

During the past year the labour market was further tightened by growing activity and demand. Over the greater part of the year there was considerable shortage of manpower in most districts and industries. During the summer 1961 a negligible frictional unemployment was registered. The number of wage earners employed increased rather more during the second than during the first half of 1961, and the seasonal unemployment rose less during the autumn 1961 than in the corresponding period one year earlier. According to provisional estimates total employment (including self-employed) increased by 16 000 from 1960 to 1961. That was an increase of 6 000 more than the natural increase in the economically active population in spite of the fact that the labour market even in the second half of the year 1960 was very tight. The number of employed wage earners rose by approximately 20 000 from 1960 to 1961, an increase close to 2 per cent. During September and October 1961 the number of wage earners employed was more than 23 000 above the figure for one year previously.

The value of imports of goods and services increased by 1175 million kroner from 1960 to 1961. Imports of ships accounted for more than 600 million kroner, machinery, mechanical appliances and cars for about 300 million kroner, and other goods and services for 275 million kroner. The increase in total volume of imports was 9 per cent, and 5 per cent if ships are excluded, i.e. less than the increase in the national product.

For the second year running imports rose sharply in 1961. The increase in total imports was virtually the same in 1961 and 1960. But the development was widely different for imports exclusive of ships. The increase in imports of goods and services excluding ships was 1800 million kroner in 1960 against only 550 million kroner in 1961. Seasonally adjusted figures for the volume of imports excluding ships indicate that the increase gathered momentum from the beginning of 1960 and continued to the middle of 1961. Taking the volume of imports for the first half of 1959 as 100, the level in the first half of 1960 is 110, in the second half of 1960 120, and in the first half of 1961 approximately 125. During the summer 1961, when the increase ceased, the corresponding figure was 130. Later the volume of imports has shown a noticeable down-

ward trend. There has been a clear interrelationship between the trend in commodity imports and inventories.

International transactions on current account in 1961 showed, according to preliminary estimates, a deficit of 1 500 million kroner, i.e. 600 million kroner more than for the previous year. In current prices the deficit was the largest recorded after the war. But in real terms, e.g. as per cent of the national product, the deficit was greater in several of the years prior to 1955. If imports and exports of ships are excluded, transactions on current account show a surplus both for 1961 and 1960, but the surplus was considerably less than for 1959: 150 million kroner in 1961, 289 million kroner in 1960, and 1 251 million kroner in 1959. Freight rates continued at a low level in 1961. Average net freight earnings per ton were approximately 4 per cent below those of 1960.

The foreign exchange reserve has increased for several years in succession, and continued to do so in 1961. At the end of the year the reserves were 3 100 million kroner, 200 million kroner more than one year previously.

The development in recent years of prices, wages and income calls for a more detailed analysis.

Price movements for a country of Norway's size must, in the long run and given fixed rates of exchange, follow international price movements rather closely. But this interrelationship which is caused by prices and costs being adjusted through the market mechanism so as to give the industries a reasonable competitive position, is no more strict than to allow price movements in the short run, within fairly wide margins, to be influenced by factors at the command of the country itself. The recurrent comprehensive agreements on wages and agricultural prices have proved to be more important than conditions of demand.

The connection between the periodic revisions in these agreements and the movements in internal prices has been proved time and again since the early fifties. During this period the internal price level has followed a typical step-by-step movement: periods with comparatively stable prices have been succeeded by jumps in the cost-of-living index each time wage agreements and agricultural prices have been revised. The revision of the agreements in 1954 gave rise to an increase in the cost-of-living index from 137 in January to 145 in July of that year (5,5 per cent rise in 6 months); the revision in 1956 correspondingly from 144 in February to 151 in June (4,5 per cent rise in 4 months); and finally the revision

in 1958 from 154 in January to 164 one year later (6,5 per cent rise in 12 months). During the intervening periods, that lasted from 16 to 18 months, the index remained stable. The main reason for the pronounced steps was that the price subsidy policy in the whole period was designed to prevent wage adjustments; subsidies were increased during the tariff periods, but were reduced in connection with the revisions both in 1956 and in 1958.

The tariff revisions in 1958 had fully influenced the prices around the turn of the year 1958—59, and in the two successive years price stability prevailed. That prices remained stable for such a long period was clearly related to the fact that the 1958 agreements on wages and agricultural prices were concluded for a three year period as against normally two years. Stable or slightly falling prices for imported raw materials contributed to keeping the cost level down.

The new upward price movement which started in 1961, is clearly a consequence of the substantial increases in nominal income for the agricultural sector and for wage earners, as a result of the 1961 revisions of the wage and price agreements. The 1961 agricultural agreement increased the total agricultural income by 8—10 per cent and led to an estimated increase of 1 per cent in the consumer price index. The tariff revisions resulted in wage increments varying from 3—4 per cent in some industries up to 14 per cent (shipping, land transport) and 18 per cent (trade); as an average the increments were above 9 per cent for the two thirds of the wage earners who had their tariffs revised. Wage earners whose tariffs were not revised during 1961 obtained a price compensation increase of 2,5—3 per cent. The total wage bill of 1961 was about 9 per cent above that of the preceding year; 3—3,5 per cent of the rise was due to tariff increments and price compensations for parts of the year, approximately 2 per cent was due to increase and shifts in employment, somewhat more than 1 per cent was due to increased social security contributions from employers, and about 2,5 per cent was due to wage drift. The total increase in income during 1961 was larger than compatible with continued price stability and the effects on prices of the 1961-agreement may be expected to continue for some time.

The rise in prices in 1961 was rather strong. The consumer price index at the end of the year was 4,5 per cent higher than at the beginning of the year. The effect of this for wage earners nearly corresponds to a 50 per cent reduction of the nominal wage increase

obtained during the year or, if calculated after deduction of taxes, to some 700 million kroner. In case prices had been kept stable one of the effects would have been that private consumption calculated at annual rate would have been several hundred million kroner higher than the actual figure. The price increase was one of the factors responsible for reducing consumer demand in the second half of 1961.

As a consequence of the wage increases and the price movements since 1957, incomes for different industries and social groups have shown considerable variation. Wage earners have on the average obtained considerable gains in real income. Industry groups only slightly influenced by competition from abroad, e.g. agriculture and services, have more than compensated increases in the wage bill through adjustments in prices and profit margins, and thus maintained their share of the increase in real income. But, the export trades whose sales prices follow those of the world market, i.e. shipping, export industries, mining and indirectly also forestry, have been denied this possibility and their income shares have been reduced. Also home market industries facing strong competition from abroad have had to accept prices that have sometimes offered only narrow profit margins.

The exceptional changes in the distribution of income can be seen from the fact that the increase in factor income from 1957 to 1961, approximately 4 000 million kroner, accrued in total to wage and salary earners. This means that income from wages and salaries rose by 29 per cent in four years, while total entrepreneurial income (income accruing to capital and self-employed) remained unchanged in the same period. The increase in entrepreneurial income during the last three years has just compensated for the decline from 1957 to 1958. Between different industry groups, however, there have been substantial variations. Entrepreneurial income in shipping, which was negative last year, dropped by 1 400 million kroner from 1957 to 1961. For forestry, whaling, mining and quarrying combined the entrepreneurial income declined by 170 million kroner or 22 per cent during the same period. Amongst the industry groups for which entrepreneurial income increased strongly from 1957 to 1961 were agriculture: 610 million kroner (48 per cent increase), and fisheries: 160 million kroner (57 per cent increase). The substantial increase for agriculture and fisheries may partly be explained by the fact that 1957 was not a very favourable year for these industries. But in spite of this the increase is remarkable as the number of self-employed is declining. It is worth mentioning

that entrepreneurial income in the manufacturing industry was not more than 11 per cent higher in 1961 than in 1957 although industrial production increased by 22 per cent and the wage bill increased by 27 per cent. While entrepreneurial income normally tends to be high in years of high output, in 1961 entrepreneurial income in manufacturing, as a percentage of factor income, was the lowest recorded. The figures suggest that the profit margins of i.a. the pulp and paper and basic metal industries were considerably narrower during the present upswing than in the 1957 boom.

The wage and salary share of factor income has for the past four years been higher than usual. The preliminary estimate for 1961 is 63,7 per cent. This is somewhat higher than for 1960, but lower than for 1959. The present high level of the wage share is mainly a result of entrepreneurial income in the export industries, particularly shipping, not having kept up with the general income expansion. Excluding the shipping industry, the share of wages in the last five years was 59,4, 61,7, 61,6, 60,9 and 61,4 per cent.

Factor income or income accruing to labour and capital combined increased in 1961 by 2 060 million kroner, of which 1 415 million kroner for wages and salaries, and 645 million kroner for entrepreneurial income. Half of the increase in entrepreneurial income was in agriculture and forestry. In trade, too, entrepreneurial income rose, but for other industry groups only minor changes took place.

Total saving in 1961 was 5 400 million kroner, 2 900 million kroner in the private sector and 2 500 million kroner in the public sector. In recent years private saving has followed roughly the same pattern as entrepreneurial income. From 1957 to 1958 entrepreneurial income declined by 1 420 million kroner and private saving by 1 300 million kroner. In the period 1958—1961 the increase in the entrepreneurial income was 1 560 million kroner while private saving rose by 900 million kroner. Taking into account that the increase in the entrepreneurial income since 1958 has been comparatively small in shipping and other export industries, where a very large part of private saving normally takes place, the rise in private saving since 1958 has been strong. A considerable part of the income improvements gained by small entrepreneurs, particularly in agriculture and trade and by wage earners, must have been saved.

An appraisal of the prospects for the Norwegian economy in 1962 is difficult to make. There is some uncertainty as to the

world economic outlook and in the internal economy the full effects of the wage revisions and the restraints on credit are somewhat uncertain.

In the United States a general and strong expansion is well under way. There is every indication that it will continue into 1962; taking a longer view the uncertain factors are that the U.S. authorities may feel bound to impose restrictions because of the balance of payment position and that the budgetary policy may become too contractive. It is not possible, at the moment, to form any definite opinion as to the tendencies in the economic situation in Western Europe. A slight recession took place during the summer and early autumn. The fragmentary information available for October and November may indicate that the trend is changing upwards, but contractive forces might still dominate for some time. In any case only a comparatively small

rise in production is to be expected in Western Europe in the early part of 1962.

The national economic policy planned for 1962 aims at keeping investments under control. The increase in investments in 1962, therefore, is expected to be small, and added stimulus to consumer demand caused by wage revisions will be counteracted to some extent by the budget policy and by price increases. A strong additional expansion in 1962 can therefore only be brought about through exports.

If the rise in production in Western Europe does not become stronger than current trends suggest, it is to be expected that Norwegian export industries may have to face at least some difficulties. The consequence would be a rise in production somewhat below the normal. Such a possibility should not be ruled out, but production will continue on a high level and the deficit on the balance of payments will most probably be smaller in 1962 than in 1961.

Tabeller

Tabeller.

	Side		Side
I Nasjonalregnskap	*1	B Produksjonsindeks	*11
A Bruttonasjonalprodukt etter næring..	*1	C Produksjon av visse varer.....	*11
B Nasjonalprodukt etter anvendelse ...	*1	D Elektrisitetsproduksjon	*12
C Privat konsum	*1	VII Byggevirksomhet	*12
D Faktorinntekt etter næring	*2	A Bygg under arbeid.....	*12
E Faktorinntekt etter inntektsandeler ..	*2	B Bygg tatt i bruk	*12
F Bruttoinvestering uten lagerendring etter næring.....	*2	VIII Sjøfart	*12
G Offentlige inntekter og utgifter	*3	A Handelsflåten størrelse ved utgangen av året	*12
H Driftsregnskapet overfor utlandet....	*3	B Skip i utenriksfart ved utgangen av året	*12
I Øking i nasjonalformuen	*3	C Opptjente bruttofrakter i utenriksfart	*12
J Bruttonasjonalprodukt etter næring.	*4	D Fraktindeks	*12
I 1955-priser	*4	E Skip med last mellom Norge og ut- landet	*12
K Nasjonalprodukt etter anvendelse. I 1955-priser	*4	IX Annen samferdsel	*13
L Privat konsum. I 1955-priser.....	*4	A Jernbanedrift.....	*13
II Vareomsetningen med utlandet.....	*5	B Rutebiltrafikk	*13
A Innførselen fordelt på varegrupper..	*5	C Ruteflytrafikk	*13
a) Verdi	*5	D Post, telefon, telegraf	*13
b) Volumtall	*5	E Gjestedøgn i alt ved godkjente hoteller	*13
c) Pristall	*5	X Offentlige finanser	*13
B Utførselen fordelt på varegrupper...	*6	A Den kommunale skattelikning.....	*13
a) Verdi	*6	B Utliknede kommunale skatter	*13
b) Volumtall	*6	C Utliknede statsskatter	*13
c) Pristall	*6	D Alderstrygd- og krigspensjoneringsavgift	*13
C Vareomsetningen med verdensdelene og enkelte viktigere land	*7	E Kommunenes lånegjeld	*13
III Sysselsetting	*7	F Statsgjelden	*13
A Sysselsatte lønnsstakere.....	*7	G Statskassens og kommunekassenes nettoutgifter og skatteinntekter.....	*14
B Arbeidsløse ved arbeidskontorene....	*7	XI Pengemessig forhold	*16
IV Jordbruk og skogbruk	*7	A Norges Bank	*16
A Areal av dyrket jord	*7	B Forretnings- og sparebanker	*16
B Høstutbytte av jordbruksprodukter..	*8	C Statsbanker	*16
C Høstutbytte pr. dekar i forhold til middelsår	*8	D Kredittforeninger	*16
D Husdyrhold pr. 20. juni	*8	E Livsforsikringsselskaper	*16
E Forbruk av kunstgjødsel	*8	F Postgiro	*16
F Omsetning av kraftfôr til grossist....	*8	G Postsparebanken	*16
G Kontrollerte slakt.....	*8	H Totale utlån	*16
H Meieridrift	*8	I Statsobligasjoner	*16
I Engrospriser på meieriprodukter....	*8	J Aksjeindeks	*16
J Salg av faste eiendommer i rikets bygder.....	*8	K Emisjoner	*16
K Gjennomsnittlig skyldmarksverdi....	*8	L Omsetning.....	*16
L Jordbrukets prisindeks.....	*9	M Utleggsforretninger	*16
M Produsentpriser for jordbruksvarer...	*9	XII Priser og innenlandsk vareomsetning....	*17
N Priser på produksjonsmidler.....	*9	A Engrosprisindeksen	*17
O Arbeidslønn i jordbruk og skogbruk..	*9	B Konsumprisindeksen.....	*17
P Hogst av tømmer og ved.....	*9	C Byggekostnader.....	*17
Q Basispriser for tømmer og ved.....	*9	D Importpriser	*17
R Tømmerfløting.....	*9	E Eksportpriser.....	*17
V Fiske og hvalfangst	*10	F Indeks for verdien av detaljomset- ningen	*17
A Oppfisket mengde	*10	XIII Gjennomsnittlig timefortjeneste	*18
B Verdi av oppfisket mengde.....	*10	A Voksne menn i industri	*18
C Hvalfangst	*10	B Bygge- og anleggsvirksomhet.....	*18
VI Gruvedrift, industri og kraftforsyning....	*10	C Voksne kvinner i industri.....	*18
A Timeverk, bruttoproduksjons- og be- arbeidingsverdi	*10		
a) Utførte timeverk	*10		
b) Brutttoproduksjonsverdi	*10		
c) Bearbeidingsverdi	*10		

Følgende standardbetegnelser er brukt i tabellene:

- = null eller mindre enn ½
- .. = oppgave mangler
- * = foreløpig tall; beregnet tall
- = horisontal strek markerer brudd i en serie
- . = logisk umulig

I. Nasjonalregnskap.

	1955	1956	1957	1958	1959	1960*	1961*
A. Bruttonasjonalprodukt etter næring. Mill. kr.							
Jordbruk	1 594	1 842	1 750	1 780	1 942	2 142	2 379
Skogbruk og jakt	819	954	1 037	970	850	863	958
Fiske m. v.	608	688	599	571	659	682	689
Hvalfangst	199	221	271	204	202	154	168
Bergverksdrift m. v.	315	367	347	324	299	309	318
Industri	6 598	7 246	7 423	7 469	7 922	8 263	9 104
Bygge- og anleggsvirksomhet	1 775	1 847	2 140	2 269	2 364	2 476	2 590
Kraft- og vannforsyning	559	596	724	818	907	993	1 066
Varehandel	4 414	4 849	5 228	5 414	5 843	6 344	6 974
Finansinstitusjoner	493	538	587	626	652	720	769
Forretningsbygg og boliger	1 148	1 276	1 429	1 561	1 672	1 829	1 985
Sjøtransport	3 029	3 990	4 433	3 773	3 893	4 023	4 202
Annen samferdsel	1 456	1 581	1 645	1 696	1 820	1 996	2 134
Offentlig adm. og forsvar	893	1 006	1 087	1 154	1 250	1 326	1 392
Andre tjenesteytende næringer	2 383	2 617	2 878	3 078	3 398	3 591	3 821
Bruttonasjonalprodukt	26 283	29 618	31 578	31 707	33 673	35 711	38 549

B. Nasjonalprodukt etter anvendelse. Mill. kr.

Privat konsum	14 831	15 852	16 611	17 189	18 223	19 392	20 818
Offentlig konsum	2 675	3 022	3 321	3 514	3 784	3 927	4 242
Sivilt	1 784	2 083	2 312	2 521	2 721	2 871	3 107
Militært	891	939	1 009	993	1 063	1 056	1 135
Bruttoinvestering	9 580	10 570	11 388	11 952	12 121	13 167	14 819
Bygninger og anlegg	4 333	4 537	5 106	5 295	5 535	5 789	6 290
Skip og båter	2 559	2 667	2 901	3 841	3 530	2 879	3 491
Annet transportmaterieell	740	815	883	914	969	1 302	1 322
Maskiner og annet utstyr	1 848	1 951	2 148	2 102	2 187	2 597	2 866
Lagerendring ¹	100	600	350	— 200	— 100	600	850
Eksporthoverskott	— 803	174	258	— 948	— 455	— 775	— 1 330
Eksport	10 083	12 249	13 220	11 926	12 743	13 643	14 263
— Import	10 886	12 075	12 962	12 874	13 198	14 418	15 593
Bruttonasjonalprodukt	26 283	29 618	31 578	31 707	33 673	35 711	38 549
Kapitalslit	4 729	5 238	5 895	6 447	7 063	7 393	7 892
Bygninger og anlegg	1 730	1 930	2 110	2 253	2 486	2 616	2 809
Transportm., maskiner o. a.	2 999	3 308	3 785	4 194	4 577	4 777	5 083
Nettonasjonalprodukt	21 554	24 380	25 683	25 260	26 610	28 318	30 657

C. Privat konsum. Mill. kr.

Matvarer	4 469	4 891	4 933	5 173	5 403	5 549	5 788
Drikkevarer og tobakk	1 161	1 219	1 281	1 307	1 404	1 475	1 554
Bolig, lys og brensel	1 476	1 645	1 823	1 983	2 072	2 251	2 435
Møbler og husholdningsartikler	1 295	1 419	1 440	1 394	1 417	1 570	1 740
Klær og skotøy	2 362	2 397	2 420	2 419	2 643	2 884	3 025
Helsepleie og personlig hygiene	726	771	851	920	992	1 074	1 132
Reiser og transport	882	921	1 062	1 040	1 107	1 324	1 688
Utdanning, litteratur, fornøyelser	757	822	902	915	1 012	1 052	1 172
Hoteltjenester og annen personlig opp- varting	385	405	423	448	495	522	526
Annet konsum	1 060	1 134	1 199	1 289	1 371	1 441	1 527
Spesifisert konsum	14 573	15 624	16 334	16 888	17 916	19 142	20 587
+ Korreksjonsposter ²	258	228	277	301	307	250	231
Privat konsum	14 831	15 852	16 611	17 189	18 223	19 392	20 818

¹ Inkluderer endringer i skogbestand og husdyrhold. ² Omfatter nordmenns konsum i utlandet minus det offentliges og utlendingers konsum av de spesifiserte poster.

I. Nasjonalregnskap (forts.).

	1955	1956	1957	1958	1959	1960*	1961*
D. Faktorinntekt etter næring. Mill. kr.							
Nettonasjonalprodukt	21 554	24 380	25 683	25 260	26 610	28 318	30 657
— Indirekte skatter ¹	3 026	3 439	3 806	3 828	4 019	4 313	4 755
+ Subsidiar ²	1 131	1 176	1 436	1 198	1 133	1 296	1 458
Faktorinntekt	19 659	22 117	23 313	22 630	23 724	25 301	27 360
<i>Av dette i:</i>							
Jordbruk	1 352	1 551	1 437	1 430	1 624	1 783	2 021
Skogbruk og jakt	811	945	1 024	960	842	853	950
Fiske m. v.	415	475	377	350	464	514	543
Hvalfangst	94	107	151	82	75	41	62
Bergverksdrift m. v.	292	340	329	292	272	282	287
Industri	5 759	6 311	6 490	6 402	6 739	7 198	7 863
Bygge- og anleggsvirksomhet	1 634	1 639	1 765	1 882	1 962	2 051	2 125
Kraft- og vannforsyning	330	325	393	447	498	554	568
Varehandel	2 376	2 565	2 882	2 911	3 133	3 335	3 696
Finansinstitusjoner	498	550	605	648	679	747	802
Forretningsbygg og boliger	624	673	777	814	829	947	1 043
Sjøtransport	1 630	2 440	2 609	1 649	1 471	1 559	1 609
Annen samferdsel	979	1 042	1 034	1 073	1 165	1 248	1 347
Offentlig adm. og forsvar	893	1 006	1 087	1 154	1 250	1 326	1 392
Andre tjenesteytende næringer	1 972	2 148	2 353	2 536	2 721	2 863	3 052

E. Faktorinntekt etter inntektsandeler. Mill. kr.

Privat inntekt av arbeid og kapital ..	19 443	21 824	23 013	22 319	23 407	24 905	26 928
Lønninger	11 423	12 525	13 462	14 202	15 129	15 952	17 366
Personlige renteinntekter (netto) ...	201	233	258	277	315	320	325
Selvstendiges inntekt av jordbruk, skogbruk, fiske	1 846	2 169	2 015	1 932	2 132	2 359	2 702
Inntekt av boliger	255	265	319	305	272	340	405
Annen privat inntekt av arbeid og kapital	5 718	6 632	6 959	5 603	5 559	5 934	6 130
Offentlig nettoinntekt av kapital ³	82	114	113	89	82	137	144
Utlendingers nettoinntekt av kapitalplasseringer i Norge	134	179	187	222	235	259	288
Faktorinntekt	19 659	22 117	23 313	22 630	23 724	25 301	27 360

F. Bruttoinvestering uten lagerendring etter næring. Mill. kr.

Jordbruk og skogbruk	669	696	757	818	789	813	883
Fiske og fangst	300	342	353	327	313	332	292
Bergverksdrift m. v.	77	69	93	89	119	128	131
Industri	1 426	1 537	1 725	1 708	1 622	2 056	2 383
Elektrisitetforsyning, gassverk	589	662	793	790	809	835	892
Forretningsbygg	330	340	380	356	419	442	506
Boliger	1 550	1 400	1 640	1 605	1 648	1 693	1 880
Sjøtransport	2 380	2 450	2 676	3 642	3 354	2 686	3 342
Annen samferdsel	697	822	861	916	991	1 248	1 222
Andre næringer	563	645	687	700	674	766	832
Offentlig konsumkapital	899	1 007	1 073	1 201	1 483	1 568	1 606
Bruttoinvestering uten lagerendring ..	9 480	9 970	11 038	12 152	12 221	12 567	13 969

¹ Alle avgifter og skatter på omsetning, produksjon og driftsmidler er regnet som indirekte skatter. ² Alle støtteutbetalinger til private i egenkapital av næringsdrivende er regnet som subsidier. ³ Omfatter også beregnet fondsopplegg i offentlige bedrifter.

I. Nasjonalregnskap (forts.).

	1955	1956	1957	1958	1959	1960*	1961*
G. Offentlige inntekter og utgifter. Mill. kr.							
<i>Inntekter:</i>							
Offentlig nettoinntekt av kapital ¹	82	114	113	89	82	137	144
Direkte skatter fra private ²	3 637	4 063	4 974	5 182	5 448	5 599	6 275
Indirekte skatter	3 026	3 439	3 806	3 828	4 019	4 313	4 755
Stønader fra utlandet	8	8	3	1	—	—	—
Inntekter i alt ^{1, 2}	6 753	7 624	8 896	9 100	9 549	10 049	11 174
<i>Utgifter:</i>							
Subsidier	1 131	1 176	1 436	1 198	1 133	1 296	1 458
Stønader til private	1 415	1 577	1 852	2 000	2 379	2 506	2 916
Stønader til utlandet	19	20	22	20	21	33	41
Offentlig konsum	2 675	3 022	3 321	3 514	3 784	3 927	4 242
Utgifter i alt	5 240	5 795	6 631	6 732	7 317	7 762	8 657
Offentlig kapitaltilvekst ^{1, 2}	1 513	1 829	2 265	2 368	2 232	2 287	2 517

H. Driftsregnskapet overfor utlandet. Mill. kr.

<i>Varer og tjenester:</i>							
Ekspert.							
Vareutførsel etter handelsstat. fob.	4 307	5 056	5 435	5 137	5 583	5 996	6 205
Vareutførsel utenom handelsstat.	223	230	56	58	33	22	10
Utførsel av skip	216	461	432	178	206	295	435
Bruttofrakter opptjent i skipsfart	4 350	5 500	6 220	5 385	5 650	5 890	6 125
Andre tjenester	987	1 002	1 077	1 168	1 271	1 440	1 488
I alt	10 083	12 249	13 220	11 926	12 743	13 643	14 263
Import.							
Vareinnførsel etter handelsstat. cif.	6 328	7 053	7 537	7 032	7 366	8 973	9 425
Vareinnførsel utenom handelsstat.	115	131	136	69	59	53	55
Innførsel av skip	1 454	1 601	1 566	2 328	2 083	1 474	2 085
Skipsfartens utgifter i utlandet	2 230	2 500	2 845	2 545	2 700	2 820	2 925
Andre tjenester	759	790	878	900	990	1 098	1 103
I alt	10 886	12 075	12 962	12 874	13 198	14 418	15 593
Ekspertoverskott (underskott—)	— 803	174	258	— 948	— 455	— 775	— 1 330
<i>Renter og stønader:</i>							
Fra utlandet.							
Renter, aksjeutbytte o. l.	55	65	85	90	113	156	152
Stønader	113	108	111	128	143	236	229
I alt	168	173	196	218	256	392	381
Til utlandet.							
Renter, aksjeutbytte o. l.	189	244	272	312	348	415	440
Stønader	64	74	84	85	79	92	111
I alt	253	318	356	397	427	507	551
Rente- og stønadoverskott (underskott—)	— 85	— 145	— 160	— 179	— 171	— 115	— 170
Overskott (underskott—) på driftsregnskapet	— 888	29	98	— 1 127	— 626	— 890	— 1 500

I. Øking i nasjonalformuen. Mill. kr.

Privat kapitaltilvekst	2 450	3 532	3 326	2 010	2 200	2 597	2 910
Offentlig kapitaltilvekst	1 513	1 829	2 265	2 368	2 232	2 287	2 517
Øking i nasjonalformuen	3 963	5 361	5 591	4 378	4 432	4 884	5 427
Innenlandsk nettoinvestering	4 851	5 332	5 493	5 505	5 058	5 774	6 927
Netto nedgang (+) eller øking (—) i Norges nettogjeld til utlandet ³	— 888	29	98	— 1 127	— 626	— 890	— 1 500

¹ Omfatter også beregnet fondsopplegg i offentlige bedrifter. ² Omfatter også endring i innestående hos skatteoppkrevdere og arbeidsgivere. ³ Her satt lik overskott på driftsregnskapet overfor utlandet.

I. Nasjonalregnskap (forts.).

	1955	1956	1957	1958	1959	1960*	1961*
J. Bruttonasjonalprodukt etter næring. I 1955-priser. Mill. kr.							
Jordbruk	1 594	1 855	1 850	1 757	1 852	1 997	2 015
Skogbruk og jakt	819	901	907	880	815	813	838
Fiske m. v.	608	689	587	526	571	582	584
Hvalfangst	199	206	237	215	211	158	166
Bergverksdrift m. v.	315	345	320	321	328	354	343
Industri	6 598	6 977	7 047	6 978	7 306	7 734	8 294
Bygge- og anleggsvirksomhet	1 775	1 615	1 732	1 721	1 790	1 857	1 909
Kraft- og vannforsyning	559	585	667	734	793	862	927
Varehandel	4 414	4 653	4 806	4 716	4 892	5 358	5 782
Finansinstitusjoner	493	530	537	556	574	607	639
Forretningsbygg og boliger	1 148	1 166	1 195	1 227	1 262	1 294	1 330
Sjøtransport	3 029	3 288	3 507	3 699	3 933	4 302	4 636
Annen samferdsel	1 456	1 489	1 490	1 468	1 557	1 676	1 754
Offentlig adm. og forsvar	893	904	937	964	1 015	1 035	1 041
Andre tjenesteytende næringer	2 383	2 449	2 521	2 601	2 786	2 887	3 017
Bruttonasjonalprodukt	26 283	27 652	28 340	28 363	29 685	31 516	33 275

K. Nasjonalprodukt etter anvendelse. I 1955-priser. Mill. kr.

Privat konsum	14 831	15 268	15 469	15 489	16 218	17 240	18 195
Offentlig konsum	2 675	2 754	2 860	2 966	3 102	3 158	3 333
Sivilt	1 784	1 882	1 958	2 087	2 180	2 267	2 418
Militært	891	872	902	879	922	891	915
Bruttoinvestering	9 580	10 184	10 334	10 335	10 313	11 327	12 311
Bygninger og anlegg	4 333	4 196	4 487	4 507	4 633	4 777	4 965
Skip og båter	2 559	2 765	2 758	3 224	2 852	2 395	2 869
Annet transportmateriell	740	791	822	849	871	1 156	1 196
Maskiner og annet utstyr	1 848	1 883	1 981	1 933	2 030	2 391	2 596
Lagerendring ¹	100	549	236	— 178	— 73	608	685
Eksporthoverskott	— 803	— 554	— 323	— 427	52	— 209	— 564
Ekspport	10 083	11 082	11 459	11 747	12 852	14 050	14 932
— Import	10 886	11 636	11 782	12 174	12 800	14 259	15 496
Bruttonasjonalprodukt	26 283	27 652	28 340	28 363	29 685	31 516	33 275
Kapitalslit	4 729	5 027	5 305	5 636	6 081	6 440	6 785
Bygninger og anlegg	1 730	1 793	1 853	1 926	2 092	2 172	2 256
Transportm., maskiner o. a.	2 999	3 234	3 452	3 710	3 989	4 268	4 529
Nettonasjonalprodukt	21 554	22 625	23 035	22 727	23 604	25 076	26 490

L. Privat konsum. I 1955-priser. Mill. kr.

Matvarer	4 469	4 721	4 733	4 669	4 803	5 091	5 238
Drikkevarer og tobakk	1 161	1 131	1 145	1 156	1 238	1 288	1 318
Bolig, lys og brensel	1 476	1 513	1 557	1 642	1 669	1 748	1 818
Møbler og husholdningsartikler	1 295	1 405	1 411	1 358	1 411	1 537	1 664
Klær og skotøy	2 362	2 385	2 317	2 286	2 483	2 688	2 813
Helsepleie og personlig hygiene	726	750	774	802	836	889	919
Reiser og transport	882	887	978	969	1 010	1 196	1 506
Utdanning, litteratur, fornøyelser	757	787	809	796	862	934	1 010
Hoteltjenester og annen personlig oppvarting	385	391	385	394	426	440	440
Annet konsum	1 060	1 086	1 108	1 136	1 197	1 204	1 258
Spesifisert konsum	14 573	15 056	15 217	15 208	15 935	17 015	17 984
+ Korreksjonsposter ²	258	212	252	281	283	225	211
Privat konsum	14 831	15 268	15 469	15 489	16 218	17 240	18 195

¹ Se note 1 side *1. ² Se note 2 side *1.

II. Vareomsetningen med utlandet.

A. Innførselen fordelt på varegrupper.

	I alt med skip	I alt uten skip	Korn og kornvarer	Frukt og grønnsaker	Sukker, kaffe, te m. v.	Andre matvarer	Førstoffer, unntatt korn	Drikkevarer og tobakk	Matvarer, drikkevarer, tobakk	Oljefrå, dyre- og plante-fett	Tre, trelast, kork, papirmasse, papiravfall	Spinnestoffer	Malmer og mineraler
a) Verdi. Mill. kr.													
1956	8 653	7 053	353	201	400	22	72	75	1 123	162	153	103	233
1957	9 103	7 537	249	239	414	27	36	79	1 044	174	86	111	270
1958	9 352	7 025	247	277	389	63	55	75	1 106	132	95	84	209
1959	9 449	7 366	260	239	329	50	69	77	1 024	200	130	103	197
1960	10 438	8 965	265	261	341	64	68	125	1 124	221	228	99	262
Jan.-sept.													
1960	7 741	6 481	225	191	252	45	58	86	857	169	156	76	193
1961	8 752	7 016	189	189	257	50	47	65	797	134	227	78	182
b) Volumtall. 1955 = 100 ¹													
1956	107	105	103	118	116	88	124	109	111	80	73	106	109
1957	106	107	70	135	108	115	66	115	98	86	41	113	120
1958	112	107	85	147	121	277	123	109	116	70	50	95	104
1959	116	117	92	137	121	213	136	112	116	100	72	119	104
1960	132	143	92	147	133	269	126	178	128	125	124	110	142
Jan.-sept.													
1960	130	137	103	143	132	257	142	166	129	121	114	110	140
1961	148	151	92	139	138	311	134	117	126	101	156	119	134
c) Pristall. 1955 = 100 ¹													
1956	104	106	104	109	98	106	94	101	102	97	100	97	113
1957	110	111	107	114	109	103	89	101	108	97	100	99	118
1958	107	103	88	121	92	100	73	101	97	91	92	89	106
1959	103	98	86	113	78	102	82	100	89	96	86	88	100
1960	102	99	87	114	73	102	88	103	89	85	89	91	97
Jan.-sept.													
1960	102	100	88	115	73	101	88	101	89	89	88	92	97
1961	101	98	83	117	71	93	77	109	86	85	93	88	95
	Andre råvarer	Råvarer, unntatt brenselstoffer	Brenselstoffer	Kjemikalier	Garn og tråd	Metervarer og klær	Arbeider av ikke-metalliske mineraler	Uedle metaller	Arbeider av uedle metaller	Maskiner og apparater	Transportmidl. unntatt skip	Andre bearbeidde varer	Bearb. varer unntatt matv., drikkev. og tobakk
a) Verdi. Mill. kr.													
1956	85	736	989	384	152	536	97	1 104	263	916	380	373	4 205
1957	85	726	1 039	467	165	575	115	1 215	274	1 065	431	421	4 728
1958	82	602	849	483	106	515	124	1 019	258	1 088	446	429	4 468
1959	98	728	826	578	148	589	127	1 054	202	1 159	410	521	4 788
1960	126	936	908	687	170	656	152	1 262	235	1 568	636	632	5 998
Jan.-sept.													
1960	92	686	639	503	128	473	107	923	167	1 135	416	443	4 295
1961	78	699	709	512	112	522	102	998	200	1 295	541	527	4 809
b) Volumtall. 1955 = 100 ¹													
1956	114	92	109	111	115	110	88	101	113	97	133	108	106
1957	117	89	102	133	118	120	103	103	112	111	145	119	115
1958	123	81	103	133	83	111	96	106	113	113	146	123	112
1959	126	98	106	177	128	136	113	103	84	119	134	153	125
1960	155	129	123	205	145	147	133	119	96	159	228	184	154
Jan.-sept.													
1960	148	124	115	200	146	140	125	115	90	154	202	170	146
1961	141	129	130	222	127	154	121	126	105	179	266	204	168
c) Pristall. 1955 = 100 ¹													
1956	98	102	116	101	95	98	106	114	107	104	105	103	105
1957	96	104	131	103	101	97	108	123	113	105	110	105	109
1958	87	95	105	107	92	93	107	111	113	106	113	103	106
1959	103	95	99	96	84	88	109	106	111	107	104	101	101
1960	108	93	95	98	84	90	110	111	113	107	103	102	103
Jan.-sept.													
1960	110	94	95	98	84	91	110	112	113	108	103	103	104
1961	98	92	93	90	84	91	108	110	117	106	100	102	101

¹ Fra og med 1959 er volum- og prisindeksene regnet om til ny basis (1955 = 100) og med nytt vareutvalg. Beregningsmåten er uforandret (se Statistiske meldinger nr. 10, 1959).

II. Vareomsetningen med utlandet (forts.).

B. Utførselen fordelt på varegrupper.

	I alt med skip	I alt uten skip	Matvarer fra jordbruket	Fisk, fersk og saltet	Fiskehermetikk	Andre matvarer, drikkevarer, tobakk	Fôrstoffer, unntatt korn	Matvarer, drikkevarer, tobakk	Hud og skinn	Trelast	Papirmasse	Mineraler
a) Verdi. Mill. kr.												
1956	5 659	5 198	85	614	147	41	230	1 117	80	57	563	111
1957	5 867	5 435	103	587	173	36	176	1 075	88	77	560	108
1958	5 315	5 137	64	577	156	32	137	966	104	69	522	86
1959	5 789	5 583	118	604	177	26	128	1 053	131	41	509	88
1960	6 289	5 994	115	628	164	29	101	1 037	133	50	565	99
Jan.-sept. 1960	4 622	4 421	86	444	110	21	74	735	96	40	423	69
1961	4 935	4 610	75	406	117	25	93	716	96	30	397	74
b) Volumtall. 1955 = 100 ¹												
1956	114	113	152	115	93	120	129	116	118	116	98	103
1957	115	115	199	107	81	106	98	111	143	157	98	98
1958	115	115	141	103	94	97	79	99	147	142	100	89
1959	128	128	220	105	105	71	68	104	152	94	103	100
1960	139	137	233	106	97	84	74	103	164	101	114	114
Jan.-sept. 1960	135	134	238	99	86	81	71	99	148	108	116	106
1961	145	142	215	87	90	91	96	98	208	71	106	106
c) Pristall. 1955 = 100 ¹												
1956	107	104	94	97	105	108	99	99	91	98	106	108
1957	110	107	87	100	110	108	100	100	81	98	105	111
1958	100	101	77	102	111	105	97	101	94	98	96	97
1959	97	99	87	105	112	114	105	104	114	87	91	88
1960	97	99	82	109	112	113	76	102	108	98	91	88
Jan.-sept. 1960	98	99	81	109	114	113	78	102	115	99	90	88
1961	97	98	79	113	115	120	72	101	82	113	92	93
	Malmer	Dyre- og plante-fett	Andre råvarer	Råvarer, unntatt brenselstoffer	Brenselstoffer	Kjemikalier unntatt gjødning	Gjødning	Arbeider av tre og kork	Papir og papp	Uedle metaller	Andre bearbeidede varer	Bearb. varer unntatt matvarer, drikkev., tobakk
a) Verdi. Mill. kr.												
1956	163	408	71	1 453	22	187	247	58	502	1 216	396	2 606
1957	165	406	66	1 470	27	204	270	50	558	1 358	423	2 863
1958	154	316	52	1 303	18	217	254	46	516	1 253	564	2 850
1959	131	303	61	1 264	13	247	302	49	576	1 473	606	3 253
1960	151	243	54	1 295	20	255	300	54	642	1 667	723	3 641
Jan.-sept. 1960	108	203	44	983	12	191	231	40	471	1 240	518	2 691
1961	105	234	40	976	89	195	244	44	499	1 224	623	2 829
b) Volumtall. 1955 = 100 ¹												
1956	105	107	109	104	119	110	104	135	105	121	140	117
1957	109	104	100	106	141	117	115	119	116	124	142	123
1958	97	92	83	100	118	133	110	117	112	133	182	132
1959	96	92	99	102	75	153	130	131	132	163	206	157
1960	113	74	85	104	162	153	139	143	146	180	235	173
Jan.-sept. 1960	106	83	91	105	118	153	141	141	143	178	223	168
1961	105	98	91	108	1045	157	151	153	148	177	280	179
c) Pristall. 1955 = 100 ¹												
1956	111	110	94	106	134	106	95	99	102	112	100	106
1957	108	112	95	105	142	109	95	97	102	122	105	111
1958	114	99	90	98	111	104	93	91	98	105	108	103
1959	98	95	89	94	102	102	93	87	93	100	103	98
1960	96	94	91	94	98	104	87	88	93	103	109	100
Jan.-sept. 1960	97	94	92	94	97	104	88	88	93	103	109	101
1961	95	92	84	91	84	103	87	89	95	102	105	100

¹ Se note 1, side *5.

II. Vareomsetningen med utlandet (forts.).

C. Vareomsetningen med verdensdelene og enkelte viktigere land. Inkl. skip. Mill. kr.

	Europa		Afrika		Nord- og Mellom-Amerika		Sor-Amerika		Asia		Oseania	
	Innførsel	Utførsel	Innførsel	Utførsel	Innførsel	Utførsel	Innførsel	Utførsel	Innførsel	Utførsel	Innførsel	Utførsel
1956	6 523	4 095	211	334	1 464	576	263	222	173	200	19	90
1957	6 840	4 391	232	303	1 374	581	318	244	317	254	22	91
1958	7 314	3 945	204	299	1 337	578	253	225	230	192	21	76
1959	7 284	4 273	230	260	1 317	710	235	246	251	234	32	66
1960	7 926	4 901	272	307	1 610	536	317	224	285	237	29	83
Jan.-sept. 1960	5 836	3 572	206	240	1 178	397	231	169	219	183	21	61
1961	6 736	3 729	214	209	1 111	485	342	161	309	298	40	53

	Danmark		Sverige		Storbritannia og N.-Irland		Frankrike		Vest-Tyskland		Sambandsstatene	
	Innførsel	Utførsel	Innførsel	Utførsel	Innførsel	Utførsel	Innførsel	Utførsel	Innførsel	Utførsel	Innførsel	Utførsel
1956	293	289	1 214	546	1 639	1 055	323	257	1 525	653	825	466
1957	288	328	1 474	589	1 588	1 171	338	261	1 556	780	803	398
1958	414	323	1 494	520	1 447	1 028	308	212	1 892	746	639	476
1959	421	379	1 525	554	1 262	1 182	297	181	1 903	852	661	597
1960	430	400	1 655	761	1 566	1 422	338	162	2 030	864	874	428
Jan.-sept. 1960	320	304	1 242	514	1 136	1 063	232	119	1 525	638	642	316
1961	357	392	1 446	568	1 398	1 048	273	153	1 778	691	594	400

III. Sysselsetting.

A. Sysselsatte lønntakere¹ i 1 000

	I alt		Jordbruk, skogbruk og jakt	Fiske og fangst	Bergverksdrift m. v.	Industri	Byggevirksomhet	Anleggsvirksomhet	Varehandel	Sjøtransport	Annen samferdsel	Off. adm.	Annen virksomhet	B. Arbeidsløse ved arbeidskontorene i 1000	
	Relative tall. 1949 = 100	Absolutte tall												I alt	I industrien
1956	107,1	1 018,2	64,0	10,6	9,5	330,4	57,2	35,9	123,7	57,7	70,5	35,4	223,3	13,9	2,0
1957	108,0	1 026,9	58,2	10,9	9,3	331,2	59,6	36,9	126,9	60,0	71,2	35,9	226,8	14,7	2,7
1958	107,2	1 018,8	53,8	11,4	8,8	320,9	59,3	37,8	127,6	62,5	70,9	36,4	229,4	23,6	5,1
1959	107,7	1 024,2	47,7	11,3	8,5	320,5	60,6	38,9	130,2	64,6	70,6	37,1	234,1	22,6	4,0
1960	109,3	1 039,6	43,5	11,2	8,2	330,2	61,5	36,9	134,2	67,1	70,8	37,7	238,4	17,1	3,0
1959 Mars	106,9	1 016,8	48,4	16,3	8,3	315,3	52,8	42,8	128,2	64,2	69,3	37,0	234,2	31,7	6,4
Juni	109,0	1 035,9	49,1	8,8	9,0	326,5	63,7	38,0	130,2	64,8	72,0	37,2	236,6	8,5	1,5
Sept.	108,8	1 034,2	46,8	7,7	8,7	326,1	67,2	39,6	130,7	64,9	71,3	37,2	234,0	15,1	2,2
Des.	106,3	1 010,3	42,0	7,8	8,0	320,1	59,6	33,5	133,6	65,5	69,5	37,1	233,7	35,9	6,1
1960 Mars	108,9	1 035,1	46,5	14,5	7,9	328,1	54,4	40,4	131,5	66,7	69,5	37,5	238,2	24,4	4,9
Juni	110,4	1 049,7	44,4	9,3	8,5	335,8	64,3	37,0	133,7	67,3	71,9	37,9	239,6	5,5	0,9
Sept.	110,3	1 049,0	42,1	7,6	8,6	333,8	67,7	38,8	134,9	67,5	71,7	37,9	238,4	8,7	1,4
Des.	107,8	1 025,0	39,2	8,2	8,0	327,6	59,3	30,7	138,9	66,7	70,0	38,0	238,4	31,5	5,7
1961 Mars	110,4	1 050,0	40,8	14,8	7,8	334,7	56,6	38,0	137,4	68,0	69,8	38,6	243,5	19,5	4,3
Juni	112,5	1 069,3	41,2	9,8	8,4	342,6	64,5	37,9	139,5	67,5	72,5	39,0	245,5	4,3	0,7
Sept.	112,8	1 072,4	38,2	8,6	8,3	343,2	67,5	39,5	140,6	67,7	73,1	39,2	246,5	5,5	0,9

¹ Nordmenn på norske skip i utenriksfart og fast ansatte ved Norges Statsbaner er tatt med.

IV. Jordbruk og skogbruk.

A. Areal av dyrket jord. Dekar¹

	Hvete	Rug	Bygg	Havre	Blandkorn	Erter	Korn og erter i alt	Poteter	Annen åpen åker og hage	I alt åpen åker og hage	Eng på dyrket jord	I alt dyrket jord
1949	308 275	9 898	399 563	758 499	38 982	4 872	1 520 089	582 410	598 514	2 701 013	5 422 259	8 123 272
1955	182 150	6 492	1 011 611	682 544	26 519	4 174	1 913 490	561 155	622 122	3 096 767	5 176 195	8 272 962
1956	207 437	9 148	1 086 363	663 278	22 320	3 954	1 992 500	581 455	616 453	3 190 408	5 098 340	8 288 748
1957	140 662	5 674	1 352 570	605 256	18 362	3 136	2 125 660	551 964	607 986	3 285 610	5 069 760	8 355 370
1958	79 807	4 723	1 451 989	565 443	16 757	1 378	2 120 097	534 418	648 775	3 303 290	5 088 829	8 392 119
1959	92 555	10 831	1 409 303	647 043	20 263	1 685	2 181 680	552 478	744 615	3 478 773	4 914 564	8 393 337
1960	91 441	14 483	1 449 409	651 892	20 747	1 813	2 229 785	567 852	711 313	3 508 950	4 932 493	8 441 443
1961	96 816	9 059	1 536 033	620 619	18 673	1 324	2 282 524	533 096	679 985	3 495 605	5 039 424	8 535 029

¹ Før 1959 i rikets bygder.

IV. Jordbruk og skogbruk (forts.).

B. Høstutbytte av jordbruksprodukter. Tonn

	Hvete	Rug	Bygg	Havre	Blandkorn	Erter	Korn og erter i alt	Poteter	Rotvekster	Høy	I alt i 1000 føreheter
1949	66 991	2 062	86 144	163 257	9 669	973	329 096	1 098 718	646 813	3 060 225	1 976 782
1955	31 758	1 279	209 474	113 960	5 130	701	362 302	980 648	596 592	2 444 469	1 717 690
1956	55 887	2 468	297 400	182 276	6 434	981	545 446	1 392 375	723 530	2 858 577	2 229 684
1957	29 983	1 302	315 563	135 662	4 386	595	487 494	1 010 035	676 851	3 061 657	2 162 574
1958	16 822	1 042	340 065	127 200	3 878	262	439 269	1 201 678	743 586	2 751 560	2 080 872
1959	19 864	2 316	304 357	117 458	3 444	346	447 785	1 070 641	673 412	2 752 791	1 959 328
1960	22 942	3 694	399 520	173 207	5 750	409	605 521	1 247 227	836 427	3 033 538	2 337 861
1961*	27 200	2 500	423 000	176 000	5 000	300	634 000	1 210 000	827 000	2 895 000	2 300 000

C. Høstutbytte pr. dekar i forhold til middelsår. Middelsår = 100

1949	96	98	87	90	92	93	90	86	87	103	97
1955	73	83	80	67	71	71	75	77	84	81	79
1956	108	111	103	108	108	106	105	104	86	98	101
1957	85	95	87	86	88	81	86	80	90	105	96
1958	83	86	83	86	87	80	87	98	89	94	92
1959	81	81	79	70	65	88	76	83	94	97	87
1960	98	95	103	101	104	96	102	95	97	105	103
1961	100	103	103	105	103	104	103	97	96	101	101

D. Husdyrhold pr. 20. juni¹

	Hester	Storfe		Svin	Sauer	Geiter	Voksne ² hons	E. Forbruk av kunstgjødsel Tonn verdistoff		
		I alt	Mjølkekyr					Nitrogen (N)	Fosfor (P)	Kalium (K)
1949	198 266	1 224 133	769 251	418 840	1 735 623	146 594	3 710 906	25 216	14 108	35 056
1955	150 342	1 171 280	658 154	464 004	1 921 897	115 557	3 482 101	35 242	15 832	38 757
1956	142 247	1 111 812	639 639	506 597	1 825 908	110 378	3 954 212	37 936	16 047	41 091
1957	133 015	1 193 218	629 817	459 270	1 820 865	109 918	3 837 475	43 508	17 910	44 440
1958	125 782	1 116 211	622 178	423 032	1 809 544	106 014	3 476 616	42 839	17 637	41 572
1959	116 815	1 104 482	597 476	475 063	1 806 036	100 894	3 039 164	46 654	18 754	43 550
1960	108 551	1 128 688	603 240	492 232	1 842 086	101 384	3 108 408	48 451	19 405	45 794
1961	101 751	1 180 297	604 404	534 077	1 855 022	102 067	2 924 448	47 715	19 477	44 042

F. Omsetning av kraftfôr til grossist. Tonn

	Proteinrikt		Kullhydratrikt		Storfe	Hest	Svin	Sau	Geit	Kalv	I alt
	Innført	Norsk	Innført	Norsk							
1949	31 720	119 185	190 281	56 425
1955	82 274	115 697	235 340	129 760	269 046	7 698	452 378	460 662	23 516	210 565	..
1956	99 383	115 671	269 859	177 695	225 362	8 378	507 473	408 579	17 709	193 718	..
1957	51 658	108 085	99 564	259 412	218 158	8 460	484 161	411 592	21 404	186 677	..
1958	99 156	99 351	168 236	245 274	240 878	7 369	445 957	433 832	19 793	183 985	..
1959	106 268	92 339	218 838	226 976	243 006	8 129	480 668	411 308	17 085	169 861	..
1960	92 167	104 870	237 215	280 608	241 862	8 062	584 946	404 557	20 173	157 141	92 406
Jan.-sept. 1960	76 957	74 385	201 979	166 949	164 641	4 073	406 655	158 134	13 093	124 965	62 037
1961	80 676	84 932	116 373	235 700	192 802	4 161	432 674	166 027	12 414	123 574	67 894

G. Kontrollerte slakt. Førstegangs kontroll

	Storfe	Hest	Svin	Sau	Geit	Kalv	I alt
1949
1955
1956
1957
1958
1959
1960
Jan.-sept. 1960
1961

H. Meieridrift

	Innveid mjølk	Salg av mjølk (Ber. som helmjølk)	Produksjon av			Netto-utbytte av mjølka Ore pr. kg	I. Engrospriser på meieriprodukter Kr. pr. kg			J. Salg av faste eiendommer i rikets bygder		K. Gjennom-snittlig skyld-marks-verdi Kr.
			Smør	Hvit ost	Brun ost		Smør	Helfeit gaudaost	Gud-brands-dalsost	Tallet på salg	Salgssum i alt 1 000 kr.	
1949	890 569	534 593	10 716	11 245	10 040	46,73	5,35	2,90	..	36 214	274 201	10 344
1955	1060699	615 474	10 517	17 302	11 895	63,11	7,05	5,20	5,25	37 780	419 399	15 057
1956	1133120	621 554	12 487	20 842	12 410	71,52	7,74	5,99	6,04	37 955	499 642	16 794
1957	1196717	632 852	15 655	19 516	11 943	71,87	7,49	5,58	5,63	37 036	514 869	17 891
1958	1184632	630 816	13 422	22 871	14 030	73,25	7,77	5,62	5,67	35 965	518 015	19 794
1959	1235057	636 111	14 870	25 117	13 383	76,89	8,05	5,95	6,11	38 459	577 461	20 440
1960	1321540	664 735	18 069	25 896	13 484	76,37	8,05	5,86	5,91	40 738	664 120	21 624
Jan.-sept. 1960	1072459	462 603	15 535	22 402	10 966	..	³ 8,05	³ 5,86	³ 5,91
1961	1075219	487 547	14 901	22 496	10 822	..	³ 8,05	³ 6,29	³ 6,36

¹ For 1959 i rikets bygder. ² Fra 1960 voksne honer. ³ September.

IV. Jordbruk og skogbruk (forts.).

L. Jordbrukets prisindeks (fra Norges Landbrukskøleskole) 1952 = 100					M. Produsentpriser for jordbruksvarer									
Jordbruksprodukter				Produk- sjons- midler	Priser ved storsalg, levert hovedmarked					Statens Kornforretnings grunnpriser				
I alt	Plante- produkter	Husdyr- produkter	70		Høy	Poteter	Egg	Okse- kjøtt	Sæue- kjøtt	Flesk	Hvete	Rug	Bygg	Havre
1949	84	74	86	70	..	21,28	..	4,30	4,78	4,40	55,00	55,00	47,00	41,00
1955	109	118	107	105	23,52	34,49	4,43	5,59	5,32	4,99	90,00	83,00	70,00	61,00
1956	111	105	113	115	23,84	29,40	4,30	5,55	5,15	4,77	90,00	83,00	70,00	61,00
1957	114	104	117	121	22,42	22,96	4,38	6,00	5,75	5,30	90,00	83,00	70,00	61,00
1958	117	102	120	124	21,00	35,83	4,75	6,24	6,04	5,46	90,00	83,00	70,00	61,00
1959	122	107	125	127	24,42	33,75	4,71	6,27	6,58	5,57	90,00	83,00	70,00	61,00
1960	119	101	123	128	24,10	30,00	4,70	6,41	6,42	5,43	90,00	83,00	70,00	61,00
Sept. 1960	122	96	128	128	20,00	19,00	5,10	6,47	6,66	5,44	90,00	83,00	70,00	61,00
1961	129	96	137	130	23,00	22,00	5,58	6,57	6,70	5,56	100,00	93,00	73,00	64,00

N. Priser på produksjonsmidler

Kraftfôr				Kunstgjødsel			Maskiner og redskap				
Mais- gropp	Jord- nottmjøl	Ruggriis	Sildmjøl, salfattig	Kalk- salpeter 15,5 % N	Fosfor- syre- gjødsel 8,7 % P	Kalium- gjødsel 33,2 % K	Plog 2-10'' for traktor	Radså- maskin 13 l.	Slåmaskin for traktor	Arbeids- kjerre med gummihjul	
Kr. pr. 100 kg				Kr. pr. 100 kg			Kr. pr. stk.				
1949	32,00	..	22,50	36,28	14,45	12,74	15,80
1955	55,80	68,50	36,90	77,20	16,90	13,40	20,70	1 141	1 360	1 325	920
1956	71,07	87,23	51,50	99,80	17,90	15,18	23,10	1 255	1 496	1 325	920
1957	78,91	96,98	58,80	111,00	18,50	16,08	24,50	1 255	1 630	1 425	920
1958	79,66	97,46	59,22	112,70	18,60	16,08	24,30	1 255	1 744	1 520	920
1959	79,03	95,00	59,63	117,10	20,10	14,54	23,18	1 255	1 694	1 520	920
1960	76,90	94,00	60,55	117,30	20,10	13,55	22,30	1 255	1 694	1 520	920
1961	76,15	95,75	60,30	109,15	20,10	13,55	22,30	1 255	1 694	1 520	920

O. Arbeidslønn i jordbruk og skogbruk. Kr.

Månedslønn på arbeidsgivers kost	I sommerhalvåret								I vinterhalvåret		
	Daglønn på egen kost		Tilfeldig gårdsarb.						På egen kost. Menn		
	Tjeneste- gutter	Tjeneste- jenter	Fast gårdsarb. Menn	I slåttonna				Skogs- arbeid pr. dag	Skogs- kjøring med hest pr. dag	Tømmer- hogst pr. m ² (barket)	
				Menn		Kvinner					Ellers
1954-55	374	236	..	27,52	18,93	25,76	18,00	29,11	42,40	13,90	
1955-56	398	250	..	28,87	20,14	27,17	18,91	30,78	45,18	15,20	
1956-57	434	266	..	31,08	21,21	29,00	20,09	32,78	47,68	16,45	
1957-58	453	282	..	32,07	22,68	30,38	21,50	33,97	51,00	16,88	
1958-59	472	294	..	33,63	23,57	31,98	22,58	35,51	51,92	17,14	
1959-60	499	288	31,41	35,32	24,52	33,70	23,64	37,85	54,97	16,82	
1960-61	531	307	32,86	37,28	26,59	35,82	25,73	40,11	56,72	17,55	

P. Hogst av tømmer og ved. 1 000 m³ fast mål

Bartretømmer										Lauv- tømmer	Barved	Lauvved	Salgsvirke i alt	Husbe- hovsvirke på gårdene ¹	Samlet hogst
Skur- tømmer	Sliperi- og cellu- lose- tømmer	Spesial- tømmer	Diverse tømmer	Bartre- tømmer i alt											
1954-55	3 505	3 753	243	147	7 648	73	231	213	8 165	2 193	10 358				
1955-56	3 886	4 169	306	183	8 544	123	259	241	9 167	2 049	11 216				
1956-57	3 752	4 511	196	151	8 610	128	246	200	9 184	1 904	11 088				
1957-58	3 416	3 950	163	136	7 665	75	215	196	8 151	1 904	10 055				
1958-59	2 828	3 486	118	123	6 555	77	217	194	7 043	1 904	8 947				
1959-60	3 275	3 594	176	137	7 182	137	196	198	7 713	1 904	9 617				

Q. Basispriser for tømmer² (levert vassdrag) og ved
For tømmer kr. pr. m³, for 60 cm ved pr. favn

Skurtømmer										Østl. og Trøndel.		R. Tømmerfløting	
Østlandet		Trøndel.		Sliperi- og celluloseclast				Østl. og Trøndel.		1 000 stokker	1 000 m ³		
Gran	Furu	Gran	Gran	Gran	Furu	Skurslip	Gran	Barved	Bjørke- ved				
1954-55	90,60	87,60	85,10	79,00	61,00	73,50	74,20	72,00	90,00	1954	36 375	3 985	
1955-56	97,60	94,60	91,60	83,50	69,00	80,00	78,40	80,00	105,00	1955	34 540	3 746	
1956-57	100,50	97,50	94,25	86,00	75,00	85,00	80,70	86,00	113,00	1956	36 752	3 922	
1957-58	99,00	96,00	91,90	84,00	73,50	83,50	78,70	86,00	113,00	1957	40 648	4 252	
1958-59	94,50	91,50	86,40	81,00	70,00	79,50	75,60	86,00	110,00	1958	36 925	3 865	
1959-60	94,50	91,50	85,30	81,00	70,00	79,50	75,60	86,00	110,00	1959	32 373	3 349	
1960-61	104,70	100,50	94,50	89,70	78,00	87,50	83,75	86,00	110,00	1960	33 045	3 434	
1961-62	104,70	100,50	94,50	89,70	78,00	87,50	83,75	86,00	110,00	1961	

¹ Beregnede tall. ² Investerings- og pensjonsavgifter nærmere omtalt i tekstavsnittet om skogbruk.

V. Fiske og hvalfangst.

A. Oppfisket mengde.¹ Tonn.

	I alt	Skrei ²	Lodde- torsk ²	Bank- torsk	Fjord- torsk	Sei	Lange og blålange	Brosme	Hyse	Lyr	Hvitting	Stor- og vårsild
1954	1 904 881	65 304	20 339	72 760	27 110	59 693	4 953	9 160	32 742	2 707	94	1092230
1955	1 646 872	81 085	47 105	76 130	31 530	55 014	7 798	9 203	38 453	3 433	142	965 413
1956	1 986 300	110 351	52 695	81 454	37 423	69 334	10 255	11 061	44 439	2 944	137	1145859
1957	1 573 892	59 497	52 143	86 053	31 776	75 864	9 816	11 225	41 841	2 486	120	795 582
1958	1 238 851	70 589	69 299	81 841	34 937	66 472	10 932	15 939	41 578	2 507	93	345 294
1959	1 365 568	89 826	52 484	63 728	44 796	80 828	13 977	15 778	37 510	2 481	1 918	416 360
1960	1 342 808	75 024	39 479	98 937		77 864	14 178	21 493	38 359	2 155	303	300 143
1961*	1 316 000	77 580	59 404	99 000		65 000	11 200	19 600	50 000	1 700	200	69 042

	Feitsild	Småsild	Trålsild	Islandssild	Brisling	Laks og sjoaure	Makrell	Kveite	Rød- spette	Hummer	Reker	Hå og håbrann
1954	136 977	208 038	3 238	20 049	8 861	1 207	10 161	4 785	1 189	648	4 961	17 254
1955	34 674	103 137	5 083	24 435	5 670	1 269	10 779	4 410	1 013	632	5 825	18 056
1956	100 313	95 036	5 308	26 291	5 611	1 268	12 111	4 278	1 027	708	6 317	21 685
1957	45 306	129 624	7 651	30 962	9 524	1 398	11 396	4 793	1 056	655	7 071	19 801
1958	53 860	146 103	8 187	52 904	5 617	1 239	14 508	5 622	962	714	7 270	23 243
1959	45 490	179 916	11 936	56 521	11 137	1 233	17 256	5 229	925	684	9 707	20 032
1960	62 215	232 007	16 471	77 250	8 284	1 422	19 465	5 663	1 162	787	9 616	27 139
1961*	107 000	244 000	16 000	105 541	8 800	1 400	14 600	4 000	800	570	9 700	32 800

	B. Verdi av oppfisket mengde. ¹ 1 000 kr.										C. Hvalfangst	
	I alt	Torsk	Sei	Hyse	Sild	Brisling	Laks og sjoaure	Makrell	Kveite	Hummer	Olje- pro- duksjon 1 000 fat	Verdi av olje etc. Mill. kr.
1954	567 760	129 115	25 983	17 859	268 649	8 218	11 501	6 819	14 108	5 648	1 042	248,4
1955	609 748	174 525	24 789	20 908	245 244	5 702	14 205	7 182	12 238	6 036	878	231,1
1956	711 201	197 032	32 275	23 086	313 049	5 724	15 213	7 320	12 773	7 438	859	252,6
1957	626 751	169 547	35 690	23 118	244 176	13 461	13 153	7 157	15 590	6 750	1 011	302,1
1958	582 275	202 211	35 176	25 404	157 525	8 103	14 205	9 482	16 829	7 170	862	217,5
1959	670 025	208 510	42 594	26 945	198 575	16 928	13 766	11 253	16 830	7 755	834	224,3
1960	664 575	186 611	43 657	29 076	186 757	11 084	17 000	12 136	18 867	10 038	691	198,5
1961*	675 000	217 000	38 500	40 000	150 000	11 500	17 000	11 200	15 000	7 800	*743	*209,0

¹ Omfatter de mengder som er brakt i land. ² Vekten gjelder sløyd fisk. ³ Produksjonen på Norges vestkyst ikke medregnet.

VI. Gruvedrift, industri og kraftforsyning.

A. Timeverk, bruttoproduksjons- og bearbeidingsverdi¹

	Alle grupper	Bryting av kull	Bryting av malm	Stein- sand- og grusdrift	Ekstraktiv jord- og steinindu- stri ellers	Nærings- middel- industri ²	Drikke- vare- industri	Tobakks- industri	Tekstil- industri	Bekled- nings- industri	Tre- og kork- industri	Møbel- og inn- rednings- industri
a) Utførte timeverk. Mill.												
1956	517,6	2,4	10,9	1,8	2,5	45,3	5,6	2,6	33,4	45,3	25,1	21,5
1957	509,1	2,9	10,4	1,8	2,5	44,9	5,3	2,6	31,5	43,2	24,5	21,0
1958	495,1	2,1	9,3	1,8	2,3	52,5	5,4	2,4	27,0	38,1	22,8	19,8
1959	483,2	1,7	8,7	1,8	2,2	52,8	5,2	2,3	28,5	37,9	20,7	19,4
1960*	509,6	1,4	8,6	2,0	2,3	60,5	5,3	2,4	28,8	39,1	22,1	20,5
b) Bruttoproduksjonsverdi. Mill. kr.												
1956	16 192,7	34,7	272,5	24,4	33,3	2 061,4	294,4	364,5	763,8	820,4	662,2	369,7
1957	17 122,2	31,0	261,8	29,2	37,8	2 123,7	321,1	387,2	787,6	838,1	694,4	396,6
1958	17 774,0	20,3	252,9	31,7	37,2	3 265,8	331,5	395,7	677,6	761,4	655,5	402,2
1959	18 843,9	17,6	214,0	35,2	40,6	3 586,9	354,3	404,8	774,2	863,7	620,3	435,7
1960*	21 078,9	21,7	224,0	48,4	43,7	4 066,1	368,4	425,5	821,1	938,4	729,7	508,5
c) Bearbeidingsverdi. Mill. kr.												
1956	7 083,0	29,8	244,7	21,3	28,6	676,9	221,2	284,0	321,7	380,3	213,9	191,5
1957	7 355,0	28,2	225,2	25,9	31,6	654,2	240,6	303,8	324,9	381,9	223,5	200,1
1958	7 362,7	17,9	215,7	28,3	31,1	538,5	253,3	309,4	302,6	352,8	224,7	202,7
1959	7 724,1	15,6	178,3	31,4	34,3	607,1	271,5	317,2	341,6	397,3	224,4	215,2
1960*	8 515,2	19,9	178,8	43,6	36,9	651,7	280,8	352,5	368,8	441,4	273,4	244,7

¹ Ved bedrifter med minst 6 (i enkelte grupper minst 3) sysselsatte. ² F. o. m. 1958 omfatter statistikken også meierier m. v. og f.o.m. 1960 også salting, torking, røyking og filetering av fisk.

VI. Gruvedrift, industri og kraftforsyning (forts.).

A. Timeverk, bruttoproduksjons- og bearbeidingsverdi (forts.)

	Trefor- edlings- industri	Grafisk industri	Lær- industri	Gummi- vare- industri	Kjemisk industri	Jord- og steinvare- industri	Primær jern- og metall- industri	Jern- og metall- vare- industri	Maskin- industri	Elektro- teknisk industri	Trans- port- middel- industri	Diverse industri	Gassverk
a) Utførte timeverk. Mill.													
1956	45,9	20,9	3,5	5,3	34,9	20,4	35,7	34,2	18,1	17,5	75,6	8,4	0,8
1957	45,6	21,2	3,5	4,9	34,1	20,1	35,4	32,3	18,8	17,3	76,0	8,6	0,7
1958	44,4	21,2	3,1	5,0	32,2	19,9	35,8	32,1	17,6	17,1	74,9	7,7	0,6
1959	43,9	20,2	3,0	4,9	30,9	19,4	35,5	32,4	17,2	16,5	69,9	7,6	0,6
1960*	47,1	20,5	2,7	5,3	31,0	20,1	36,4	34,4	18,6	18,2	73,4	8,4	0,5
b) Bruttoproduksjonsverdi. Mill. kr.													
1956	2 060,6	350,7	90,5	138,2	2 051,9	406,3	1 886,3	816,4	458,6	555,3	1 461,4	187,3	27,9
1957	2 189,7	372,3	86,7	129,1	2 047,6	462,8	2 138,9	844,3	514,3	585,3	1 609,2	209,1	24,4
1958	2 088,5	392,4	80,5	128,9	1 885,8	480,5	1 950,9	899,4	529,5	603,9	1 692,6	189,3	20,0
1959	2 162,9	413,3	90,2	140,0	1 999,9	525,0	2 124,5	963,1	561,9	632,6	1 655,9	210,5	16,8
1960*	2 405,3	464,9	86,1	163,7	2 118,5	567,4	2 459,9	1 059,9	661,9	785,6	1 834,4	259,4	16,4
c) Bearbeidingsverdi. Mill. kr.													
1956	683,4	225,4	35,1	73,9	720,1	239,3	680,6	410,0	248,6	269,6	767,5	106,8	8,8
1957	704,3	239,4	34,5	65,6	730,8	265,4	738,4	422,8	265,8	308,1	815,2	118,5	6,3
1958	692,7	252,0	33,6	68,1	745,9	283,2	718,5	473,3	293,9	334,8	871,0	105,5	8,2
1959	711,8	263,9	34,5	71,8	809,9	312,3	760,8	495,8	297,8	329,9	883,0	111,8	6,9
1960*	785,0	298,6	36,8	80,0	821,9	341,7	941,4	504,5	339,4	376,1	951,6	139,6	6,1

B. Produksjonsindeks. 1955 = 100

	Hele indu- strien	Eksport- industri	Hjemmeindustri			Brytning av kull og malm	Nærings- og nyttelses- middel- industri	Tekstil- industri	Bekled- nings- industri	Trevare- og møbel- industri	Trefor- edlings- industri	Kjemisk industri
			I alt	Konsum- vare- industri	Investe- rings- vare- industri							
1955	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1956	105	105	106	105	106	111	106	110	106	102	100	104
1957	110	110	110	109	111	112	106	109	111	104	106	106
1958	110	108	111	107	115	111	105	96	102	100	105	104
1959	117	118	116	115	117	107	112	114	115	107	114	113
1960*	126	128	126	125	126	117	117	114	126	111	125	118
Jan.-okt. 1960*	125	127	124	124	124	115	118	113	125	108	124	118
1961*	133	132	134	135	132	111	121	114	125	115	128	152

	B. Produksjonsindeks (forts.)					C. Produksjon av visse varer. Tonn ¹					
	Jord- og steinvare- industri	Primær jern- og metall- industri	Jern- og metall- industri- ellers	Andre industrier	Gass- og elektrost- tets- verk	Kull	Jernmalm og titan- jernstein	Kopper- malm og -konsen- trat	Sink- og bly- konsen- trat	Svovelkis	Råjern
1955	100	100	100	100	100	322 147	1 413 417	26 672	15 071	843 776	123 332
1956	102	121	104	103	105	390 024	1 740 454	27 829	14 548	852 987	191 204
1957	109	132	109	107	114	384 168	1 757 604	29 711	15 480	843 529	245 068
1958	113	135	114	106	121	287 962	1 812 853	29 990	20 876	792 807	259 519
1959	125	151	114	108	126	251 679	1 773 012	28 889	23 119	744 163	337 764
1960*	129	171	126	120	138	403 615	1 891 966	28 978	24 756	832 714	374 288
Jan.-okt. 1960*	128	170	123	119	135	297 481	1 513 490	24 191	19 801	658 514	325 857
1961*	136	177	133	122	144	297 936	1 536 526	21 585	17 734	582 969	311 749
	Ferrosili- sium ²	Andre ferroleg- er	Alumi- nium	Kopper	Nikkel	Sink	Svovel	Sement	Tremasse (tørr beregnet)	Cellulose (tørr beregnet)	
1955	108 315	123 920	74 863	13 737	18 498	45 519	100 449	799 878	647 257	611 356	
1956	107 575	153 073	99 389	15 434	19 444	48 772	96 912	895 027	657 374	589 921	
1957	151 335	169 113	103 733	15 828	21 112	48 352	96 675	1 017 015	665 902	646 958	
1958	124 124	138 568	126 281	17 568	23 590	45 523	90 556	1 031 266	639 725	634 673	
1959	126 945	157 772	148 385	19 249	25 998	48 777	78 348	1 130 641	701 981	669 891	
1960*	172 878	172 608	167 984	21 614	30 428	43 962	72 399	1 169 537	771 727	734 218	
Jan.-okt. 1960*	136 441	140 110	139 724	17 700	24 989	36 936	53 847	973 442	635 763	599 749	
1961*	155 313	151 475	141 770	17 876	26 780	39 171	49 202	1 014 446	646 827	610 319	

Månedstallene er ikke alltid sammenliknbare med årstallene. ² Fra 1948 er tallene omregnet til basis 45 % Si.

VI. Gruvedrift, industri og kraftforsyning (forts.).

	C. Produksjon av visse varer (forts.). Tonn							D. Elektrisitetsproduksjon Mill. kWh ¹			
	Sildhermetikk	Sildolje	Ullgarn	Bomullsgarn ²	Margarin	Øl kl. I, II og III 1 000 hl ³	Sigaretter Mill. stk.	Koke- og spise-sjokolade	Av dette		
									I alt	Ved elektrokjemisk og elektro-metallurgisk ind.	Ved den alminnelige elektrisitetsforsyning ³
1955	27 486	71 726	7 130	2 891	92 173	776	1 445,9	6 612	22 281	8 378	12 603
1956	21 984	110 828	7 648	2 641	97 882	787	1 360,5	7 950	23 375	8 702	13 319
1957	29 362	67 446	8 021	2 521	96 027	789	1 421,3	7 603	25 457	9 351	14 605
1958	22 218	31 933	6 464	2 380	90 651	808	1 405,8	6 895	27 113	10 114	15 475
1959	28 258	38 136	8 252	2 696	91 037	847	1 432,3	7 696	28 268	11 083	15 640
1960*	26 016	54 000	7 651	2 755	92 508	877	1 490,9	9 479	30 963	11 313	17 826
Jan.-okt.											
1960*	21 088	46 000	6 343	2 257	76 031	722	1 159,8	7 224	25 275	9 417	14 360
1961*	18 416	55 910	6 319	2 477	75 578	776	1 113,3	9 346	26 738	9 396	15 837

¹ Ved elektrisitetsverker på 1 000 kW eller over. ² 100 prosent bomullsgarn spunnet i Norge. ³ Innenlandsk omsetning.

VII. Byggevirksomhet.¹

	A. Bygg under arbeid ²					B. Bygg tatt i bruk				
	Boligbygg		Verksted- og fabrikkbygninger	Kontor- og forretningsbygg	Andre bygg	Boligbygg		Verksted- og fabrikkbygninger	Kontor- og forretningsbygg	Andre bygg
	Leiligheter	Golvflate ³ i 1000 m ²				Leiligheter	Golvflate ³ i 1000 m ²			
			Golvflate i 1000 m ²					Golvflate i 1000 m ²		
1955	26 924	2 139	417	322	902	32 128	2 511	367	186	525
1956	21 911	1 792	447	327	833	27 281	2 177	340	167	504
1957	24 820	2 074	615	424	944	26 515	2 193	296	197	458
1958	24 483	1 889	517	431	1 096	26 409	2 158	476	231	570
1959	25 075	1 949	542	499	1 228	26 524	2 109	381	268	651
1960*	26 013	2 045	634	519	1 102	26 805	2 178	453	305	794
Jan.-sept.										
1960	27 613	2 176	586	528	1 178	17 582	1 423	308	200	553
1961*	28 498	2 284	686	542	1 029	19 067	1 561	348	239	571

¹ Boligdirektoratets tall. ² Ved utgangen av år eller måned. ³ Fra 1. jan. 1960 er golvarealet regnet netto mot tidligere brutto. Differensen var da ca. 8 pct.

VIII. Sjøfart.

A. Handelsflåtens størrelse ved utgangen av året¹

Ved utgangen av året	Tankskip		Malm/tankskip		Kjøle- og fryseskip		Passasjerskip		Andre tørrlastskip		Skip i alt	
	Antall	Br.tonn	Antall	Br.tonn	Antall	Br.tonn	Antall	Br.tonn	Antall	Br.tonn	Antall	Br.tonn
		1 000		1 000		1 000		1 000		1 000		1 000
1952	360	3 077	2	36	36	72	255	187	1 106	2 451	1 759	5 823
1953	392	3 418	2	36	36	72	262	199	1 121	2 476	1 813	6 201
1954	422	3 793	3	54	31	56	274	202	1 143	2 547	1 873	6 652
1955	448	4 213	5	81	35	62	280	201	1 168	2 746	1 936	7 303
1956	452	4 395	6	100	33	66	284	226	1 220	3 084	1 995	7 871
1957	473	4 782	7	120	37	73	284	228	1 273	3 360	2 074	8 563
1958	511	5 419	7	120	37	73	283	209	1 331	3 787	2 169	9 608
1959	532	5 924	9	145	38	76	284	207	1 346	4 134	2 209	10 486
1960	533	6 148	10	151	38	83	286	209	1 335	4 318	2 202	10 909
1961 ^{30/9} ..	538	6 434	10	151	34	80	290	224	1 362	4 731	2 234	11 620

	B. Skip i utenriksfart ved utgangen av året ² 1 000 br.t.	C. Opptjente bruttofrakter i utenriksfart. Mill. kr.						D. Fraktindeks. «Norwegian Shipping News» 1949 = 100		E. Skip med last mellom Norge og utlandet 1 000 nettotonn	
		I alt		Tørrlastskip		Tankskip		Turfrakt	Tidsfrakt	Kommet	Gått ³
		Turfrakt	Tidsfrakt	Turfrakt	Tidsfrakt	Turfrakt	Tidsfrakt				
1952	5 450	2 788	1 367	1 923	541	865	826	138	147	5 267	4 402
1953	5 785	2 330	1 320	1 662	423	668	897	107	87	5 835	4 989
1954	6 295	2 199	1 373	1 655	396	544	977	114	102	6 233	5 519
1955	6 898	2 727	1 598	2 077	530	650	1 068	159	178	6 768	5 688
1956	7 468	3 569	1 891	2 479	666	1 090	1 225	187	250	6 826	5 874
1957	7 908	3 920	2 260	2 735	869	1 185	1 391	153	177	7 079	6 305
1958	8 727	2 945	2 405	2 173	797	772	1 608	96	81	7 031	6 447
1959	9 450	2 994	2 606	2 303	804	691	1 802	97	83	7 413	6 920
1960	*10 150	3 162	2 688	2 544	864	618	1 824	100	94	8 317	6 962
Jan.-nov. ⁴											
1960	100	94	6 314	5 346
1961	103	103	6 977	5 750

¹ Handelskip på 100 br.tonn og over, eksklusive fiske- og fangstskip, hvalkokerskip, taubåter, bergingsbåter, isbrytere, kabelskip o l. spesialskip. ² Skip på over 500 br. tonn. ³ Skip med jernmalm fra Narvik ikke regnet med. ⁴ For rubrikk E januar—september.

IX. Annen samferdsel.

	A. Jernbanedrift ¹ (Statsbanene)			B. Rute- bil- trafikk	C. Ruteflytrafikk			D. Post, telefon, telegraf			E. Gjeste- døgn i alt ved god- kjente hoteller
	Gods- transport. Ekskl. malm på Ofotbanen	Opplastede vogner	Reisende	Passasjer- kilometer	Kilometer fløyet	Passasjer- kilometer	Gods, post, bagasje tonn-km	Bokførte post- sendinger. Ekskl. postgiro	Riks- telefon- samtaler ³	Tele- grammer ⁴	
	1 000 tonn	1000		Mill.			1 000				
1954	5 509	648	38 477	² 2 130	11 731	264 516	7 978	13 984	44 380	5 149	4 256
1955	5 898	660	39 650	2 282	13 358	327 375	8 576	14 487	45 742	5 037	4 170
1956	5 900	663	39 581	2 345	15 755	402 365	9 347	14 755	45 238	4 932	4 234
1957	5 693	647	39 851	2 425	18 584	497 266	10 995	14 166	45 901	4 785	4 278
1958	5 207	617	39 105	2 510	20 276	565 955	12 083	13 998	46 868	4 314	4 085
1959	5 226	622	38 627	2 580	19 436	591 823	13 746	13 693	48 557	4 066	4 120
1960	5 503	646	38 282	2 776	19 870	685 391	16 823	13 669	51 579	4 085	4 425
Jan.-aug. ⁵											
1960	2 647	300	20 866	..	11 664	376 952	9 093	9 451	33 881	2 647	..
1961	2 748	296	19 766	..	11 673	393 997	10 360	9 402	35 812	2 608	..

¹ Årsoppgavene gjelder driftsåret som slutter 30. juni i vedkommende år. ² Delvis anslått. ³ Ekskl. inngående rikstelefon-samtaler fra utlandet f. o. m. juli 1955. ⁴ Ekskl. inngående telegrammer fra utlandet. ⁵ Jan.—juni for jernbanedrift, jan.—juli for ruteflytrafikk, jan.—sept. for bokførte sendinger.

X. Offentlige finanser.

Inntektsår	A. Den kommunale skattelikning. Mill. kr.									
	Antatt formue			Antatt inntekt			Skattbar inntekt			
	I alt	Etter- skotts- pliktige	For- skotts- pliktige	I alt	Etter- skotts- pliktige	For- skotts- pliktige	I alt	Etter- skotts- pliktige	For- skotts- pliktige	
1938.....	8 840,5	.	.	2 897,3	.	.	1 940,1	.	.	.
1955.....	29 499,4	14 764,8	14 734,6	14 159,6	1 307,9	12 851,7	11 378,7	1 307,9	10 070,8	.
1956 ²	17 192,4	17 192,4	.	1 471,3	1 471,3	.	1 471,3	1 471,3	.	.
1957.....	34 040,3	16 604,4	17 435,9	15 873,7	1 395,0	14 478,7	12 741,2	1 395,0	11 346,2	.
1958.....	32 882,0	14 307,6	18 574,4	16 217,3	1 139,7	15 077,6	13 015,2	1 139,7	11 875,5	.
1959.....	34 516,3	14 746,3	19 770,0	16 944,3	1 129,5	15 814,8	13 352,8	1 129,5	12 223,3	.
1960*.....	38 164,9	16 407,2	21 757,7	18 164,7	1 219,8	16 944,9

Inntektsår	B. Utliknede kommunale skatter. Mill. kr.				C. Utliknede statsskatter. Mill. kr.				D. Alders- trygd- og krigspensj.- avg. Mill. kr.				
	I alt	Av dette		I alt	Av dette		Fonds- skatt	Etter- skotts- pliktige	For- skotts- pliktige				
		Formuesskatt	Inntektsskatt		Formuesskatt	Inntektsskatt							
1938.....	387,9	29,1	315,0	177,8	25,3	138,9	13,6	26,3	.				
1955 ¹	1 255,3	52,5	29,4	268,1	859,2	857,2	30,1	37,1	387,1	334,3	68,6	19,9	132,9
1956 ²	412,1	60,3	.	302,5	.	547,1	34,1	.	435,9	.	77,1	22,3	.
1957.....	2 398,4	59,0	59,1	286,6	1 940,4	1 440,9	32,8	92,8	408,0	833,3	74,0	10,7	298,2
1958.....	2 381,1	52,4	63,0	235,3	2 030,4	1 359,2	28,1	93,3	325,9	856,2	55,7	.	310,6
1959.....	2 450,6	54,3	67,0	233,8	2 095,5	1 251,5	28,7	97,3	324,2	801,3	.	.	.
1960*....	2 661,9	60,7	74,5	252,8	2 273,9	1 356,9	31,9	107,4	350,4	867,2	.	.	.

Pr. 30. juni	E. Kommunenes lånegjeld. ³ Mill. kr.					F. Statsgjelden. Mill. kr.					
	Riket		Herreds- kom- muner	Fylkes- kom- muner	By- kom- muner	Felles- komm. foretak ⁴	I alt	Faste lån i kroner	Faste lån ⁵ i utenlandsk valuta	Gjeldsbrev til IBRD og IMF	Midlertidige lån
	Samlet lånegjeld	Herav vedk. elektr.- vesenet									
1953..	1 572,4	954,0	193,7	227,5	780,5	370,7	5 767,8	2 926,3	1 615,8	—	1 225,7
1954..	1 686,6	998,4	238,7	243,6	798,5	405,8	6 243,4	3 124,6	1 785,7	—	1 333,1
1955..	1 823,7	1 129,9	262,2	266,5	834,0	461,0	6 684,4	3 617,2	2 051,5	—	1 015,7
1956..	2 187,8	1 408,2	283,2	297,3	940,4	666,9	7 534,8	4 392,7	2 027,5	—	1 114,6
1957..	2 540,7	1 712,3	328,5	313,8	941,4	957,0	7 909,2	4 726,2	1 854,2	—	1 328,8
1958..	2 860,1	1 926,0	355,0	328,1	1 105,0	1 072,0	7 994,0	4 748,0	1 743,9	—	1 502,1
1959..	2 956,7	2 015,0	409,8	335,6	1 088,8	1 122,5	9 014,4	4 860,4	2 376,5	—	1 777,5
1960..	3 365,2	2 211,0	481,2	367,1	1 272,9	1 244,0	9 478,2	5 166,5	2 224,1	286,0	1 801,6
1961..	*3 591,0	*2 308,0	*536,0	*413,0	*1 347,0	*1 295,0	9 757,5	5 393,4	2 241,8	286,0	1 836,3

¹ For inntektsåret 1955 ble det bare utliknet halv skatt på forskottpliktige (personlige) skattytere. ² For inntektsåret 1956 ble det ikke foretatt noen likning av forskottpliktige (personlige) skattytere. ³ Fra og med 1954 omfatter lånegjelden også de kommunale aksjeselskapers gjeld utad. ⁴ Til og med 1955 omfatter gruppen felleskommunale foretak bare felleskommunale elektrisitetsverk, mens den for senere år også omfatter andre typer av felleskommunale foretak. ⁵ Etter valutakurser pr. 30. juni hvert år. F. o. m. 1959 er den konsoliderte EPU-gjeld inkludert.

X. Offentlige finanser (forts.).

Nr.		G. Statskassens (bevilgnings-		
		1958-59		
		Kommune-	Staten	I alt
	Nettoutgifter			
1.	Administrasjon	312,5	304,0	616,5
2.	Militærforsvar	—	1 058,7	1 058,7
3.	Siviltforsvar	3,9	25,8	29,7
4.	Rettspleie og politi	16,4	153,8	170,2
5.	Kirker og religiøse formål	48,0	20,7	68,7
6.	Undervisning	649,3	465,0	1 114,3
7.	Kunst og kulturformål	25,0	23,4	48,4
8.	Helsevern	237,6	161,9	399,5
9.	Boligforhold, parker, idrettsanlegg	68,6	112,5	181,1
10.	Alders- og barnetrygd m. v. ¹	197,9	444,6	642,5
11.	Syke- og ulykkestrygd	170,5	115,4	285,9
12.	Arbeidsløse og sysselsetting	21,1	9,3	30,4
13.	Andre sosiale tiltak	166,8	34,6	201,4
14.	Jordbruk og skogbruk	21,1	559,5	580,6
15.	Fiske og fangst	0,4	55,2	55,6
16.	Bergverk og industri	6,1	58,9	65,0
17.	Elektrisitetforsyning	0,2	201,4	201,6
18.	Sjøtransport	6,4	80,0	86,4
19.	Jernbaner	1,1	293,2	294,3
20 a.	Veier	317,7	387,6	705,3
20 b.	Landeveistransport m. v.	28,8	11,8	40,6
21.	Luftfart	—	15,4	15,4
22.	Post, telegraf, telefon	—	55,1	55,1
23.	Andre næringsformål og prisstøtte	5,0	93,7	98,7
24 a.	Renter og låneomkostninger	3,7	87,6	91,3
24 b.	Avdrag	50,1	709,4	759,5
25.	Uspesifisert	389,8	40,0	429,8
	Nettoutgifter i alt	2 748,0	5 578,5	8 326,5
	Skatteinntekter			
1.	Innbetalte avgifter på omsetning, produksjon og driftsmidler (indirekte skatter)	65,8	3 604,8	3 670,6
a.	Toll	—	394,9	394,9
b.	Alminnelig omsetningsavgift	—	1 815,4	1 815,4
c.	Avgift på tilvirking og omsetning av brennevin og vin	—	351,7	351,7
d.	Avgift på tilvirking av øl	—	106,5	106,5
e.	Avgift på tobakk	—	259,6	259,6
f.	Andre indirekte skatter	65,8	676,7	742,5
2.	Innbetalte inntekts- og formuesskatter, inndragninger m. v. (direkte skatter)	2 492,1	1 784,6	4 276,7
a.	Ordinær skatt på formue og inntekt ²	2 453,9	1 479,8	3 933,7
b.	Alderstrygd- og krigspensjoneringsavgift ¹	—	225,9	225,9
c.	Andre direkte skatter	38,2	78,9	117,1
3.	Netto overføring av skatter fra depositakonti	—	—15,4	— 15,4
4.	Netto overføring fra Skattefordelingsfondet	7,2	—	7,2
	Skatteinntekter i alt	2 565,1	5 374,0	7 939,1
	Overskott (underskott —) ³	— 182,9	— 204,5	— 387,4

¹ Før 1. jan. 1959 ble alderstrygden og krigspensjonene utbetalt over bevilgningsregnskapet og finansiert vesentlig gjennom alderstrygd- og krigspensjoneringsavgiften. Etter 1. jan. 1959 finansieres alderstrygden og krigspensjonene vesentlig ved trygdepremier og inn- og utbetalingene skjer over Rikstrygdeverkets regnskaper. ² Inkl. sjømannsskatt. ³ For kommunene nettooking i beholdninger og

X. Offentlige finanser (forts.).

regnskapet) og kommunekassenes nettoutgifter og skatteinntekter. Mill. kr.										Nr.
1959-60			2. halvår 1960			1961			1962	
Kommune- nene	Staten	I alt	Kommune- nene	Staten	I alt	Kommune- nene Budsjetter	Staten. Vedtatt budsjett	I alt	Staten. Foreslått budsjett	
320,6	316,2	636,8	157,0	173,4	330,4	352,0	356,9	708,9	385,4	1.
—	940,8	940,8	—	517,0	517,0	—	1 117,6	1 117,6	1 167,9	2.
3,8	29,9	33,7	2,0	15,4	17,4	5,0	34,3	39,3	34,2	3.
16,1	162,8	178,9	8,0	84,1	92,1	17,0	172,2	189,2	197,2	4.
52,8	18,6	71,4	27,0	5,4	32,4	53,0	20,0	73,0	20,4	5.
683,8	545,5	1 229,3	385,0	307,0	692,0	725,0	710,9	1 435,9	820,1	6.
26,2	26,2	52,4	13,0	14,6	27,6	32,0	26,1	58,1	30,1	7.
245,7	180,4	426,1	127,0	96,8	223,8	266,0	187,0	453,0	184,7	8.
61,5	108,1	169,6	33,0	59,0	92,0	65,0	112,8	177,8	124,9	9.
195,7	255,0	450,7	103,0	128,1	231,1	—	262,1	—	268,8	10.
191,5	98,5	290,0	99,0	62,4	161,4	—	134,3	—	142,1	11.
20,5	15,5	36,0	10,0	4,0	14,0	580,0	17,6	1 022,6	18,5	12.
171,4	47,9	219,3	89,0	25,6	114,6	—	28,6	—	30,7	13.
22,7	682,8	705,5	10,0	403,3	413,3	25,0	661,4	686,4	805,1	14.
0,3	87,4	87,7	—	37,1	37,1	—	31,0	31,0	72,1	15.
4,9	99,8	104,7	2,0	46,0	48,0	1,0	58,9	59,9	48,4	16.
— 4,8	208,6	203,8	—1,0	161,5	160,5	5,0	256,5	261,5	295,7	17.
6,2	83,7	89,9	4,0	42,5	46,5	6,0	83,0	89,0	93,7	18.
1,6	286,4	288,0	1,0	131,4	132,4	2,0	306,6	308,6	296,8	19.
329,5	430,3	759,8	172,0	219,0	391,0	379,0	438,6	817,6	498,0	20 a.
30,0	12,0	42,0	14,0	6,0	20,0	22,0	11,5	33,5	12,5	20 b.
—	26,7	26,7	—	24,2	24,2	—	44,5	44,5	40,4	21.
—	45,2	45,2	—	23,3	23,3	—	89,5	89,5	90,0	22.
5,2	108,2	113,4	3,0	96,9	99,9	5,0	31,8	36,8	128,9	23.
5,3	62,7	68,0	2,0	28,6	30,6	4,0	63,1	67,1	39,5	24 a.
60,8	566,2	627,0	34,0	278,3	312,3	74,0	784,0	858,0	626,5	24 b.
385,8	135,7	521,5	204,0	29,6	233,6	372,0	4 968,8	1 340,8	5 1 038,5	25.
2 837,1	5 581,1	8 418,2	1 498,0	3 020,5	4 518,5	2 990,0	7 009,6	9 999,6	7 511,1	
68,9	3 900,7	3 969,6	38,0	2 092,0	2 130,0	82,0	4 160,7	4 242,7	4 560,8	1.
—	438,3	438,3	—	235,3	235,3	—	420,0	420,0	450,0	a.
—	1 933,0	1 933,0	—	1 069,0	1 069,0	—	2 100,0	2 100,0	2 350,0	b.
—	368,3	368,3	—	170,0	170,0	—	372,1	372,1	398,1	c.
—	113,6	113,6	—	60,6	60,6	—	120,0	120,0	125,0	d.
—	268,9	268,9	—	136,0	136,0	—	310,0	310,0	320,0	e.
68,9	778,6	847,5	38,0	421,1	459,1	82,0	838,6	920,6	917,7	f.
2 504,5	1 500,4	4 004,9	1 325,0	669,0	1 994,0	2 958,0	1 487,0	4 445,0	1 554,0	2.
2 472,5	1 412,0	3 884,5	1 310,0	624,3	1 934,3	2 928,0	1 400,0	4 328,0	1 460,0	a.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b.
32,0	88,4	120,4	15,0	44,7	59,7	30,0	87,0	117,0	94,0	c.
—	64,6	64,6	—	32,2	32,2	—	12,0	12,0	—	3.
29,8	—	29,8	15,0	—	15,0	36,0	—	36,0	—	4.
2 603,2	5 465,7	8 068,9	1 378,0	2 793,2	4 171,2	3 076,0	5 659,7	8 735,7	6 114,8	
— 233,9	— 115,4	— 349,3	— 120,0	— 227,3	— 347,3	86,0	— 1349,9	— 1263,9	— 1396,3	

fonds — låneoptak. ⁴ Av dette kap. 1049 «Lån til statsbankene» 650,0 mill. kr. og kap. 1 009 «Tilfældige udgifter i almindelighed» 236,4 mill. kr. ⁵ Av dette kap. 2430 «Lån til statsbankene» 650 mill. kr. og kap. 2309 «Tilfældige udgifter» 98,1 mill. kr.

XII. Priser og innenlandsk vareomsetning.

A. Engrosprisindeksen. 1952 = 100													
Total	Mat-varer	Drikke-varer og tobakk	Råvarer	Brensel, brensel-oljer og elektrisk kraft	Ani-malske og vege-tabilske oljer og fett	Kjemi-kalier	Be-arbeidde varer	Maskiner og transport-midler	For-skjellige ferdig-varer	Ikke-varige produksjonsmidler		Konsum-varer	
										I alt	Bygge-mate-rialer		
1954	101	108	100	101	98	96	100	96	99	96	99	100	105
1955	103	109	100	106	101	95	102	100	102	96	102	102	105
1956	108	115	106	112	110	105	107	103	105	95	109	106	109
1957	112	118	109	115	128	112	109	107	106	96	114	113	110
1958	110	121	109	113	109	97	103	104	105	97	110	114	113
1959	110	122	110	112	105	96	108	104	108	97	110	113	112
1960	111	120	110	114	102	93	111	106	108	98	110	114	111
Sept. 1960	110	118	109	113	101	91	109	106	108	98	110	115	110
1961	113	122	113	122	102	88	115	107	111	101	113	123	113

B. Konsumprisindeksen. 1959 = 100								C. Byggekostnader. 1955 = 100			
Total	Mat-varer	Alkohol-holdige drikke-varer	Tobakk	Eolig, lys og brensel	Kler og skotøy	Andre utgifter			Murgård i by	Tomannsbolig av tre	Våningshus på landsbygda
1955	87,5	86	94	85	86	94	—	1953	96	98	100
1956	90,8	90	86	97	90	94	—	1954	95	97	99
1957	93,3	90	98	100	95	98	—	1955	100	100	100
1958	97,8	98	99	100	98	100	—	1956	104	104	103
1959	100,0	100	100	100	100	100	100	1957	110	112	109
1960	100,3	99	101	101	102	101	101	1958	110	112	112
Sept. 1960	100,3	98	102	100	102	101	102	1959	114	116	116
1961	104,1	103	102	105	106	103	105	1960	118	121	119
								1961	125	130	129

D. Importpriser. Gjennomsnittspriser etter handelsstatistikken. Kr. pr. kg													
Hvete	Appel-siner	Sukker, farin	Kaffe, rå	Rå-tobakk, usauset med stilk	Kopra	Ull, vasket, kardedet eller kjemt	Rå-bomull	Stein-kull	Fyrings-olje	Ullgarn, utfarget	Bomulls-garn, enkelt, ublekt	Skips-plater	
1954	0,54	1,37	0,76	11,74	10,64	1,46	24,40	5,95	0,12	0,16	34,61	12,21	0,80
1955	0,56	1,24	0,81	9,64	10,56	1,32	20,68	6,13	0,12	0,17	30,39	12,46	0,76
1956	0,55	1,36	0,85	9,74	10,53	1,28	20,41	5,35	0,16	0,20	27,95	11,80	1,03
1957	0,58	1,59	1,13	9,72	10,54	1,24	23,85	4,97	0,16	0,24	32,80	12,06	1,34
1958	0,49	1,51	0,83	8,43	10,67	1,33	18,28	4,95	0,12	0,17	27,41	11,35	1,17
1959	0,47	1,41	0,76	6,55	10,39	1,70	16,96	4,33	0,12	0,17	24,68	13,22	0,89
1960	0,49	1,32	0,79	5,95	10,22	1,55	17,37	4,20	0,11	0,16	26,19	13,95	0,90
Jan.-Sept. 1960	0,49	1,32	0,79	6,01	9,94	1,65	18,02	4,15	0,11	0,16	26,32	13,88	0,90
1961	0,48	1,40	0,79	5,84	10,75	1,25	23,28	4,36	0,11	0,16	26,07	14,84	0,87

E. Eksportpriser. Gjennomsnittspriser etter handelsstatistikken. Kr. pr. kg						F. Indeks for verdien av detaljomsetningen. 1956 = 100							
Sildmjøl	Herdet spisefett av sjodyr-olje	Tre-masse, meka-nisk, i alt ¹	Avispapir 50 g og over, ruller	Jern-malm-kon-sentrat ²	Alumi-nium, rå	Total-indeks ⁴	Nærings- og nytelses-midler	Teks-til- og bekle-dnings-varer	Møbler og innbo	Jern-varer, farge-varer, sports-utstyr	Bøker, papir og korte-varer	Annen detalj-omset-ning	Frisø-rer, foto-grafer og ren-serier ⁴
1954	1,01	1,98	0,49	0,88	85,69	3,03	88
1955	1,19	1,99	0,51	0,95	70,85	3,17	92
1956	1,17	2,15	0,57	1,02	79,86	3,61	100	100	100	100	100	100	100
1957	1,19	2,24	0,56	1,00	88,46	3,91	105	105	100	100	106	104	104
1958	1,15	1,97	0,51	0,94	89,36	3,58	108	109	101	99	108	100	114
1959	1,24	1,91	0,48	0,91	72,89	3,43	115	116	108	103	118	106	121
1960	0,87	1,85	0,48	0,89	70,61	3,53	124	121	117	117	127	111	141
Jan.-sept. 1960	0,90	1,86	0,48	0,89	71,93	3,53	117	116	105	105	122	96	132
1961	0,84	1,72	0,48	0,90	70,15	3,55	126	122	110	113	137	104	155

¹ Tallene for 1954—1958 gjelder levrekostnadsindeksen omregnet til 1959 = 100. ² Beregnet tørrvekt. ³ Pr. tonn. ⁴ Frisører, foto-grafer og renserier er ikke med i totalindeksen.

XIII. Gjennomsnittlig timefortjeneste.

A. Voksne menn i industri													
Indeks for gjennomsnittlig timefortjeneste ¹	Deflateret timefortjeneste ¹	Hele industrien		Bergverk	Næringsmiddelindustri	Bryggerier og mineralvannfabrikker	Tobakksfabrikker	Tekstilindustri	Skofabrikker	Bekledningsindustri	Bygnings-trevareindustri	Møbel- og annet trevareindustri	1949 = 100
		I alt	Av dette for bev. helgedager										
													Kroner
1957	179	118	5,45	0,13	6,00	4,83	5,10	5,20	4,87	5,18	5,01	5,11	5,17
1958	187	117	5,69	0,13	6,25	5,05	5,30	5,55	5,08	5,43	5,24	5,32	5,34
1959	204	125	6,19	0,13	6,68	5,48	5,80	6,01	5,51	5,98	5,75	5,72	5,81
1960	212	130	6,45	0,12	6,96	5,66	5,95	6,17	5,65	6,20	6,02	5,95	6,17
1959 3. kv.	205	125	6,10	—	6,58	5,40	5,77	5,81	5,42	5,91	5,74	5,59	5,69
4. »	209	128	6,30	0,07	6,75	5,60	5,87	6,10	5,63	6,07	5,84	5,84	6,03
1960 1. kv.	208	127	6,28	0,08	6,78	5,46	5,77	5,99	5,54	6,12	5,84	5,76	5,95
2. »	212	129	6,69	0,36	7,18	5,91	6,35	6,57	5,87	6,48	6,19	6,16	6,35
3. »	212	130	6,32	—	6,86	5,55	5,78	5,95	5,50	6,05	5,92	5,86	6,02
4. »	216	132	6,49	0,04	7,03	5,73	5,89	6,16	5,67	6,16	6,13	6,01	6,37
1961 1. kv.	217	131	6,53	0,09	7,13	5,66	5,91	6,16	5,71	6,33	6,13	6,00	6,21
2. »	223	133	7,02	0,40	7,60	6,19	6,67	6,89	6,10	6,85	6,67	6,45	6,68

B. Bygge- og anleggsvirksomhet														
Treforedlingsindustri	Papirvare- og pappvareindustri	Grafisk industri	Lær- og lærvareindustri	Kjemisk og elektrokjemisk industri				Jord- og steinindustri	Metallindustri		I alt	Byggevirksomhet	Anleggsvirksomhet	1949 = 100
				I alt	Gummivarefabr.	Elektrokjem. og elektromet. industri	I alt		Stålskipsbyggerier					
													Kroner	
1957	5,43	5,82	6,34	5,18	5,54	5,37	5,79	5,49	5,67	5,63	6,94	6,39	8,62	
1958	5,68	6,12	6,71	5,30	5,72	5,61	5,95	5,75	5,95	5,95	7,42	6,79	9,18	
1959	6,13	6,70	7,29	5,81	6,18	6,15	6,39	6,22	6,52	6,52	7,88	7,35	9,36	
1960	6,38	7,06	7,65	6,02	6,36	6,42	6,55	6,48	6,81	6,72	8,19	7,81	9,44	
1959 3. kv.	6,08	6,59	7,21	5,71	6,11	6,03	6,32	6,18	6,42	6,36	7,84	7,27	9,23	
4. »	6,27	6,87	7,57	5,95	6,28	6,41	6,45	6,33	6,59	6,60	8,25	7,78	9,66	
1960 1. kv.	6,17	6,81	7,37	5,89	6,22	6,22	6,41	6,28	6,68	6,59	7,74	7,33	9,26	
2. »	6,68	7,36	7,98	6,26	6,62	6,58	6,84	6,65	7,06	7,06	8,25	7,93	9,34	
3. »	6,30	7,03	7,55	5,92	6,21	6,25	6,41	6,37	6,67	6,49	8,01	7,58	9,18	
4. »	6,40	7,04	7,70	6,01	6,37	6,62	6,54	6,62	6,83	6,74	8,65	8,28	9,96	
1961 1. kv.	6,49	6,99	7,76	6,08	6,42	6,58	6,56	6,58	6,92	6,82	8,31	7,86	10,10	
2. »	6,86	7,82	8,42	6,68	6,90	7,00	7,10	7,03	7,44	7,27	8,85	8,47	10,17	

C. Voksne kvinner i industri														
Indeks for gjennomsnittlig timefortjeneste ¹	Deflateret timefortjeneste ¹	Hele industrien		Næringsmiddelindustri	Tobakksfabrikker	Tekstilindustri	Skofabrikker	Bekledningsindustri	Papirvare- og pappvareindustri	Grafisk industri	Lær- og lærvareindustri	Kjemisk industri	Metallindustri	1949 = 100
		I alt	Av dette for bev. helgedager											
													Kroner	
1957	186	122	3,68	0,10	3,35	4,00	3,58	3,61	3,75	3,88	3,94	3,76	3,68	4,21
1958	194	121	3,84	0,12	3,51	4,23	3,73	3,72	3,94	4,05	4,15	3,86	3,83	4,37
1959	211	129	4,18	0,10	3,85	4,60	3,99	4,12	4,28	4,35	4,46	4,15	4,22	4,80
1960	219	134	4,33	0,10	3,94	4,76	4,13	4,29	4,41	4,58	4,65	4,46	4,41	5,09
1959 3. kv.	213	130	4,11	—	3,81	4,49	3,89	4,06	4,21	4,29	4,37	4,17	4,16	4,71
4. »	215	131	4,23	0,08	3,92	4,64	4,02	4,23	4,33	4,43	4,61	4,21	4,30	4,82
1960 1. kv.	216	132	4,23	0,05	3,86	4,52	4,04	4,23	4,31	4,45	4,51	4,33	4,24	4,98
2. »	218	133	4,51	0,30	4,07	5,02	4,29	4,47	4,58	4,80	4,83	4,71	4,62	5,36
3. »	220	134	4,25	—	3,88	4,72	4,04	4,19	4,34	4,50	4,54	4,38	4,30	4,94
4. »	222	135	4,34	0,04	3,96	4,79	4,13	4,27	4,42	4,57	4,70	4,43	4,48	5,07
1961 1. kv.	223	135	4,37	0,07	3,94	4,79	4,16	4,40	4,41	4,58	4,80	4,47	4,52	5,18
2. »	230	137	4,75	0,31	4,21	5,36	4,49	4,83	4,87	5,10	5,34	4,81	4,80	5,58

¹ Kvartalstallene er korrigert for betaling for bevegelige helgedager. Deflateret timefortjeneste er indeks for gjennomsnittlig timefortjeneste deflateret med levekostnadsindeks.

Norges offisielle statistikk, rekke A

Norway's Official Statistics, series A

Rekke A

Stensilert 1961

- Nr. 30 Folkemengden i herreder og byer 1. januar 1960 *Population in rural districts and towns*
- 31 Forbruksundersøkelsen 1958 II *Survey of consumer expenditure II*
- 32 Norske sparebanker 1960 *Norwegian savings banks*
- 33 Lønnstelling 1960 for arbeidere i industri og bergverk IV *Wage census for workers in manufacturing and mining IV*
- 34 Sivilrettsstatistikk 1960 *Civil law statistics*
- 35 Tilbakefallsstatistikk 1951 *Statistics on recidivism*
- 36 Lønnstelling 1960 for arbeidere i industri og bergverk V *Wage census for workers in manufacturing and mining V*
- 37 Norske forretningsbanker 1960 *Norwegian commercial banks*
- 38 Lønnsstatistikk for ansatte i varehandel pr. 1. april 1961 *Monthly earnings in wholesale and retail trade*
- 39 Lønnsstatistikk for sjøfolk på skip i utenriksfart i mars 1961 *Wage statistics for seamen on ships in ocean transport*
- 40 Politistatistikk 1960 *Crimes investigated by the police*
- 41 Forbruksundersøkelsen 1958 III *Survey of consumer expenditure III*
- 42 Undervisningsstatistikk. Kommune- og skoletabeller 1959—60 *Statistics on education*

Statistisk Sentralbyrå utgir dessuten skriftserien Samfunnsøkonomiske studier (SØS). I denne serie offentliggjøres undersøkelser, som ikke er av rent statistisk karakter, bl. a. historiske og analytiske studier utført ved Byråets forskningsavdeling. *The Central Bureau of Statistics also publishes the series «Samfunnsøkonomiske studier» (SØS). This series contains reports on investigations of not merely statistical character, such as historical and analytical studies carried out at the Research Department of the Central Bureau of Statistics.*

Kortere avhandlinger gis i serien «Artikler». *Shorter reports in the series «Artikler».*

Statistisk Sentralbyrå utgir følgende periodiske hefter: *The Central Bureau of Statistics publishes the following periodical bulletins:*

Statistisk månedshefte *Monthly bulletin of statistics.*

Månedstatistikk over utenrikshandelen *Monthly bulletin of external trade.*

Statistisk ukehefte *Weekly bulletin of statistics.*

Abonnement på disse hefter tegnes i Statistisk Sentralbyrå. For Statistisk månedshefte er prisen pr. år kr. 15,00, pr. nr. kr. 1,50. Prisen pr. år for Månedstatistikk over utenrikshandelen er kr. 18,00, pr. nr. kr. 2,00. For Statistisk ukehefte er prisen pr. år kr. 20,00, pr. nr. kr. 0,50. *For subscription of the bulletins please write to the Central Bureau of Statistics, Oslo.*

Publikasjonen utgis i kommisjon hos
H. Aschehoug & Co., Oslo, og er til salgs hos alle bokhandlere.

Pris kr. 7,00

Grøndahl & Sønns boktrykkeri, Oslo.